Tardjome-ye Tafsir-e Tabari.

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

Tardjome-ye Tafsir-e Tabari.. 1210-1225. [Tabriz ?].

1/ Les contenus accessibles sur le site Gallica sont pour la plupart des reproductions numériques d'oeuvres tombées dans le domaine public provenant des collections de la BnF. Leur réutilisation s'inscrit dans le cadre de la loi n°78-753 du 17 juillet 1978 :
- La réutilisation non commerciale de ces contenus est libre et gratuite dans le respect de la législation en vigueur et notamment du maintien de la mention de source.
- La réutilisation commerciale de ces contenus est payante et fait l'objet d'une licence. Est entendue par réutilisation commerciale la revente de contenus sous forme de produits élaborés ou de fourniture de service.

CLIQUER ICI POUR ACCÉDER AUX TARIFS ET À LA LICENCE

2/ Les contenus de Gallica sont la propriété de la BnF au sens de l'article L.2112-1 du code général de la propriété des personnes publiques.

3/ Quelques contenus sont soumis à un régime de réutilisation particulier. Il s'agit :

- des reproductions de documents protégés par un droit d'auteur appartenant à un tiers. Ces documents ne peuvent être réutilisés, sauf dans le cadre de la copie privée, sans l'autorisation préalable du titulaire des droits.
- des reproductions de documents conservés dans les bibliothèques ou autres institutions partenaires. Ceux-ci sont signalés par la mention Source gallica.BnF.fr / Bibliothèque municipale de ... (ou autre partenaire). L'utilisateur est invité à s'informer auprès de ces bibliothèques de leurs conditions de réutilisation.

4/ Gallica constitue une base de données, dont la BnF est le producteur, protégée au sens des articles L341-1 et suivants du code de la propriété intellectuelle.

5/ Les présentes conditions d'utilisation des contenus de Gallica sont régies par la loi française. En cas de réutilisation prévue dans un autre pays, il appartient à chaque utilisateur de vérifier la conformité de son projet avec le droit de ce pays.

6/ L'utilisateur s'engage à respecter les présentes conditions d'utilisation ainsi que la législation en vigueur, notamment en matière de propriété intellectuelle. En cas de non respect de ces dispositions, il est notamment passible d'une amende prévue par la loi du 17 juillet 1978.

7/ Pour obtenir un document de Gallica en haute définition, contacter
utilisationcommerciale@bnf.fr.

Vizir le plus grand (un mot disparu) du pèlerinage de la Mecque et des deux villes saintes, nourrisson du monde & de la religion Abou-l-Kassem Haroun ben Ali ben Zafar Danadan (acquis) par voie d'achat. Puisse (Dieu) lui accorder une bonne fin.

BIBLIOTHÈQUE NATIONALE R.F. MSS

580 (1)

PARIS-BIBLIOTHÈQUE NATIONALE
ATELIER DE RESTAURATION
DÉSINFECTION N° 135.
DU 5 avril 1962

B

Page 10 — En tête de la page, en caractères coufiques :

سورة فاتحة الكتاب

Page 11 — En tête de la page, en caractères coufiques :

وهي سبع ايات

Page 10 — Sur le côté, en caractères toulous :

وانه لقسم لو تعلمون عظيم وانه لقران كريم في كتاب

Page 11 — Sur le côté, en caractères toulous :

مكنون لا يمسه الا المطهرون تنزيل من رب العالمين

Page 189 — Sur la marge, en écriture naskhi :

الجزو الثاني

Page 342 — Dans un cadre sur la marge, en écriture naskhi :

نصف سبع

Page 549 — En écriture naskhi, sur fond d'or :

سورة النسا مائة وخمس وسبعون اية

Page 611 — En tête de la page, en caractères coufiques :

وتمت كلمة ربك صدقا وعدلا

Page 612 — En tête de la page, en caractères coufiques :

ومبدل لطائفة وهو السميع العليم

Page 613 — Une inscription sur fond d'or, relatant le mode d'acquisition du manuscrit par les propriétaires. La première ligne a disparu. Les trois dernières lignes portent ce qui suit :

لخزانة كتب المولى المعظم دستور الاعظم (?) الحاج والحرمين ربيب الدنيا
والدين ابى القسم هرون بن على بن مظفر دفنداني تجاوز ا احسن عاقبته

Traduction

. . . .

à la bibliothèque du seigneur magnanime, le comme il suit :

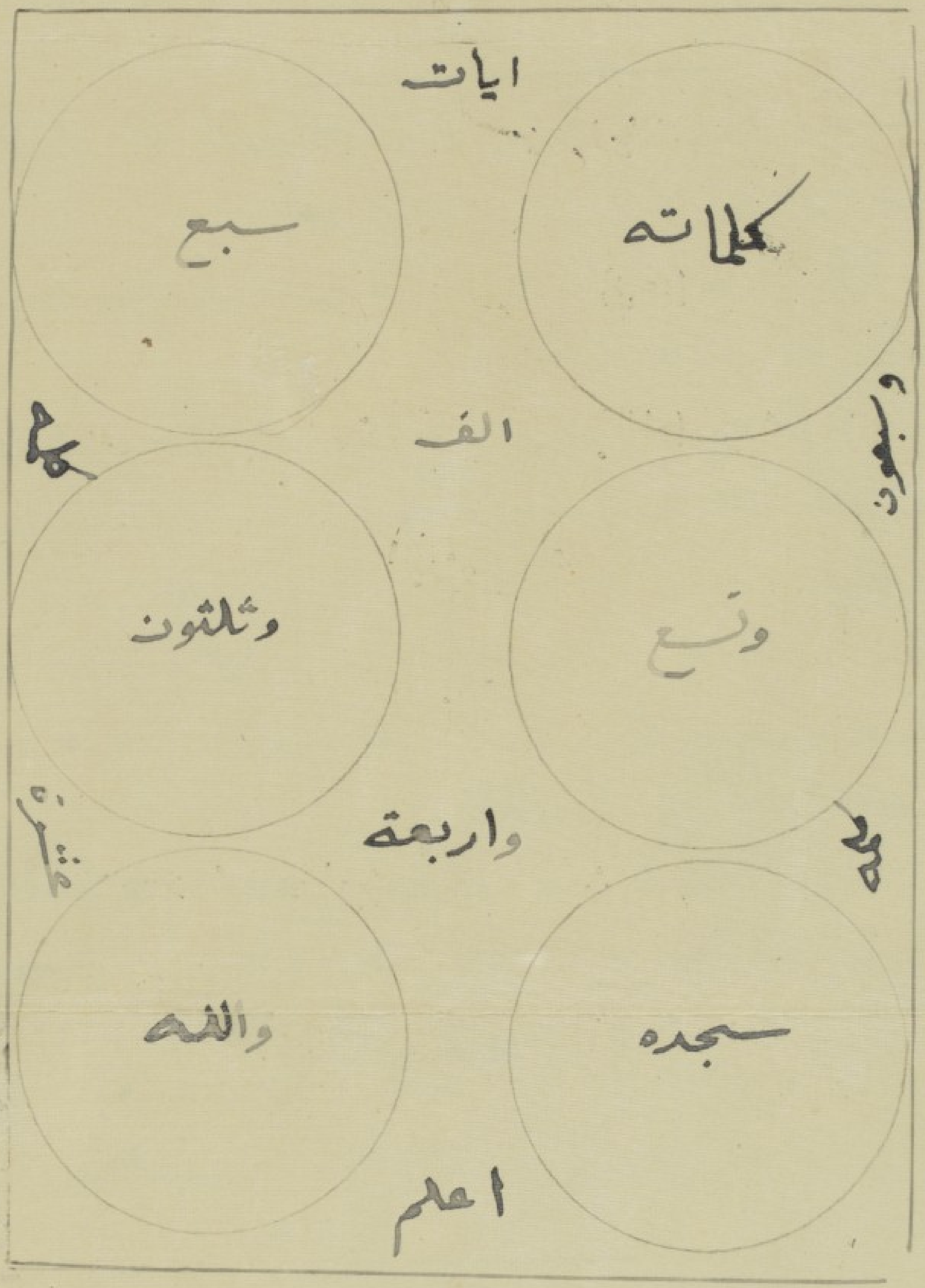
ايات
كلماته
سبع
وسبعون
الف
كلمه
وتسع
وثلثون
عشرة
واربعة
سجده
والله
اعلم

Page 2 — En tête de la page, en caractères coufiques :

المجلد الاول من السابع

Page 3 — En tête de la page, en caractères coufiques :

من تفسير محمد بن جرير الطبرى

Page 8 — Le titre des chapitres donnés à la Mecque :
Page 9 — Le titre des chapitres donnés à Médine

Page 612 — En tête de la page, en caractères coufiques :

~~910~~

A

Exégèse en langue persane de l'Alcoran par El-Tabari.

BIBLIOTHÈQUE NATIONALE R.F. MANUSCRITS

Mouhammad Ben Joureïr El-Tabari est né l'an 224 de l'Hégire (839 de J. C.)

L'ouvrage entier se compose de sept volumes dont celui-ci est le premier.

A la forme de calligraphie, ainsi qu'au mélange fréquent d'écritures coufiques et à l'absence de points diacritiques dans bien des lettres composant les citations alcoraniques à l'encre bleue, on peut assigner approximativement, selon moi, pour date de la transcription de ce manuscrit le VIIIe siècle de l'Hégire.

Le manuscrit contient (texte et exégèse) depuis le commencement du Coran jusqu'aux mots يصدون عنك الصدود. v. 64, chap. IV (سورة النسا) du Coran

Déchiffrement et indications

1ère page

Dans les divers compartiments du dessin ornemental, on lit l'inscription suivante en caractères coufiques:

ايات كلماته سبعة وسبعون الف كلمه وتسع وثلثون كلمه واربعة عشر سجدة والله اعلم

Les mots composant cette inscription sont disposés

Supplément Persan 1610

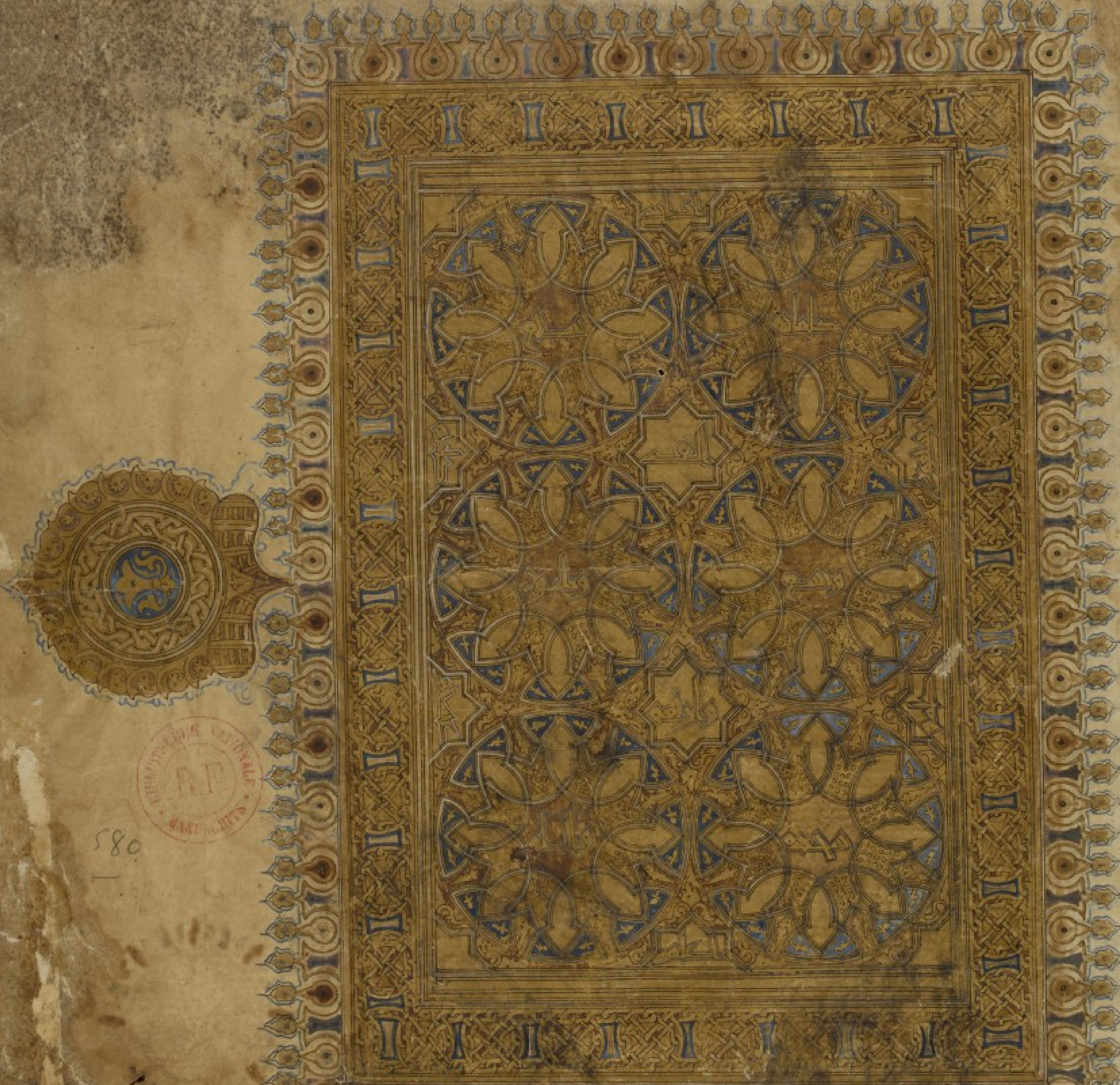

BIBLIOTHÈQUE NATIONALE
RF
MANUSCRITS

580

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي حمد في الكتاب نفسه واقتتح بالحمد كتابه
وجعل الحمد اول محل نعمته وآخر جزا معصيته ❁ الذي بين حمده
في كتابه الناطق ❁ على لسان عبده الصادق صلى الله عليه وعلى آله وسلم

صفة الكتاب

قال ابو جعفر محمد بن جرير الطبري رحمة الله عليه طالب علم
هذا التفسير الكبير ❁ ثلثة اصناف من الناس فاعرفوهم
فصنف تعلموا للجدال والمرا وصنف تعلموا للاستطالة والختل
وصنف تعلموا للتفقه والعمل فصاحب الجدال والمرا تراه
موذيا ممارئا متعرضا للتفقه في اندية الرجال يتذاكر
العلم الحقة ❁ الكلم قد تسربل الخشوع ❁ وتبرا من الورع فدق الله
من هذا خيشومه وقطع منه حيزومه وصاحب الاستطالة

والختل

[illegible]

والحيل لا ذو حسب وملق يستطيل على مثله من اشباهه فيختلهم بخلق حيله
ويتواضع للاغنياء من دونه فهو لحلوائهم خاضم ولدينه هاضم فاعمى الله
من هذا خبره وقطع من اثار العلماء اثره واما صاحب الفقه والعمل
فانه ذو كآبة وحزن قد تحنك في برنسه وقام الليل حندسه يعمل
ويخشع قد اوكدتاه يداه ◌ واعمرتاه رجلاه وهو مقبل على شانه
عارف باهل زمانه مستوحش من كل ثقة من اخوانه فشد الله من هذا
اركانه واعطاه يوم القيمة امانه ◌ ويشتمل على صاحب الفقه
والعمل هذا ممن يرغب في العلم ما في هذا الكتاب عشرة
خصال ◌ الكبر منه مامول والرشد منه مامول وفضل ماله
مبذول نصيبه من الدنيا القوت لا يشبع من العلم دهره
الذل احب اليه من العز الضعة احب اليه من الشرف ◌ ويستكثر
قليل المعروف من غيره ويستقل كثير المعروف من نفسه ويرى
الناس كلهم خيرا منه وهو شر منهم وهذا تمام الامر وتفسيره

اذا رای من هو خیر منه فیختاره علی نفسه واذا رای من هو شر فیقول لعل ینجو هذا غدا واهلک
انا وبه ینال الدرجات العلی ویبعد عن البلاء ویقرب منه السعادة فی الدنیا والآخرة
وقال النبی صلی الله علیه وسلم ان من البلاء الفاقة واشد من الفاقة سقم البدن واشد من
سقم البدن مرض القلب وان من السعادة سعة المال وافضل من سعة المال صحة البدن
وافضل من صحة البدن تقوی القلوب وقال النبی صلی الله علیه وسلم لا فقر اشد من الجهل ولا مال
اعود من العقل ولا مظاهرة اوثق من المشاورة ولا ورع کالکف ولا عمل کالتدبیر ولا وحدة اوحش
من العجب وقال صلی الله علیه وسلم فی وصیته ینبغی ان یکون العلم وزیرک والعقل دلیلک
والعمل قیمک والصبر خیر جنودک والرفق والدک واللین اخاک وقال امیر المؤمنین علی بن ابی طالب رضی الله

الناس من جهة التمثال اکفاء ... ابوهم آدم والام حواء
فان یکن لهم فی اصلهم نسب ... یفاخرون به فالطین والماء
ما الفضل الا لاهل العلم انهم ... علی الهدی لمن استهدی ادلاء
وقیمة المرء ما قد کان یحسنه ... والجاهلون لاهل العلم اعداء

شعر

العلم زین وتشریف لصاحبه ... فاطلب هدیت فنون العلم والادبا
لا خیر فیمن له اصل بلا ادب ... حتی یکون علی من زانه حدبا

ترجمة الکتاب بالفارسیة

واین کتاب تفسیر بزرگست از روایت محمد بن جریر الطبری رحمة الله علیه ترجمه کرده
بزبان پارسی ودری راه راست واین کتاب را بیاوردند از بغداد چهل مصحف بود این کتاب

بنبشته بزبان تازی و باسنادهای دراز بوذ و بیاوردند سوی امیر سید مظفر ابو صالح منصور بن
نوح بن نصر بن احمد بن اسمعیل رحمة الله علیهم اجمعین ❁ پس دشخوار آمذ بر وی خواندن این کتاب
و عبارت کردن آن بزبان تازی و چنان خواست کی مرین را ترجمه کنند بزبان پارسی پس علما ماورا النهر را گرد کرد
و این از ایشان فتوی کرد کی روا باشد کی ما این کتاب را بزبان پارسی گردانیم گفتند روا باشد
خواندن و نبشتن تفسیر قران بپارسی مر آن کس را کی او تازی نداند از قول خدای عز و جل کی گفت

وما ارسلنا من رسول الا بلسان قومه ❁

گفت من هیچ پیغامبری را نفرستادم مگر بزبان قوم او و آن زبانی کایشان دانستند و دیگر آن بوذ
کاین زبان پارسی از قدیم باز دانستند از روزگار آدم تا روزگار اسمعیل پیغامبر علیه همه پیغامبران
و ملوکان زمین بپارسی سخن گفتندی و اول کس کی سخن گفت بزبان تازی اسمعیل پیغامبر بوذ علیه و پیغامبر ما
صلی الله علیه از عرب بیرون آمذ و این قران بزبان عرب بر او فرستاذند و اینجا بذین ناحیت
زبان پارسی است و ملوکان این جانب ملوک عجم اند ❁ پس بفرموذ ملک مظفر ابو صالح تا علمای
ماورا النهر را گرد آوردند از شهر بخارا چون ابو بکر محمد بن الفضل الامام و چون ابو بکر محمد بن اسمعیل
الفقیه و چون ابو بکر احمد بن حامد الفقیه ❁ و چون الخلیل بن احمد السجستانی جهبذ العلما
و بیاوردند از شهر بلخ چون ابو جعفر محمد بن علی از باب الهند و الحسن بن علی بن مندوس
الفقیه و ابو الجهم خالد بن هانی المتفقه و هم ازین گونه از شهر سمرقند و از شهر اسبیجاب
و فرغانه و از هر شهری کی بوذ بماورا النهر اندر همه را بیاوردند و همه خطها بداذند بر ترجمه
این کتاب کی این راه راست است ❁ پس بیرون آمذ فرمان امیر سید ملک مظفر بر دست
کسهای او و نزدیکان او و وزیران او و بر زبان خاصه او و خادم او ابو الحسن فائق الخاصه سوی این جماعت

مردمان و این علما تا ایشان از میان خویش هر کدام مرد داناتر اختیار کردند تا این کتاب را ترجمه
کردند و از جملهٔ این مصحف اسنادهای دراز بیفکندند و اقتصار کردند بر متون اخبار و این را
بیست مصحف کردایند از جملهٔ این چهارده مصحف فرو نهادند تفسیر قرآن از اول کون عالم
تا از وقت پیغامبر ما از این جهان بیرون شد و وحی از آسمان گسسته شد تا این وقت این چهارده مصحف
فرو نهادند هر مصحفی نیم هفت یک با جملهٔ تفسیر قرآن باشد ۞ پس از وفات پیغامبر علم
تا از وقت محمد بن جریر الطبری که از این جهان بیرون شد اندر سال سیصد و چهل و پنج از هجرت
پیغامبر علم شش مصحف دیگر فرو نهادند تا این همه بیست مصحف تمام شد و تفسیر قرآن
و قصه‌های یاران پیغامبر علم که بودند تا بدین روزگار یاد کردیم همه گفته شود والله المعین والموفق
و ما این را هفت مجلد هم بر این تالیف نسخت کردیم گفتن را ۞ و فضل قرآن آنست
که پیغامبر گفت صلی الله علیه خواندن قرآن و اندر یافتن تفسیر و معنی آن همتای پیغامبری است و هر که
او یک نیمه از قرآن خواند و تفسیر و معنی آن بداند همچنان باشد که نیمهٔ پیغامبری یافته و این بود
که پیغامبر گفت صلی الله علیه العُلَما هم وَرَثَةُ الْانبیا و هم پیغامبر گفت صلی الله علیه که پنج چیزست
که نگرستن بدان اندر عبادتست ۞ اول نگرستن بروی عالمان اندر عبادتست و دیگر نگرستن بروی
مادر و پدر اندر عبادتست و سدیگر نگرستن بقرآن اندر عبادتست و چهارم نگرستن بخانهٔ کعبه
اندر عبادتست و پنجم نگرستن باب زمزم اندر عبادتست ۞ و چهار چیزست که ایزد
تعالی بید خویش آفریدست اول آدم را علم بید خویش آفریدست و دیگر قلم را بید خویش آفریدست
و سدیگر بهشت عدن را بید خویش آفریدست و چهارم توریت را بیک جمله بید خویش سوی موسی بن عمران
فرستاده است و این بدین جایگاه قدرت باید دانستن تا خداوند تعالی را تشبیه نکرده باشی

واین قرآن همه متفرق بوده است بدست خلق اندر یک یک سورت و یک یک آیت و کم و بیش و بدست
هیچ کس این تمام نبود مگر بدست ابی بن کعب از بهر آنک او همواره با پیغامبر بودی و هم آنگه کی وحی
آمدی از آسمان بشب یا بروز هم آنگه ابی بن کعب حاضر نبشتی و یاران دیگر همواره با پیغامبر نبودندی
و چون پیغامبر صلی الله علیه وسلم ازین جهان بیرون شد بروزگار ابوبکر و عمر رضی الله عنهما خلق مر یکدیگر را
کافر همی خواندند از بهر این قرآن و هر کسی مر یکدیگر را همی گفتند این کی بدست تو است نه قرآنست
پس چون عثمان رضی الله خلیفتی بنشست خواست کاین قرآن را جمع کند تا این خلاف
از میان برخیزد پس مصحف ابی بن کعب بیاوردند و هیچ مصحف نیافتند درستتر از آن عثمان
رضی الله عنه از آن مصحف او نسختی برداشت و بفرمود تا منادی بانگ کردند و گفتا هر آن
کسی کو چیزی دارد از قرآن بیارید و همی آوردند هرچه آن از درست گشت عثمان آن را همی بنبشت
و نیز منادی همی کرد ۞ پس یکی اعرابی بیامد و گفت با من دو سورتست که از پیغامبر علیه السلام شنیدم
گفت بیار اعرابی بیاورد یکی این بود اللهم انا نستعینک ونستغفرک
ونؤمن بک تا آنجا کی گفت نخلع ونترک من یفجرک ۞ و دیگر سورة این بود
اللهم ایاک نعبد ولک نصلی ونسجد تا آنجا کی ان عذابک بالکفار ملحق
پس عثمان مر اعرابی را گفت که هیچ حجتی داری کی پیغامبر گفت این از قرآنست اعرابی گفت نه
و هیچ حجت نداشت عثمان رضی الله عنه گفت من بی حجتی این را بقرآن اندر نتوانم آوردن
ولکن این دعای نیکوست بنماز وتر اندر نگاه داری تا ضایع نشود و دیگر سورتها کی آورده بودند
کی درست نشده بود و حجتی نداشت همه را بسوخت

اما از سورتها کی بمکه فرو امذست آنست کی یاد کردیم بعون الله تعالی

الانعام الاعراف یونس هود یوسف الرعد
ابرهیم الحجر النحل بنی اسرائیل الکهف
مریم طه الانبیا المومنون الفرقان الشعرا
النمل القصص العنکبوت الروم لقمن
سبا الملائکه یاسین الصافات
صاد الزمر المومن الزخرف الدخان
الجاثیه قاف الذاریات الطور
النجم القمر الرحمن الواقعه
الصف التغابن الملک القلم الحاقه
المعارج نوح الجن المزمل المدثر القیامه المرسلات
النبا النازعات عبس کورت انفطرت المطففون
انشقت البروج الطارق الفجر البلد اللیل الشمس
الضحی الم نشرح التین العلق القدر زلزلت العادیات
القارعه الهیکم الهمزه الفیل قریش الکوثر الکافرون
تبت الاخلاص

واندر سورت اختلافست

واما از سورتها کی بمدینه فرو امذست اینست کی یاد کردیم

البقره ال عمران النسا المائده التوبه
الانفال الحج النور الاحزاب
الاحقاف سوره محمد الفتح الحجرات
المجادله الحشر الممتحنه الجمعه المنافقون
الطلاق التحریم الانسان لم یکن الماعون
النصر الفلق الناس

اما انچ یاد کرده بیامد ازین سورتها آنچ انست کمیان مکه و مدینه فرو امدست
اما عدد سورتهای قران صد و چهارده سورتست و عدد ایتها شش هزار و دویست
و شش ایتست و گفته اند ده ایتست و گفته اند یازده ایتست و گفته اند سیزده
ایتست و گفته اند نوزده ایتست و ما بین این چهارده ایت خلافست
اما عدد کلمتهای قران هفتاد هزار و هفتصد و یک کلمتست و عدد حروفهای
قران سیصد هزار و بیست و سه هزار و سیصد و نود حرفست اکنون
اغاز کنیم قران و تفسیر آن اندرین هفت مجلد کی از چهارده مجلد نسخت
برداشته آمد از اول تا اخر ان شا الله تعالی والحمد لله
رب العالمین و صلواته علی خیر خلقه محمد و اله و سلم

بسم الله الرحمن الرحيم

بنام خدای مهربان بخشاینده

الحمد لله رب العالمين

سپاس خذایرا خذاوند جهانیان

الرحمن الرحيم مالك

خذای مهربان بخشاینده باذشاه

يوم

يَوْمِ الدِّينِ إِيَّاكَ نَعْبُدُ

روز رستخيز ترا برستيم

وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ اهْدِنَا

وازتو يارى خواهيم راه نموده مى كار مارا

الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ

راه راست

ح

صراط الذين انعمت عليهم

راه آنکسها که منت نهادی برایشان

غير المغضوب عليهم ولا

بجز راه آنکسها که خشم گرفتی یعنی جهودان . بر ایشان ونه از

الضالين

گمرشدگان و ترسایان

ترجمه فاتحة الكتاب

و این سوره را فاتحة الکتاب گویند و نیز ام الکتاب گویند و نیز سبع المثانی
گویند اما فاتحة الکتاب از بهر آن گویند که همه قرآن بدین سوره گشاده شود و اول همه قرآن
این سورت را خوانند و اما ام الکتاب از بهر آن خوانند که مادر همه قرآن این سورت
است و همه قرآن از این سوره گشاده شود و از وی شکافد و بیشتر از همه قرآن اینست
و اما سبع المثانی از بهر آن گویند که این هفت آیت است دو باره و این دو باره آنست

کی کلمتهای او بیشتر دو باره است چنانک گوید بسم الله الرحمن الرحیم
دیگر باره گوید الرحمن الرحیم و گوید ایاک دیگر باره ایاک آید و گوید الصراط
دیگر باره صراط آید و گوید علیهم دیگر باره علیهم آید این سبع المثانی
این باشد و اما این سوره فاتحة الکتاب سورتی است از همه قرآن فاضلتر و ایدون
گویند کی نام بزرگترین خداوند عز و جل بدین سورت اندرست و محمد بن جریر رحمة الله علیه
ایدون گوید کی من شنیدم بروایتهای درست کی نام بزرگترین خداوند عز و جل بدین سوره اندرست
از بهر آنک کی گفته اند هر آن سورتی کی بخوانند اندر آن حروفهای معجم این هفت حرف نباشد نام
بزرگترین خدای عز و جل بدان سورت اندر باشد و بدین سورت اندر این هفت حرف نیست
و این حرفها اینست ثا و جیم و خا و شین و ظا و زای و فا و این سورت
کلید بهشت است و چون نیکو تفسیر این سوره نگاه کنی و اندیشه کنی مر خدای را عز و جل
شکر کنی بتوانی دانستن پس الحمد لله شکر کردنست مر خدای را عز و جل یا فریدن
تو و تن درستی دادن ترا و روزی دادن ترا و ترا اندر امت محمد علیه السلام کردن کی او خاتم انبیاست
و خدای عز و جل این جهان و آن جهان از دوستی وی آفرید و دیگر شکر است کی ترا چون بیرون
آورد باخر الزمان نزدیک رستاخیز و پیغامبر علیه السلام ندیده ای و بار از او هیچ ندیده ای
و بدین سپاسی کی بر سپیدی نبشته است همی کار کنی و بروایتهای درست آمده است
از پیغامبر علیه السلام کی هر آن کس کی از امت محمد بدان هنگام رسد کما الیوم رسیده ایم
و او دین نگاه تواند داشتن و بر مسلمانی باشد و از این جهان بر مسلمانی برود مزد او هفتاد
بار چندان باشد کی مزد آنکسهای کی مر پیغامبر علیه السلام دیده باشند و با وی صحبت کرده باشند از آنک

پس از وقتی که جبریل علیه همی آمذی و خبر از آسمان همی آوردی و دل پیغامبر و یاران او بذان شاد همی
بوذی بذین زمانهٔ ما هیچ خبر نیست و بذین سان از هیچ حجت نیست و این اندر کذشته است
از ما و بذین قرآن که نبشته است اندر مصحفها کار همی کنیم تا بذان جهان مزد ما هفتاد
بار چندان باشذ که مزد آنکسها که با پیغامبر بوذند و وحی از آسمان همی آمد مر ایشان را پس ای
شکر کردن واجب آیذ بر من و بر هیچ خذاوند نیز ابداذه است از نیکویها و هیچ نیکوی
نذین جهان بذین شکر کردن نرسذ چنانک گفت عز وجل لئن شکرتم لأزیدنکم
گفت مر شما را دادم اگر شکر کنی نعمت و نیکوی بفزایم و گر ناسپاسی کنی نعمت بگردانم از شما
و عذاب من سخت است پس اول چیز گفت الحمد لله شکر خذای را ابذا آنک نیز
ما فریذ از فرزندان آدم نه از شیطان پس باید دانستن که تن را چگونه آفریذست چنانک پیغامبر گفت علیه
من عرف نفسه فقد عرف ربه و خذای گفت عز وجل وفی انفسکم افلا تبصرون
گفت تن خویش اندر همی نبینید آنچ خذای را و رسول او را بذان بتوان دانستن و دیگر جای
گفت عز وجل وخلقناکم ازواجا گفت من شما را جفت بیافریذم و این هر دو مسلمت شرح
و بیان گفته آیذ پس خذای عز وجل جان را با آدم جفت کرد و آدم را بیافریذ و او را از گل آفریذ
و صورتی بوذ او کنده بی جان و صورتی بی جان هیچ نباشذ و چون جان با وی جفت گشت
آنکه همچنانک مردم بمیرد و جان از وی جذا شوذ هیچ کار از وی نیایذ و آدم ای چهل سال افکنده
بوذ بی جان چنانک خذای گفت عز وجل هل اتی علی الانسان حین من الدهر لم
یکن شیئا مذکورا و این حین چهل سال باشذ پس اول جان بسر آدم اندر شذ و چشم را
بیافریذ تا عبرتها ببینذ و از پس گفتن بیافریذ و گوش را بیافریذ تا علم و حکمت بشنوذ و از پس

هم جفت است و بینی بیافرید تا بوی و گند بداند و این نیز هم جفت است و دندان را بیافرید تا آن
بگزد و خوردنیها بدان آس کند و این نیز هم جفت است و اشکمش را بیافرید و دستش را
بیافرید تا بدو بستاند و بدهد و کسب کند و این نیز هم جفت است و پایش را بیافرید تا هر کجا خواهد
رود و آید و این نیز هم جفت است و فرجش را بیافرید تا بدان بول و غایط کند و این نیز هم جفت است
و زمین را فراخ بگسترد چنانک گفت ارض الله واسعة فتهاجروا فيها چنین گفت
زمین را فراخ کردم تا هر کجا خواهید شوید و آیید پس این اندامها پیدا کرد بدین گونه بیافرید
و آنکه بیش تواند یکی پادشاه آفریده است پنهانی و این اندامها را همه فرمان بردار او کرد تا
این اندامها هیچ کار نتوانند کردن بی فرمان آن پادشاه و آن پادشاه دلست که دل یکی است و هیچ
همتا و هنباز نیست او را و این مثال داستن خدایست جل جلاله آنکه مر این دل را دو گوش
آفریده است یکی از سوی راست دل تست و دیگر از سوی چپ و این گوش راست دل تو
یکی فرشته است نام او الهام و او مر دل را همه بر طاعت خدای دارد و این دیگر گوش
چپ تست دیوی است از یاران ابلیس نام او وسواس آنک خدای گفت عز وجل
من شر الوسواس الخناس الذي يوسوس في صدور الناس من الجنة والناس
و این الهام با این وسواس همیشه بخصومت باشند و هر آن وقتی که فرزند آدم فرمان این الهام کند
این وسواس ضعیف شود و مقهور گردد و طاعت خدای اندر دل مردم شیرین شود و چون
فرزند آدم فرمان این وسواس کند این الهام ضعیف گردد و بنده بر معصیت حریص شود و فرمان دیو
کرده باشد و مر این دل را یکی ترجمانست که هر چه از دل تو خواهند و بدانند اگر فرمان این ترجمان او را
بگوید و آشکارا کند و این ترجمان زبان تست و این بیان تست پیغامبر که خواست [illegible]

ترجمه و تفسیر اینست خدای گفت عز و جل **وفي انفسكم افلا تبصرون**
یاری بتن خویش اندر نگرید و شکر کنید خدای را عز و جل اینست تفسیر الحمد لله و این شکر
کردن بدین جایگاه از دو گونه واجب شود یکی اینست که گوید الحمد لله که مرا بیافریدی بدین
صورت و دیگر مرا دانا کردی تا بدین گونه اندر یافتم و بدانستم و شکر کردم اما قوله
رب العالمين رب پروردگار باشد و عالمین جهانها باشد و اندرین عالمها
نیز اختلاف بسیار است گروهی از علما چنین گویند که مر خداوند را عز و جل سیصد هزار و شصت
عالم است اندرین هفت آسمان و هفت زمین و هفت دریا و هر عالمی چنانست که این بدان نماند
و آن بدین نماند و این هر جنسی از آفریدگان عالمی اند پس ازین سیصد و شصت هزار عالم اول بزرگترین
عالمی این هفت آسمان است و آنچ بدین هفت آسمان اندرست و آنکه این زمین و آنچ بدین هفت زمین
اندرست از عجایبهای گوناگون و چون این با شمار بدار آید آنکه همه سیصد هزار و شصت
هزار عالم تمام شود و گروهی گویند این عالمها سیصد هزار و شصت هزار عالم است و گروهی
دیگر گویند این هژده هزار عالم است ازین جمله چهار هزار و پانصد عالم بمشرق است
و چهار هزار و پانصد عالم بمغرب است و چهار هزار و پانصد عالم بحد شمال است
و چهار هزار و پانصد عالم بحد جنوبست و این هژده هزار عالم باشد و یاجوج و ماجوج از جمله
این عالمها است و مالوق و ماسوخ از جمله این عالمهاست و خلق تارس و تافیل همه از جمله
این عالمهاست و ایشان هر گروهی امتی اند چنانکه خدای گفت عز و جل **وما من دابة
في الارض ولا طائر يطير بجناحيه الا امم امثالكم**
گفت هیچ جنبنده نیست بر پشت زمین و نه مرغان که بپرند بپر خویش که نه ایشان امتی اند

حوارا حیران عالم

هم چون شما و خلق هفت آسمان و هفت زمین از جمله این عالمهاست و لیکن هست زیر هفت آسمان اندر
خود بیست و هفت مسئله گفته آید ۞ و اما بدین هفت زمین اندر اختلافست گروهی گویند این هفت
یک از بر دیگرست هم چنانک آسمانست و حدیث ایشان پیغامبرانند و از پیغامبر ما صلی الله علیه پرسیدند
که زیر زمین اندر خلق هست گفت بلی خلقهاست زیر زمین ما اندر و همه خداوند تبارک و تعالی
بشناسند ۞ و گروهی گویند این هفت زمین هم این زمینست و هر ناحیتی زمینی است و منجمان
همی گویند این زمین گردست چون گوی و این هفت فلک گرد او بر همی گردد و همچنانک این هفت آسمان همی
ببینید زیر ما اندر همی هفت آسمانست و این هفت ستاره رونده با این هفت فلک گاه زیر ما
باشند و این قول منجمان برخلاف قول خداوندست از بهر آنک خداوند عز و جل همی گوید بقصه ذو القرنین
کی مر این آفتاب را یافت کی همی فرو شد بچشمه ای لوشتگن و سیاه و تاریک چنانک گفت عز و جل ۞
فی عین حامیة و گروهی گویند فی عین حمئة با همز و چون با همز خوانی آنست
کی همی فرو شد بچشمه سیاه و لوشتگن و چون بی همز خوانی چنان باشد کی مر این آفتاب را یافت کی همی
فرو شد بچشمهای جوشان و گرم و هر روزی مر این ستاره رونده را هم چنین بر آمدن و فرو شدن چنانک
گفت عز و جل رب المشرقین و رب المغربین ۞ گفت خداوند مشرقست و از مغرب
و این مغرب و مشرق آنست کی آفتاب از آنجا بر آید و مغرب آنست کی آفتاب آنجا فرو شود
و مشرقین و مغربین آنست کی بر آمدن آفتاب را حدیست بمشرق کی آفتاب از آنجا بر آید و از آنجا
بگردد و مغربی آنست کی بدو فرو شود و از آنجا بگردد ۞ پس این کنارهای مشرق کی آفتاب
فرو شود آنجا باشد اینست مشرقین و مغربین و نیز گفت عز و جل ۞
فلا اقسم برب المشارق و المغارب

این مشارق و مغارب آنست که آفتاب هر روزی از چشمه‌ای بر آید و بچشمه‌ای دیگر فرو شود بر عادت
درازی و کوتاهی روز چون بغایت رسد چنانک یاد کردیم باز گردد با حد خویش آید و این معلومست بسیار
تفسیر و شرح بخواهد بر این قول خداوند عز و جل درست تر از قول منجمانست و پیغامبر ما علی
حسن گفتست و این درست   تعلموا من النحو بقدر ما تقيمون به السنتكم وقرائتكم ثم كفوا
وتعلموا من انسابكم بقدر ما تصلون به ارحامكم ثم كفوا وتعرفوا من النجوم بقدر ما تعرفون
به اوقات صلواتكم وتعرفون به ايام اهاليكم وشهوركم ثم يكفيكم بهذا القدر
من النجوم فانها تتصل بالكهانة معنی و این باشد از پیغامبر علی کی گفت از نجوم بیاموزید بدان
قدر که سخن راست بگوئید و هرچ بر خوانید راست بر خوانید و از نسب چندان بیاموزید بدان قدر که
خویشاوندان بشناسید و رحم بپیوندید و از شمار نجوم بیاموزید بدان مقدار کی وقتهای نماز
بدانید و روزگار شمار حیض زنان و شمار زادن کودک و شمار روزگار بدانید بسنده باشد شما را
این مقدار از نجوم که آن نبشته است کاهنیست پس اگر بدین علمها آموختن بیشتر اندر اسلام
فایده‌ی بودی پیغامبر علم نهی نکردی از بیشتر آموختن این علمها پس این ششصد و شصت هزار عالمست
بدین هفت آسمان و هفت زمین و هفت دریا اندر چنانک این بدین نماند و این بدان نماند واما قوله
الرحمن الرحيم او مهربانست بر خلق و بخشاینده است و این رحمن رحیم
دو نامهاست از نامهای بزرگ و از روزی که پیغامبر علم بمکه رفت بروز حدیبیه و با اهل
مکه صلح کرد و علی بن ابی طالب کرم الله وجهه صلح نامه نوشت و بر سر آن صلح نامه بنوشت

بسم الله الرحمن الرحيم

سهل

پس جبریل بدان حجره اندر بر صورت یوسف و پیش مریم بایستاذ و آن همه آن بوذ جبریل خویشتن را مریم بر صورت
یوسف نموذ کی مریم هرگز مرد را ندیده بوذ الا زکریا و یوسف را پس بدانست کان یوسف نیست کی اندر آمده است
کی او را ببیند مریم بترسید و او را گفت إنی أعوذ بالرحمن منک إن کنت تقیا پس چون جبریل دانست
کی مریم همی بترسید گفت إنما أنا رسول ربک لأهب لک غلاما زکیا یعنی طاهرا من نجاسة
النطفة گفت منم رسول خذای بتو آمدم تا ترا فرزندی پاک یعنی پاکیزه از نطفه و از باذ پاک
خذای عز و جل عیسی را بیافریذ اندر شکم مریم پس چون مریم بدانست کان نه آدمی است دلش بیارامیذ
و با جبریل مناظره کرد و گفت چگونه باشذ مرا فرزند و نه هیچ مرد مرا بساویذه است و نه من پلیده بوذه ام
جبریل چنین گفت تو گفتی مرا آسانست این فرزند عیسی علیه السلام گفت بکنم و ورا آیتی مردمان را و رحمتی از ما و این کاری است
بوذه و رانده اندر لوح محفوظ اکنون خذای عز و جل او را خواست آفریذن و این خواست کردن
و نام او مسیح بوذ و عیسی بوذ و نام او خذای نهاذ چنانک گفت إن الله یبشرک بکلمة منه اسمه
المسیح عیسی ابن مریم وجیها فی الدنیا والآخرة ومن المقربین
و از بهر آن مسیح نام کرد او را خذای عز و جل کی هر کجا او دست بر مالیذی درست گشتی و گفت با آب
روی باشذ اندرین جهان و آن جهان پس خذای گفت عز و جل ویکلم الناس فی المهد وکهلا
پس چون مریم این حدیثها بشنیذ بدانست کان نه حدیث آدمی است دلش بجای باز آمذ و سخن خذای عز و جل
بگرویذ و بدلش یقین گشت کی آن خذای عز و جل او را بستوذ و گفت والتی أحصنت فرجها
فنفخنا فیها من روحنا وجعلناها وابنها آیة للعالمین
پس چون جبریل دانست کی دل مریم آرامیذه گشت بذو اندر دمیذ و مریم از باذ پاک بار گرفت بفرمان خذای عز و جل
و گویند جبریل آستین مریم اندر دمیذ و مریم بار گرفت بعیسی علیه السلام و عیسی نه ماه بشکم ماذر اندر بوذ

و چون مریم نماز کردی عیسی بشکم او اندر تسبیح کردی و جهودان گفتند چندین جبرئیل خود اندر میانه نبود

و آن خود یوسف درودگر بود و مریم از یوسف بار برگرفت و عیسی پسر یوسف بود خدای عز و جل

عیسی را بسخن آورد اندر گاهواره تا آن جهودان همه دروغ زن شدند گروهی گفتند عیسی پسر خدا است چنانک گفت

وقالت النصارى المسيح ابن الله و گروهی گفتند خود خدا است چنانک الله تعالی حکایت از ایشان

لقد كفر الذين قالوا إن الله هو المسيح ابن مريم

و گروهی گفتند عیسی و مریم و خدای هر سه خدایاناند بزرگ چنانک گفت عز و جل حکایت از ایشان

لقد كفر الذين قالوا إن الله ثالث ثلاثة و خدای عز و جل همه را کافر خواند و گفت

إن مثل عيسى عند الله كمثل آدم خلقه من تراب ثم قال

له كن فيكون الحق من ربك فلا تكن من الممترين

و این قصه عیسی تمام گفته آمده است همه بدین مجلد اندر و لکن از بهر آنک چند نکتهای نیکو یافتم دیگر باره

یاد کرده آمد و اکنون آغاز کنیم غزوه احد تمامی ان شاء الله تعالی

غزوة احد

و این احد کوهی است اندر حدود مدینه و سبب این حرب چنان بود کی چون اهل مکه آن مصیبت رسید

و آن مایه مردم کی مانده بودند بمکه باز رفتند و آن مهتران ایشان همه کشته شده بودند بدان اندر صبر

نتوانستند کردن گفتند ما ثار را همی باید از خویش از محمد بستانیم و همه قبیلهای عرب

گرد فرستادند و یاری خواستند از مهتران قریش کار و فرمان خود ایشان را افتاده بود و همه گرد آمدند

و ازیشان عکرمه بن ابی جهل بود کی پدرش را بکشته بودند و صفوان بن امیه بود و بوسفین بن حرب

بود و خداوندان خواستها کی بوسفین اندر آن کاروان آورده بود بروزگار بدر همه کالا بیاورده بودند

تا هزیمه کنند و هیچ خداوندان باز نماندند و یک سال خواستها را گرد همی کردند و مردمان بوسفین را
بر خویشتن امیر کردند و همه حرب ـــ او را سعی کردند و بوسفین گفت تا زنان را با خویشتن بیارید
تا از بهر چنین کار همتی تمام کنند و آنجا مردی بود نام ابا عزة الجمحی بود و شاعر بود و پیغامبر را عم هجاها
گفته بود پس روز بدر بدست پیغامبر عم افتاده بود اسیر و پیغامبر او را دست باز داشته بود و با او شرط
کرده بود که نیز بحرب او نیاید و او را شعر نگوید پس بوسفین او را بستم بیاورد و بسیار چیز داد او را
تا برفت پس بدین حرب بدست پیغامبر عم اسیر افتاد و پیغامبر علی بن ابی طالب ـــ را فرمود تا او را
بکشت پس بوسفین سپاه گرد همی کرد و بماه شوال بوسفین سپاه از مکه بیرون آورد آراسته و پانزده زن
از زنان مهتران با خویشتن بیاورد یکی از ایشان هند بود مادر معاویه زن بوسفین و او را پدرش ببدر
کشته بودند و حنظله بن ابی سفین را پسرش را نیز هم ببدر کشته بودند و عکرمه بن ابی جهل را نیز
زن خویش را بیاورد و صفوان بن امیه نیز زن خویش را بیاورد و این پانزده زن بودند از مهتران و با هر زنی
دو سه زن بودند و جبیر بن مطعم مهتر زاده مکه بود و عمش طعیمة بن عدی روز بدر کشته آمده بود
و پدرش مطعم بن عدی را غلامی بود حبشی سخت ـــ مردانه و بزرگ نام او وحشی بود جبیر بن
مطعم او را بخواند و گفت محمد عم مرا بکشته است و با او دو عمست یکی حمزه و دیگر عباس اگر از ایشان دو یکی را
بکشی آزادی و بوسفیان بدر مکه سپاه عرض کرد سه هزار مرد بودند که زره داشتند و بوسفین هند را
بر اشتر نشانده بود و پیرایه بر کرده بود و برفتند و روی بمدینه نهادند و پیغامبر عم از آن لشکر خبر
نداشت تا خبر بد آمد و او را آگاه کردی که بسیار لشکر آمد از مکه و آهنگ مدینه کرده اند و از مدینه بهشت
میل کوهی است آنرا احد گویند و هشت میل دو میل فرسنگ باشد ایشان برگرد آمدند و پیغامبر عم آگاه شد
و یاران سخت ـــ بترسیدند از بهر آنکه دانستند که آن کافران بکینه جستن آمدند بدل روز بدر

عبدالله بن ابی بن سلول به مدینه بوذ اندر و گفت یا رسول الله ما را صواب آنست کی از مدینه بیرون نرویم
تا ایشان بیایند بشهر آیند اگر همه تا زنان و کودک باشند ایشان را هزیمت کنیم و چون ما بیرون شویم
عدد ایشان سه هزار مردست و با ما سه هزار مرد نیست و با ما سه هزار مرد بیرون نیاید و هرگز
هیچ سپاه نبوذه است کی بدین مدینه آمده است که مقهور شده است و پیغامبر را ع از سخن عبدالله
بن ابی خوش آمد و گفت من دوش بخواب دیدم کی این شمشیر من رخنه شده بوذ و من بزرهی اند
کرده بوذم و آن زره مدینه بوذ یاران گفتند این خبر خاموش نتوان بوذن تا دشمن بدر آید و هیچ دشمن نبوده است
کی بدر خانه آمده است که خداوند آنرا مقهور کرده است و پیغامبر ع را ناخوشی بیرون رفتن و یاران
گفتند ما ایشان را روزی نمائیم چون روز بُذ و روز آذینه بوذ پیغامبر ع گفت نماز آذینه بکنیم
و پس بیرون رویم پس روز هفتم از ماه شوال نماز آذینه بکردند و پیغامبر ع سلاح اندر پوشید
و برفت بر ناکام پس چون روی پیغامبر آن کراهیت دیدند وی را گفتند یا رسول الله اگر ترا مراد بیرون
آمدن نیست تو بباش تا ما برویم پیغامبر ع گفت این حدیث بیشتر ازین بایست کردن اکنون چون سلاح
اندر پوشیدم حرب را روا ندارم بیرون کردن پس پیغامبر بیم جان برفت و ابن ام مکتوم
بر مدینه خلیفت کرد و با پیغامبر صلی الله علیه هزار مرد بیرون شدند کازین هزار کس هیچ کس اسب نداشت
مگر پیغامبر ولکن همه سلاح و مردی بوذ نام او ابن برده او نیز اسپ داشت و لوای پیغامبر صلی الله علیه
آن روز بدست مصعب بن عمیر بوذ و عبدالله بن ابی گفت صواب نیست بیرون شدن فرمان او
نکرد پس عبدالله بن ابی گفت این مرد فرمان من نکرد و فرمان کودکان همی برد و من نمی‌دانم کجا همی رویم
و من مر خویشتن را بکشتن ندهم و من باری بازگشتم هر کی از شما خواهد کی باز گردد باز گردید و پیغامبر
ع اندر پیش بوذ چون این خبر بشنید عبدالله بن عمر را باز پس فرستاذ و او بیامد و ایشان را اندر یاف

و گفت ای مردمان کجا همی روید بفرمان این منافق و مر پیغامبر خدای را فرو هلید گروهی باز گشته بودند
با عبد الله بن ابی گفتند اگر ما دانستیمی که حرب باید کردن باز نگشتیمی خدای عز و جل این سخن بگفت بقرآن
اندرو این آیت خدای گفت عز و جل قالوا لو نعلم قتالا لاتبعناکم هم للکفر یومئذ
اقرب منهم للایمان یقولون بافواههم ما لیس فی قلوبهم والله اعلم بما یکتمون
پس چون ایشان الحنی برفتند پیغامبر علیه السلام برفت و بایستاد و آنجا دو تل ریگ بود آن را دستاخیر
خواندندی آنجا سپاه عرض کرد همه هفتصد مرد بودند که بشمار آمدند یکی از ایشان سوار بود و دیگران همه
پیاده بودند پیغامبر علیه السلام هر که از ایشان خرد بود همه باز گردانید چون عبد الله بن عمر و بن ثابت بن زید
و اسید بن ظهیر و البرا بن عازب و ابو سعید الخدری نیز باز گردانید پس رافع دستوری
خواست تا مر او را دستوری داد سمره گفت یا رسول الله مرا نیز دستوری ده تا بیایم که رافع را دستوری
دادی و مرا زو نامردتر نبینی اگر فرمای تا با او کشتی گیرم گر او را بیفکنم آنگه مرا دستوری
ده پس کشتی گرفت با رافع و او را بیفکند و پیغامبر علیه السلام او را دستوری داد و برفتند پس پیغامبر علیه السلام
گرفت تا برفتند و کوه را از پس پشت کردند و پیش کوه صف برکشیدند و لوای قریش
با بنی عبد الدار بود و خالد بن الولید با لشکر قریش بود آن روز او را بر میسره کردند با پانصد مرد و عکرمه
بن ابی جهل را با پانصد مرد بر میمنه کردند و بوسفین گفت لوا را نگاه دارید که این روز حرب
بر لوای است گر وی نبید لوا بیفکنند تا آن سپاه قریش ضعیف شد و هبل را بیاوردند
آراسته بر اشتری و پیش صف کردند و زنان را بفرمودند تا از پس صف مردان بیستادند
و پیغامبر صلوات الله علیه صفهای مسلمانان راست کرد و زبیر بن العوام را برابر خالد بپای کرد
با صد مرد و بو الاسود را برابر عکرمه بپای کرد و لوای پیغامبر علیه السلام بدست مصعب بن عمیر بود و لوا را

از پس پشت کرده بودند و بدان جای اندر دره‌ی بودی که دشمن بدان اندر راه یافتی پیغامبر عم بیست مرد بر سر آن دره
بپای کرد و گروهی گویند پنجاه تن را بپای کرد و ایشان را گفت این دره نگاه دارید و از اینجا هیچ مروید تا من دیگر
شما باز آیم و اگر دشمن روی سوی شما کند هیچ مجنبید پس لشکر روی بروی آوردند و بوسفیان مردی را فرا کرد
تا منادی همی کرد و همی گفت ای مردمان مدینه شما را با ما و ما را با شما هیچ عصبیت نیست شما ما را با محمد
دست باز دارید تا ما بهتر دانیم با وی که او از شما است و ما بدو حق تریم تا شما را نباید کشتن پس چون لشکر
پیغامبر آن منادی بشنیدند همه بیکبار مهاجر و انصار همه آواز برآوردند و گفتند لعنت بر بوسفیان باد
و بر شما همه باد ما همه بدان آمدیم که جانهای خویش همه پیش او فدا کنیم و گر ما را همه بکشند روا باشد
ولکن اگر خدای خواهد ما شما را آن نماییم که شما بدانید و مردی بمیان ایشان اندر بود از بزرگان مکه نام
نام او عبدالله بن عمرو بود و از مکه بگریخته بود و پنهان به پیغامبر آمده بود و مسلمان شده بود پس
پشیمان شد از مسلمانی و بگریخت و بمکه باز شد و گفت ای مردمان منم فلان و این مهاجران همه دوستان من اند
و با من وعده کرده اند که مرتد گردند و من ایشان را باز گردانم پس اهل او را گفتند برو و بگوی پس او
پیش صف آمد و گفت ای مردمان منم فلان و اندر دین محمد هیچ خیر نیست باز آیید و باز این لشکر
آیید پیش تا شما را نکشند ایشان همه بر او لعنت کردند و او باز گشت سوی بیزده پس پیغامبر عم
فرا زبیر بن العوام گفت بسم الله حمله کن پس چون زبیر حمله کرد با آن یاران خویش
نخستین حمله از سپاه قریش روی بر گردانیدند و پیغامبر عم تکبیر کرد و آن لشکر قریش روی به هزیمت نهادند
و همه مسلمانان تکبیر کردند و طلحه بن علی پیش علی آمد و گفت من با تو بزنم اگر تو مرا بکشی بهشت
روی و گر من ترا بکشم هم به بهشت روی و این حدیث با علی بر راه افسوس گفت علی بر او حمله کرد یک پای او از ران
فرا برون انداخت و زینهار خواست علی او را هم چنان دست باز داشت و پیغامبر عم چون آن بدید

لختی تبسم کرد پس پیغامبر بفرمود تا همه سپاه بجمله حمله کردند و میمنه و میسره پیغامبر صلی الله علیه
و سپاه قریش همه روی بگردانیدند و بو سفین بن حرب هزیمت شد و آن هبل کی آورده بودند
نگونسار اندر افتاد و زنان کافران همه بگریختند و مسلمانان آهنگ کشتن کردند با سپری و عمر بن الخطاب
گفت من هند را دیدم کی بکوه احد همی بر شد و شلوار بلجه با بسته و زینهار همی خواست پس مسلمانان از پس
کافران شدند و دست بکشتن بردند چنانک خدای گفت عز و جل

ولقد صدقکم الله وعده اذ تحسونهم باذنه حتی اذا فشلتم
وتنازعتم فی الامر وعصیتم من بعد ما اریکم ما تحبون

پس مسلمانان غنیمت همی گرفتند و همی کشتند پس این گروه کی بر سر آن دره بودند برخی زیشان برفتند
و بغنیمت گرفتن آمدند و آن سر دره بگذاشتند و تنی چند آنجا بایستادند پس گروهی از قریش منهزم
شده بودند و همی رفتند چون آن تنی چند آنجا دیدند بر سر آن دره ایستاده بدان دره اندر آمدند
و ایشان را همه بکشتند بدان دره اندر و بدان در اندر آمدند از پس مسلمانان و شمشیر اندر کشیدند
و بکشتن گرفتند و پیش تا حرب آمد بد هند وحشی را بخواند و او را بسیار عهدها بداد
تا حمزه را بکشد پس وحشی همی آمد و حمزه را دید با کافری همی حرب کرد و وحشی ناگاه از پس حمزه
اندر آمد و او را حربتی بزد و بکشت و پیغامبر علیه بر اسب ایستاده بود و عتبة بن ابی وقاص برادر سعد
بن ابی وقاص از دور پیغامبر را بدید بیامد و او را بشناخت و یکی سنگ بر دهان پیغامبر زد تا دندان
بشکست از پیش و خون همی آمد از دندان و سنگی دیگر بزد میان دو ابروی پیغامبر صلی الله علیه و خون
بر روی و ریش او همی فرو آمد و پیغامبر علیه از اسب جدا شده بود پس عبدالله بن خدعان اللیثی مر پیغامبر را
بدید بیامد و یک شمشیر بزد بر پهلوی راست پیغامبر صلی الله علیه و بیفتاد و آن زخم شمشیر هیچ کار نکرد

و سر و روی پیغامبر بخون اندر بکی داشتند و پنداشتند که او را بکشتند پیغامبر علم دو زره داشت پوشیده از گرانی آن دو زره نتوانست جنبیدن و شمشیر زده بودندش پس عتبة بن ابی وقاص بر اسب پیغامبر نشست ◆ و همی گردید بلشکر اندر و قریش را همی دید و همی گفت ای مردمان محمد را کشتند و این کیا اسب محمد و هرکه این سخن شنیدند بدست و پای بمرد پس علی بن ابی طالب ◆ پیش اندر حرب همی کرد و از این سخن خبر نداشت پس پیغامبر علم جنگ کرد او باز نشست و هیچ حلو او نبود پس سعد بن ابی وقاص را گفتند برادرت ◆ پیغامبر را بکشت او برفت بطلب برادر خویش تا مگر او را بیابد و بکشد پس بیامد پیغامبر را دید علم نشسته و لکن از گرانی آن دو زره بر پای نتوانست خاستن و چشمهاش هر دو از خون گرفته بود سعد فراز شد پیغامبر سخن گفت سعد او را بشناخت و با پیغامبر هیچ کس نبود مگر دو تن از انصار یکی قتاده بن النعمن بود و دیگر سعد بن حبیب ◆ بود پس سعد فراز آمد و پای او بوسه داد و روی او از خون پاک همی کرد پس تیری بیامد و بر چشم قتاده بن النعمن آمد و چشم او بیرون افتاد پیغامبر علم دعا کرد تا چشم او درست شد پس سعد خواست که حرب فراز شود پیغامبر علم گفت یا سعد از من جدا مشو پس با پیغامبر علم همی بود و تیر همی انداخت ◆ و هر تیری کافری را همی افکند و پیغامبر علم تیر بدندان خویش تیز همی کرد و بسعد همی داد و سعد همی انداخت و پیغامبر فرا سعد گفت ◆ ارم یا سعد ارم یا سعد فداک ابی و امی و هرگز پیغامبر علم این کسی را گفته نبود و هند خود حمزه را مثله کرده بود پس جگرش بیرون کشید و همی خایید و خواست که فرو برد نتوانست فرو بردن و ابی بن خلف ◆ الجمحی بر اسب همی گشت و پیغامبر علم همی جست که اگر کشته نشده است او را بکشد که او همه روز همی گفتی من حاری همی پرورم ◆ پیغامبر گفت من خود ترا بکشم ان شاء الله پس همی گشت تا پیغامبر را یافت و حربت بر او راست کرد و گفت اکنون حلنی

سعد حربتی آهنگ ابی کرد پیغامبر عم آن حربت از سعد بستد و یک حربت بر گردن ابی بر زد ابی بانگ
همی کرد و بانگ کنان همی رفت تا بلشکر قریش و همی گفت محمد مرا بکشت تا بدان اندر هلاک شد
پس پیغامبر عم نگاه کرد گروهی را دید از یاران خویش که بکوهی همی بر شدند آواز داد و گفت یا یاران من
اینک زنده‌ام هیچ خلق ننگرستند از بیم کافران چنانکه خدای گفت عز و جل اذ تصعدون ولا

تلوون علی احد والرسول یدعوکم فی اخریکم

پس پیغامبر عباس را دید او را بشناخت و آواز داد یا عباس بیامد پیغامبر عم گفت یا عم برو
بر سر این کوه آواز ده و بگوی که پیغامبر زنده است عباس همچنانکه بگردید چون مسلمانان آواز عباس
بشنیدند دانستند که او زنده است هر کجا بودند یک یک و دو دو همی آمدند و عباس سوی پیغامبر عم
باز آمد و علی رضی الله عنه باز آمد و پیغامبر را دید بر آن حال مشک پر آب کرد
و سر و روی پیغامبر عم همی شست و لوای پیغامبر عم بر پای کردند و چند مقدار صد تن با پیغامبر بودند
و دیگران همی آمدند و خبر بمدینه اندر افتاده بود که پیغامبر را بکشتند و همه مدینه مردان و زنان
بیرون آمدند و فاطمه دختر پیغامبر عم همچنین گریان و زاری کنان همی آمد پس زنی بود نام او حمنه
بنت جحش و او همی رفتی بلشکرگاه روز چون فاطمه را دید بر آن حال او را گفت تو بازگرد
تا من خبر پیغامبر سوی تو آرم فاطمه بازگشت و حمنه بنت جحش برفت و پیغامبر را بدید و خبر
بنزدیک فاطمه آورد پس چون یاران پیغامبر گرد آمدند و لوای بپای کردند بوسفین بر سر کوه آمد و آواز
داد و گفت یا بابکر یا عمر یا عثمان یا علی هیچ کس جواب ندادند گفت همه بمردند تا بکشتند یاران
پیغامبر عم گفت یا عمر جوابش ده عمر گفت یا دشمن خدای همه یاران ما جمله زنده‌اند که بجنگ باشند
با صد چون تو بوسفین سوگند بر عمر داد و گفت پیغامبر زنده هست یا نه عمر گفت آری و آواز تو همی شنود

پس پیغامبر گفت نباید که ایشان بر سر کوه آیند و ما را حرب سازند خدای عز و جل این سخن پیغامبر بقرآن اندر
یاد کرد و گفت فاثابکم غمّا بغمّ لکیلا تحزنوا علی ما فاتکم ولا ما اصابکم والله خبیر بما تعملون
پس یک غم آن بود که حرب کرده بودند قرار و فتنه افتاده بود و دیگر غم آن بود کی مگر حرب باز آیند
بوسفین گفت یا قوم هبل را بر سر کوه آرید هبل را بر سر کوه آوردند بوسفین گفت اعلی هبل عمر گفت
الله اعلی و اجل پس پیغامبر ع گفت مرا بر سر کوه باید شدن پس آنجا سنگی بود بزرگ پیغامبر ع
خواست که بدان برشود از گرانی از زره نتوانست برشدن طلحه بن عبدالله سر فرو داشت تا پیغامبر
ع پای بر پشت او نهاد تا بوسفین بنگریست و او را بدید بر سر آن سنگ و او را بشناخت و گفت
یا محمد یومنا هذا ببدل یومکم ببدر این روز ما ببدل روز بدر است پیغامبر گفت عمر جواب ده
عمر گفت نه چنین است که تو همی گویی یا باسفین اما کشتگان ما اندر بهشت اند و کشتگان شما اندر
دوزخ پس مردی بود از انصار نام او حنظله از پس پیغامبر ع آمده بود و سلاح آورده چون بیامد
بوسفین بر سر کوه دید با خلقی مردم گفت بروم و حرب او روم چون آنجا رفت گفت تو بوسفینی
گفت منم حنظله بوسفین فرمود تا او را بکشتند و از کوه فرو گردانیدند و گفت یا محمد یوما
بیوم بدر حنظله بحنظله و بوسفین را پسری بود نام او حنظله و روز بدر کشته آمده بود
پس چون پیغامبر ع بمدینه باز آمد زن حنظله گفت حنظله بامداد آمده بود و هنوز خویشتن را
نشسته بود پیغامبر ع گفت غسلته الملائکه گفت فریشتگان او را بشستند پیغامبر او را غسیل
الملائکه نام کرد پس بوسفین همان از کشتگان همی گشت حمزه را بدید کشته و مثله کرده هند
بدهان او اندر زده اعرابی آنجا استاده بود او را گفت شرم نداری که پسر عم خویش را چنین بدهان
اندر زنی بوسفین شرم داشت و باز گشت و لشکرگاه شد و بر آن بود که دیگر باره حرب کند

و یاران پیغامبر سخت از حرب همی ترسیدند از بهر آنکه همه جراحت رسیده بودند پس خدای عز و جل هیبت
بدل کافران اندر افکند چنانکه گفت سنلقی فی قلوب الذین کفروا الرعب بما اشرکوا
بالله ما لم ینزل به سلطانا و مأواهم النار و بئس مثوی الظالمین
پس چون نماز دیگر بود اشتران بیاوردند و زین بر اسبان نهادند و برفتن گرفتند مسلمانان از عجب آمد
و گفتند مگر بغارت کردن مدینه می روند پیغامبر علی گفت من با جان دارم با ایشان بزنم پس علی را گفت رو
بر سر کوه رو و علی بر سر کوه رفت و نگاه کرد و باز آمد پیغامبر گفت اگر بر اشتران نشینند و اسبان بر دست
گیرند تو دان که بمکه باز روند و بمکه همی شوند و اگر بر اسبان نشینند و اسبان بر دست گیرند تو دان که بمدینه
خواهند علی گفت ایشان همه بر اشتران نشسته اند و اسبان بر دست گرفته اند پس بدانستند که بمکه
باز گردند و مسلمانان تکبیر کردند بو سفیان گفت این تکبیر چیست که سخت نیکو کاری کرده آید و لکن دیگر
سال این وعده آراسته باشید تا ما با شما بیم و لح واجبست یکی پیغامبر گفت راست پیغامبر عم از پس
آنجا سوی دیگر روز گرد کشتگان همی گشت حمزه را دید بر آن حال گفت اگر از بهر خواهرش نیستی
من این را همه بجا دست بازداشتمی تا از شکم وحوش خیزدی بروز رستخیز پس بفرمود تا کشتگان را
گرد کردند و بگور کردند و پیغامبر عم گفت اگر روزی مرا خدای بر اهل مکه ظفر دهد از ایشان پنجاه تن را مثله
کنم و گوش و بینی ایشان ببرم بدل آنک ایشان با حمزه کردند پس خدای عز و جل این آیت
بفرستاد و ان عاقبتم فعاقبوا بمثل ما عوقبتم به و لئن صبرتم لهو خیر للصابرین پیغامبر
گفت ما صبر کنیم پس مردمان مدینه بیرون آمدند و بر آن کشتگان از خویش همی گریستند خواستند
که ایشان را بمدینه باز برند پیغامبر عم گفت ایشان را همه ایدر گور کنید تا روز رستخیز با جراحت
پیش خداوند خویش روند پیغامبر عم بر ایشان نماز کرد و همه ایدر گور کردشان و بر حمزه هفتاد تکبیر کرد

از بهر آنک نخستین اهل او آوردند و آنگه دیگران را همی آوردند و تکبیر همی کرد و خواهر حمزه صفیه بنت عبد المطلب
فراز آمد و پیغامبر را گفت مرا دستوری ده تا حمزه را ببینم و اندران صابری کنم بامر و رضا بران باشند
پیغامبر عم گفت برو و ببین و چون پیغامبر عم بمدینه آمد حمنه بنت جحش پیش آمد و عم او را کشته
بودند و برادرش عبد الله بن جحش کشته بودند و شویش را مصعب بن عمیر را نیز کشته بودند
و مردمان خبر عم و برادرش بدادند گفت انا لله و انا الیه راجعون پس چون خبر شویش بدادند
بگریست سخت و زاری کرد و بانگ کرد و گفت هیچ مرگی چون مرگ شوی مر زن را نیست پس چون پیغامبر عم بمدینه
باز آمد خبر چنان شنید که بوسفیان با همه سپاه بر دو منزلی مدینه نشسته اند بر آنک باز گردد و مدینه را
غارت کند پس پیغامبر عم بفرمود تا همه اهل مدینه خرد و بزرگ فراز آمدند چون هزار و پانصد
مرد مهتر و کهتر همه آراسته حرب را چون خبر ببوسفیان بردند برفت و بعرک پیش آمدش
گفت محمد را بگوی که بوسفیان دو روز بیاساید و همی آید و بمکه باز شدند و پیغامبر و یاران او بمدینه
باز شدند چون یاران پیغامبر عم این حدیث شنیدند که بوسفیان همی باز گردد دل بر حرب بنهادند و گفتند
حسبنا الله و نعم الوکیل پس خداوند عز و جل این آیت بفرستاد
الذین قال لهم الناس ان الناس قد جمعوا لکم فاخشوهم فزادهم
ایمانا و قالوا حسبنا الله و نعم الوکیل فانقلبوا بنعمة من الله و فضل
لم یمسسهم سوء و اتبعوا رضوان الله و الله ذو فضل عظیم
پس ایشان بمدینه باز آمدند بنعمت خدای و سلامت و چون پیغامبر علیه السلم بمدینه باز آمد بانگ
گریستن زنان شنید پیغامبر گفت این چه بانگ است گفتند این زنان انصار باز آیند که همی دستوری خواهند
تا بر کشتگان خویش بگریند پیغامبر عم ایشان را دستوری داد پس همه گرد آمدند و بر حمزه ماتم کردند

الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ

آنکسها که کافر شدند یکسانست برشان

أَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا

کر بیم کنی ایشانرا یا نه بیم کنی ایشانرا نه

يُؤْمِنُونَ خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ

گروند مهر کرد خدای بر دلهاشان

وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ

و بر گوشها شان و بر چشمها شان

غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

پوششی و ایشانرا باشد عذابی بزرگ

خبر

ومن الناس من يقول آمنا

واز مردمان كس است كه گويد بگرويديم

نفى ح

بالله وباليوم الآخر وما هم

خداى وبروز رستاخيز ونباشند ايشان

ك

بمؤمنين ۝ يخادعون الله

گرويدگان مى فريب نمايند خداى

نفى ح

والذين آمنوا وما يخدعون

بالف وضم الخاء

وآنها كه بگرويدند ونه فريبند

نفى ك

إلا أنفسهم وما يشعرون ۝

مى مگر تنها ايشانرا ونه دانند

ح
فی قلوبهم مرض فزادهم
اندر دلهاشان بیماریست بیفزود شان

حسن منه
الله مرضا ولهم عذاب
خدای بیماری وایشانرا باشد عذابی

مصله
الیم بما کانوا یکذبون
دردناک بدانچ بودند و دروغ می داشتند

وإذا قیل لهم لا تفسدوا
وچون گویند ایشانرا مکنید فساد

کافه
فی الارض قالوا انما نحن
اندر زمین گویند ما ایم ما

٣٤

مُصْلِحُونَ اَلَا اِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ

نیکوکاران بدانکه اشانند ایشان تباه کاران

وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ وَاِذَا

ولکن نمی دانند وچون

قِيلَ لَهُمْ اٰمِنُوا كَمَا اٰمَنَ النَّاسُ

گویند ایشانرا بگروید چنانکه بگرویدند مردمان

قَالُوا اَنُؤْمِنُ كَمَا اٰمَنَ السُّفَهَاءُ

گویند می بگرویم چنانکه بگرویدند نادانان

اَلَا اِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِنْ

بدانکه ایشانند ایشان نادانان ولکن

لا یعلم

لا يعلمون وإذا لقوا الذين

ندانند وچون ببينند آنها كه

آمنوا قالوا آمنا وإذا خلوا

مومن شدند گفتند ما بگرويدیم چون تنها شوند

إلى شياطينهم قالوا إنا

با ديو مردم يار از ايشان گفتند ما

كافه

معكم إنما نحن مستهزءون

با شما ايم ما همی هستيم افسوس كنان بر مومنان

على ان بعضهم كره الابتدآء
بقوله الله يستهزئ بهم

الله يستهزئ بهم ويمدهم

خداى افسوس كننده است بديشان ومی كشند ايشان را

فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ أُولَٰئِكَ

اندر بیراهی ایشان حون کوران ایشانند

الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ

انکسها بخریدند گمراهی را

بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ

براه راست نه سود کند بازرگانی ایشان

وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ مَثَلُهُمْ

و نه بودند راه یافتگان مثل ایشان

كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا

حون مثل انکس است که برافروخت آتشی را

19

٣٧

حين حير

فَلَمَّا اَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ

چون روشن شود آنچه گرد اگرد او بود ببرد

اللّٰهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ

خداى روشناى ايشان و بماندشان

فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ صُمٌّ

اندر تاريكيها تا نه راه بينند كران اند

بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ

گنگان اند كوران اند ايشان نيز باز نگردند

اَوْ كَصَيِّبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ

يا مثل ايشان چون باران سخت از آسمان اندران

ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ

تاريكيها ورعد وبرق باشند مى كنند

أَصَابِعَهُمْ فِى آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ

انكشتهاشان اندر كوشهاشان از ترس صاعقها

حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللّٰهُ مُحِيطٌ ۝

ببيم مرك وخداى اندر رسيده است

بِالْكَافِرِينَ يَكَادُ الْبَرْقُ

بكافران خواهد برق

يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ

بربايد چشمهاشان هر آنهنكام كه روشن شود

مَشَوْا فِيهِ وَاِذَا اَظْلَمَ عَلَيْهِمْ

بروید اندران وچون تاریک کردد برشان

قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَذَهَبَ

بپای بر جای بمانند وکر خواهد خذای ببرد

بِسَمْعِهِمْ وَاَبْصَارِهِمْ اِنَّ اللّٰهَ

اشنوایهاشان وچشمهاشان که خذای

عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ يَا اَيُّهَا النَّاسُ

بر هر چیزی تواناست یا مردمان

اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ

بپرستید خذایرا انکه بیافرید شمارا

وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

وانکسها که از پیش شما بودند تا مگر شما بترسید

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا

انک کرد شمارا زمین بستر گاهی

وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ

واسمان بنائی وفرو فرستاد از اسمان

مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ

ای بیرون اورد بدان از میوه‌ها

رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ

روزی شمارا مکنید خدا برا

أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ ک وَإِنْ كُنْتُمْ
همتایان وشما می دانید وگر هستید شما

فِي رَيْبٍ خبر مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَى عَبْدِنَا فَأْتُوا
اندر شکی ازانچه فروفرستادیم بر بنده خویش بیارید

بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ ح وَادْعُوا
سورتی ازهمچون او یکی وخوانید بیاری

شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ
گواهان شمارا از برون خدای اگر هستید شما

صَادِقِينَ ۝ ک فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ
راست گویان پس اگر نکنید وهرگز نه

وقال آخرون [illegible]

تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي

نکنید بترسید از آتش آنک

وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ

هیزم آن مردم و سنگ باشد ساخته آمد

لِلْكَافِرِينَ

کافران را

حدیث کافران مکه و قصه منافقان

اما اندر اینت خذای کفت عزوجل وان کنتم فی ریب مما نزلنا علی عبدنا فاتوا بسورة من مثله وادعوا شهداکم من دون الله ان کنتم صادقین

این را دو معنی است یکی آنست که همی کوید اکر چنین است کی شک می باشی بذین قران کی فرو فرستیذیم
بر بنده خویش محمد صلی الله علیه وسلم بیارید سورتی هم چنین و محمد امین بوذ و راست
کوی لیکن از آن پیغامبر ما علم بیرون آمذ به مکه اندر معروف شذه بوذ کی پیغامبری بیرون
آید اندرین جهان که همه جهان از مشرق تا مغرب او را کردد و نام او محمد بوذ و بذان روزکار
هر که اندر جهان زن بار داشت و کر یکی از ایشان بار بنهاذی و پسر آوردی مر آن پسر خویش را
نام محمد کردی کفتی باشد کی این محمد باشد کی پیغامبر خواهد بوذ خذای عز وجل کفت
بیارید سوری از هم چون محمدی و از اینها که بسیار کسها بوذند هم دعوی پیغامبری کردند

وچنین گفتند که ما سورتی آریم هم چنین سورتها و ازیشان مسیلمة الکذاب بوذ و اسی
الکذاب بوذ و طلیحة الکذاب بوذ و سجاحة التغلبیة بوذ و نه سورتی کایشان
آورده بوذند نه بذین سورتها مانند بوذ و نه ایشان مانند پیغامبر بوذند و هم چنین منافقان
و زندیقان بسیار بوذند که اندر گفتند که ما همچنین قرآن بگوییم و یکسال و دو سال بذان کار
اندر بوذند و هیچ کس یک حرف چنین نتوانستند آوردن پس آنکه هادی و مهدی بذان وقت
که ولایت جهان راست کرده بوذند و اولاد عباس بن عبد المطلب را نشانده بوذند
منافقان و زندیقان بسیار گشته بوذند و گفتند ما این چنین قرآن توانیم آوردن و گفتند از بر خوش
و ایشان مهتران و فصحاء عرب بوذند چون عبد الله بن المقفع که کلیله و دمنه او نهاذه
بوذ و دیگران نیز هم چون او بوذند و پنج هزار مرد را مهدی فرموذ تا نامهاشان نبشته بوذند
و همه اتفاق کردند بر این عبد الله بن المقفع و دو سال بذان کار اندر بوذند پس این عبد الله بیامذ
و گفت هر چند جهد کردم هیچ چیز برابر این نتوانم آوردن که خذای عز و جل بقصهٔ نوح اندر
همی گوید وقیل یا ارض ابلعی ماءک و یا سماء اقلعی وغیض الماء وقضی الامر
و لغو زده بوذند هیچ برابر این قرآن نیامذ پس آنکه مهدی مرین پنج هزار مرد را گردن زدن فرموذ
و هادی همچنین بروزگار خویش چندین خلق را ازین جهت بکشت پس پدید آمذ خلق را که همچنان
که چون فعل خذاوند عز و جل نتواند هیچ خلق کردن هم چون کلام او نیز هم خلق نتوانند آوردن
و تا بروزگار ما برسیذ بسیار خلق بذین اندر سخن گفتند و هیچ خلق نتوانستند آوردن و بذان روزگار
که هیچ پیغامبر ما علیه اندرین جهان آمذ و نام او را از آسمان وحی آمذ بسیار علامتها از و
پدید همی آمذ و کافران مکه آن را پنهان همی کردند و هرچه پیغامبر را همی پرسیذند از عجب هم

آوردند تا کار بذانجا رسید کی از دعوت او بستوه آمدند و همه اتفاق کشتن او کردند

قصه آن بیست و هشت مسله کی کافران جهوذان از توریت بیرون آوردند

و این بذان وقت بوذ کی پیغامبر علیه السلام نو اسلام آشکارا کرده بوذ و کافران مکه با وی جدال کردند
و حجتها می آوردند و می گفتند باشد کی او را بحجت مقهور توانیم کردن پس چون هیچ حجتی با او
بر نمی آمدند تدبیر آن کردند کی بمدینه روند و آنجا با جهوذان مدینه گرد آیند تا جهوذان
مدینه از توریت مسلتها بیرون کنند هر کدام صعبتر باشد تا از پیغامبر علیه بپرسند تا پیغامبر را
علیه بذان مقهور کرداند پس بوجهل بن هشام و ولید بن المغیره برفتند و همه جهوذان
از خیبر و فدک و وادی القری همه گرد کردند و ایشانرا گفتند بدانید و آگاه باشید کی از
میان ما مردی بیرون آمذست و همی دعوی کنذ کی او پیغامبر خذایست و سخنها همی خواند و همی
گویذ کی این سخن خذایست و بدست ما هیچ کتاب نیست از آسمان آمذه باید کی از آن کتاب
شما ما را مسلتها بیرون کنیذ هر کدام صعبتر تا ما از وی بپرسیم اگر خوذ چنانک باید جواب
کنذ ما بدانیم کی او راستست همی گویذ و پیغامبرست و گر از مسلتها جواب نکو نکنذ ما وی مقهور گردد
و نیز از چنان دعوی نکند پس این جهوذان از توریت بیست و هشت مسله بیرون کردند هر کدام
صعبتر از آن مسلتها بزرگ چنانک بتوریت اندرست از آن صعبتر و بزرگتر نبوذ و مر این کافرانرا
دادند این کافران گفتند ما ندانیم کی جواب این مسلتها چیست و گر محمد این را جواب
کند ما بدانیم کی او همی راست گویذ یا دروغ شما را از میان خویش هیچ مرد بیرون بایذ کردن هر کدام داناتر
و با ما بایذ فرستاذن تا اگر محمد این مسلتها جواب کنذ چنانک بتوریت اندرست این هیچ مرد

از عالمان شما بدان گواهی دهند و بگویند که این راست نیست و گر خلاف جواب دهند باری ایشان زیرکانند
و ما را آگاه کنند پس ایشان پنج مرد از جهودان بیرون کردند هر کدام عالمتر و با ایشان بفرستادند
و این کافران با این عالمان جهودان بمکه باز آمدند و از بیست و هشت مسئله از پیغامبر ما صلی الله علیه بپرسیدند
و پیغامبر علم از جواب آن هیچ خبر نداشت و چشم همی داشت تا خدای عز و جل او را آگاه کند ولکن
پیغامبر علم از کافران گفت من این مسئلها را جواب کنم و نگفت ان شا الله پس نه روز جبریل
علم نیامد و مر پیغامبر را از جواب این مسئلها آگاه نکرد تا کافران مکه گفتند که خدای محمد مر محمد را خشم
گرفته است و بر او بیرون آمدست و او را فراموش کردست پس روز دهم جبریل علم آمد و این آیت بیاورد
وگفت یا محمد ولا تقولن لشیء انی فاعل ذلک غدا الا ان یشا الله واذکر ربک اذا نسیت
گفت هیچ چیز را مگوی که من چنین کنم فردا تا با او آن نگوی که ان شا الله و یاد کن خداوند را چون فراموش
کرده باشید پس آنگه این سورت بیاورد بسم الله الرحمن الرحیم
والضحی واللیل اذا سجی ما ودعک ربک وما قلی
گفت بدین روز که همی بر آید و بدین شب که همی فراز آید و تاریک همی شود که خداوند تو بر تو خشم نگرفته است
و ترا خوار نکرده است پس آن بیست و هشت مسئله که کافران مکه آورده بودند و از توریت بیرون کرده بودند
جهودان جواب این همه پیغامبر را علم اندر آموخت و پیغامبر علم از کافران بخواند و از جهودان و آن
مسئلها را جواب داد و هر چه بران آیت آورده بود جبریل پیغامبر بر ایشان خواند و هر چه از قول پیغامبر
واجب کرد همه بگفت این جهودان گفتند ما بتوریت اندر همچنین دیدیم و این مسئلها را جواب کنیم اگر
بپرسیدند که جواب داد پیغامبر صلی الله علیه از پس الله تعالی

یاد کردن مسئلها را

واما این بیست و هشت مسئله که بپرسیدند اول آن بود که گفتند بگوی تا این خداوند تو که تو او را می پرستی چگونه است و صفت او چیست ❁ گفت بگوی تا خدای عز و جل همی چکند ❁ گفتند بگوی تا خدای عز و جل این جهان را اندر روز آفرید و چند هنگام بدارد و کدام روز قیامت کند که بر نوردد و نیست کند ❁ گفتند بگوی تا رستاخیز کی باشد و از این جهان چند مانده است ❁ گفتند بگوی تا بدین آسمان اندر ستاره چند است و رونده چند و ایستاده چند و رفتن ایشان چگونه است و چون فرو روند کجا فرو روند و تا بر آیند کجا باشند و خدای عز و جل ایشان را از بهر چه آفریدست و باز عاقبت کجا بردشان گفتند بگوی تا جابلقا و جابرسا کجا باشند و این خلقها کی آنجا اند چه مردمان اند و خلق ایشان چگونه است گفتند بگوی تا تارس و تاقیل چه خلق اند و چگونه اند ❁ گفتند بگوی تا یاجوج و ماجوج چه خلق اند و کجا باشند و صورت ایشان چگونه است ❁ گفتند بگوی تا این جهودان بتوریت اندر یافته اند که ایشان را بآخر زمان ملکی بیرون آید که همه جهان از مشرق تا مغرب او را گردد و همه مردمان فرمان بردار او باشند و همه آب دریاها از زمین تا ساق او بیشتر بر نرسد و اهل زمین یکسر اندر فرمان او باشند و با او همی روند گفتند بگوی تا آن ملک کیست و کی بیرون آید ❁ گفتند بگوی تا اصحاب الاخدود که بودند و چه مردمان بودند ❁ گفتند بگوی تا اصحاب الکهف چه مردمان بوده اند و حال ایشان چون بود گفتند بگوی تا روح چه چیز است و چگونه است ❁ گفتند بگوی تا خدای را عز و جل بر دشت زمین پیغامبر چند بوده است و مرسل چند و اول ایشان کی بود و آخر ایشان کی باشد ❁ گفتند بگوی تا آهن بدست کی نرم گشته بود چون خمیر تا او از وی آلتی هرچه خواست همی کرد گفتند بگوی تا چشمه روی روان کرا بوده است و از شارستان گرد رویین آن شارستان کجاست و اندر آن شارستان چه چیز است و آنجا از آدمیان کی رسیده است یا کی رسد ❁ گفتند بگوی تا بدان صحیفه اندر

که جبرئیل سوی داود پیغامبر آورد با آن صحیفه یکی نگین انگشتری بود که مرغ و ماهی و آدمیان
و پریان و دیوان همه از آن فرمان بردار شدند و جبرئیل آن صحیفه بداود داد و گفت همه فرزندان خویش را
گرد کن هر آن فرزندی از فرزندان تو که این مسئلها را جواب کند که درین صحیفه اندرست نبشته
جواب آن تمام بگوید این انگشتری ملکت بدو ده پس سلیمان عم این مسئلها را جواب داد و جواب
آن چه بود گفتند بگوی تا گور سلیمان عم کجاست و از دو تن که سوی گور او رفتند بطلب آن انگشتری ملک
که بودند و چه رسید بدیشان گفتند بگوی تا آن که بودند که با خدای تعالی انبازی گرفتند و اندرین
جهان بهشتی کردند و اندرون گفتا این بر مثال بهشت خدایست بگوی تا آن بهشت که آورده است
کجاست و که بود آن آدمیان که آنجا رسیده بود و خبر از بر سیده بود گفتند بگوی تا اول بنا
بر پشت زمین کدام بوده است و از پس این جهان چند سنگ بوده است گفتند بگوی تا اول کسی
که بت پرستید و این رسم ورد بدین جهان اندر که بوده است گفتند بگوی تا اول کسی که بودست بر
پشت زمین که آتش پرستید و رسم آتش پرستیدن که ورد بدین جهان اندر گفتند بگوی
تا اول کسی که بوده است که شراب مستکننده خورده است و رسم ورده است و ذها
حنابند و بوسنها بر بستن و زدن گفتند بگوی تا اول کسی که بوده است از آدمیان که سر
و ریش او سپید گشته است گفتند بگوی تا اول کسی که بوده است که مرد کشته است
و خون ناحق ریخته است از فرزندان آدم گفتند بگوی تا هاروت و ماروت که بودند و چه
گناه کردند که خدای عز و جل ایشان را عذاب داد و کجا باشند و جادوان ازیشان چه آموزند گفتند
بگوی تا خدای عز و جل پس از آدم بر پشت زمین که را آفریده است و این جهان چند سنگ بود و چه خلقان
بودند که این جهان ایشان داشتند پس پیغامبر عم ازین مسئلها را همه جواب داد تمامی و ما آن

بگوییم بشرح و بیان ان شاء الله تعالی

جواب مسئلها جهوذان

پس پیغامبر علیه السلام ازین مسئلتها را جواب داد چنانک سورتها اندر بوذ اما آنچ پرسیدند کی صفت خذای خویش
ما را بگوی پیغامبر علیه السلام گفت خذاوند من چون وی چگونه است و اورا چون توان گفتن از بهر آنک او هیچ
چیز مانند نیستست و هیچ چیز بذو نماند و جبریل روح الامین این سورت بیاورد چنین قول پیغامبر علیه السلام

بسم الله الرحمن الرحیم

قل هو الله احد الله الصمد لم یلد ولم یولد ولم یکن له کفوا احد

گفت صفت خذاوند من اینست کی خوبتر از همه است و بیشتر ازانک اورا صفت نتوان گفتن
و تفسیر این سورت آنست کی گفت بگوی یا محمد خذاوند من یکی است و اورا همتا و هنباز نیست
و خذای صمد است و اندر صمد قولهای بسیارست گفتند صمد آن بوذ کی میان تهی نباشد و اورا
بطعام و شراب حاجت نباشد و خذای مرا فرزند نیستست و کس نزاذ ازو و مادر و پذر نیستست و هیچ
اورا نزاذ و نبوذ و نیستست هیچ همتا اورا هرگز و گروهی گفتند تفسیر صمد آنستست کی گفت

لم یلد ولم یولد ولم یکن له کفوا احد

و اما آنچ پرسیدند از کار خذاوند عز و جل که کار اندرست جبریل علیه السلام بیامذ و این آیت بیاورد و پیغامبر را
علیه السلام اندر آموخت و گفت بگوی الخذای گفت قل اللهم مالک الملک تؤتی الملک من تشاء
وتنزع الملک ممن تشاء وتعز من تشاء وتذل من تشاء بیدک الخیر
انک علی کل شیء قدیر تولج اللیل فی النهار وتولج النهار
فی اللیل وتخرج الحی من المیت وتخرج المیت من الحی وترزق من

تشاء بغیر حساب

که او پادشاه همه پادشاهانست بدهد این ملک آنرا که خواهد و ملک بستاند از آنک خواهد عزیز کند
آنرا که خواهد و خوار کند آنرا که خواهد و همه خیرها بدوست و او بر همه چیز قادرست پس گفت از شب بکاهاند
و بشب اندر آرد زنده از مرده بیرون آرد و مرده از زنده بیرون آرد و روزی دهد آنرا که خواهد بی شمار یعنی
ازو شمار نخواهد اینست جواب این مسئله کی پرسیدند که خداوند عز و جل چه کار اندرست و چه می کند
و اما آنک پرسیدند کی بدین آسمان اندر ستاره چندست رونده و چند ایستاده گفت بدین آسمان اندر هفت
ستاره رونده است و هزار و بیست و چهار ستاره ایستاده است آنچ معلومست و معروف و منازل
قمر بیست و هشت کی ماه هر شبی بمنزلی دیگر باشد و دوازده برج است کی هر ماهی آفتاب ببرجی
دیگر باشد و قصهٔ این ستاره رونده و ایستاده و ماه و آفتاب بدین کتاب اندر بگفته آید بجایگاه
خویش ❁ و اما آنچ پرسیدند کی خدای عز و جل این جهان را بچند روز آفریده است و تا چند گاه بماند از آن گفت
خداوند تعالی این جهان را بشش روز آفریده است چنانک گفت ——— عز و جل ❁
ولقد خلقنا السموات والارض وما بينهما في ستة ايام وما مسنا من لغوب
و هر روزی ازین روزها هزار سال باشد چنانک گفت عز و جل وان يوما عند ربك كالف سنة مما تعدون
و اگر خواستی بیک ساعت آفریدی و لکن از بهر آن بروزگار آفرید تا بدانند کی کار حکیمان بروزگار باشد و پیغامبر
ما گفت صلی الله علیه العجلة من الشيطان والتأني من الرحمن گفت شتاب زدگی اندر کارها از کار دیو است
و آهستگی و کار بتدبیر و آرام کردن از کار خداوندست جل جلاله و این قصهٔ آفرینش ایشان بشرح و تفسیر
گفته آید بدین کتاب اندر بجایگاه خویش ❁ و اما آنچ پرسیدند کی رستخیز کی باشد جبریل علیه آمد و این آیت آورد
يسألونك عن الساعة ايان مرسيها فيم انت من ذكريها الى ربك
منتهيها انما انت منذر من يخشيها ❁ گفت ترا همی پرسند کی

رستخیز کی باشد و این قصه نیز گفته آیذ بجایگاه خویش اندرین کتاب ۞ و اما آنچ پرسیدند
از حدیث جابلقا و جابرسا و تارس و تاقیل که این خلقها اند که خدای عز و جل ایشانرا آفریده است
اندرین کوه قاف ۞ و پیغامبر علم گفت من تعلّم ما بین جابلقا و جابرسا گفت کسی کی داند کی چیست آنچ میان
جابلقا و جابرسا است و این قصه نیز گفته آیذ بجایگاه خویش و ایشان از فرزندان آدم نیستند و پیغامبر
گفت شب معراج جبریل مرا سوی ایشان برد و من دین خویش بر ایشان عرضه کردم و ایشان دین من بپذیرفتند
و من خلیفتی بپای کردم بر ایشان هم از ایشان ۞ و اما آنچ پرسیدند از حدیث یاجوج و ماجوج پیغامبر گفت علم
هم شب معراج جبریل مرا سوی ایشان برد و من دین خویش بر ایشان عرضه کردم و دین من نپذیرفتند و ایشان
بدوزخ اندر باشند و این یاجوج و ماجوج از فرزندان آدم اند و قصه ایشان نیز گفته آیذ بدین کتاب
اندر جایگاه خویش ۞ و اما آنچ پرسیدند از حدیث مالوق و ماسوخ گفت این مالوق و ماسوخ مردم دشتی
باشند و وحشی باشند و بر تن ایشان موی باشد و پوشش ایشان از گیاه زمین باشد و ایشان بر و اندر
باشند و مردمان ایشانرا بگیرند و بخورند و اما ماسوخ دوال پای باشد خلقی باشند بر مثال دیوان بر مردم
بر او برند و مردم را بکشند و بخورند و آدمی اند و لکن مسخ گشته اند از بهر آن ماسوخ خوانندشان
و اما آنچ پرسیدند از حدیث اصحاب الکهف پیغامبر علم جواب و گفت کی چه مردمان بوده اند
و از کجا بودند و حال ایشان چون بوذ و این قصه ایشان نیز بدین کتاب ۞ اندر گفته آیذ بجایگاه خویش
اما آنچ پرسیدند از اصحاب الاخدود پیغامبر علم بگفت از حال ایشان و این قصه نیز گفته
آیذ بجایگاه خویش ۞ و اما آنچ پرسیدند کی آهن بدست کی نرم شد و از آن آتش زره همی کرد حال
خدای گفت عز و جل ولنا له الحدید ۞ و اما خاتم روی زمین کان سلیمان را بوذ علم و او دیو ازرا
فرموذ تا آن شارستان کردند رویین و این شارستان اندلس است و گنجهای و سحرهای خویش همه آنجا

فرستاد و قصه شارستان بر کعبه اندر جای خویش و اما آنچ پرسیدند از حدیث روح جبریل علیه السلام آورد
و یسئلونک عن الروح قل الروح من امر ربی و گفت ترا همی پرسند از روح
بگوی که روح از فرمان خداوند منست و روح نام جبریل است علیه السلام چنانک خدای گفت عز و جل
و انه لتنزیل رب العالمین نزل به الروح الامین علی
قلبک لتکون من المنذرین بلسان عربی مبین
که این قرآن فرستادهٔ پروردگار جهانست و فرود آورد این را جبریل علیه السلام بر دل تو تا باشی از بیم کنندگان بزبان عربی هویدا
و اما آنچ پرسیدند که خدای را عز و جل پیغامبر چند بوده است مرسل و چند نامرسل پیغامبر گفت علیه السلام
خدای را صد هزار و بیست و چهار هزار پیغامبر بوده است از مردم و از فرشته از آن سیصد و سیزده
مرسل بودند و اول ایشان آدم بوده است و آخر ایشان منم کی محمدم چنانک گفت خدای عز و جل
مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ
گفت نیست محمد پدر هیچ مردی از مردمان شما و لکن پیغامبر خدایست و مهر پیغامبرانست و اما آنچ
پرسیدند از حدیث آن ملک که نام او را و نور بینا بد دست یافته و صفت او بکردند پیغامبر علیه السلام گفت
او دجالست و او به آخر زمان بیرون آید و شما بدو نرسید و از علامتهای آخر زمان یکی بیرون آمدن
اوست و این قصهٔ دجال بدین کتاب اندر بجای یاد کرده آید بجایگاه خویش و اما آنچ پرسیدند
کی گور سلیمن کجاست و که بود کی تا بحار رسیده است تا در میان گفت گور سلیمن میان هفت دریا اندرست
و این قصه نیز بدین کتاب اندر گفته آید بجایگاه خویش و اما آنچ پرسیدند که کی بود از آدمیان
کی با خدای عز و جل انبازی کرد و بدین جهان اندر بهشتی کرد پیغامبر علیه السلام گفت آن شداد بن عاد بود
کی با هود پیغامبر علیه السلام مناظره کرد و گفت من خود بهشتی کنم بدین جهان اندر بر مثال بهشت خداوند تو و این قصه نیز

جداگانه

بدین کتاب اندر گفته آید بجایگاه خویش اما الخبر پرسید که آن بهشت کجا بوذ و اکنون کجاست و کی رسید

از آدم تا از ای و خبر آن کی آورد و صفت آن چیست پیغامبر علم نگفت و این قصه نیز گفته آید بجایگاه خویش

واما الخبر پرسید که اول کسی که بوذ که آتش پرستید و اول کسی که بوذ که شراب مست کننده خورد و رودها

جنبانید و بوستانها بر دست و برد پیغامبر علم گفت این همه سه کار قابیل بن آدم کرد و اصل این از و خاست

و او آورد بدین جهان اندر و این قصه نیز گفته آید بجایگاه خویش واما الخبر پرسید که اول کسی که بود

که بت پرستید و اصل این از و خاست جمشید بوذ و این قصه او آورد بجهان اندر و این قصه نیز گفته

آید بدین کتاب اندر بجایگاه خویش واما الخبر پرسید که اول کسی که بوذ که سر و ریش او سپید شد

پیغامبر علم گفت ابرهیم بوذ خلیل الرحمن و پیش از وی هیچ کس را سپیدی سر و ریش نیامده بوذ

واما الخبر پرسید که هاروت و ماروت که بوذند و چه گناه کردند پیغامبر علم جواب داذ

و این قصه نیز هم بدین کتاب اندر گفته آید بجایگاه خویش واما الخبر پرسید که پیش از آدم خدای عز و جل

که را آفریده بوذ و پیش از آدم این جهان بدست که بود پیغامبر علم گفت خداوند عز و جل پیش از آدم

خلقی را آفریده بوذ بدین جهان اندر ایشان را جان خوانند و این جهان پیش از آدم ایشان داشتند

و این آنست که خدای گفت عز و جل ولقد خلقنا الانسان من صلصال من حما مسنون

یعنی آدم پس گفت والجان خلقناه من قبل من نار السموم گفت بیافریدیم آدم را از

لوشی سالها برآمده و جان را بیافریدیم از پیش از آن از آتشی گرم و این قصه ایشان گفته آید هم بدین سورت

اندر تمامی واما الخبر پرسید که بذان صحیفه اندر که جبریل سوی داود پیغامبر آورد با آن انگشتری

ملک چه بوذ نبشته پیغامبر علم گفت سبب آن صحیفه و آوردن آن سوی داود پیغامبر علم آن

بوذ که داود را یازده پسر بوذ و از زن گزرا او را بوذ از پیش تا زن داود بوذ با داود شرط کرده بوذ که من.

بدان

بدان شرط زن تو باشم کی اکر ترا از من پسری آید اورا خلیفت خویش کنی و سلیمان از آن زن آمده بود
پس فرزندان داود هر کسی چشم همی داشتند کی داود خلیفت خویش مرا کند بر زمین و داود از آن زن
پذیرفته بود و با او عهد کرده بود و بدان کار اندر مانده بود پس از خدای عز و جل حاجت خواست
خدای عز و جل جبریل را بفرستاد تا یکی صحیفه سوی داود برد و بدان صحیفه اندر یکی نگین انگشتری
بود چهار سوی و آن نگین را بود که همه مردمان و پریان و مرغان و دیوان و بادها همه بفرمان آن نام بودندی کی بر آن
نگین نبشته بود و بدان صحیفه اندر بیست و هشت مسله نبشته بود و آن صحیفه بدست
جبریل بود و جبریل مر داود را گفت همه فرزندان خویش را گرد کن و این بیست و هشت مسله از ایشان
مرس هر آن کسی که جواب این بیست و هشت مسله را است بگوید این انگشتری او را ده و او است خلیفت
از پس تو بر زمین پس داود همه فرزندان خویش را حاضر کرد و این مسلتها همه یک بیک جبریل مر داود را
همی گفت و داود از فرزندان خویش همی پرسید و اول از مسلتها این بود داود گفت بگویید
تا کمترین چیزی بتن فرزند آدم اندر چیست هیچ کس جواب نتوانستند دادن سلیمان علیه السلام بر پای
خاست و گفت کمترین چیزی بتن فرزند آدم اندر جانست و نفس کاز و همی بر آید چون از و جدا شد چیزی
نه آرزد داود گفتا بگویید بیشترین چیزی بتن فرزند آدم اندر چیست هیچ کس جواب نداد
سلیمان گفت بیشترین چیزی بتن فرزند آدم اندر شک است داود گفتا بگویید تا تلخ ترین چیزی بتن فرزند آدم
اندر چیست هیچ کس جواب نداد سلیمان گفت تلخ ترین چیزی بتن فرزند آدم اندر درویشی است
داود گفتا بگویید تا شیرین ترین چیزی بتن فرزند آدم اندر سلیمان گفت توانگری است داود گفتا بگویید
تاریکترین چیزی بتن فرزند آدم اندر چیست سلیمان گفت کافری است داود گفتا بگویید تا بترین چیزی
مر خلق را چیست بینا سلیمان گفت زن بد است وسلیطه داود گفتا دورترین چیزی مر مردم چیست کس جواب نداد

سلیمن گفت دورترین چیزی از مردم این جهانست که همی روذ داود گفتا بگوییذ تا نزدیکترین چیزی
چیست بمردم هیچ کس جواب نداذ سلیمن گفت نزدیکترین چیزی بمردم آن جهانست که همی آیذ داود
گفتا بگوییذ تا اندوهگنترین چیزی مردم را چیست سلیمن گفت اندوهگنترین چیزی فرزند آدم را
جانست کی از تن او برآیذ بوقت مرگ داود گفتا بگوییذ تا نیکوترین چیزی اندر تن فرزند آدم چیست
هیچ کس جواب نداذ سلیمن گفت نیکوترین چیزی تن فرزند آدم را اندر جانست داود گفتا آنچیست
برداشته تر از آسمان و بلندتر از آسمان هیچ کس جواب نداذ سلیمن گفت سخن خوب برداشته
تر از آسمان داود گفتا آنچیست فراختر از زمین سلیمن گفت داد و عدل سلطان فراختر از زمین است
داود گفتا آنچیست فراختر از دریا سلیمن گفت توانگری دل مومن توانگرتر از دریا است و پیغامبر ما گفت
صلی الله علیه الغنی غنی القلب داود گفتا آنچیست سخت‌تر از سنگ سلیمن گفت دل کافر سخت‌تر
از سنگ است داود گفتا آنچیست گرمتر از آتش سلیمن گفت حرص فرزند آدم گرمتر از آتش است داود
گفتا آنچیست بزرگتر و گرانتر از کوه گفت سلیمن بهتانی کی بر بیگناهی بگویی گرانتر از کوه و بزرگتر
داود گفتا آنچیست سردتر از زمهریر سلیمن گفت نومیذ شذن از رحمت خذای عز و جل سردتر از زمهریر
سلیمن گفت نومیذ شذن از کاری کی دل بر آن نهاذه باشی و از آن باز مانی سردتر است از زمهریر داود
گفتا بدین جهان اندر آباذانی بیشتر است یا ویرانی سلیمن گفت ویرانی بیشتر است از بهر آنک
هرچه ویرانست خوذ ویرانست و هرچه آباذانست ویران گردد داود گفتا بدین جهان اندر مرده بیشترست
یا زنده هیچ کس جواب نداذ سلیمن گفت مرده بیشتر است از بهر آنک هرچه مرده است خوذ مرده است
وهرک زنده است بمیرذ داود گفتا اندرین جهان مرد بیشتر است یا زن هیچ کس جواب نداذ سلیمن
گفت زن بیشتر است از بهر آنک هرک زنست خوذ زنست و هر مردی کی فرمان زن کند هم زنست و این بیست

مسئله بوذ که داود پیغامبر از همه فرزندان خویش اندر خواست و هیچ کس جواب نداد و نتوانست
دادن مگر سلیمان که این همه را جواب کرد و جبرئیل علم فرموذ مر داود را تا انگشتری ملک مر سلیمان را داد
و مر سلیمان را خلیفت خویش کرد و همه بزرگان خویش ۞ و تا داود زنده بوذ همچنان خلیفت او بوذ
و چون داود ازین جهان بیرون شذ خذای عز و جل مر سلیمان را پیغامبری داذ و باذ را و مردمان و پریان
و مرغان و دیوان را همه فرمان بردار او کرد و تا ازین جهان بیرون رفت همچنان ملک زمین بوذ
و پیغامبر خذای بوذ پیغامبری مرسل و چون بمرد و آگاه شدند که او بمرد دیوان بیامدند و او را
گوری ساختند میان هفت دریا اندر و جایگاهی پیدا اندر بکندند و هیچ آدمی آنجا راه نیابد
پس دیوان او را همچنان با رخت ۞ و با انگشتری با انگشت اندر آنجا بردند و بدان گور اندر
کردند و هیچ کس آنجا نتوانست رفتن مگر بلوقیا و عفان و بلوقیا بیرون آمد و بگریخت و عفان آنجا اندر
بسوخت بدان جایگاه اندر پس پیغامبر ما صلی الله علیه این بیست و هشت مسئله را جواب کرد ۞
همچنانک بتوریت اندر بوذ و همه قصها مگر جبرئیل او را بیاموخت و پیغامبر علم مر اهل مکه را ابتدا
کرد و بیم کرد و گفت من و بر خذاوند من بیرون مه آیید پس کافران مکه مر آن جهوذان را گفتند بتوریت
اندر همچنین است آن جهوذان گفتند چنین است پس اهل مکه پیغامبر را گفتند تو دروغ زنی
و این قرآن از بر خویشتن همی گوی و این مسئلها از بر خویش جواب کردی ۞ و موسی بن عمران همچون
تو جادوی بوذ و شما هر دو جادوید چنانک خذای عز و جل حکایت از ایشان کرد و گفت

۞ قالوا سحران تظاهرا وقالوا انا بكل كافرون

گفتند این هر دو جادواند و ما که اهل مکه ایم بدین هر دو کافرانیم و نا گرویده ایم پس چون این سخن
پیغامبر علم از ایشان بشنیذ سخت غمناک شذ و مصیبت بنشستن همانکه ایزد جل جلاله این آیت فرستاذ

إن الذين كفروا سواء عليهم أأنذرتهم أم لم تنذرهم
لا يؤمنون ختم الله على قلوبهم وعلى سمعهم وعلى أبصارهم
غشاوة ولهم عذاب عظيم ۞ پس دیگر گفت صم بكم عمي فهم لا يرجعون گفت تو ای پیغمبر
آنک این کافران مؤمن نکردند هیچ اندوه مدار کی من ایشان را اندرین جهان اندر عذاب کنم تا همه مهتران
ایشان بشمشیر تو کشته شوند چنانک کشته آمدند به بدر و این مکه را بدست تو گشاده کنم
و مر ایشان راست روز رستخیز عذابی بزرگ بدین معاملت که همی کنند با تو پس آنگه گفت این کتاب
خدای نه بقول کافرانست که این کتابیست که اندرین هیچ شک نیست و راه نماینده است مر پرهیزکاران را
چنانک گفت عز و جل الم ذلك الكتاب لا ريب فيه هدى للمتقين الذين يؤمنون
بالغيب ويقيمون الصلوة ومما رزقناهم ينفقون ۞
اما گفت الم این الف و لام و میم از حروف معجم است و اندرین حروف معجم بسیار اختلافست
گروهی گویند الف نام خداوندست عز و جل چنانک گوی الف نخستین حرف باشد از الله
و لام نام جبریل است چنانک لام بازپسین حرفست از نام جبریل و میم محمدست
چنانک میم اول حرفست از نام محمد جل جلال ربنا والسلام علی محمد و جبریل و گروهی
گویند این حروف معجم جمله کی بقرآن اندرست شمار ایام مدت روزگار این جهانست ۞
و چون همه شمار آری از اول تا آخر روزگار این جهان باشد از روز باز که خداوند عز و جل
این جهان را بیافریدست تا آن روز کی برنوردد و نیست کند و این الف و لام و میم بر مثال
سوگندست چون پیغامبران بیست و هشت مسئله را جواب کرد و از کافران مسلمان نشدند
خدای عز و جل این آیت بفرستاد گفت بدین الف ۞ و لام و میم کی این قرآن خواست

واندرین قرآن هیچ شک نیست واین قرآن راه نمای است پرهیزکارانرا ونه چنانست کی کافران
مکه می گویند ترا کی من ایشانرا دوزخ آفریده ام تو از ایشان برگرد و دل مشغول مدار کی اگر بیم
کنی ایشانرا و گر بیم نکنی هرگز مسلمان نشوند و این آنست کی خدای گفت عز و جل

ختم الله علی قلوبهم وعلی سمعهم وعلی
ابصارهم غشاوة ولهم عذاب عظیم ۝

۝ وبازگشتیم بقران

وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
ومژده ده   آنکسهارا که   بگرویدند   وکردند

الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي
نیکیها   کایشانرا باشد   بوستانها   می رود

مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ح وقف كُلَّمَا رُزِقُوا
از زیران   جویها   هر آنگاه   کی روزی دادند شان

مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا

ازان از میوه‌ی روزی باشد گفتند

هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوا

اینست انک روزی کردند ما را از پیش ومی‌ایند

بِهِ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ

بدان همانند وایشانرا بوند اندرانجا جفتانی

مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

پاکیزه وایشان اندرانجای جاوذان باشند

إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ

که خذای نه شرم دارد که بزند

ح تاكيد خبر

مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا

مثلی لح بسه‌ای باشد یا از بر آن

اخبار

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ

اما انکسها که بگرویدند همی دانند

ح اخبار

أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ

که آن حق است از خدایشان واما انکسها که

استفهام

كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ

کافر شدند گویند چه همی خواهد

ح

اللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا

خدای بدین مثل بیراه کند بدان بسیاری را

وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ

و راه نماید بدان بسیاری را و نه گمراه کند

بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ الَّذِينَ

بدان مگر فاسقان را آنکسها که

يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ

بشکنند عهد خدای از پس

مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ

استوار کردن آن و ببرند همی آنچ فرمود خدای

بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ

بدانک بپیوندند و همی فساد کنند

فِى الْاَرْضِ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ م

اندر زمین ایسان باشند ایشان زیانکاران

تعجب

كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللّٰهِ وَكُنْتُمْ

حکونه میکافر شوید بخدای وبودی شما

احیار قوم اخر

اَمْوَاتًا فَاَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ

مردکان زنده کرد شمارا بس بمیراند شمارا

ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ م

بس زنده کند شمارا بس سوی او بازکردانند شمارا

خبر

هُوَ الَّذِى خَلَقَ لَكُمْ مَا فِى

اوست انک بیافرید شمارا انچ اندر

الارض جميعا ثم استوى الى

زمین است همه پس قصد کرد سوی

السماء فسويهن سبع سموات

اسمان راست کرد انرا هفت اسمان

وهو بكل شيء عليم واذ

واوست بهمه چیزی دانا وکه

قال ربك للملائكة اني جاعل

گفت خدای تو فرشتگانرا من کنم همی

في الارض خليفة قالوا اتجعل

اندر زمین خلیفتی گفتند همی کنی

فيها من يفسد فيها ويسفك

اندران انرا کتباهی کند اندرآن وبریزد

الدما ونحن نسبح بحمدك

خون ومامی تسبیح کنیم بسپاس تو

ونقدس لك قال انى اعلم ما لا

ومی پاکی یاذ کنیم ترا خدای گفت عزوجل من دانم انچ شما

تعلمون ۝ وعلم آدم الاسما

ندانید وساموخت ادم را نامهای چیزها

كلها ثم عرضهم على الملايكة

همه پس عرضه کرد آن چیزهارا بران فریشتگان

فقال انبؤني باسماء هؤلاء ان كنتم

كفت خبر كنيد مرا بنامهاى اين چيزها اگر هستيد

صادقين قالوا سبحانك لا علم

راستكويان كفتند پاكى تو خداوندا نيست دانش

لنا الا ما علمتنا انك انت

مارا مكر آنچ اندآموختى مارا كتوى تو

العليم الحكيم قال يا آدم

دانا وباحكمت كفت يا آدم

انبئهم باسمائهم فلما انباهم

خبر كوى ايشانرا بنامهاى اين چيزها چون خبر كرد ايشانرا آدم

بِاَسْمَآئِهِمْ فَلَمَّآ اَنْبَاَهُمْ بِاَسْمَآئِهِمْ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَكُمْ اِنِّىٓ

نامهای ایشان کفت خدای نه می کویم شمارا من

اَعْلَمُ غَيْبَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ

دانم نهانی اسمانها وزمین

وَاَعْلَمُ مَا تُبْدُوْنَ وَمَا كُنْتُمْ

ودانم انچ شما اشکارا کنید وانچ هستید

تَكْتُمُوْنَ

سهان کنید

پس چون خدای عز وجل خواست کی مر آدم را بیافریند جبریل را فرمود و کفت برو بدین جهان اندر
آنجا کامروز مکه است وچهل ارش کل از روی زمین بردار جبریل بیامد آنجا کی امروز مکه است
چهل ارش کل از روی زمین خواست کی بردارد زمین با جبریل بسخن آمد و اورا کفت ای جبریل

چه همی کنی جبریل گفت گل همی بردارم از روی تو تا خدای عز و جل از آن گل خلقی بیافریند و این جهان
بدو سپارد زمین بر جبریل سوگند داد و گفت بخدای آن خدای که ترا بیافرید که تو از من گل بر نگیری که خداوند
عز و جل از آن گل خلقی بیافریند و آن خلق بر سنن گناه کنند چون زمین سوگند بر جبریل داد جبریل از حرمت
آن سوگند را باز گشت و گفت یا رب ـــــ تو بهتر دانی که من از بهر چه باز گشتم پس خدای عز و جل میکائیل را
بفرستاد و گفت برو و چهار انگشت گل از روی زمین برگیر چون میکائیل بیامد زمین همچنان سوگند داد
او نیز باز گشت و همچنان گفت که جبریل گفته بود پس خدای عز و جل عزرائیل را بفرستاد چون بیامد زمین
سوگند بر وی داد همچنانک بر جبریل و میکائیل داده بود عزرائیل گفت من امر خدای تعالی بسوگند تو دست باز
ندارم و از آنجا که امروز خانه مکه است پر فرو برد و از همه روی زمین چهار انگشت گل برداشت
از هر لونی سخت و سست و ریگ و نرم و درشت و سیاه و سپید و سرخ و زرد از هر لونی که بود
و خدای عز و جل مر آدم را بیافرید از آن گل و همچنان چون بیافرید از آن گل صورتی بود افکنده از مشرق
تا مغرب و اندر او جان نبود صلصال بود گل خشک شد و آنجا افکنده بود و بدین وقت اندر جهان همه ابلیس داشت
گل خشک

آمدن ابلیس از آسمان بزمین

و اما سبب آمدن ابلیس بزمین از آسمان آن بود که خداوند عز و جل یکچند او را خازن بهشت کرده بود و آنکه
او را مهتر کرد بر فرشتگان آسمان و ابلیس بهر آسمانی خدای تعالی را سجده کرده بود هزار سال پس خدای عز و جل
گروهی را بیافرید و ایشان را جان نام کرد و این جهان ایشان را داد پس این جان بدین جهان اندر عاصی شدند
اندر خدای عز و جل پس ایزد تعالی فرمود مر ابلیس را که برو با آن فرشتگان که بدین آسمان اندر اند و همه
بزمین روید و آن جان را از پشت زمین برانید و ابلیس با آن فرشتگان که از آسمان بزمین آمدند و آن جان را

از بهشت زمین بر آمدند و ابلیس با آن فریشتگان اندر زمین همی بوذند و گروهی گویند بعضی بوذند از فریشتگان
و این زمین را همه بگرفتند و همی داشتند پس خذای عز و جل صورت آدم را بیافریذ همچنان از گل افکنده
بوذ میان مشرق و مغرب و فریشتگان گفتند مر ابلیس را که خذای عز و جل ازین گل خلقی همی بیافریند
و این جهان او را همی دهذ ابلیس را از و خشم آمذ و اندر خویشتن گفت چون من کسی که من این جان را براندم
از بهشت زمین و اکنون ملکت زمین من دارم پس ابلیس مر آن فریشتگان را گفت رویذ تا ما مر این خلق را که
خذای عز و جل همی بیافریند و این جهان او را همی دهذ ببینیم و ابلیس با آن همه فریشتگان بیامذند بنزد
آدم و او را بجنبانیذند بانگی از و بیامذ از بهر آنکه خشک شذه بوذ تا آنجا افکنده بوذ و از گل
صلصال بوذ پس ابلیس بدهان او فرو شذ و بشکمش نگاه کرد و بزیر او بیرون آمذ و مر آن فریشتگان را
گفت من نگاه کردم بدین خلق اندر هیچ چیز نیست و او را نیرو نیست از بهر آنکه هر چیزی که او را
نباشذ میان تهی باشذ هم چنین و لکن خذای عز و جل این جهان بذو دهذ من او را طاعت ندارم
و این جهان او را ندهم و او را ازین جهان برانم همچنانکه این جان را براندم از فریشتگان گفتند ما با تو بدین
کار اندر نیاییم و ما از بهر آن یار بوذیم با تو و قتال کی این جان را براندی از بهشت زمین که خذای تعالی
فرموده بوذ اکنون اگر خذای عز و جل این خلق را بیافریند و این جهان او را دهذ ما با امر خذای تعالی با او حرب
نتوانیم کردن و خوذ با او حرب نکنیم اگر تو خواهی که با او حرب کنی تو بهتر دانی و ما با تو بذین کار
اندر نیاییم و با تو یار نباشیم ابلیس دانست که آن فریشتگان با او یار نخواهند بوذن از قول خویش پس
باز پس ایستاد و گفت من با شما هم برین قولم و لکن شما را همی بیازمایم پس از پس چهل سال
که آنجا افکنده بوذ خذای عز و جل جان را بفرستاذ تا بتن آدم اندر شذ و بر آدم هیچ اندام پیذا نبوذ
پس هر کجا جان همی فراز رسیذ اندامهای او یک یک پیذا همی آمذ تا خذای عز و جل همه صورت او بیافریذ و تمام گشت

قوتی شود

و باز گشتن همی نتوان

٦٢

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا

وگه گفتیم فرشتگانرا سجده کنید

عندقوم

لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ

آدم را سجده کردند مگر ابلیس که سجده نکرد

وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ

و بزرگی جستند و بود از کافران

وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ

وگفتیم یا آدم بیارام تو

وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا

وجفت تو اندر بهشت وبخورید ازآن

٥٥

رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا ح وَلَا تَقْرَبَا

خوش کام هر کجا خواهید و مکنید نزدیکی

هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ فَتَكُونَا

با این درخت گندم کی باشید

مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ح فَأَزَلَّهُمَا ٱلشَّيْطَٰنُ

از ستمکاران اندر محنت افکندشان و بگردانید ایشان را ابلیس لعنه الله

عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا خبر كَانَا

از آن بیرون آورد ایشان را از آنچ بودند

فِيهِ ح وَقُلْنَا ٱهْبِطُوا ح بَعْضُكُمْ

اندر آن و گفتیم فرو روید برخی از شما

لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ

مر برخی را دشمن و شما را باشد اندر زمین

مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ

قرارگاه و برخورداری تا هنگامی

فَتَلَقَّى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ

بلقین یافت آدم از خداوندش سخنانی

فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ

توبت داد بر او کاوست او توبت دهنده

الرَّحِيمُ قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا

بخشاینده گفتیم فرو روید از اینجا

تاكيد ح

جميعا فاما ياتينكم مني

همی ناچاره بیاید شما از من

شرط

هدى فمن تبع هداي فلا

راه راست هرکه متابعت کند راه مرا نباشد م

خوف عليهم ولا هم يحزنون

ترس بر ایشان ونه ایشان تیمار دارند

والذين كفروا وكذبوا

وانکسها که کافر شدند وبدروغ داشتند

ک

باياتنا اولئك اصحاب النار

بحجتهای ما ایشانند خداوندان آتش

هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

ایشان اندر آنجا جاوذان باشند

سجده کردن فریشتگان آدم را

پس چون خلق آدم تمام گشت خدای تعالی فرموذ مر آن فریشتگان را که با ابلیس هم بوذند بر زمین که سجده کنید
مر آدم را پس همه سجده کردند مر آدم را و ابلیس لعنه الله همچنان ایستاذه بوذ و سجده نکرد پس ایزد
تعالی مر ابلیس را گفت چرا سجده نکردی مر آدم را ابلیس گفت لانک خلقتنی من نار وخلقته من طين
گفت چرا سجده نکردی گفت من از آن بهترم که تو مرا از آتش آفریذی و اورا از گل آفریذی و آتش بهتر باشد
از گل و ابلیس بدین سخن حجت بر خویشتن آورد از بهر آنک آفریدگار خداوند است او بهتر داند
که از گل و آتش کدام بهتر است و آفریدگار گل و آتش خداوند است بر او حکم نباشد هر چه کند او بهتر
داند که او خداوندی است حکیم و دانا پس چون ابلیس سجده نکرد خدای تعالی گفت چه بوذ ترا
یا ابلیس که نبوذی با این سجده کنان چه آمد گفت يا إبليس ما لك ألا تكون مع الساجدين
ابلیس گفت لم أكن لأسجد لبشر خلقته من صلصال من حمإ مسنون پس گفت عز و جل
فاخرج منها فإنك رجيم وإن عليك اللعنة إلى يوم الدين
گفت بیرون رو ازینجا که تو رانده ای و بر تو لعنت من تا روز رستخیز پس خدای عز و جل ابلیس را بلعنت کرد
و براند و او همه اسمانی خدا را هزار سال عبادت کرده است گفت یا رب تو گفتی من بر هیچ کس ستم نکنم
و من ترا چندین سال خدمت کرده ام بایذ که حاجت من بر آری و فرزندان او روا کنی خدای عز و جل گفت بخواه

ابلیس حاجت خواست و گفت مرا زندگانی ده تا آن روز که خلق را برانگیزی چنانکه خدای گفت عز و جل حکایت از ابلیس
رب فانظرنی الی یوم یبعثون ۞ و یوم یبعثون آن روز باشد که خلق را برانگیزند
و بهشتی و دوزخی پدید آید و مرگ را بیارند بر مثال کبشی سپید و بمیرانند و چون او بمیرد نیز هیچ [illegible]
خلق را نباید مردن پس ابلیس آن خواست که او زنده ماند تا از وقت که مرگ را بمیرانند تا دوزخ واجب
نشود از بهر آنکه خلق را نه میرانند و باز زنده نکنند ثواب و عقاب واجب نیاید و ایزد تعالی اندیشهٔ
او دانست از بهر آنکه او عالم السر و الخفیات است ۞ دانا است بهرچه نهانست و آشکارا است
پس او را گفت یا ملعون آنچ تو اندیشه کردی نباشد و من هیچ خلق را تا روز برانگیختن زندگانی ندهم پس
خدای عز و جل ابلیس را گفت انک من المنظرین الی یوم الوقت المعلوم ۞ ترا زندگانی
دادم تا روز وقت معلوم و وقت معلوم آن روز باشد که خلق را همه بمیرانند گفت ترا تا این روز زندگانی
دهم پس چون بدانست که خدای عز و جل اندیشه او دانست از خدای عز و جل حاجت خواست و گفت
یا رب اکنون که مرا براندی از بهر آدم و بلعنت کردی مرا بر فرزندان آدم مسلط کن تا من همه
فرزندان او بی‌راه کنم و با خویشتن بدوزخ برم و بر این سوگند خورد چنانکه گفت عز و جل حکایت از او
قال فبعزتک لاغوینهم اجمعین ۞ گفت بعزت تو که من همه فرزندان آدم را از راه ببرم
و بی‌راه کنم الا عباد الله المخلصین ۞ مگر از بندگان تو خالص و مخلص از ایشان خدای عز و جل
گفت قال فالحق و الحق اقول لاملان جهنم منک و ممن تبعک منهم اجمعین ۞
گفت حق و این بر مثال سوگندست که یاد کرد و گفت این سخن حق است که من پر کنم دوزخ از تو و از آن
کسها که متابعت کنند ترا از فرزندان آدم و دیگر جای گفت ترا بر بندگان من هیچ کار نیست مگر آنک
فرمان تو کنند از سر ایمان چنانکه گفت عز و جل ان عبادی لیس لک علیهم سلطان الا من اتبعک

۞ من الغاوین

پس چون آدم را بیافرید و اورا به بهشت اندر بداشت پس از آنکه خدای عز و جل خواست کی هم آرام آدم را خلقی بیافریند
همچون آدم پس چون آدم بخفت خواب بر او غلبه کرد و اندر بهشت خواب نباشد و لکن چنان بود چون مان
خفته و بیدار خدای عز و جل مر حوا را از پهلوی چپ آدم بیافرید خلقی همچون آدم و لکن ماده حوا
بر بالین آدم بنشست و آن پهلوی چپ مردان از بهر اینست کی یک استخوان کم باشد کی از پهلوی زنان از بهر آنک
خدای عز و جل حوا را از پهلوی چپ آدم بیافرید پس آدم چشم باز کرد حوا را دید گفت تو کیستی
بر بالین من نشسته و حلهای بهشتی پوشیده بود آدم گفت حوا تو کیستی گفت من خلقی ام همچون تو و خدای
عز و جل مرا از پهلوی چپ تو آفریده است و جفت تو کرده است تا من هم از جنس تو باشم و تو با من آرام گیری
پس جمله از همه خلقان کی اندر بهشت بودند سوی آدم آمدند تهنیت کردند حوا و این رسمی گشت
همواره کی
بدین جهان اندر کی مردی زنی کند یا زنی خواهد یا عروسی بود کی آنکه مردمان اورا تهنیت کنند اصل از بهر آنست
کی چون خدای عز و جل حوا را بیافرید و جفت آدم کرد خلقان بهشت همه مر آدم را تهنیت کردند و اورا
گفتند ای جفت تو چه نامست گفت نام این حواست از بهر آنک خدای عز و جل اورا از زنده آفریده است
از پهلوی چپ من و من حی ام و نام او حواست پس چون خدای عز و جل مر آدم را بیافریده بود و به بهشت
فرستاده بود گفت بدان کی ابلیس را از بهر تو براندم و بلعنت کردم و ابلیس دشمن تو است و از جفت تو
حوا هشیار باشید تا شما را نفریبد و از بهشت بیرون نکند کانکه شما بیچاره مانید چنانک گفت عز و جل

[illegible]

ان هذا عدو لك و لزوجك فلا يخرجنكما من الجنة فتشقى

پس چون ابلیس بدانست کی کار آدم به بهشت اندر نیکو ساخته شد حیلت کار آدم بر ایستاد
تا مگر بروی از رو نما اورا از بهشت بیرون تواند افگندن و هر چه کرد هیچ گونه به بهشت اندر نتوانست
رفتن از بیم رضوان کی خازن بهشت بود و رضوان دانست کی خدای عز و جل اورا رانده است و بلعنت کرده

اکنون علما بدین اندر اختلاف کنند گروهی گویند ابلیس خود هرگز به بهشت اندر نتوانست رفتن و بیرون از بهشت
بانگ همی کرد تا حوا بیامد و او را بدید و آدم و حوا هر دو بهشت اندر بودند و ابلیس بیرون از بهشت بود
که مر ایشان را بفریفت و گروهی گویند ابلیس همی گشت بر کنار بهشت و نگاه همی داشت تا از مارکی در باز بهشت
بود بیرون آمد از بهشت و مر آن مار را چهار پای بود چون پای اشتر ابلیس مر آن مار را گفت من آدم را
نصیحتی دارم بس نیک و مرا سوی او راه ده که مرا راه نمی‌دهند باید که مرا سوی آدم بری تا من آن
نصیحت او را بگویم و او بدان از تو سپاس دارد بسیار پس آن مار ابلیس را اندر دهان خویش اندر جای
کرد و از نهان رضوان او را به بهشت اندر برد و آنجا بنشاخت ❁ پس چشم ابلیس بر طاوس افتاد ابلیس
از طاوس بپرسید که از کدام درخت است که خدای عز و جل مر آدم را گفت از آن مخور طاوس از درخت گندم
او را بنمود پس ابلیس همی رفت تا پیش آدم و حوا برسید و مر آدم را بپرسید و گفت یا آدم کار تو چگونه است
آدم از خدای عز و جل بسیاری شکر کرد ابلیس گریستن اندر گرفت و سخت همی گریست آدم گفت چون است
ترا که همی گریی ابلیس گفت من از بهر شما همی گریم گفت چرا گفت از آنکه خدای عز و جل شما را گفت از آن درخت
که شما را از بهشت بیرون خواهد کرد و من از بهر آن آمدم تا ترا نصیحت کنم تا از این درخت خوری تا بمانی
بدین بهشت اندر جاودان آدم گفت من امر خدای عز و جل بسوگند تو دست باز ندارم پس ابلیس سوگند خورد ❁
تا دل ایشان بدان سوگند ابلیس نرم گشت و ابلیس بر ایشان شتاب همی کرد و همی گفت زود باشید و از آن
درخت خورید حوا گفت من بروم و از آن درخت خورم تا چه باشد پس حوا برفت و پنج دانه از گندم باز
کرد و دو دانه بخورد و سه دانه سوی آدم آورد و گفت یا آدم من باری دو دانه بخوردم و مرا هیچ گزند
و از بهر آن بود که از حوا را گزند نکرد که هرچه باشد از امر و نهی کدخدای را باشد و تا کدخدای گناه
نکند کسهای او را بدان نگیرند پس چون آدم اندر نگریست و حوا از آن دانه خورده بود و او را از آن

هیچ کس نکرده بود آدم را نیز رغبت افتاد خوردن آن گندم و آن سه دانه از جو بستند و بدهن
اندر گرفت و بخائید و فرو برد و چون آن گندم از حلق آدم اندر گذشت هم اندر ساعت از حلّهای بهشت
ازیشان فرو ریخت و ایشان هر دو برهنه بماندند و عورتهاشان برهنه بماند و از یکدیگر
شرم داشتند پس هر یکی برگی از درخت انجیر بکندند از بهشت و بر عورت بپوشیدند
و بانگ اندر افتاد اندر بهشت وعصى آدم ربه فغوى گفتند نافرمانی کرد خدای
خویش را و از امر او بیرون آمد و بیراه گشت و این است که خدای گفت عز و جل
فلما ذاقا الشجرة بدت لهما سوآتهما وطفقا يخصفان عليهما من ورق الجنة
پس از آن درختان بهشت چهار درخت شاخها فرو آوردند و مویهای ایشان نیز بدان شاخها
خویش بر بستند و آن چهار خلق را از بهشت بیرون افگندند و مر آدم را بدین جهان افگندند
بهندوستان بکوه سرندیب و ایدون گویند که اندر همه جهان کوهی نیست بلندتر از آن
و مر حوا را هم چنان بینداختند و بجده افتاد بر لب دریا از مکه بر هفت فرسنگ و ابلیس را
بسمنان افگندند بحدود ری و مار را باصفهان او گندند و طاوس را بمیسان او گندند
جای از حدود دمشق پس چون آدم علم دانست که ابلیس او را بفریفت و هیچ حیلت ندانست
هم آنجا بر سر کوه سرندیب سر بر سجده نهاد و همی گریست بر گناه خویش و هم چنان صد سال همی بود
گریان بر گناه خویش و آب از دو چشم او بیرون همی دوید و از کوه همی فرو می شد تا جویها گشت
همه از آب چشم او و گرداگرد آن کوه همه مرغزار گشت از گیاه گوناگون و از درختان پس چون صد سال
برآمد آدم ضعیف گشت و خواست که هلاک شود خدای عز و جل بر او رحمت کرد

پذیرفتن ایزد تعالی توبه از آدم علیه السلام

پس چون خدای عز و جل خواست کی توبهٔ آدم پذیرد جبریل را سوی او فرستاد و جبریل بیامد
و او را راست باز نشاند و او را گفت یا آدم ان الرب یقرئک السلام که خدای عز و جل
ترا درود همی دهد و همی گوید یا آدم نه ترا بید خویش آفریدم و نه بهشت جایگاه تو کردم و نه حوّا را
از پهلوی چپ تو بیافریدم و جفت تو کردم و نه حجت بر تو کردم کی ابلیس ترا بفریبید اکنون این گریستن
چرا است آدم گفت یا جبریل مرا از گریستن چرا همی باز داری کی من خدای عز و جل را عاصی شده ام و از همسایگی
او بیفتاده ام پس جبریل علیه السلام این سخنها اندر آموخت آدم را و گفت این سخنها بگوی تا خدای عز و جل توبهٔ تو
بپذیرد و این سخنان است کی خدای تعالی گفت فتلقّی آدم من ربّه کلمات فتاب
علیه انّه هو التوّاب الرحیم و این سخنها جبریل اندر آموخت مر آدم را گفت بگوی:

سبحانک لا اله الا انت ربّ عملت سوءا و ظلمت نفسی
فاغفر لی انّک انت الغفور الرحیم سبحانک لا اله الا انت
عملت سوءا و ظلمت نفسی فارحمنی و انت ارحم الراحمین
سبحانک لا اله الا انت ربّ عملت سوءا و ظلمت نفسی
وتب علیّ انّک انت التوّاب الرحیم

پس آدم علیه السلام سر بر سجده نهاد و این سخنها بگفت سر بر داشت و از بر سر نگاه کرد تا زبر عرش خدای بدید
و زبر عرش خداوند نوری دید تابان گفت یا جبریل آن چیست گفت این نام فرزندی است از فرزندان
کی از پشت تو بیرون آید نام او محمد است و خدای عز و جل ترا بصورت نام او آفریده است و پادشای
او تا رستخیز بماند و این چهار و این چهار از بهر او آفریده است پس جبریل مر آدم را گفت بگوی بحق آن نام
کی بر ساق عرش است آدم علیه السلام بگفت این سخن خدای عز و جل هم آنگه توبهٔ آدم بپذیرفت و او را از شغل هجران سهل کرد

واین جهان همه سراسر او را داذ پس چون ادم عم حدیث پذیرفتن توبه شنید از شادی کریستن بروی
افتاد و باوازی بلند همی کریست و چندان اب از چشم او بیامد و بیکی از همه اب کی از اندوه بدو بده بوذ
و ازین اب چشم کی همی دوید کی از شادی کریسته بوذ همی ریاحین و کلهای الوان برستی اکنون
این درختان کی ایشان هیچ کار نیاید و بار نباشد انرا و سوختن را شاید و بریدن را همه انست
کی از اب چشم ادم رسته بوذ بدان وقت کی همی بر کناه کریست و این ریاحین و نباتهای نیکو و خوش بوی
و داروها چون هلیله و بلیله و آمله و تلخ بدین مانند کی بیماران را بکار اید و از هندوستان
آرند همه از انست کی از اب چشم ادم رسته است بدان وقت کی از شادی کریسته بوذ و این همه از حوالی
سر کوه سراندیب ارند و هیچ جای دیکر نباشد اکنون از انست که فرزندان ادم هر از هنکام کی شادی
رسذشان همی کریه بر ایشان افتد و این رسم ازان کاه باز بر فرزندان ادم بمانده است

حدیث آوردن تخم کندم از بهشت جبریل علیه السلام

و کشتن و درودن کردن و اس کردن آرد و نان کردن از پس خدای عز و جل توبه ادم عم بپذیرفت
و او را از پیغامبران مرسل کرد و این جهان همه سر تا سر او را داذ و بفرموذ مر جبریل را تا یکی صره تاب چوق
هم ازان کندم کی اندر بهشت خورده بوذ سوی او آورد و کفت هم ازین بخوردی روزی تو کردم و آن
فرزندان تو تا روز رستخیز و جبریل مر ادم را بفرموذ تا ان صره کندم بکشت هم انکه برست و خوشه کیسه
برآمذ و خشک شذ و بفرموذ تا بدروذش و پاک کرد و بفرموذش تا هم از کوه سراندیب سنگ ببرید
و اسیا کرد و هم ازان کوه اهن بیرون کرد و سنگ و ساختنها کی بکار بایست بر زنکری را و اسیا را
همه از اهن بکرد و یکی تنور کرد اهنین و چنین کویند تا وقت نوح عم این تنور بوذ و کروهی از علما
کویند کی همان تنور بوذ کی ایزد عز و جل کفت وفار التنور پس جبریل عم بفرموذ تا ان کندم را

اردکرد و نان کرد و بخورد و جون بخورد شکمش درد خاست بس آن ثقل از ازیر آن بیرون آمذ و اندر
بهشت بول و غایط نبوذی کی هرجه خوردی همه برک وبی او برفتی و بعرق بیرون آمذی عرقی خوش بوی
بس این درختان کی بار نیارند و هیزم را شایند و بریذن و سوختن را از بوذکی یاذ کردیم و درختان بار آور و اخر
و داروها کی بیماران را شفا باشذ ابلیس کاذکردیم اما این درختان کی بار آورند آنست کی جبریل تخم اسان
از بهشت آورده است اذ سی کونه تخم بوذ از ذو لونه تخم آن بوذ کی بوست او بیرون انداذند و مغز آن
خورند جون کوز و باذام و فندق و بسته و اخ یذین ماند و ده کونه دیگر آن بوذ کی بوست آن خورند و مغز
آن بیرون انداذند جون زردالو و شفتالو و الو و خرما و سنجذ و اخ یذین ماند و دیکر ده کونه آن
بوذ کی مغز و بوست آن همه بخورند جون انکور و انجیر و سیب و امروذ و انار و اخ یذین ماند و این سی
کونه تخم بوذ میوه های بار آور بذین جهان و از جبریل آورد از بهشت ما از صره کندم اینست صفت میوه ها
تو بره
و نباتها و درختان کی یاذ کرده آمذ والله اعلم

قصة بيت المعمور

و آدم علم همی بوذ بر سر کوه سرانذیب و بالای او جنان بوذ کی جون بر پای خاستی سرش بذین آسمان
خستی برسیذی و شب و روز با فرشتکان حدیث همی کردی ایزد عز و جل جبریل را بفرستاذ تا بر سر
او بمالیذ و بالای او با شصت ارش آورد بر تن آدم و چنین کویند کی بهنای او هفت ارش بوذ بر تن او
و مر آدم را از آن کار سخت انذوه آمذ تا بهر آنک از موانست فرشتکان ز سو فتاذ بس خذای عز و جل
جبریل را بفرموذ تا از بهشت عدن یکی خانه بذین جهان آورد از یاقوت سرخ آن را بیت المعمور
نام کردند و یکی سنک بزرک بیاوردند سبیذ بر رکن آن خانه بنهاذند و آن خانه را اساس آوردند و بمیان
جهان بنهاذند آنجا کی امروز کعبه است جبریل کفت مر آدم را کی هیچ غم مدار کی خذای عز و جل یکی خانه فرستاذ

انهمی گشت تا تو او را طواف کنی و آن جفت تو حوا نیز هم بدان نزدیکی اندرست او را هم آنجا باز یابی
پس جبریل مر آدم را آگه بوذ کو حوا را بذین جایگاه باز یابی همی گشت بدان نواحی اندر و نگاه همی داشت
و حوا بجده در کنار دریا بر هفت فرسنگ از مکه بر زمین آمذه بوذ و هم آنجا همی بوذ و هیچ خبر آدم نداشت
و چون گرسنه شذی دست بدریا فرو کردی و ماهی بر آوردی و بذان آفتاب چشمه بداشتی تا بریان شذی
و هم آنان همی خوردی پس آدم عم از طواف خانه پرداخته شذ و همی گشت گرداگرد مکه و حوا هم آنجا همی گشت
تا مر یکدیگر را بدیدند و بشناختند و سوی یکدیگر آمذند و از آنجایگاه کی امروز عرفات است
آنجاست کی آدم را با حوا آن معرفت افتاذ پس چون یکدیگر را باز یافتند و بجده آنجا بوذند آن از مکه جای بوذ
خشک و آدم بدان سر کوه سراندیب دوستتر همی داشت پس حاجت خواست از خذای عز و جل کی باز گردد و بدان
سر کوه سراندیب باز شوذ جبریل بیامذ و گفت روا باشذ باز گرد و لکن بر تو و بر فرزندان تو واجب کردم
کی هر سالی اینجا آیند و مر این خانه را طواف کنند و باز هندوستان شوند و آدم و حوا باز گشتند
و بهندوستان باز شذند و مر ایشان را فرزندان آمذ بپیوست و آدم عم تا زنده بوذ نشست
خویش بدان سر کوه سراندیب داشت و هر سال بمکه همی آمذی و آن خانه را طواف همی کردی و باز
هندوستان همی شذی و آن خانه بیت المعمور از یاقوت سرخ بوذ و از دو سه منزل فروغ آن شعله
همی دیذندی و آن سنگ کی بر رکن آن خانه بوذ سنگی بوذ سخت سپیذ و از رکن آن خانه بر مثال ستاره ی
همی تافتی پس آن سنگ همی بوذ و آن بیت المعمور نیز هم چنان همی بوذ تا فرزندان آدم بسیار شذند و بیشتر
کافر شذند و بیامذند و دست خویش بذان سنگ اندر همی مالیدند تا آن سنگ سیاه گشت و آن را حجر
الاسود نام کردند و آن بیت المعمور نیز هم چنان همی بوذ تا وقت طوفان نوح کی آن آب عذاب
از زمین بر آمذ آنگه خذای عز و جل بفرموذ تا آن بیت المعمور را بذ آسمان باز بردند و اکنون آن خانه بر آسمان

چهارمست و شب معراج پیغامبر ما صلی الله علیه بر آسمان چهارم از بیت المعمور را طواف کرد و ارواح همه پیغامبران بر آسمان چهارم یافت و آنجا که امروز خانهٔ مکه است و بیت المعمور بوده بوذ خالی بوذ تا وقت ابرهیم علم چون ابرهیم با ساره از جنگ افتاذ از جهت اسمعیل و مادرش هاجر پس ابرهیم هاجر را و اسمعیل را ببرد از نزدیک ساره و خواست کایشانرا جای برد و بنشاند پس ایشانرا همی برد بیابان اندر یکی فریشته بر مثال آدمی پیش او آمد و او را گفت یا ابرهیم ~~کجا~~ ~~یا ابرهیم~~ کجا همی روی و این زن و کودک را کجا همی بری ابرهیم گفت همی ندانم آن فریشته گفت ایشانرا بحرم خدای عز و جل بر تا خدای تعالی ایشانرا نگاه دارد ابرهیم گفت من ندانم حرم خدای کجاست آن فریشته او را رهنمونی کرد و آن جایگاه که امروز خانهٔ مکه است ایشانرا بنموذ و ابرهیم علم ایشانرا آنجا برد و بنشاخت و خوذ باز گشت و این قصه ابرهیم و ساره و هاجر و اسمعیل خوذ گفته آید بتمامی ~~گفته آید~~ بجایگاه خویش پس کار بدانجای رسید که ابرهیم و اسمعیل هر دو مر آن خانه را بر آوردند و از آن گاه باز که ابرهیم و اسمعیل مر آن خانه را بنا کردند یک دیگر کافران مکه مر آن خانه را با زمین هموار کردند از بهر آنکه اسمعیل و ابرهیم مر آن خانه را بنا کرده بودند و هر آن هنگام که باران آمذی بنیروی آب بدان خانه اندر افتاذی و کافران مکه مر آن خانه را بنگ حرمت نشناختندی ایشان از همه را باز کردند و از سر زمین حجتی بر آوردند بنگ و آنگه آن خانه را بر سر آن افراز بنا کردند چنانک بر آنجا با تمام بر پایذ رفتن پس این بنست نشان خانهٔ مکه و تمامی این کار بجای خویش گفته آید پس آدم پدر ما با حوا هم آنجا بسر کوه سرندیب همی بوذ نام مر آدم را یکی پسر آمذ و نام او هابیل بوذ و دیگری آمذ نام او قابیل بوذ و قابیل مر هابیل را بکشت و خدای عز و جل مر آدم را بدل هابیل یکی فرزند داذ نام او شیث بوذ و این شیث خلیفهٔ آدم بوذ و آدم را هزار سال زندگانی بوذ پس بمرد و شیث هم آنجا

قوت

او را بگور کرد و جبریل او را کفن آورد از بهشت و از پس آدم یکسال برآمد و حوا نیز بمرد و شیث مر حوا هم بر سر کوه
سراندیب بگور کرد و گور آدم و حوا هم آنجا بود تا وقت طوفان نوح پس چون وقت طوفان نوح بود خدای عز و جل
وحی فرستاد سوی نوح و گفت برو و استخوانهای آدم و حوا هر دو بردار نوح برفت و آن استخوانها برداشت
و با خویشتن بکشتی اندر آورد و همی داشت تا از وقت آن عذاب ۞ فرو شد پس نوح علم آن
استخوانها آدم و حوا ببیت المقدس برد و آنجا بگور کرد و اکنون گور آدم و حوا ببیت المقدس است ۞
و خدای عز و جل این جهان همه مر آدم را داده بود و هر چه بجهان اندر بود از دیو و پری و وحوش و مرغان
و جنبندگان همه را فرمان بردار او کرده بود و آدم علم شب ۞ و روز این خطبه را همی خواندی
الحمد لله الذی خلقنی بیده ونفخ فیّ من روحه واسجد لی ملائکته وعلّمنی اسماءه واسکننی جنّته
فمضیتُ فی معصیتی بمشیئته واخرجنی من جواره وله الحمد علی اقالة عثرتی ورحمته
علی ضعفی وتوبته علیّ ومغفرته لی ومعونته ایّای علی محاربة ابلیس عدوه فله الحمد علی ذلک ۞
والطول واشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له الباقی بعد فنای وانقراض ذریتی ثم اوصی اولاده
فی ذلک فقال وعلیکم یا بنیّ بطاعة الله والانابة الیه والرضا بقضایه تنالوا به رضوان الله
وتأمنوا من سخطه واجتنبوا طاعة النساء فبئس البشر انهن ولا بد منهن یا بنیّ اعلموا ان الله تبارک
وتعالی اوحی الیّ انه ینزل عذابا الی الارض من بعد فنای ووفاتی فلتحفظوا جسدی ولیکن ذلک
مخزونا عندکم الی ان ینزل ذلک العذاب ثم تنطلقوا به الی الارض المقدسة فتدفنوه هنالک
فان الذی یجعل لمن یتولی ذلک منکم فی الدنیا من دینی ان یطیل عمره الی یوم القیمة وقد خلّفت علیکم
ولدی شیث والله خلیفتی علیکم واستودعکم الله واسئله ان یحفظکم ویکلوکم ویرعاکم وهو
خیر الحافظین ۞ و از پس آدم شیث بماند و مر او را نهصد و بیست سال زندگانی بود و شیث را نیز

خطبه‌ی بود که می‌خواندی الحمد لله الذی منّ علینا بکرامته والحقنا بسوابغ نعمه وبسط
لنا فضل رزقه احمده علی جمیع آلائه واشکره علی نعمائه واحسنه تمام ذلک بالحسنه ثم قال فی ذلک
ایها الناس اشکروا الله الذی من علی ابیکم برافته وبسط توبته وقبل معذرته واقال عثرته
فاعبدوا الله حق عبادته واشکروا له واعتصموا بدینکم یصلح لکم دنیاکم واصلحوا سرائرکم یصلح لکم علانیتکم
وتوکلوا علی ربکم یظهر اعوانه عدوکم فهذه وصیتی لکم ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي
ای فرزندان یعقوب یاد کنید نعمت من که منت

أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي
نهادم بدان برشما ووفا کنید بعهد من

أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ
تا وفا کنم بعهد شما وازمن بترسید

وَآمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا

وبگروید بدانچ فرو فرستادم راست دارنده آنچ

مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ

با شماست و مباشید از نخستین کافر شده ای

بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا

بدان و مخرید بآیتهای من بهای اندک

قَلِيلًا وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ وَلَا تَلْبِسُوا

اندک و از من بپرهیزید و مپوشید

الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ

حق را بباطل و پنهان می کنید حق را

وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ وَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ

وشما همی دانید وبپای دارید نماز

وَآتُوا الزَّكَوٰةَ وَارْكَعُوا

وبدهید زکوة ورکوع کنید

مَعَ الرَّاكِعِينَ أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ

با رکوع کنان همی فرمایید مردمان را

بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ

بنیکوکاری وهمی فراموش کنید تنهای شمارا وشما

تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

همی خوانید کتاب را همی نه خرد دارید

وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَوٰةِ ح

واستعانت خواهید شکیبای کردن ونماز کردن

وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى

وان بس بزرگ آید مگر بر

خلاف ک

الْخَاشِعِينَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ

ترسکاران آنکسها که می دانند کایشان

مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ

ببینند خداوند سازرا وانشان سوی او

ک

رَاجِعُونَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا

بازگردند یا فرزندان یعقوب یاد کنید

44

٢٧

نِعْمَتِيَ ٱلَّتِيٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي

نعمت من نعمتی ایمان آنکه منت نهادم بذان بر شما ومن

فَضَّلْتُكُمْ عَلَى ٱلْعَالَمِينَ ۝ وَٱتَّقُوا

فضل کردم شمارا بر جهانیان وبترسید

يَوْمًا لَّا تَجْزِي نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ

ازروزی که فلا استاند تنی ازتنی

شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ

چیزی ونه بپذیرند ازان شفاعتی

وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ

ونه گیرند ازان تن نه ایمان چیزی ونه ایشانرا

ينصرون وإذ نجّيناكم من آل

نصرت كنند وكه برهانيديم شمارا ازكسهاء

تم عند الاخفش

فرعون يسومونكم سوء

فرعون همی عذاب كردند شمارا بترين

عند قوم

العذاب يذبّحون أبناءكم

عذاب همی كشتند پسران شمارا

كح

ويستحيون نساءكم وفي

ورنده ماندند دختران شمارا واندر

كح

ذلكم بلاء من ربّكم عظيم

آن شمارا بلای بوذ ازخداوند شما بزرگ

وَاِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَاَنْجَيْنَاكُمْ

و كه جدا كرديم از بهر شما ابدريا ورهانيديم شمارا

وَاَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَاَنْتُمْ

وغرقه كرديم گروه فرعون را وشما

بغير الف

تَنْظُرُونَ ۝ ك وَاِذْ وَاعَدْنَا مُوسَى

مي نگرستند و كه وعده كرديم باموسي

عند قوم

اَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ

چهل شب پس بگرفتيد شما گوساله را

۝

مِنْ بَعْدِهِ وَاَنْتُمْ ظَالِمُونَ ۝ ك ثُمَّ

از پس آن وشما ستم كاران بوديد پس

عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ

اندر گذاشتیم ازشما ازبس ازان

لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ وَاذْ آتَيْنَا

تا مگر شما شکر کنید وکه بدادیم

مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ

موسی را کتاب وشریعت وداوری وعصا و نبوت

لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ وَاذْ قَالَ مُوسَى

تا مگر شما راه فرا یابید وکه گفت موسی

لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ انَّكُمْ ظَلَمْتُمْ

مر گروه اورا یا گروه شما ستم کاری کردید

٩١

عند قوم ح

أَنْفُسَكُمْ بِٱتِّخَاذِكُمُ ٱلْعِجْلَ

بتنهای شما بگرفتن شما گوساله را

فَتُوبُوا إِلَى بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوا

توبت کنید سوی خداوند شما بکشید

مبالغه

أَنْفُسَكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ

تنهای شما آن تان بهتر باشد شمارا نزدیک

بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ

خداوند شما توبت داذ بر شما کاوست

او

ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ وَإِذْ قُلْتُمْ

توبت دهنده بخشاینده وکه گفتید

يا موسى لن نؤمن لك حتى

يا موسى نه مومن شويم ترا تا

عند قوم

نرى الله جهرة فأخذتكم

ببينيم خدايرا اشكارا بس بگرفت شمارا

الصاعقة وأنتم تنظرون ك

اوازى وشما مى نگرستيد

ثم بعثناكم من بعد موتكم

بس برانگيختيم شمارا ازبس مرگ شما

لعلكم تشكرون كح وظللنا عليكم

تامگر شما شكر كنيد وسايه كرديم برشما

الْغَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ

میغ را برشما وفرو فرستادیم ترنجبین

وَالسَّلْوَى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ

وسمانه بریان خوريذ از پاکیها

خبر نفی

مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَ

انچ روزی کردیم شمارا ونه ستم کردند برما

لَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

ولکن بودند بتنهاشان می ستم کردند

وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ

وانگه گفتیم ما اندر رويذ اندرين ده

فكلوا منها حيث شئتم

بخوريد ازان هرجا خواهيد

رغدا وادخلوا الباب سجدا

خوش كام واندر شويد بدروازه سجده كنان

وقولوا حطة نغفر لكم

وبكويد حطه بيامرزيم شمارا

خطاياكم وسنزيد المحسنين

كناهان شما وبيفزاييم نيكوكارانرا

فبدل الذين ظلموا قولا غير

بدل كردند انكسها كه ستم كردند كفتاري بجز

الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى

آنكسها كه گفتند انشانرا بفرستاديم بر

الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ

آنكسها كه ستم كردند عقوبتى از آسمان

مصدر

بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ۝ وَإِذِ

بدانچه بودند كه بناسپاسى كارى كردند وگه

اسْتَسْقَى مُوسَى لِقَوْمِهِ

ابخواست موسى گروهش را

فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ

گفتيم بزن عصاى خويش را برسنگ

فانفجرت منه اثنتا عشرة
بروز رفت ازان دواز ده

عينا قد علم كل اناس مشربهم
چشمه كه بدانست هر مردمان ابخورشان

كلوا واشربوا من رزق
بخوريد وبياشاميد از روزى

الله ولا تعثوا في الارض
خداى ومرويد اندر زمين

مفسدين واذ قلتم يا موسى
تباه كاران وكه گفتند شما يا موسى

لَنْ نَصْبِرَ عَلٰى طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ

نتوانم صبر کردن بر طعامی یکی بخوان

لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ

مارا خدای تو بیرون آرد مارا از آنچ بروید

الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا

از زمین از ترهای آن وخیار آن

وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا

وگندم آن وشران ونسکران وپیاز آن وبازان

قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ

گفت می بدل خواهید آنچ از

مبالغه مبالغه

ادنى بالذى هو خير ح

كمترست بدانچ از بهترست

خبر

اهبطوا مصرا فان لكم ما

بروید بشهر كه شمارا است انچ

ك ح

سالتم وضربت عليهم الذلة و

خواستيد وزده امد برايشان خوارى و

ك ح

المسكنة وباءو بغضب

درويشى وبازگشتند بكار وسزاوار شدند خشم را

ح

من الله ذلك بانهم كانوا

از خداى انست بدانچ ايشان بودند

يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ

می کافر شدند بنشانها و آیتها خدای و می کشتند

مصدر

النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ج ذَلِكَ بِمَا

پیغامبران را بنا حق آنست بدانچ

م

عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ

نافرمان شدند و بودند از حد می گذشتند

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا

که آنها که بگرویدند و آنها که جهود اند

وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ

و ترسا اند و نبکاز اند

شرط مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

هرک بگروید خدای وروز آن جهان

وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ

وکار کرد نیکو ایشانرا باشد مزد ایشان

عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ

نزدیک خداوندشان ونباشد ترس . برایشان

وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

ونه ایشان تیمار دارند

قصه رفتن موسی بمناجات ایزد تعالی

واین بدان وقت بود کی موسی علیه السلم بمناجات رفته بود وفرعون با سپاه هفتن بر اثر او برفتند وانگاه فرعون با سپاه هفتن غرقه شدند بدریا اندر خدای عز وجل موسی را وحی فرستاد وگفت من ترا همی بیش خویش خوانم

تا با من مناجات کنی

و با تو مناجات کنم و شریعت توریت مر ترا بدهم و جبریل بیامد و مر موسی را آگاه کرد و گفت بخیز و بکوه
طور سینا و آنجا سی روز روزه دار تا دهان تو بوی روزه داران گیرد آنگه خدای عز و جل با تو سخن گوید و توریت
و شریعت آن مر ترا بدهد پس موسی عم همه بنی اسرائیل را گرد کرد ایشان را گفت من بمناجات همی روم
و شما را توریت آرم و شما هم اینجا همی باشید و مر هرون را بر ایشان خلیفت کرد تا میان ایشان حکم کند
چنانکه گفت عز و جل وقال موسى لاخيه هرون اخلفني في قومي واصلح ولا تتبع سبيل
المفسدين پس بنی اسرائیل گفتند یا موسی اگر تو بروی و با خدای عز و جل مناجات کنی
و خدای عز و جل توریت ترا بدهد و ما را ایچ ازان خبر نباشد آن نه نیکو باشد چنان باید که پیران ما با تو
بیایند و هم چنان که تو سخن خدای تعالی بشنوی ایشان نیز بشنوند و همی دانند که آن سخن خدایست
تا ما را دل یقین باشد سامری آنجا حاضر بود و هم از کسهای موسی بود و زرگر بود چون ایشان این سخن
موسی را گفتند سامری با ایشان جنگ کرد و گفت شما سخت ابله مردمانی اید که پیغامبر خدای را استوار
همی ندارید شما را هلاک باید کردن موسی گفت روا باشد هر که را خواهید بفرستید پس از بنی اسرائیل
هفتاد مرد هر کدام مردانتر بود با موسی بیرون کردند و موسی باول ماه ذی القعده بگذشت
با این هفتاد تن چنانکه خدای گفت عز و جل وواعدنا موسى ثلثين ليلة واتممناها بعشر
فتم ميقات ربه اربعين ليلة و آن ماه ذی القعده بود پس گفت واتممناها بعشر
و آن ده از ماه ذی الحجه بود پس روز عید گوسپند کشتان بود که خدای تعالی با موسی مناجات کرد
و فرعون اندر ماه محرم هلاک شده بود بروز عاشورا و میان آنکه فرعون هلاک شده بود تا از وقت
که موسی را بمناجات خواند یازده ماه بود و اندرین یازده ماه هنوز بنی اسرائیل بر لب دریا
بودند و هیچ کس بمصر باز نرفته و موسی برفت با آن هفتاد تن و بمناجات شد بسوی کوه طور سینا

و آنجا سی روز ببود و روزه داشت با آن هفتاد تن که آنجا بودند یک ماه تا ذی القعده اندر گذشت
و ذی الحجه اندر آمد پس آنگه خدای عز و جل آن روزه او چهل روز کرد پس چون سی روز بگذشت آنکه
خدای عز و جل فرموده بود موسی را ده روز دیگر از ماه ذی الحجه روزه دارد تا آن چهل روز تمام
گردد و موسی با قوم سی روز وعده کرده بود و ندانست که خدای عز و جل آن روزه او چهل روز کرداند پس چون
سی روز بگذشت بنی اسرائیل همه گرد آمدند و اندوه گرفتند موسی از بر ما را ببرد و جای هلاک کرد و سی
روز وعده کرده بود با ما اکنون سی روز بگذشت و موسی همی باز نیاید و ما ندانیم که جا باید کردن و سامری
سوگند خورده بود که من این بنی اسرائیل را هلاک کنم یکی از بهر آنکه خدای تعالی موسی را و بنی اسرائیل را
اندر دریا بیرون آورد و دشمن ایشان را هلاک کرد و موسی از آن روز که سوی دریا بدین فرود آمده بود
و مردمان آن دیه گاو همی پرستیدند پس بنی اسرائیل بدان مردمان اندر نگریستند موسی را گفتند یا موسی ما را
نیز خدای کن تا ما ایشان را بپرستیم چنانکه این مردمان را است یعنی از سرها گاو و آنجا که گفت عز و جل
حکایت از ایشان قالوا یا موسی اجعل لنا الها کما لهم آلهة موسی گفت قوم
تجهلون گفت شما جاهل مردمانید با چندین نیکوی که خدای عز و جل با شما کرده است و دشمن
شما را هلاک کرد اکنون می گویید ما را خدای دیگر باید که او را بپرستیم پس سامری چون این سخن از ایشان
بشنید سوگند خورده بود که من این بنی اسرائیل را هلاک کنم و چون آن هفتاد تن از بنی اسرائیل با موسی
بفرستاده بود و او را استوار نداشتند حرص سامری بر هلاک کردن ایشان بیفزود و سامری شنیده
بود از موسی که هر آن کسی که او جبریل نتواند دیدن از آنکه خاک بردارد از زیر قدم او هر کجا آن خاک بر
افکند آن چیز بسخن آید پس سامری مر جبریل را بتوانست دیدن از بهر آنکه از بر او شیر خورده بود
آن روزگاری که فرعون کودکان را همی بکشت سامری نیز هم از فرزندان زاده بود از مادر و مادر او را بکوهی برده

بوذ و بزیر سنگی اندر پنهان کرده بوذ و گفت اگر خوذ بمیرد بهتر از آنک او را بکشند و برین گونه بسیار کرده
بوذند همچنین پس هر کوذکی کی برین جمله بوذ خذای تعالی جبریل را بفرستاذ تا بر بذیغار او و اندر نهاذ
و او را شیر داذ و هر کی از آن بر جبریل شیر خورده بوذ مر جبریل را بتوانستی دیذن پس سامری از آن شمار
بوذ و لختی خاک پای جبریل بدست آورده بوذ چون وعده آمذ و موسی اندر گذشت و بنی اسرائیل
تنگدلی اندر گرفتند سامری ایشان را گفت من دانم کی موسی چرا همی باز نیایذ از بهر آنک او بر شما خشم گرفته
است کی شما این زر و سیم قبطیان اندر دریا بیرون آوردیذ و برداشتیذ و آن شما را حلال نبوذ
اکنون آن زر و سیم گرد آریذ تا من شما را پیدا کنم کی موسی کجا شذ پس ایشان آن همه خواستها
گرد آوردند و بچاهی اندر افگندند و سامری از آن یکی گوساله کرد زرین و آن خاک پای جبریل اندر آن افگند
اکنون آن گوساله بانگی کرد همچون بانگ گوساله پس سامری گفت اینست خذای شما و خذای موسی
این را سجده کنیذ کی موسی بطلب او رفت و خذای خوذ اینجاست و موسی خذای خویش را اینجا
فراموش کرده است چنانک خذای گفت عز و جل فأخرج لهم عجلا جسدا له خوار فقالوا
هذا إلهكم وإله موسى فنسي پس از آن بنی اسرائیل لختی بر گشتند و آن گوساله را
سجده کردند و آن را همی پرستیذند و موسی عم با این هفتاد تن خوذ نشسته بوذ بکوه و روزه همی
داشت و جمله آن مردمان بنی اسرائیل ششصد هزار مرد بوذند از آن دوازده هزار مرد مقر آمذند
خذای آن گوساله و گفتند او خذای ایشانست و هرچند هرون ایشان را گفت ای مردمان
مکنیذ و این گوساله را مپرستیذ و شما بذین فتنه شذه ایذ و خذاوند شما خذای آسمانست
چنانک خذای گفت عز و جل ولقد قال لهم هرون من قبل يا قوم إنما فتنتم به
وإن ربكم الرحمن فاتبعوني وأطيعوا أمري ایشان گفتند با هرون موسی را تو ببردی

از میان ما تا تو خود پیغامبری بگیری و اکنون اگر خاموش نباشی ما ترا بکشیم هرون هیچ چیز نتوانست کردن و خواست کی از پس موسی برود تا آنکه نرسید کی موسی اورا گوید چرا آمدی و قوم را بگذاشتی پس چون چهل روز برآمد و تمام شد خدای عز و جل موسی را پیش خویش خواند موسی با این هفتاد تن برخاست و بر کوه شد و قوم از پس او همی رفتند و چون موسی بر سر کوه بر شد ابری بیامد و گرداگرد موسی اندر ایستاد و خداوند تعالی با موسی گفت سخن و او سخن خدای تعالی با موسی گفت این بود وما اعجلك عن قومك يا موسى گفت چرا ایستادی و از پیش قوم برآمدی یا موسی موسی گفت هم اولاء على اثري وعجلت اليك رب لترضى گفت یا رب ایشان از پس من همی آیند و من بیستادم سوی تو تا از من خشنود شوی پس خدای عز و جل موسی را خبر داد از حال قوم او گفت قوم تو برگشتند و سامری گوساله ای زرین کرد و ایشان آن گوساله را سجده کردند و اکنون نیز همی کنند موسی از آن سخن تافته شد گفت یا رب اگر سامری گوساله ای کرد و آواز تو بیرون آوردن ازو و این همه فتنه نتوانست برآمد گم کنی آنرا کخواهی و راه نمای آنرا کخواهی تو خداوند مای رحمت کن بر ما کی تو بهترین رحمانی و آن آن سخن خدای گفت عز و جل إن هي إلا فتنتك تضل بها من تشاء وتهدي من تشاء انت ولينا فاغفر لنا وارحمنا وانت خير الغافرين پس آن قوم برآمدند و آنجا بیستادند تا موسی مناجات بکرد و از میان ابر بیرون آمد و تورات بیرون آورد و آن الواحها بود پس این هفتاد تن کی با موسی رفته بودند گفتند یا موسی ما چنان خواهیم کی سخن خدای عز و جل بشنویم همچنانکه تو بشنیدی کی موسی از خدای عز و جل حاجت خواست و هم آنکه ابری بیامد و آن هفتاد تن را همان اندر گرفت و خدای عز و جل ایشانرا سخن خویش بشنوانید ایشان موسی را گفتند یا موسی ما چنان خواهیم کی این خدای کی این سخن او شنودیم اورا چشم سر ببینیم چون ایشان این سخن بگفتند

تافته غمناک

صاعقه‌ای از آسمان بیامد و بدیشان اندر افتاد و مر ایشان را همه بسوخت و این است که خدای گفت عز وجل

و اذ قلتم یا موسی لن نؤمن لک حتی نری الله جهرة فاخذتکم الصاعقة و انتم تنظرون

و چون ایشان بسوختند موسی دانست که ایشان از بهر آن بسوختند که قوم ایشان گوساله پرستیدند

گفت یا رب اگر خواستی هلاک کردی ایشان را از پیش و مرا نیز هلاک کردی بدانچه آن نادانان کردند از ما

چنانکه گفت رب لو شئت اهلکتهم من قبل و ایای اتهلکنا بما فعل السفهاء منا

یعنی ما را می هلاک کنی بدانچه آن نادانان کردند از ما که گوساله پرستیدند و موسی علیه السلام خود نیز اندر خواسته

بود دیدار او از پیش گفت رب ارنی انظر الیک گفت یا رب مرا دستوری ده تا بتوانم درنگرم

خدای گفت عز وجل لن ترانی و لکن انظر الی الجبل یا موسی تو مرا امروز نتوانی دیدن

بچشم سر از بهر آنکه این چشم سر تو فانی است و من خدای باقی ام و فانی اندر سرای فانی مر باقی را نتواند

دیدن و لیکن بکوه اندر نگر تا من یک ذره از دیدار خویش بر کوه افکنم اگر کوه بر جای بماند تو نیز مرا

بتوانی دیدن پس ایزد تعالی یک ذره از دیدار خویش بر آن کوه افکند کوه بطرکید و بشش لخت گشت

و هر جای از آن یک لخت بیفتاد و موسی بیفتاد و از هوش بشد چون بهش باز آمد گفت یا رب توبه کردم و باز

گشتم که نیز این سخن نگویم چنانکه خدای گفت عز وجل فلما تجلی ربه للجبل جعله دکا

و خر موسی صعقا فلما افاق قال سبحانک تبت الیک و انا اول المؤمنین

پس آنگه خدای عز وجل مر موسی را علم آگاه کرد که من ایشان را نه از بهر قوم ایشان هلاک کردم که دیدار من

خواستند بچشم سر چون سخن من بشنیدند پس موسی گفت یا رب من باز نزدیک بنی اسرائیل نتوانم

رفتن که ایشان گویند تو سران ما را ببردی و هلاک کردی و تو خود بهتر دانی پس خدای تعالی ایشان را

این هفتاد تن باز داد و ایشان زنده شدند هم چنانکه بودند و این است که خدای گفت عز وجل ثم بعثناکم من بعد

موتکم لعلکم تشکرون

پس موسی با این هفتاد تن بازگشت و روی سوی بنی اسرائیل نهاد خشمگین آلود چنانک گفت عز و جل
فرجع موسی الی قومه غضبان اسفا و چون بیامد بنی اسرائیل را یافت کی همی گوساله پرستیدند
موسی ایشان را گفت بد بنمایید روزگاری کی من رفته بودم شما را خویشتن باستن کردن و برفت و سر و ریش هرون
بگرفت و گفت چرا کی همی دیدی کی این قوم چنین کردند از پس من نیامدی و مرا آگاه نکردی هرون گفت یا ابن ام
یا پسر مادر من و هرون از بهر آن مادر را نام برد کی تا باشد کی موسی را رحمت آید گفت از بهر آن از پس تو
نیامدم کی تو گفتی چرا بنی اسرائیل را بگذاشتی و صحبت من نگاه نداشتی و این گناه همه سامری را
بود کی آن گوساله بکرد و بسخن آورد و موسی روی بسامری اندر نهاد و او را گفت این چرا کردی چنانک
گفت عز و جل قال فما خطبک یا سامری پس سامری گفت بصرت بما لم یبصروا به
گفت یا پیغامبر خدای از بهر آنک چیزی دیدم از ایشان کی تو ندیدی بر جامه مردمانی یافتم
ایشان را چون تو بمناجات همی رفتی ترا باستوار نداشتند و پیران ترا با تو بفرستادند و
چندان نیکوی کی خدای تعالی با ایشان کرده بود و ایشان را از فرعون رهانیده بود و چون فرعون غرقه شد
و ایشان این مردمان دیدند کی بر لب دریا همی گوساله پرستیدند ترا گفتند اجعل لنا الها کما لهم
آلهة قال انکم قوم تجهلون پس آن روز سوگند خوردم کی ایشان را هلاک کنم و آن نیز مراد
من آن بود کی آن گوساله را بسخن آرم و موسی روی بسامری اندر نهاد و او را دشنام داد و موسی بخواست
کی او را بکشد آنگه نفرین کرد بر او و گفت مبادا باشی تا از میان خلق چنانک این قوم مرا از راه ببردی
و مبادا ترا با هیچ آدمی نشستن و خاستن و کم کردیا از میان خلق اینست نفرین موسی بر او و خدای تعالی
دعای موسی بشنید و مر سامری را نفور کرد از میان خلق تا روز رستخیز کی پیش خداوند روند تا که او خود
بهتر داند کی چه باید کردن پس سامری با هیچ خلق نتوانست آمیختن و هر آنگاه کی یکی از مردمان را بدیدی

لرزه بر اندامها او بر افتادی و هیچ قرار نبودی ایشان را پس از میان خلق بیرون شدند سوی شمال
انجا کی ریگ روان بود آنجا می بود کی هرگز هیچ آدمی آنجا نتواند رفتن از بهر آن ریگ روان و سامری از آن سوی
ریگ روان شد تا هیچ خلق سوی نتوانست رفتن و زنان و فرزندان خویش را آنجا برد و آن یک فرسنگ ریگ بیست
کی همی رود سال تا سال و هیچ نه ایستد مگر یک روز کی آن بیستد تا مداد بروند تا شبانگاه تا آن
یک فرسنگ بتواند رفتن ولیکن ندانند کی آن روز کدامست کی آن بیستد مگر کسی کی یک سال آنجا باشند
تا آن روز کی آن بیستد بدانند کی کدام روزست و گروهی گویند آن روز عاشورا باشد و چنین گویند کی این
بشیر کی آنجا رحوه دجیز آیند از آن ریگ روان باشد و آن روز کی آن بیستد همی دوند و همی جویند تا بیابند
پس اگر کسی خواهد کسوی سامری رود و فرزندان او آنجا باشند و چون ایشان یکی از ما ببینند لرزه بر ایشان
افتد و بانگ همی کنند و همی گویند لا مساس لا مساس میایید میایید سوی ما و اکنون ایشان خلق بسیارند
از پس ریگ روان و هیچ سود و زیان ایشان از یک دیگر جسته نیست و بر هیچ خانه ایشان در و بند نباشد
و ایشان همه کالاهای یک دیگر بشمار خویش دارند و همچنان مانده اند آنجا تا روز رستاخیز چنانک
خدای گفت عز و جل فان لک فی الحیوة ان تقول لا مساس پس انگه موسی علیه السلام آن گوساله
زرین را بیاورد و باتش بسوخت و خاکستر کرد و بباد برداد و زر هرگز نتوان سوختن مگر بکیمیا
کی زر هرچند بیشتر گدازی صافی تر شود و ایدون گویند کی موسی علیه السلام آن کیمیا بیاورد و هم قارون را داد
تا قارون آن گوساله افگند و او را بسوخت و هم از آن کیمیا بر مس افگند مس زر گشت
پس قارون از کیمیا با مس بیامیخت بی آنک موسی فرمود او را و از خواسته همه انباز کرد پس انکه بر موسی
بیرون آمد و این قصه قارون گفته آید بجایگاه خویش پس چون موسی آن گوساله را بسوخت و بباد برداد
بنی اسرائیل همه اندر حسرت افتادند و اندر پشیمانی آنک گوساله را پرستیده بودند و ایشان دوازده

هزار مرد بوذند کی آن گوساله را سجده کردند پس سوی موسی آمدند آن دوازده هزار مرد و گفتند یا موسی
ما خطا کردیم اکنون از خدای عز و جل اندر خواه تا ما را آگاه کند کی توبهٔ ما چیست خدای عز و جل گفت
توبهٔ شما آنست کی همه خویشتن را بکشید چنانک خدای گفت عز و جل فتوبوا الی بارئکم فاقتلوا
انفسکم ذلکم خیر لکم عند بارئکم فتاب علیکم انه هو التواب الرحیم
و اندر شریعت موسی همچنان بوذ کی اندر شریعت پیغامبر ما است صلی الله علم کی هر کسی کی او گناهی کردی
آن اندام کی بدان گناه کرده بوذی بایستی بریدن چنانک گفت عز و جل بدین قرآن اندر والسارق
والسارقة فاقطعوا ایدیهما جزاء بما کسبا نکالا من الله والله عزیز حکیم
و ایشان آن گناه بسر کرده بوذند موسی علم گفت توبهٔ شما آنست کی همه خویشتن را بکشید تا خدای عز و جل
توبهٔ شما بپذیرذ و شما مرده باشید و خدای عز و جل از شما خشنوذ باشذ خشم دارذ پس برآن کاردها
بداذند و دل خوش کردند و موسی بفرموذ تا همه بنی اسرائیل بصحرا بیرون رفتند و این دوازده هزار مرد
کی گوساله را سجده کرده بوذند همه بنشستند و دستها بر زانوا اندر آوردند و آن دیگران شمشیر
اندر نهاذند و خدای عز و جل از روز بادی بفرستاذ سخت و گردی و خاکی برخاست چنانکه هیچ کس مر یکدیگر را
ندیذند و موسی علم عرشی بکرد از چوب و بدان اندر شد و روی را بخاک اندر نهاذ و زاری همی کرد
و این دیگران یاران خویش همی کشتند و گر بوذ کی پدر خویش را همی کشت و گر بوذ کی برادر خویش را همی کشت
و همچنین همی کشتند تا وقت بامداذ تا آن روز راست بستاذ و خدای عز و جل توبهٔ ایشان بپذیرفت
و ایشان را عفو کرد چنانک گفت عز و جل ثم عفونا عنکم من بعد ذلک لعلکم تشکرون
و اندر آن روز هفتاذ هزار مرد کشته آمذ از بنی اسرائیل پس موسی علم خدای را شکر کرد و آن بنی اسرائیل را برداشت
و بمصر باز شذ و آن خان و مان قبطیان کی قوم فرعون بوذند همه میراث ماند ایشان را و ایشان همه مصر

بدست خویش کرفتند پس موسی عم توریت و شریعت بر ایشان خواند و گفت این سخن خداوند شما است
این را بپایید و بپذیرید ایشان گفتند یا موسی لما این نتوانیم کردن و این بر ما تو می‌نهی و خدای عز و جل
این بر ما ننهاده است موسی عم آن هفتاد تن را بخواند و از گواهی ایشان اندر خواست ایشان سخن خدای
عز و جل بگردانیدند و آن گواهی راست بنداذند و گفتند بلی خداوند عز و جل فرموذ و لکن گفت اگر بتوانید
کردن بکنید و اگر نتوانید کردن مکنید و این دروغ بوذ که ایشان گفتند از بهر آنک خدای تعالی این را فرموده
بوذ بتوریت اندر و ایشان آن را بگردانیدند چنانک خدای گفت عز و جل وقد کان فریق منهم یسمعون
کلام الله ثم یحرفونه من بعد ما عقلوه وهم یعلمون پس موسی عم دعا کرد
خدای عز و جل کوهی را بفرستاد سخت عظیم بدان مقدار که لشکر بنی اسرائیل بوذند تا بیامذ و بر سر
ایشان بیستاذ و ایشان چنان دانستند که آن کوه بر سر ایشان همی افتد ایشان گفتند سمعنا وعصینا
بشنیدیم و لکن فرمان نکنیم و موسی عم ایشان را سجده کردن فرموذ و چون سجده کردند یک نیمه روی
بر زمین نهادند و یک نیمه روی برداشتند و یک چشم سوی آن کوه نگاه همی کردند از بیم آنک مگر بریشان افتد
و این آنست که خدای گفت عز و جل واذ نتقنا الجبل فوقهم کانه ظلة و این قصه تمامی گفته آمد
بجایگاه خویش و بازگشتیم بقرآن

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا

وکه بکرفتیم عهدشما و برداشتیم

فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُم
از بر سر شما کوه را بگیرید آنچ بدادیم شمارا.

بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُم
بنیرو. و یاد کنید آنچ اندرانست تا مگر شما

تَتَّقُونَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُم مِّن بَعْدِ
برهیزید. پس برگردیدید. شما از پس

ذَلِكَ فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُم
آن اگر نه فضل وذی از خدای بر شما.

وَرَحْمَتُهُ لَكُنتُم مِّنَ الْخَاسِرِينَ
و رحمت او بودید شما. از زیانکاران

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا

و بدرستی که دانستید شما آنهارا که از حد بگذشتند

مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ

از شما اندر روز شنبه گفتیم ایشانرا

كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ ۝

باشید کپیان رانده

فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِمَا بَيْنَ

کردیم ایشانرا عبرت جای آنرا که پیش

يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً

ایشان بود وانچ برازان بود و پندی

لِلْمُتَّقِينَ
پرهیزگاران

قصة حاضرة البحر

و این آن قوم بوذند کی حاضرة البحر بوذند و از قوم داود بوذ کی خذای عز و جل بریشان خشم گرفت
و ایشان را کپی کردانیذ امّا یک گروه کی خذای عز و جل بریشان خشم گرفت و مسخ کردانیذ این بوذند
از قوم داود ع و امّا از دیگر گروه نیز کی کپی گشتند از قوم عیسی بوذند و سبب مسخ گشتن ایشان قوم
داود بوذند گروهی اندر شهری بسام اندر بر کنار دریا بوذ از وقت کی داود ع زنده بوذ و ماهیان
کبذ از دریا اندر بوذند پس خذای عز و جل بیالبنذ از آدمیان و گفتند روز شنبه روز عید ما باشد
و ما سلام نکنیم دیگر روزیم بایذ کی بفرمای تا روز شنبه ما را نگیرند و خذای عز و جل ایذون فرموذه
بوذ بر ایشان کی روز شنبه ماهی گرفتن روا نباشد پس چون داود ع از این جهان بیرون شذ گروهی
مانده بوذند از قوم داود و از علما ایشان مر ایشان را نهی همی کردند و همی گفتند کی روز شنبه ماهی
مگیرند و بذان دریا اندر کی آن ماهیان بوذند و این شهر بر کنار آن دریا بوذ ماهی عادت بوذ کی
و بروز شنبه همه ماهیان خویشتن را از قعر دریا برکشیذندی و بلب آب بیامذندی و چون روز شنبه
اندر بگذشتی همه بقعر دریا فرو شذندی و هیچ بر نیامذندی پس این مردمان بذان اندر
حیلها ساختند و مکر کردند چون روز شنبه بوذی ماهی گرفته آمذی و بروز دیگر از دریا بیرون
آوردندی و سبب آن چنان بوذ کی ایشان حوضها کندند بر کنار آن دریا و راه کردند از دریا بذان
حوضها و آب بذان حوضها اندر افگندند و این بروز آذینه کردند پس چون روز شنبه بوذی

ماهی بغلبه بیرون آمدندی از قعر دریا بدان حوض اندر شدندی گروهی بسیار و آن یاران
ایشان چون دیدندی که یاران ایشان بدان حوضها اندر شدندی خویشتن را نیز بدان حوضها اندر
افکندندی از بهر ایشان پس چون آن مردمان دانستندی که آن حوضها پر از ماهی شد و بود
برفتندی و از درهای حوض استوار کردندی تا آن ماهیان راه نیافتندی که بیرون آمدندی
از آن حوضها سوی دریا پس چون روز یکشنبه بودی دامها بر داشتندی و آن ماهیان بگرفتندی
همه و مکر کردند تا خدای عز و جل بر ایشان خشم گرفت و ایشان را همه کپی گردانید و سه روز
بزیستند و پس بمردند از بهر آنک مسخ را نسل نباشد و زنده نماند و این گروه از قوم داود بودند و این
آنست که خدای عز و جل ولقد علمتم الذين اعتدوا منكم في السبت فقلنا لهم كونوا
قردة خاسئين فجعلناها نكالا لما بين يديها وما خلفها وموعظة للمتقين
واما آن دیگر گروه از قوم عیسی بودند که ایشان را خدای عز و جل ایشان را مسخ گردانیده بود و سبب آن
چنان بود که چون عیسی علیه السلام بیامد و مرده زنده کرد خلق او را گفتند این همه بجادوی میکنی
و عیسی از آن اندوه آمد و برخاست و هجرت کرد و از بیت المقدس برفت و آن حواریان با او برفتند
و بیابان اندر شدند و گرسنه شدند طعام نیافتند و عیسی را گفتند خداوند تو بتواند کردن که بفرستد بر ما از
آسمان خوانی طعام تا ما از آن سیر بخوریم عیسی گفت از خدای بترسید که این بر خدای آسانست
و لکن اگر پس از آنکه آن طعام بیاید کسی از شما خدای عز و جل را عاصی شود خدای تعالی او را عذاب کند
سخت چنانک نکرده باشد کس را چنان عذاب پس عیسی علیه السلام از خدای تعالی حاجت خواست چنانک گفت عز و جل
اللهم ربنا انزل علينا مائدة من السماء تكون لنا عيدا لاولنا
وآخرنا وآية منك وارزقنا وانت خير الرازقين

توغماق

پس خدای عز و جل خوانی از آسمان بفرستاد با طعامهای الوان و سه روز همی آمد و روز چهارم
نیامد ایشان گفتند عیسی این کار جادوی همی کند جادوی سه روز بیشتر نپاید پس خدای عز و جل
بر ایشان خشم گرفت و آنکسها را کی این سخن گفتند همه را مسخ کردانید و این قصه ایشان با حواریان گفته آید
بجایگاه خویش ان شاء الله تعالی و بازگشتیم بتفسیر

وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ
و که گفت موسی گروه اورا کی

اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً
خدای همی فرماید شمارا که بکشیند ماده گاوی

قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا قَالَ
گفتند همی گیرید مارا بافسوس گفت

BIBLIOTHÈQUE NATIONALE R.F. MANUSCRITS

58

أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ

بازداشت خواهم از خدای که باشم از

الْجَاهِلِينَ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ

نادانان گفتند بخوان مارا خدای تو

استفهام

يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ

تا پدید کند مارا چیست آن گفت او همی گوید

إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ

که آن گاوی است نه سخت پیر و نه جوان

عند الاخفش

عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ فَافْعَلُوا

میانجی میان این هر دو بکنید

خبر

مَا تُؤْمَرُونَ قَالُوا ادْعُ لَنَا

آنچ فرمایند شمارا گفتند بخوان مارا

استفهام

رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْنُهَا قَالَ

خدای تو تا بدید کند مارا چیست آن گفت موسی

إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ

خدای می گوید ماده گاویست زرد

لم يذهب بالصفرا الى معنى السودا

گان يراقب

فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَسُرُّ النَّاظِرِينَ

سخت زرد رنگ آن شاد کرداند نگریدگان

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا

گفتند بخوان مارا خدای تو تا بدید کند مارا

اس ح ما هي ان البقر تشابه علينا ح

حستن آن كاان كاو دشوار همى افتد برما

وانا ان شاء الله لمهتدون ك

وما اكر خواهد خداى بدين راه فرادابيم

قال انه يقول انها بقرة

كفت او همى كويذ كان ماده كاوي است

لا ذلول تثير الارض ولا

نه سسته شده از كار فرمودن اندر زمين ونه

تسقي الحرث مرح مسلمة

آب دهذ كشت را ازبن رسته

مح

لاشِيَةَ فيها قالوا الآنَ جِئْتَ

نه جزازین اندرآن گفتند اکنون آوردی

نفی مس

بالحقِّ فذبحوها وما كادوا

راستی بکشتند آن گاو را ونخ خواستند

ح

يفعلون ۝ وإذْ قتلتُمْ نفسًا

همی کردند وچون بکشتند تنی

ح

فادّارأتُمْ فيها والله مخرجٌ

خصومت افتادند اندران وخدای بیرون آرنده است

خبر ح

مّا كنتُمْ تكتمون ۝ فقلنا اضربوه

آنچ شما پنهان کنید گفتیم بزنید کشته را

بِبَعْضِهَا ج كَذَٰلِكَ يُحْيِي اللَّهُ

بدو بجهٔ ازگاو چنین زنده کند خدای

الْمَوْتَىٰ ج وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ

مرده را و می نماید شما را نشانهای خویش تا مگر شما

تَعْقِلُونَ ۝ ثُمَّ ك قَسَتْ قُلُوبُكُمْ

بدانید پس سیاه گشت عند قوم دلهای شما

مِّنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ

از پس از آن کار آنند چون سنگها

أَوْ أَشَدُّ مبالغه قَسْوَةً ك وَإِنَّ مِنَ

یا سخت تر سیاه شدهٔ و کباشند از

خبر
الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ ح
سنک که بیرون رود ازان جویها

خبر
وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ
وکه باشد ازان که شکافد بیرون آید

خبر
مِنْهُ الْمَاءُ ح وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ
ازان آب وکباشد ازان که فرو آید

ک نفی
مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ
از ترس خدای ونیست خدای

مصدر ک
بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ
غافل ازانچ شما می کنید

ويقويه قراءة من قرأ يعملون بالياء

١٢١

قصه آن کشته کی در بنی اسرائیل یافتند

و این خبر ایدون بوده است کی مردی بود اندر بنی اسرائیل با خواسته بسیار و مر این مرد را هیچ فرزند نبود
و مر او را دو برادر زاده بود و هر دو درویش بودند و هر چند از این عم چیزی خواستندی این عم ایشان را
هیچ ندادی پس این برادر زادگان این مرد بیامدند و سگالیدند و مر این عم خویش را بشب اندر بکشتند
و آنگه چون کشته بودند او را برداشتند و بشب اندر ببردند و بمیان دو دیه بیفکندند و بانگ
همی کردند کاین عم ما را بکشتند پس مردمان این دو دیه بیامدند و ندانستند کی او را کی کشته است
و این برادر زادگان این کشته بر مردمان آن دو دیه دعوی همی کردند پس مردمان این یک دیه مر این مردمان دیگر را
گفتند این مرد را شما کشتید و ایشان گفتند نه کی شما کشتید و میان مردمان این دو دیه از بهر آن کشته
جنگ خاستی و عداوت و حرب خاست پس بنزدیک موسی بن عمران آمدند و این حدیث مر موسی را
گفتند موسی گفت اگر قاتل این کشته پدیدار آید او را بباید کشتن و گرنه دیت بر مردمان این دو دیه باشد
و قسمت باید کردن بسویت پس این کار دراز شد بر بنی اسرائیل و اندر آن ماندند و با یکدیگر عداوت
همی کردند از بهر آن کشته و همچنان حرب همی کردند و بر یکدیگر دعوی همی کردند پس یک روز همه
گرد آمدند و گفتند یا موسی این کار بر ما دراز شد باید کی حاجت خواهی از خدای عز و جل تا مر ترا آگاه کند
تا این کشته را کی کشت موسی ایشان را گفت خدای عز و جل همی فرماید کی گاوی بکشید ایشان گفتند
یا موسی ما را همی افسوس کنی موسی گفت از روز مباد کی من از افسوس کاران باشم و پیغامبر ما گفت صلی الله علیه
شدّدوا بنی اسرائیل علیهم امر البقرة فشدّد الله علیهم گفت بنی اسرائیل این کار را و بر خویشتن سخت
کردند تا خدای عز و جل او نیز بر ایشان سخت کرد ایدون کاگر چون موسی ایشان را فرمود کی گاوی را
بکشید ایشان هم آنگه گاوی بکشتندی ایشان را آن سختی پیش نیامدی پس ایشان گفتند یا موسی اندر خواه

الله نگاه

تا این گاو چه گاوی است موسی علیه السلام گفت این گاوی است نه پیر و نه جوان میان این هر دو پس گفتند
یا موسی اندر خواه تا این گاو چه رنگست گفت گاوی زرد چنانک مردم از دیدار او شادمانه گردد پس گفتند
یا موسی اندر خواه تا این گاو کار کرده است یا نه که بر ما دشخوار همی افتد تا مگر ما راه فرا دانیم موسی علیه السلام گفت گاوی است
که اورا کار سخت نفرموده اند نه کشت کردن و نه آب کشیدن پس این چنین گاو با یکی پیرزن درویش
یافتند و معاش او از آن گاو بود پس آن گاو را خواستند گفت نفروشم بسیار جهد کردند آنگاه زن بدید پیر دانست
که ایشان را جز آن گاو همی نباید چنانک خدای تعالی فرموده بود ایشان را گفت من نفروشم تا مگر پوست این
گاو پر از دینار کنید و مراد همه پس بنی اسرائیل اندر ماندند و هیچ حیله ندانستند و آن گاو را بخریدند
و پر از دینار کردند پوستش و او را ذبح کردند پس از آنک آن کشته بود لختی از دنبه آن گاو
ببریدند و بر آن کشته زدند و آن کشته زنده شد بفرمان خدای عز و جل و بنشست و بگفت که مرا برادر
زادگان کشتند پس موسی بفرمود تا آن برادر زادگان او را بکشتند و خلق از آن بلا برستند والسلم

أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ
همی طمع دارید شما که بگروند شمارا

وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ
و بدرستی بود گروهی از ایشان

يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللّٰهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ
می شنیدند سخن خدای پس می کردانند انرا

مِنْ بَعْدِ اذ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ک
از پس انج بدانستند و ایشان می دانند

وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا
وجون کوبند انکسها راکه بکرویدند کفتند

آمَنَّا ح وَإِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ إِلَىٰ
ما بکرویدیم وجون تنها شوند برخ از ایسان سوی

بَعْضٍ قَالُوا خب أَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا
برخی کویند می حدیث کنید با ایشان بدانج

فَتَحَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُم
گشاذ خذای برشما تا حجت کنند باشما

بِهِۦ عِندَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ
بدان نزدیک خداوند شما همی نه دانید

أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا
یا همی نه دانند که خذای داند

يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ وَ
پنهان کنند انچ اشکارا کنند

مِنْهُمْ أُمِّيُّونَ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْكِتَابَ
از ایشان نابیبسندگانند ندانند کتاب

63

١٢٥

إِلَّا أَمَانِيَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ۝

مگر سوگندها و باطلها و نیستند ایشان مگر گمانان

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ

وای بادا آنکسهارا که می‌نبسند کتاب را

بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَٰذَا

بدستهاشان پس گویند این را

مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ

از نزدیک خدایست تا بخرند بدان

ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ

بهای اندک وای بادا ایشان را از آنچ نبشت

ايديهم وويل لهم مما يكسبون

دستهاشان ووای باذا ایشانرا ازانچ می سازند

وقالوا لن تمسنا النار الا

وگفتند نرسید ما را آتش مگر

اياما معدودة قل اتخذتم

روزگاری شمرده بگوی می گرفتید شما

عند الله عهدا فلن يخلف

بنزدیک خدای عهدی نه خلاف کند

الله عهده ام تقولون على

خدای عهد خویش یا می گویید بر

خبر ک شرط

أَللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ بَلَىٰ مَنْ

خذای انچ ندانید اری هرک

غ

كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ

سازد بدی واندر آیذ بذو

خَطِيئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ

گناه او ایشان باشند خذاوندان

ک م

النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

آتش ایشان اندر آنجا جاوذان باشند

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

واکسها که گرویدند وکردند نیکیها

أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا

ایشان باشند خداوندان بهشت ایشان اندر انجا

خَالِدُونَ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ

جاویدان باشند و که بگرفتیم عهد

عند ابی حاتم

بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ

فرزندان یعقوب که مپرستید مگر خدای را

وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي

و بمادر و بپدر نیکو کردن و با خداوندان

الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ

خویشی و یتیمان و درویشان

وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا

وگوئید مردمانرا بنیکوی

وَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا الزَّكَوٰةَ

وبپای دارید نماز وبدهید زکوة

ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنكُمْ

پس برگشتید شما مگر اندکی ازشما

وَأَنتُم مُّعْرِضُونَ وَإِذْ أَخَذْنَا

وشما اید روی گردانیدگان و که بگرفتیم

مِيثَٰقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَآءَكُمْ

عهدشما که نه بریزند خون یکدیگر

وَلَا تُخْرِجُونَ انْفُسَكُمْ مِنْ

ومه بيرون كنيد تن ديگر را از

دِيَارِكُمْ ثُمَّ اقْرَرْتُمْ وَانْتُمْ

سرايهاتان بس مقر شديد شما وشما بوديد

تَشْهَدُونَ ثُمَّ انْتُمْ هَوُلَاءِ

حاضران بس شما بوديد ايشان

تَقْتُلُونَ انْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ

كه مى كشيند تن ديگر را وبيرون مى كنيد

فَرِيقًا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ

گروهى را از شما از سرايهاشان غلبه مى كنيد

عَلَيْهِمْ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِنْ

برايشان ببزه وازحدكذشتن وكر

يَأْتُوكُمْ أُسَارَىٰ تُفَادُوهُمْ

بيامدندى شما چون اسيران فداخواستن شما ايشانرا

وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ

وان محرم است برشما بيرون كردن ايشان

أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ

اى مهى مومن شويد ببرخى ازكتاب استفهام

وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ

اى ومهى كافر شويد ببرخى جاشد باداش

خبر

مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ اِلَّا خِزْيٌ

انکس که کند ازخان ازشما مکر خواری

فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ

اندر زندکانی اینجهان وروز رستخیز

مبالغه

يُرَدُّونَ اِلَى اَشَدِّ الْعَذَابِ

بازبرندشان سوی سختزین عذاب

نفی مصدر

وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ

ونیست خدای غافل ازانچ می کنید

اُولٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْحَيٰوةَ

انشانند انکسها که خریدند زندکانی

وَيُقَوِّيهِ قِرَاءَةُ مَنْ قَرَأَ يَعْمَلُونَ بِالْيَاءِ

الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يُخَفَّفُ

این جهان بدان جهان نه سبک کنند

عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ

از ایشان عذاب و نه ایشانرا نصرت کنند

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ

وبدرستی که بدادیم موسی را کتاب

وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ

وپس آوردیم از پس او پیغامبران

وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ

وبدادیم عیسی را پسر مریم را حجتها وپیدایها

وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ ح

و نیرو کردیم او را بجبریل پاکیزه

وقف أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا خب

می عمران منکم که بیامد بشما پیغامبری بدانچه نه

تَهْوَى أَنْفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ م ح

خواست تنهای شما بزرگی جستید

فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ م

گروهی را بدروغ گرفتید و گروهی را می کشتید

وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ عند قوم ح بَلْ لَعَنَهُمُ

و گفتند دلهای ما در غلاف اندرست نه که نفرین کردشان

68

145

عند قوم ح ناكه ك ح

اللّٰهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ

خداى بكافرى ايشان اندكى اند انج مى گروند

حين

وَلَمَّا جَآءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِندِ اللّٰهِ

وچون بيامدشان كتاب از نزديك خداى

خبر

مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا

راست دارنده انجرا با ايشانست و بودند

مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى

از پيش مى عرضه كردند

بر

ح حين

الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَآءَهُمْ

انكسها كه كافر شدند چون بيامدشان

خبر
مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ
آنچه شناختند کافر شدند بدان پس نفرین

مصدر
اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ ۝ بِئْسَمَا
خدای بادا بر کافران چون بدست آنچه

اشْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ
خریدند بدان تنهای خویش را که

خبر
يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ بَغْيًا
می کافر شوند بدانچه فرو فرستاد خدای افزون جستنی

أَنْ يُنَزِّلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَى
کی فرو فرستادمی خدای از فضل او بر

من يشاء من عباده فباءو

بر انکس که خواهد از بندگان خویش سزاوار امدند

بغضب على غضب وللكافرين

خشم را و کافرانرا

عذاب مهين وإذا قيل لهم

عذابی باشد خوار کننده و چون گویند ایشانرا

آمنوا بما أنزل الله قالوا

بگروید بدانچه فرو فرستاد خدای گفتند

نؤمن بما أنزل علينا ويكفرون

ما بگرویدیم بدانچه فرو فرستادند بر ما و کافر میشوند

خبر عند قوم ح

بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا

بدانچه از پس آن است و آن کتاب و محمد حق است راست دارنده

خبر استفهام ک

لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ

آنچه را با ایشان است بگوی پس چرا همی کشتید

لِأَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ

پیغامبران خدای را از پیش اگر هستید

م

مُؤْمِنِينَ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَى

مومنان و بدرستی که بیامد شما را موسی

بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ

بحجتها و نشانها پس بگرفتید شما مر گوساله را

مِنْ بَعْدِهِ وَاَنْتُمْ ظَالِمُونَ م

از پس او وشما بوذید ستمکاران

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا

وکه گرفتیم عهد شما وبرداشتیم

فَوْقَكُمُ الطُّورَ ح خُذُوا مَا

از بر سر شما کوه را که بگیرید ح

آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمَعُوا ك ح

دادیم شمارا بنیرو و گوش دارید بذان

قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا ح

گفتند شنیدیم وفرمان نکنیم

وَأُشْرِبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ

واندر کردند اندر دلهاشان گوساله را

بِكُفْرِهِمْ قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُمْ

بکافری ایشان بگوی چون بد چیزیست که می فرماید شمارا

بِهِ إِيمَانُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

بدان ایمان شما اگر هستید مومنان

قُلْ إِنْ كَانَتْ لَكُمُ الدَّارُ الْآخِرَةُ

بگوی اگر هست شمارا سرای آن جهان

عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ

بنزدیک خدای یکتا کرده از بیرون

النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ

مردمان آرزو کنید مرگ را اگر هستید

صَادِقِينَ

راست گویان

وچون موسی عم پرداخته شد از مناجات و بشهر مصر باز آمد با بنی اسرائیل و آن خواستهای قبطان همه
میراث ماند خدای تعالی فرمود مر موسی را تا جمله بنی اسرائیل رفتند سوی آن قوم جباران و این بدان وقت
که خداوند تعالی از کوه را بفرستاد تا بر سر ایشان بستاد پس هیچ چاره نیافتند تا سر بنهادند و توریة کی ایشان را
فرموده بود همی کردند و خداوند تعالی ایشان را از میان خلق برگزید و از خواستها مر ایشان را داد پس چون یکچند
بر آمد خدای عز و جل فرمود مر موسی را کی برو و این بنی اسرائیل را بردار و بدان شهرهای جباران روید
و با ایشان حرب کنید و خدای عز و جل بر ایشان ظفر دهد و این جباران قومی بودند از قوم عاد باز کی مانده بودند
و چنین گویند کی بالای ایشان بیست رش بود و سی رش برتر ایشان و ایشان را مهتری بود نام او عوج بن عنق بود
و بالای او از آن ایشان درازتر بود و نیز بفزون از ایشان بیشتر بود و بدان روزگار کی خدای تعالی قوم عاد را
هلاک کرد این عوج بن عنق با گروهی دیگر بودند و مر هود را علیه السلام ندیده بودند و چون آن قوم عاد هلاک
شدند ایشان خود از آن خبر نداشتند و لکن از جباران هم از شمار ایشان بودند و بالا و قوت هم چون ایشان بودند

بولوک

وخدای تعالی فرموذ مر موسی را که برو و این بنی اسرائیل بردار و آنجا رو و با ایشان حرب کن که خدای تعالی ترا بر ایشان
ظفر دهد پس سپاه را گرد کرد پانصد هزار مرد گرد آمدند از بنی اسرائیل و ایشان دوازده سبط بودند که هیچ با یکدیگر
گروه
بنیامیختند و هر سبطی جدا گروهی بودند و آب ایشان و طعام ایشان جدا بوذ و از مصر تا شهرهای آن
گروه
جباران دو ماهه راه بوذ و همه بیابان بوذ و این بنی اسرائیل همه می رفتند با موسی تا پنجاه روز برفته بودند
و ده روز هنوز مانده بوذ تا آنجا رسیدندی پس آنجا فرود آمدند و مر موسی را گفتند یا موسی این جباران قوی مردمانی
اند و ما ندانیم که با ایشان چه سلاح حرب باید کردن ما را دستوری ده تا از ما هر سبطی مردی را بیرون کنیم
تا بروند و خبر آن جباران سوی ما آرند تا ما بدانیم که با ایشان چه سلاح حرب باید کردن و سلاح ایشان بسازیم
موسی گفت روا باشد پس از میان دوازده سبط دوازده نقیب بیرون کردند و این نقیبان مهتران بودند هر گروهی
اندر و خداوندان عهد و پیمان بودند که موسی عهد کرده بوذ چنانک خدای گفت عز و جل

ولقد اخذ الله میثاق بنی اسرائیل و بعثنا منهم اثنی عشر نقیبا

پس این نقیبان برفتند سوی آن قوم جباران و آن جباران خبر موسی شنیده بودند و همی دانستند که سوی ایشان
سپاه همی آید بحرب و هر روز که آن مهتر ایشان که نام او عوج بن عنق بوذ از آن شهرها بلقا بیرون آمدی
و نگاه کردی تا هیچ خلق همی آید و این عوج از جدان شداد بن عاد بوذ

قصهٔ عوج بن عنق

و این عوج بن عنق مهتر آن جباران بوذ و از بزرگی چنان بوذ که ابر زبر ازار او بوذ و بالای او چنان بوذ که دست
بدریا فرو کردی و ماهی بر آوردی و با آفتاب اندر بداشتی تا بریان شدی و اندر روزگار نوح که وقت
طوفان نوح از همه کوهها آب برگذشت چهل ارش و آن آب تا ناف عوج بن عنق بوذ و گروهی گو تا سینهٔ او بوذ
و نیز گویند تا زانوی او بوذ و گویند زندگانی او سه هزار و سیصد سال بوذ و از وقت آدم علم بمرد این عوج

از مادر بزاد و تا وقت موسی بن عمران نزیست و بوقت طوفان نوح هرکه بیرون بود از کشتی همه هلاک
شدند مگر این عوج که بماند و خدای تعالی چنان خواست ۞ پس این عوج مر این نقیبان را اندر بدید بدان
دو منزل که مانده بود و روی سوی ایشان نهاد و ایشان را بگرفت و ایشان بچشم او بر مثال مورچگان آمدند
و مر ایشان را گرد وازه را بگرفت و سنگی نو بره آمد نهاد و برگرفت و همی شد تا بسپه بلقا این مردمان
جباران بر ایشان گرد آمدند ۞ و عوج خواست که مر ایشان را بکشد پس این مردمان جباران عوج را گفتند
ایشان را بمان که تا بروند و خبر ما سوی قوم خویش برند پس این عوج ازیشان بپرسید که این لشکر
چند اند که بحرب ما همی آیند ازین نقیبان گفتند ششصد هزار مرد اند ۞ پس عوج دست از ایشان بداشت
و چون برفت و یکی کوه بود از سنگ خاره این کوه را از جای برکند و بر سر خویش بنهاد و گفت من این کوه را
ببرم و بر سر ایشان فرو هلم و چون این نقیبان باز آمدند و خبر آن جباران مر موسی را بگفتند همی بنی
اسرائیل بگریستند و گفتند ای موسی این جباران مردمانی اند با قوت ۞ و ما بشهرهای ایشان
نرویم تا ایشان آنجا باشند تو بشو با خدای خویش و تو و خداوندت با ایشان حرب کنید که
ما اینجا نشسته ایم خدای تعالی بر ایشان خشم گرفت و آن بیابان بر ایشان زندان کرد ابدا و این آنست
که خدای گفت عز و جل يا موسى ان فيها قوما جبارين وانا لن ندخلها حتى يخرجوا
منها فان يخرجوا منها فانا داخلون ۞ قال الله عز وجل حكاية عنهم فاذهب
ربك فقاتلا انا هاهنا قاعدون ۞ پس موسی علیه السلام برفت بتن خویش و عصا برگرفت
چون بنزدیک آن شهر همی برسید عوج را دید که همی آمد و آن کوهی بدان عظیمی بر سر او نهاده
و موسی ازوی بترسید خدای عز و جل اندر ساعت ۞ مرغی را بفرستاد از دوزخ تا منقاری
از آتش بدان کوه بزد و آن کوه را سوراخ کرد و اندر گردن او افتاد و موسی بنزدیک او رسید او را

بدید و آن کوه اندر گردن او افتاده موسی علم مقدار ده رش از جای برخاست و بالاش ده رش بود و عصاش
ده رش بود و چون مقدار ده رش از زمین برجست و عصا بزد و بر ساق عوج بن عنق آمد و عوج بیفتاد
و آن کوه هم چنان بگردن او اندر بود و موسی او را بکشت و عوج بن عنق آنجا افکنده همی بود و هیچ خلق نبد و
هیچ نتوانستند کردن و از آنجا که بود بر نتوانستند داشتن تا پانصد سال برآمد پس پیروزکار ملوک
اکاسره خواستند که بر دجله پولی کنند مردمان برفتند و چهل گاو گردون ببردند با اشتران
و گاوان و تک پهلوانان از عوج جدا کردند و بر آن گاو گردون نهادند و همی بردند تا برود دجله و از آن یک
پهلوی عوج پولی کردند و تا پیروزکار انوشروان خلق بر آن پول همی گذشتند پس نوشروان آن را از بن بکند
و گفت عیب باشد بر استخوان مردم راه کردن بفرمود تا آن را برداشتند و این چنین پل ساختند که امروز است
از کشتیها و آن پول که گفتیم پس چون موسی علم عوج را بکشت برگشتند و بانزدیک بنی اسرائیل باز آمد و مر
ایشان را آگاه کرد که من عوج را بکشتم پس همه بنی اسرائیل خواستند که بروند خدای عز و جل موسی را
آگاه کرد که من بر ایشان خشم گرفته ام و آن بیابان بر ایشان تیه کرد اینه بر ایشان چهل سال بدان بیابان حیرانی
اندر بماندند و همه بیشتر بمردند و موسی و هرون هر دو بدان بیابان تیه بمردند و آن از آن بود حیران
که خدای عز و جل بر بنی اسرائیل خشم گرفته بود پس چون چهل سال برآمد خدای عز و جل یوشع
بن نون را بر ایشان پیغامبری داد و یوشع مر بنی اسرائیل را برگرفت و بدان شهر جباران برد و آنجا حرب
کردند و آن هر سه شهر جباران بستدند و مر آن کافران همه بکشتند و بلعام بن باعور بر ایشان دعا
کرد و خدای عز و جل او را لعنت کرد و آن سه شهرهای جباران همه میراث ماند مر بنی اسرائیل را و یوشع آن
همه خواستها بیاورد و همه را بسوخت و بدان وقت بتوریت اندر چنان فرموده بود که خواسته غنیمت
بباید سوختن و اینجا بود که یوشع بن نون ایشان را الف بدید بن درشار سنان بگفتا اندر رود و سر را

بر سجده نهید و بگویید حطة نغفر لكم خطاياكم وسنزيد المحسنين
این حطه بگویید تا بیامرزد گناهان شما را و بدان شارستان اندر شدند و سر را بر سجده ننهادند
و این سخن را بگفتند حطه نقبة نکاح البها کسید مار الکندم با کبزه باید و گویند این حطه بزبان عبرانی
چنین باشد که گویند حطا عنا حطایانا یعنی بفکن از ما گناهان ما چنانک گفت عز و جل
وقولوا حطة نغفر لكم خطاياكم وسنزيد المحسنين
و این سخن مر ایشان را یوشع بن نون گفت و از پس یوشع پیغامبر بنی اسرائیل طالوت بن یوقیا بود
و از بنی اسرائیل خلقی بدان سبب هجاران هلاک شدند از بهر آنک این سخن بگردانیدند چنانک گفت عز و جل
فبدل الذين ظلموا منهم قولا غير الذي قيل لهم فأنزلنا
عليهم رجزا من السماء بما كانوا يظلمون
و این قصه بتمامی گفته آید بجایگاه خویش و گروهی گویند این حرب جباران موسی و هرون کردند و لکن این خبر
درست نیست خبر درست آنست که موسی و هرون هر دو بتیه اندر بمردند و پس از آن خدای عز و جل
مر یوشع بن نون را بر ایشان پیغامبری داد و این حرب جباران او کرد چنانک گفته آمد و این قصه نیز بتمامی
گفته آید بجایگاه خویش و اینجا این مقدار گفته آمد و بسنده است تا این فرو نشود واللم
و باز گشتیم بقرآن

خب

وَلَن يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ
و نه آرزو کنند آن را هرگز بدانچ پیش کرده است

كن ك

ايديهم والله عليم بالظالمين

دستهاشان وخداى داناست بستمكاران

مبالغة

ولتجدنهم احرص الناس على

وبيابى ايشانرا حريص تر از مردمان بر

وهو وقف نافع يراقبه

حيوة ح ومن الذين اشركوا

زندكانى وازان كسهاكه هنباز كرفتند

يود احدهم لو يعمر الف

كى خواهد يكى از ايشان اكر بزيد هزار

عند قوم نبى

سنة ح وما هو بمزحزحه

سال ونباشد او رسنده سده

مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ وَاللَّهُ
از عذاب اگر بسیار زیند وخدای

شرط م مصدر
بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ قُلْ مَنْ
بیناست بدانچ می کنند بگوی هرکه

كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ
باشد دشمن جبریل را کاو همی

عند احمد بن موسى اللولوی
م
نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ
فرو آید بر دل تو بفرمان خدای

خبر
مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى
راست دارنده آنچ پیش ازان بود وراه نمای

شرط مرکب

وبشرى للمؤمنين من كان

ومژده مومنانرا هرکه باشد

عدوا لله وملايكته ورسله

دشمن خدایرا وفرشتگان اورا بغیر یاء وپیغامبران اورا

وجبريل وميكايل فان

وجبرائیلرا ومیکائیلرا که

الله عدو للكافرين ولقد

خدای دشمن است کافرانرا وبدرستی

انزلنا اليك ايات بينات وما

نفی

بفرستادیم سوی تو حجتها هویدا ونه

ك
يكفر بها الا الفاسقون

كافرنشوند بدان مكر فاسقان

وقف
اوكلما عاهدوا عهدا نبذه

ياهران هنكام كعهدكردند عهدى بيفكندند انرا

مبالغه ح
فريق منهم بل اكثرهم

كروهى ازيشان بلك بيشترايشان

حين ك
لا يومنون ولما جاهم رسول

نكروند وجون بيامدشان پيغامبرى

خبر
من عند الله مصدق لما

ازنزديك خداى راست دارنده انچ را

مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِنَ الَّذِينَ

با ایشانست بیفگندند گروهی از آنکسها که

أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ

بدادند کتاب کتاب خدای را از پس

ک

ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ۝

پشتهاشان چنانکه ایشان ندانند

خبر

وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ

و متابعت کردند آنچه برخواندند دیوان

ک نفی

عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ

بر ملک سلیمان و نبود که کافر شد

سُلَيْمٰنُ وَلٰكِنَّ الشَّيٰطِينَ

سليمن ولكن ديوان

كَفَرُوا ح يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ ك

كافر شدند مى اموختند مردمانرا جادوى

لمن جعل وما انزل نفيا

نفى خبر ا وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ

ونه فروفرستادند بر از دو فرشته

بِبَابِلَ هَارُونَ وَمَارُونَ ح م

بابل هرون ومرون

نفى وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ ن أَحَدٍ حَتّٰى

ونياموزند ازشان هيچ كس تا

~~104~~

١٥٩

كافه
يقولا انما نحن فتنة فلا تكفر
اورا گويند كما ازموده ام گناه تا نه كافر شويا

خبر
فيتعلمون منهما ما يفرقون به
مى اموزند ازيشان انچ جدا كنند بدان

عند فعص نفى
بين المرء وزوجه وما هم
ميان مرد و زن او و نيستند ايشان

بضارين به من احد الا باذن
گزند كنندگان بدان هيچ كس را مگر بفرمان

ك خبر
الله ويتعلمون ما يضرهم
خداى و مى اموزند ازيشان انچ زيان كندشان

١٥٢

وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا
وسود كنند شان وبدرستى كدانستند

لَمَنِ اشْتَرَيهُ مَا لَهُ فِي الْاخِرَةِ
كار كس كى خرد انرا نباشد اورا اندران جهان

مِنْ خَلَاقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ
هيچ بناوهٔ نيكو وچون بدست انچ خريدند بدان

اَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ
تنهاشان را اگر باشند بدانند

وَلَوْ اَنَّهُمْ اٰمَنُوا وَاتَّقَوْا
وگر ايشان بگروندى وبپرهيزندى

مبالغه

لَمَثُوبَةٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ خَيْرٌ

ثواب صدتر باشند از نزدیک خدای بهتر باشند

م

لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

اگر باشند بدانند

اما تفسیر این است که خدای عز و جل وما انزل على الملكين ببابل هاروت وماروت
علما این را بر دو گونه تفسیر کرده اند گروهی گفتند وما انزل على الملكين بنصب اللام
و گروهی دیگر گویند وما انزل على الملكين بكسر اللام اما انکی الملکین بنصب اللام
گویند ایدون گویند کی این هاروت وماروت دو فرشته بودند کی اندر خواستند از خدای تعالی کی ما را
ملک زمین ده تا ما جهان اندر داد کنیم و بر روی زمین هیچ فساد نکنیم کی این فرزندان آدم
بر روی زمین همی گناه کنند خدای عز و جل ایشان را گفت من شهوتی مرکب کرده ام بتن ایشان اندر کی
اگر آن بتن شما اندر باشد شما خویشتن را نگاه نتوانید داشتن و اندر من عاصی گردید آن دو فرشته
گفتند ما خویشتن را نگاه داریم و اندر تو عاصی نگردیم و اگر عاصی گردیم تو ما را عقوبت کن خدای
عز و جل شهوت بتن دو فرشته اندر مرکب کرد و ملک زمین بدیشان داد و ایشان را بر زمین

فرستاذ و چون بزمین آمذند زنی پیش ایشان فرستاذ خصومتی نام آن زن زهره بوذ و او زنی بوذ سخت نیکوروی
ایشان هر دو برا او فریفته شذند و مر آن زن را بخویشتن خواندند آن زن فرمان ایشان نکرد و سه چیز صعب
پیش ایشان بنهاذ و گفت اگر خواهیذ کی من فرمان شما کنم مر این کوذک را بکشیذ بی گناه و نامه خذای تعالی
بسوزیذ و با می مست کنیذ بخوریذ ایشان می خوردن اختیار کردند و می بخوردند چون مست گشتند نامه خذای
تعالی نیز بسوختند و کوذک را نیز بی گناه بکشتند پس آن زن را گفتند اکنون فرمان ما کن آن زن گفت من فرمان
شما نکنم تا آن نام بزرگ خذای تعالی کی بذان بر آسمان شویذ مرا بیاموزیذ ایشان آن نام بذو آموختند
آن زن آن نام خذای برخواند و بذان نام بر آسمان شد و مر ایشان را فرمان نکرد و کار او با خذای تعالی
افتاذ پس خذای تعالی این هاروت و ماروت را گفت کی من شما را گفتم و فرمان نبردیذ اکنون عذاب
این جهان دوست داریذ یا عذاب آن جهان ایشان عذاب این جهان اختیار کردند از بهر آنک عذاب این جهان برسد
و عذاب آن جهان هرچه باشذ از ثواب و عقاب نرسد پس خذای تعالی ایشان را بکوه بابل
بزیر زمین اندر عذاب همی کند و ایشان سر نگون آویخته اند بزیر زمین بجایی اندر و خلق هر کی بدانند
جایگاه ایشان سوی ایشان همی روند و از ایشان جادوییها همی آموزند و چیزها همی آموزند چنانک
زن را از مرد جدا کنند اینست تفسیر یک گونه ازین آیت ﴿ و باز گشتیم بقران

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَاتَقُولُوا

یا ایشان کی مومنانیذ مگوییذ

١٥٦

رَاعِنَا وَقُولُوا انْظُرْنَا وَ

راعنا بذبر لغت مکه ونکویید بنکر ما و

اسْمَعُوا وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ

بشنوید وکافرانرا باشد عذابی

اَلِيمٌ ۝ مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا

دردناک نه خواهند آن کافران

مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ

از خداوندان کتاب ونه نیز کافران که

اَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ

فرو آید بر شما هیچ نیکی از خداوند شما

خبر

وَٱللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِۦ مَن

وخداى خاصه كند برحمت خويش انرا

يَشَآءُ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ

كه خواهد وخداى خداوند فضلاست

ٱلْعَظِيمِ ۝ شرط مَا نَنسَخْ مِنْ ءَايَةٍ

بزرگ نه منسوخ كنيم هيچ آيتى

أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَآ

يا بمانيم حكم آن كمابى يارم بهتر ازان

أَوْ مِثْلِهَآ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ

يا همچنان مى ندانى تو يا محمد كه خداى بر

كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ

همه چیزی توانا است همی نه دانی که خدای

لَهُ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ

اورا است بادشاهی اسمانها وزمین

نفی

وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ

ونیست شمارا از بیرون خدای از

دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

بیرون خدای هیچ یاری ونه یاری کننده‌ای

أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ

یا می خواهید که خواهید شما از پیغامبران خویش

كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ

چنانک خواستند از موسی از پیش

شرط

وَمَنْ يَتَبَدَّلِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ

و هر که بدل کند کفر را با ایمان

فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ

بدرستی که گم شود از راه راست

وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ

و خواهند بسیاری از خداوندان کتاب

لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ

که باز گردانند شما را از پس مومن شدن شما

كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِندِ أَنْفُسِهِمْ
کافران باشند حسدی است از نزدیک تنهاشان

مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ
ازبس دیک لخ بدیذشد ایسانرا حق

فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّى
اندرگذارید وعفوکنید تا

يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى
بیارذ خذای فرمان خویش بحذای بر

كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ
هر چیزی توانا است وبپای دارید نماز

شرط ج
وَآتُوا الزَّكَوٰةَ وَمَا تُقَدِّمُوا
وبدهید زکوة وانچ پیشی کنید

ن
لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ
بتنهای شمارا از نیکی بیابید آنرا

مصدر ج
عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ
نزدیک خذای که خذای بذانچ می کنید

م
بَصِيرٌ ۝ وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ
بیناست وگفتند نه اندر آید

خبر ان ج
الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ
بهشت مگر آنکس که باشند جهود یا ترسا

تِلْكَ اَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ

اینست باطلهاشان بگوی بیارید حجتشما

ک ح عند بعضهم شرط م ح ن

اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ بَلَى مَنْ اَسْلَمَ

اگر هستید راستگویان آری هرکه بسپارد

وَجْهَهُ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ

روی خویش خدایرا و او نیکوکار باشد

عند قوم ح ن

فَلَهُ اَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ

او را باشد مزد او نزدیک خدای او و نباشد ترس

م

عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ وَقَالَتِ

برایشان و نه ایشان بتیمار دارند و گفتند

الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَى

جهوذان نیستند ترساآن

عَلَى شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارَى

بر جیزی وكفتند ترساآن

لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ وَهُمْ

نیستند جهوذان بر جیزی یُراقب واشان

يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذَلِكَ قَالَ

همی خوانند كتاب جنین كفتند

الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ

آنكسها كه ندانند مانند كفتار ایشان

فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ
خذای داوری کند میان ایشان روز

م خبر
الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ
قیامت اندرانچ بودند اندرآن که خلاف کردند

استفهام مبالغه خبر ن
وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ
و که ستمکاره تر ازانک برداشت از مزکتها

اللّٰهِ اَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَ
خذای که یاد کردندی اندرانجا نامهای او

نفی ک ح
سَعَىٰ فِي خَرَابِهَا اُولٰئِكَ مَا كَانَ
برفت اندر ویرانی آن ایشانند که نبایستند

لهم ان يدخلوها الا خائفين كح

ایشانرا اندر شوند آنجا ترسکاران

مطلق عند قوم

لهم في الدنيا خزي ح ولهم في

ایشانرا باشد اندرین جهان خواری وایشانرا باشد اندر

الاخرة عذاب عظيم م ولله

آن جهان عذابی بزرگ وخدایراست

شرط

المشرق والمغرب ج فاينما تولوا

مشرقها ومغربها هرجاکه روی کنند

فثم وجه الله كح ان الله واسع

آنجاست دیدار خدای خدای فراخ کارست

عليم وقالوا اتخذ الله ولدا

دانا وگفتند بگرفت خذای فرزندی

سبحانه بل له ما في السموات

پاکست ازین چنین او نه اوراست انچ اندر اسمانها

والارض كل له قانتون بديع

وزمین همه هستند اورا فرمان بردار افریدگار

السموات والارض واذا قضى

اسمانها وزمین وچون بگزارد

امرا فانما يقول له كن فيكون

فرمانی ازانشد کی گوید اورا بباش بباشد

لمن رفع يكون

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا لا
وگفتند انکسها که ندانند چرا نه

يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ م
سخن گویذ با ما خدای یا بیایذ ما را نشانی

كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ
همچنین گفتند انکسها که از پیش ازیشان بوذند

مِثْلَ قَوْلِهِمْ م تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ
همانند گفتار ایشان مانند شد دلهاشان

قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ م
بذرستی که پیدا کردیم ما نشانها گروهی را که بیقین باشند

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا
ما بفرستادیم ترا یا محمد براستی مژده دهنده ای

وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ
وبیم کننده ای ونپرسند ترا از خداوندان

الْجَحِيمِ ۝ وَلَنْ تَرْضَى عَنْكَ الْيَهُودُ
دوزخ ونه خشنود باشند از تو جهودان

وَلَا النَّصَارَى حَتَّى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ
ونه نیز ترسایان تا متابعت کنی شریعت ایشان را

قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَى
بگوی که راه خدای آنست راه راست

وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي

واگر متابعت کنی آرزوهاشان پس ازانک

جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ

نفی

بیامد بتو از کار از دانش نباشد ترا از خدای

مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ الَّذِينَ

هیچ یاری و نه یاری کننده‌ی آنکسها که

آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ

بدادیم شان کتاب همی خوانند آنرا سزای

تِلَاوَتِهِ اُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ

خواندن آن ایشانند بگروند بدان

شرط

وَمَن يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ

وهرکه کافر شود ایشان ایشان باشند ایشان

الْخَاسِرُونَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ

زیانکاران یا فرزندان یعقوب

اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ

یاد کنید نعمت من که منت نهادم بر شما

وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ

و من فضل کردم شمارا بر جهانیان

وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ

وبترسید از روزی که جزا دهند تنی را

عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا

از تنی چیزی و نپذیرند از آن

عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ

داذی و نه سوذ کند ایشان را خواهش کردنی

وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ وَإِذِ ابْتَلَى إِبْرٰهِيمَ

و نه ایشان را نصرت کنند و انکی آزموده کرد ابرهیم را

رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي

خدای او بسخنانی تمام کرد آنرا ابرهیم گفت من

جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ

کردم ترا مردمان را امامی گفت

ومن ذريتى قال لا ينال عهدى
واز فرزندان من گفت نرسد امامه داذن من

الظلمين واذ جعلنا البيت
ستمکارانرا وکه کردیم خانهٔ کعبه

مثابة للناس وامنا واتخذوا
ثوابگاهی مردمانرا وامن گاه وبگیرید

من مقام ابرهيم مصلى وعهدنا
از جایگاه ابرهیم نمازگاه وعهد کردیم

الى ابرهيم واسمعيل ان طهرا
با ابرهیم واسمعیل کی پاک کنید

لمن قرا واتخذوا بكسر الخاء

بَيْتِيَ لِلطَّايِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ

خانهٔ من طواف کنندکان را و برسبذکاران را

وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ۝ وَإِذْ قَالَ

و رکوع کبران را و سجود کبران را و که گفت

إِبْرَهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا

ابرهیم یارب بکن این شهر را جای ایمن

وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ

و روزی فراده اهل آنرا از میوها

مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ

انرا که گروند از ایشان بخدای و روز

الاخر م قال شرط ومن كفر فامتعه

بازپسین گفت ایزد وهرک کافر شود برخورداری دهم اورا

قليلا ثم اضطره الى عذاب

اندکی بس بیچاره کنم اورا سوی عذاب

النار ح وبيس المصير م واذ يرفع

آتش وبدست جایگاه وکبرداشت

ابرهيم القوعد من البيت

ابرهیم قاعدها ازخانه

واسمعيل ح ربنا تقبل منا انك

واسمعیل وگفتند یارب بپذیر ازما کتوی

أنت السميع العليم مر ربنا

تو شنوا دانا یا رب

واجعلنا مسلمين لك ومن

بکن ما را دو مسلمان ترا و از

ذريتنا أمة مسلمة لك ح ک

فرزندان ما را گروهی مسلمان شده ترا

باخلاص الحرکة عند قوم

وأرنا مناسكنا وتب علينا ح

و نمای ما را عبادتگاه و توبه ده بر ما

إنك أنت التواب الرحيم مر ربنا

که توی تو توبه دهنده بخشاینده یا رب

١٧٦

وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ

بفرست اندرایشان بپیامبری ازیشان

يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ

کی برخواند برایشان آیتهای تو واندراموزد شان

الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ

کتاب وحکمت وپاکیزه کند ایشانرا

استفهام نفی

إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝ وَمَنْ

کتوی تو توانا بخشاینده کی باشد

يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ

برگردد ازسریعت ابرهیم مگر آنکس

سفه نفسه ولقد اصطفينه
نادان شود تنش وبدرستی که برگزیدیم اورا

في الدنيا وانه في الاخرة لمن
اندرین جهان واو باشد اندران جهان از

وهو وقف نافع

الصلحين اذ قال له ربه اسلم
نیکان که گفت اورا خدای او ترسبار وگردن نه

قال اسلمت لرب العلمين
گفت ترسبردم وگردن نهادم خداوند جهانیانرا

وقف الاحسن

ووصى بها ابرهيم بنيه
واندرز کرد بدان ابرهیم فرزندان خویش

وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللّٰهَ اصْطَفَى

و يعقوب گفت يا فرزندان من كى خداى بركزيد شمارا

لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ

شمارا مسلمانى مه ميريد تا نه شما باشيد

مُسْلِمُونَ أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ

مسلمانان يا بوديد شما حاضران كه

حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ

بيامد بيعقوب مرگ كه گفت

استفهام

لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي

فرزندانش را چه مى پرستيد از پس من

قالوا نعبد الهك واله آبائك

گفتند بپرستیم ما خداوندترا وخداوند پدرانترا

ابرهيم واسمعيل واسحق

خداوند ابرهیم وآن اسمعیل وآن اسحق

الها واحدا ح ونحن له مسلمون م

خدای یگانه یکی وما اورا گردن نهادگان

تلك امة قد خلت م لها ما مصدر كسبت ح ك

اینست گروهی که بگذشت ازآن است آنچ کرد

ولكم ما مصدر كسبتم ح ولا تسئلون

وشمارااست آنچ کردید ونه پرسند شمارا

صلى عما كانوا يعملون م وقالوا كونوا

از آنچ بودند ايشان مى كردند وكفتند باشيد

هودا ن او نصارى تهتدوا ح قل

جهودان يا ترسايان تا راه يابيد بكوى

بل ملة ابرهيم حنيفا م نفى وما كان

نه كه شريعت ابرهيم پاكيزه تر ونمنز ونبود ابرهيم

من المشركين م قولوا آمنا بالله

از كافران كويند بكرويم بخداى

خبر وما انزل الينا خبر وما انزل الى

وانچ فرو فرستادند بسوى ما وانچ فرو فرستادند سوى

اِبْرٰهِيمَ وَاِسْمٰعِيلَ وَاِسْحٰقَ

ابرهیم یعنی صحفها واسمعیل واسحق

وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ وَمَآ خبر

ویعقوب ونوادکان وانچ

اُوتِيَ مُوسٰى وَعِيسٰى وَمَآ خبر

بداذند فراموسی یعنی توریة وعیسی وانجیل وانچ

اُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ ج لَا نُفَرِّقُ

بداذند پیغامبران را ازخذاوندشان نه جدا کنیم

بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ م

میان یکی ازیشان وما ایم خذایرا گردن نهادگان

خبر

فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ

براگر بگروند چنانک بگرویدید

بِهِ فَقَدِ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا

بدان بدرستی که راه یافتند و اگر برگردند

كاف

فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ فَسَيَكْفِيكَهُمُ

ایشان باشند اندر بدبختی بسنده باشد خدا از ایشان

اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

خدای و اوست شنوا دانا

مبالغه استفهام

صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ

صبغت خدای است از ایمان و هرکه نیکوتر

الزجاج صبغة الله نصب على الاغراء

مِنَ اللّٰهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ
از خدای بصبغت وهستیم اورا
عَابِدُونَ قُلْ أَتُحَاجُّونَنَا
پرستندگان بگوی همی حجت کنید با ما
فِي اللّٰهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ
از بهر خدای واو خداوند ماست وخداوند شماست
وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ
وما راست کردار ما را وشما راست کردار شما
وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ
وما ایم اورا پرستندگان

وَيقويه قِراة مَن قرا
ام يقولون بالياء

أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرٰهِيمَ وَإِسْمٰعِيلَ

یا می گویند که ابرهیم و اسمعیل

وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ

و اسحق و یعقوب و اسباط

كَانُوا هُودًا ن أَوْ نَصَارٰى ج

بوذند جهوذان یا ترسایان

قُلْ ءَأَنْتُمْ استفهام أَعْلَمُ مبالغه أَمِ اللّٰهُ وَمَنْ م ز

بگوی می شما دانا ترید یا خذای تعالی و که

أَظْلَمُ مبالغه مِمَّنْ كَتَمَ خبر شَهَادَةً ن عِنْدَهُ

ستمکاره تر باشد از انکه بنهان کرده باشد گوای که نزدیک او باشد

ن نفی ک ح
مِنَ اللّٰهِ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ
از خدای ونیست خدای غافل

مصدر م
عَمَّا تَعْمَلُونَ تِلْكَ اُمَّةٌ قَدْ
ازانچ شما می کنید اینست کروهی که

مصدر م ک ح
خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ
بکذشت ازوراست انچ ساختند وشمارا است

مصدر ح
مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْئَلُونَ
انچ شما ساختید ونه پرسند شمارا

مصدر م
عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ
ازانچ بودند می کردند

و این بدان وقت بوذ کی اسمعیل عم بزرگ شده بوذ و زن کرده بوذ پس انکه خذای عز و جل فرموذ ابرهیم را
کی برو و حرم بنزدیک اسمعیل شو و تو و اسمعیل هم بدان جایگاه کی امروز مکه است یکی خانه را بنا کنید
پس ابرهیم عم برخاست و بمکه رفت و بدر سرای اسمعیل آمد و در بزد زنش فراز آمد ابرهیم گفت اسمعیل
کجاست گفت بصید است ابرهیم از پس اسمعیل برفت او را بیافت بر سر کوهی تیر همی تراشید او را گفت
یا پسر بدان کی خذای تعالی مرا و ترا فرموده است کی بدان جایگاه کی بیت المعمور بوده است یکی خانه را بنا کنیم
گفت باید بسپاس دارم و هم انگه برخاست و پیش پدر اندر ایستاذ و بمکه باز آمدند و آن جایگاه را کی بیت
المعمور بوده بود طلب کردند گروهی گویند فرشته بیامد و جایگاه آن خانه ایشان را بنمود و گروهی گویند
ماری بیامد و این خطی بکشید تا ایشان آن جایگاه خانه بساختند پس آغاز کردند و بزمین فرو شدند
آن جایگاه پس لختی فرو شدند فرا سنگی رسیدند کی هر چند میتین بر آن زدند هیچ کار نکرد گفتند
قاعده خانه اینست بیش ازین فرو نتوان شذن پس ابرهیم هم از انجا بر آورد تا بسر زمین رسیدند پس
بکوه بر شدند و سنگها همی بریدند هم بر آن اندازهٔ آن خانه پس اسمعیل سنگ همی آورد و ابرهیم مران
خانه را بنا همی کرد تا دیوار خانه چندانی گشت کی ابرهیم را دست بر انجا نرسید پس یکی سنگ زیر پای ابرهیم
اندر نهادند و ابرهیم پای بران سنگ نهاذ و بر و بر آن سنگ کرد و آن دیوار خانه همی بر آورد پس چون ابرهیم
بر و بر ازان سنگ کرد اثر پای ابرهیم بدان سنگ اندر بماند سخت روشن و پیدا بر آن گونه کی کسی پای بر گل نهد
اکنون امروز کی مقام ابرهیم بدان سنگ اندر بماند و مقام ابرهیم اینست و حجاج هر سالی انرا
زیارت کنند و آن سنگ مقام ابرهیم است و اینست کی خذای عز و جل هم بدین سورت اندر
واتخذوا من مقام ابرهیم مصلی و گروهی گویند کی مقام ابرهیم آن سنگ کی بدان

کی بدان وقت کی ابرهیم از شام بمکه آمذه بوذ بنا بر زن اسمعیل و اسمعیل را نه خانه نیافت زن اسمعیل فراز آمد و مر
ابرهیم را گفت اسمعیل برفته است تو فرود آی و ابرهیم فرو نتوانست آمذن از بهر آنک ساره او را سوگند
داذه بوذ کی از ستور فرو نیای باری سر فرا دار تا سر و روی بشویم و یکی سنگ بزرگ آنجا بوذ ابرهیم
پای را باز گردانید و بر آن سنگ نهاذ و یک پای بر رکاب همی داشت و بر روی بر آن سنگ کرد و اثر پای
ابرهیم بدان سنگ اندر بماند اکنون گویند مقام ابرهیم اینست کی بذین وقت نماز گرفت و گروهی گویند
کی ما ذکر کردیم بر بستنا ذند هر دو تا آن خانه را تمام کردند ابرهیم خواست کی باز گردذ و اسمعیل را گفت ای پسر
بدان که خذای تعالی مرا فرموذست کی این خانه بتو اسپارم اکنون من این خانه بتو سپاردم و اکنون این
خانه را و این جایگاه نگاه داشتن و آن فرزندان تو پس آنکه دعا کرد خویشتن را و اسمعیل را چنانک گفت عز و جل
حکایت از ابرهیم صلوات الله علیه ربنا تقبل منا انک انت السمیع العلیم ربنا
واجعلنا مسلمین لک ومن ذریتنا امة مسلمة لک وارنا مناسکنا
وتب علینا انک انت التواب الرحیم این آن دعاست کی ابرهیم گفت خویشتن را و اسمعیل را
گفت یا رب تو این بنا کردن خانه از ما بپذیر یا رب تو ما را دو مسلمان پاکیزه گردان و بنمای ما را مناسک عبادت
و حج کردن این خانه و از ذریت ما هر کرا بیاوری همه را مسلمان پاکیزه گردان و ما را توبه ده کی توی
توبه دهِ بندگان پس آنکه خذای تعالی پیغامبری خواست کی بفرستد و بیرون آید از فرزندانش کی آیتهای
خذای تعالی بر ایشان خواند و مر ایشان را پاک کند و قرآن و علم و حکمت ایشان را اندر آموزد
چنانک خذای گفت عز و جل حکایت از ابرهیم علیه ربنا وابعث فیهم رسولا منهم یتلوا علیهم
آیاتک ویعلمهم الکتاب والحکمة ویزکیهم انک انت العزیز الحکیم
و پیغامبر ما صلی الله علیه گفت انا دعوة جدی محمد گفت من خواسته جد خویشتنم ابرهیم علیه کی او از خذای عز و جل

پیغامبری خواست کی بیرون آید از فرزندان او کی آیتهای او بر ایشان خواند و مر ایشان را علم و قران
اندر آموزد و آن پیغامبر کی ابرهیم خواست از خدای عز و جل منم چنانک گفت عز و جل
لقد من الله على المؤمنين اذ بعث فيهم رسولا من انفسهم يتلوا
عليهم اياته ويزكيهم ويعلمهم الكتاب والحكمة وان كانوا
من قبل لفي ضلال مبين پس خدای عز و جل جبریل را بفرستاد تا بیامد و حج کردن و طواف
کردن و مناسک حج همه ابرهیم را بیاموخت پس ابرهیم علیه بکوه ثبیر بر آمد و نگاه کرد از ین سوی
و از آن سوی جای دید از مردم خالی و بی آب و بی سبزی دلش بر اسمعیل و فرزندان او بسوخت پس دعا کرد و گفت
رب اجعل هذا بلدا امنا وارزق اهله من الثمرات من امن منهم بالله واليوم الاخر
خدای تعالی دعای ابرهیم مستجاب کرد اکنون هیچ جای فراخ میوه تر و فراخ گوشت تر و فراخ آب تر
و بیش مردم تر از مکه نیست پس خدای عز و جل فرا ابرهیم گفت وطهر بيتي للطائفين
والعاكفين والركع السجود گفت این خانه من پاک کن مر طواف کنندگان را و معتکفان را
و سجده کنندگان را پس خدای عز و جل گفت مر ابرهیم را علیه کی مردمان را بحج خوان چنانک گفت عز و جل
واذن في الناس بالحج ياتوك رجالا وعلى كل ضامر ياتين من كل فج عميق
پس ابرهیم علیه آواز داد و گفت یا مردمان بحج آیید بدین خانه خدای عز و جل ایزد تعالی آواز او بهمه گوشها
فرزندان آدم برسانید اندر اصلاب پدران و اندر ارحام مادران اکنون آن کسها کی حج کنند
آن اند کآواز ابرهیم شنیده اند و قبول کردند و جواب داده اند پس ابرهیم علیه بخواست کی اسمعیل با آن مایه
مردم بدان بیابان اندر تنها بماند دعا کرد و گفت فاجعل افئدة من الناس تهوي اليهم
وارزقهم من الثمرات لعلهم يشكرون گفت یا رب تو مردمان را هوا خواه این بقعت کن

تا اینجا بیایند و اسمعیل و فرزندان او را اندرین بیابان از میوه‌ها روزی کن تا ایشان را شکر کنند خدای عز و جل
این حاجتها همه روا کرد و همه خلق را هوا خواه آن جایگاه کرد پس ابرهیم و اسمعیل گفتند یا رب اکنون این خانه را
بتو سپردیم و این جایگاه تو و آن فرزندان تو تا قیامت والسلم و بازگشتیم بقرآن

الجزء الثاني

سَيَقُولُ السُّفَهَآءُ مِنَ النَّاسِ
همی گویند نادانان از مردمان

استفهام
مَا وَلَّىٰهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّتِى
چه برگردانید ایشان را از قبلهٔ ایشان

م
كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ
بودند بران بگوی خدای راست مشرق

جائز خبر
وَالْمَغْرِبُ يَهْدِى مَنْ يَشَآءُ إِلَىٰ
و مغرب راه نماید آنرا که خواهد سوی

صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ وَكَذَٰلِكَ
راه راست وهمچنین

جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا
کردیم شمارا گروهی میانجی تا باشید

شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ
گواهان بر مردمان وباشد پیغامبر

عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا
بر شما گواهی ونه کردیم

الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا
از قبله که بودی تو بر آن مگر

خبر خبر

لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ

تا جدا كنيم انرا كه متابعت كند
پيغامبر را ازانكس

يَنْقَلِبُ عَلَى عَقِبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ

بگردد بر پاشنه خويش و باشد كه

لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى

بزرگ ايدان مگر بر انكسها كه راه نمود

نفى

اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ

خذاى و نباشد خذاى كه ضايع كند

إِيمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ

ايمان شما خذاى بمردمان مهربانست

رَحِيمٌ قَدْ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ

بخشاینده همی بینیم گردانیدن روی تو

فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا

اندر آسمان برگردانیم ترا بقبلهٔ کی بپسندی آن را

فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ

برگردان روی خویش سوی مزگت

الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا

تاکید

مکه و هرجا کباشید برگردان

وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنَّ الَّذِينَ

روی شما سوی آن و آنکسها که

أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ

بدادند کتاب می دانند کان حقاست

مصلے نفی ک

مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا

از خداوندشان ونیست خدای غافل از آنچ

م

يَعْمَلُونَ وَلَئِنْ أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا

می کنید و گر بیاری تو بدان کسها که بدادند

نفی ک

الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ

کتاب بهر حجتی نه متابعت کنند قبله ترا

نفی ک نفی

وَمَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ وَمَا

ونیستی تو نیز که متابعت کنی قبله ایشانرا ونیستند

~~٢١٥~~ ٩٤

كح بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ

برخي ازيشان متابع قبله برخي

وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ

وگر متابعت كني آرزوهاشان را از پس

اد مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذًا لَمِنَ

آنچ بيامد بتو از دانش تو باشي آنگه از

الظَّالِمِينَ م الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ

ستمكاران آنها كه بداديمشان كتاب

مصدر كح يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ

مي دانند آنرا چنانك دانند پسران خويش را

وإن فريقا منهم ليكتمون الحق

وگر گروهی از ایشان می پنهان کنند حق را

وهم يعلمون الحق من ربك

وایشان میدانند حق را از خدای تو

فلا تكونن من الممترين ولكل

تا نه باشی از گمان بران وهر کسی را

وجهة هو موليها فاستبقوا

روی گاهی است کاو روی بدان کرد بیشی گیرید

شرط

الخيرات أينما تكونوا يأت

بنیکیها هر کجا باشید بیارد

١٩٦

بكم الله جميعا ان الله على كل
شما را خداى همه خداى بر همه

شىء قدير ومن حيث خرجت
چيزى تواناست و از كجا بيرون كردند ترا

فول وجهك شطر المسجد
بر گردان روى خويش سوى مزگت

الحرام وانه للحق من ربك
حرام و آن حق است از خداى تو

وما الله بغافل عما تعملون ومن
و نيست خداى غافل از آنچه شما مى كنيد

و يقرء في قراءة من قرأ يعملون بالياء

99

۱۹۷

حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ

و از کجا برون آیند ترا برگردان روی خویش

شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ

سوی مزگت حرام و هر کجا

ماكد

مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ

باشید برگردانید روی شما

شَطْرَهُ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ

سوی آن تا نباشد مردمانرا بر شما

حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ

حجتی مگر آنکسها که ستم کنند از ایشان

لِمَنْ جَعَلَ إِلَّا بِمَعْنَى الْوَاوِ أَيْ وَالَّذِينَ ظَلَمُوا

فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي عند قوم ح

مترسید ازیشان وبترسید از من

وَلِأُتِمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ

وتاتمام کنم منت خویش برشما وتامگر شما

تَهْتَدُونَ م

راه یابید

لمن قدر كما جوابا لقوله فاذكروني

و اول چون پیغامبر صلی الله علیه بمکه بوذ پیش از هجرت روی قبله او کعبه بوذ و چون نماز کردی
او و یاران او روی سوی کعبه کردندی پس چون هجرت کرد و بمدینه آمد آنجا غلبه جهودان
داشتند و ایشان نماز بقبله بیت المقدس کردندی کی از بیت المقدس قبله همه پیغامبران
بوذ چون عیسی و موسی و نیز جای فاضل بوذ پس جبریل آمد و گفت مر پیغامبر را کی تو نیز روی
سوی قبله بیت المقدس کن و آنجا نماز کن پس یک چند پیغامبر عم چنان همی کرد و چون پیغامبر عم
دست گشاده کرد بر کافران و جهودان و هر که با وی بجنگ همی کشتشان بر جهودان او را افکند

یا محمد تو با ما هم بدین قبله بیت المقدس نماز کنی پس چرا ما را همی کشی و با ما حرب همی کنی و پیغامبر را
مراد آن بوذی که قبله او کعبه بوذی ✿ که جایگاه او بوذه بوذ آنگه که بمکه بوذ که این حاجت از خذای تعالی
نخواهد و چون جبریل بیامد پیغامبر این حدیث با جبریل بگفت جبریل گفت یا محمد ✿ من نیز این
کار خبر آرم تو هیچ غم مدار و چون جبریل عم بازگشت پیغامبر روی سوی آسمان کرده بوذ و همی
نگریست تا او را چه امر آید پس هم از زمان جبریل آمذ و این آیت آورد ✿

قد نری تقلب وجهک فی السما فلنولینک قبلة ترضیها فول
وجهک شطر المسجد الحرام وحیث ما کنتم فولوا وجوهکم شطره

پس پیغامبر عم شاد گشت و روی سوی کعبه کرد و قبلهٔ مسلمانان کعبه گشت و هر که روی جز بکعبه
آرد و قبله کند از پس آن کی این آمذ او مسلمان نیست ✿ و بازگشتیم بقرآن ✿

مصدر
كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ
چنانک بفرستادیم اندر شما پیغامبری از شما
عند قوم ح

يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ
می خواند بر شما حجتها و نشانهای ما و پاکیزه کند شما را
عند قوم ح

وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ ح

وساموزد شمارا کتاب وحکمت

وَيُعَلِّمُكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ

وساموزد شمارا انچه نه بودید می دانستید

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا

یاد کنید مرا تا یاد کنم شمارا وشکر کنید

لِي وَلَا تَكْفُرُونِ م يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

مرا خداوندم واندر من کافر مشوید یا شما کی

آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَ

مومنانید استعانت خواهید بشکیبائی کردن و

الصلوة ک ان الله مع الصابرين ک
نماز کردن با خدای شکیبا ان است

ولا تقولوا لمن يقتل خ في سبيل الله
ومگویید انکه را که کشته اید اندر سبیل خدای

اموات بل ج احيا ولكن لا تشعرون ک
مردکان بلک زندکانند ولکن شما ندانید

ولنبلونكم بشيء من الخوف
ومی ازمایم شما را بچیزی از ترس

والجوع ونقص من الاموال
وگرسنگی وکاهستی از خواستها

وَالْاَنْفُسِ وَالثَّمَرٰتِ وَبَشِّرِ

وتنها ومیوها ومژده ده

الصّٰبِرِيْنَ الَّذِيْنَ اِذَا اَصَابَتْهُمْ

شکیبایانرا آنکسها که چون برسدشان

مُصِيْبَةٌ قَالُوْا اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا

مصیبتی گفتند ما خدایراایم ومارا

اِلَيْهِ رٰجِعُوْنَ اُولٰئِكَ عَلَيْهِمْ

سوی او بازگردانند ایشانند که برشان

صَلَوٰتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ

درودها ازخداوندشان وبخشایش

102

وَاُولَيكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ اِنَّ

وایشانند ایشان راه یافتگان کی

الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَايِرِ اللَّهِ

صفا ومروه از نشانها خدایست

شرط

فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ اَوِ اعْتَمَرَ فَلَا

هرکه حج کرده باشد خانه را یا عمره کرفته نباشد

جا

جُنَاحَ عَلَيْهِ اَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا

تنکی براو کی طواف کند درمیان صفا ومروه

شرط

وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَاِنَّ اللَّهَ

وهرکه کند ما نیکی بس خدای

~~٤٥٦~~

٢٠٤

مس

شاكرٌ عليمٌ إنّ الذين يكتمون

بذيرنده سكر دانا كى انكسها كه مى بنهان كنند

حس

ما أنزلنا من البيّنات والهدى

اح فروفرستادم از بيانها وراه راست

از

من بعد ما بيّنّاه للناس فى

از بس اخ بيدا كردم انرا مردمانرا اندر

عند قوم

ح

الكتاب أولئك يلعنهم الله و

كتاب ايشان باشند كه نفرين كند شان خداى و

علاف

ك

يلعنهم اللاعنون إلا الذين

نفرين كند شان سغامبران مكر انكسها كه

تابوا واصلحوا وبينوا

توبت کردند و نیکی کردند و نهان حق آشکار کردند

فاولئك اتوب عليهم وانا

ایشانند کی توبت دهم مرکی خداوندم برایشان و منم

التواب الرحيم ان الذين

توبت دهنده بخشاینده کی آنکسها کی

كفروا وماتوا وهم كفار

کافر شدند و بمردند و ایشان کافر بودند

اولئك عليهم لعنة الله والملائكة

ایشان باشند کبر ایشانست نفرین خدای و فریشتگان

والناس اجمعين خالدين فيها

ومردمان همه جاودانه اندر آنجا

لا يخفف عنهم العذاب ولا هم

نه سبک باشد ازیشان عذاب ونه ایشان را

ينظرون والهكم اله واحد

زمان دهند وخداوند شما خدای است یکی

لا اله الا هو الرحمن الرحيم

بنیست خدای مگر او مهربانست بخشاینده

ان في خلق السموات والارض

که اندر آفرینش آسمانها وزمین

والوقف من قوله ان في خلق السموات والارض الى آخر الآية [illegible]

وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَ
و گردش شب و روز و

خبر
الْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا
کشتی که می رود اندر دریا بدانچ

خبر
يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ
سود کند مردمان را و آنچ و فرو فرستاد خدای

مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ
از آسمان از آب بدان زنده کرد زمین را

بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ
پس مرگ آن و بپراکند اندر آن از هر

دابة وتصريف الرياح والسحاب

جنبنده‌ای وگردش باد ومیغ

المسخر بين السماء والأرض

فرمان بردار میان آسما وزمین

لايات لقوم يعقلون ومن

نشانهاست گروهی را که خرد دارند واز

الناس من يتخذ من دون الله

مردمان کراست گیرد از بیرون خدای

اندادا يحبونهم كحب الله

همتایان دوست دارند شان چون دوست داشتن خدای

152

مبالغه

وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ م

وانكهاكه مومنانند سختر دوستر دارند خدايرا

وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ

وكر ببينند انكسهاكه ستم كردند كه ببينند

الْعَذَابَ ك أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا أ

عذاب كه قوت خدايراست همه

لمن كسر ان القوة وان الله

وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ ج

وكه خداى سخت عقوبتاست وعذاب

إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتُّبِعُوا مِنَ الَّذِينَ

انكه كبيزارى شانند انكسهاكه متابعت كردند ازانكسهاكه

اتَّبَعُوا وَرَاَوُا الْعَذَابَ

متابعت خواستند وببينند عذاب

ك

وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْاَسْبَابُ

وبريده شود ميان ايشان راهها

وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ اَنَّ لَنَا

وگويند آنكسها كه متابعت خواستند كرباشذي مارا

مصلے

كَرَّةً فَنَتَبَرَّاَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا

بازگشتن بيزاري ستانيمي ازيشان چنانكه بيزار شدند

ك

مِنَّا كَذَٰلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ اَعْمَالَهُمْ

ازما همچنان نمايدشان خداي كردارهاشان

نفي ح

حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ

بتمارها وحسرتها باشد برشان ونباشد ایشان بیرون ایندگان

م

مِنَ النَّارِ يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا

از اتش با مردمان خورید

خبر ح

مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا

از انچ اندر زمینست حلال پاکیزه

ك

وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ

ومتابعت مکنید پیهای دیوا را

كافه ك

إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ

کاو شمارا دشمنیست هویدا که می فرماید شمارا

بالسوء والفحشاء وان تقولوا

بدی وناشایست وان نیز که گویید

على الله ما لا تعلمون واذا

بر خدای لخ ندانید وچون

قيل لهم اتبعوا ما انزل الله قالوا

گویند ایشان را متابعت کنید لخ فروفرستاد خدای گفتند

بل نتبع ما الفينا عليه اباءنا

نک متابعت کنیم لخ را یافتیم بر آن پدران خویش را

اولو كان اباؤهم لا يعقلون

یا اگرچه بودند پدران ایشان که ندانستند

152

۲۱۴

شيئا ولا يهتدون ومثل

چیزی ونه راه یافتند ومثل

الذين كفروا كمثل الذي

ایشانکه کافر شدند چون مثل آنک

ينعق بما لا يسمع الا دعا

برخی می شنوند نادانسته بدانچ نشنوند مگر خواندن بلند

ونداً صم بكم عمي فهم

واواز بلند کران اند گنگان اند کوران اند ایشان

لا يعقلون يا ايها الذين آمنوا

نه خرد دارند یا شماکه مومنانید

خبر ح
كُلُوا مِنْ طَيِّبٰتِ مَا رَزَقْنٰكُمْ
خوريد ازپاكيها آنچ روزی کردیم شمارا

وَاشْكُرُوا لِلّٰهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ
وسکر کنید خذایرا اگر هستید اورا

کاف ک
تَعْبُدُونَ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ
می پرستید که حرام کرد بر شما مردار

خبر
وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ
وخون وگوشت خوک وانچ کشتند

شرط ک
بِهِ لِغَيْرِ اللّٰهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ
اورا بنام خذای هرکه : بیچاره شود بجز

باغ ولا عاد فلا اثم عليه ان الله
فرو جستن ونه از حد گذشتن نباشد بزه براو خذای

غفور رحيم ان الذين يكتمون
امرزگارست بخشاید کانکها که می پنهان کنند

ما انزل الله من الكتاب ويشترون
انچ فروفرستاد خذای از کتاب ومی خرند

به ثمنا قليلا اولئك ما ياكلون
بدان بهای اندک ایشانند کی خورند

في بطونهم الا النار ولا يكلمهم الله
اندر شکمهاشان مگر آتش ونه سخن گوید باایشان خذای

يوم القيامة ولا يزكيهم

روز قيامت ونه پاكيزه كند شان

ولهم عذاب اليم اولئك الذين اشتروا

وايشانرا باشد عذابی دردناك ايشانند آنكسها كه خريدند

الضلالة بالهدى والعذاب

گمراهی را براه راست وعذاب را

تعجب

بالمغفرة فما اصبرهم على

بدلا آمرزش چه شكيباى باشند ايشانرا بر

النار ذلك بان الله نزل الكتاب

آتش اينست براى آنك خداى فروفرستاد كتاب

بالحق وان الذين اختلفوا في الكتاب

براستی وکی انکسها که اختلاف کردند اندر کتاب

لفي شقاق بعيد ليس البر ان تولوا

اندر بنخشی اند دور نبست نیکی کبرگردانید

عند قوم

وجوهكم قبل المشرق والمغرب

روی شما سوی مشرق ومغرب

ولكن البر من امن بالله واليوم

ولکن نیکی انست کبگرود بخدای وروز

الاخر والملائكة والكتاب

بازپسین وفرشتگان وکتابها

٢١٨

وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ
وپیغامبران وداذن خواسته بر دوستی

ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ
خداوندان خویشی را وبی پدران را ودرویشان را

عند يعقوب

وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي
وراه روندگان گرو خریدن را وخواهندگان واندر

اضا عند يعقوب

الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَوٰةَ وَآتَى
بردگان . وبپای داشت نماز وداذن

الزَّكَوٰةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ
زکوة ووفا کنندگان باشند بعهد خویش

إذا عاهدوا والصابرين في

چون عهد کنند وشکیبا ان اندر درورکار

حک البأساء والضراء وحين البأس

سختیها وگزند وهنگام سختی

أولئك الذين صدقوا وأولئك

ایشانند آنکسها که راست گویند اندر ایمان وایشانند

هم المتقون يا أيها الذين آمنوا

ایشان پرهیزکاران باشما ی مومنانید

ح كتب عليكم القصاص في القتلى

واجب کردند برشما قصاص اندر کشتن

الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْاُنْثَى
آزاد بآزاد وبنده ببنده وماده

شرط
بِالْاُنْثَى فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ اَخِيهِ
بماده هرکه اندر گذارند اورا از برادرش

شَيْءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ وَاَدَاءٌ
چیزی باز باید خواستن بنیکوی وباید سپردن

اِلَيْهِ بِاِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ
بدو بنیکوی اینست آسانی

شرط
مِنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنِ اعْتَدَى
از خداوند شما وبخشایش هرکه ازحد بگذرند

بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَلَكُمْ

بس ازان اورا باشد عذابی دردناک وشماراست

وقف نافع

فِی الْقِصَاصِ حَیٰوةٌ یَا أُولِی الْأَلْبَابِ

اندر قصاص کردن عبرت یا خداوندان خردها

لَعَلَّکُمْ تَتَّقُونَ کُتِبَ عَلَیْکُمْ إِذَا حَضَرَ

تا مگر بپرهیزند واجب کردند برشما چون حاضر اید

أَحَدَکُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَکَ خَیْرًا الْوَصِیَّةُ

یکی از شما مرگ اگر بماند چیزی خواسته وصیت بایدکردن

لِلْوَالِدَیْنِ وَالْأَقْرَبِینَ بِالْمَعْرُوفِ

مادر و پدررا وخویشانرا بنیکوی

حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ۝ م شرط فَمَنْ بَدَّلَهُ

واجب است بر پرهیزکاران هرکه بدل کند آن بخراو

بَعْدَ مَا سَمِعَهُ اذ فَإِنَّمَا كاف إِثْمُهُ عَلَى

ازپس آنچ بشنود او باشد بزه آن بر آن

الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ ح إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ

کسانی که بدل کنند بخدای شنوا است

عَلِيمٌ ۝ شرط وک فَمَنْ خَافَ مِنْ مُوصٍ جَنَفًا

دانا هرکه بترسد از وصیت کننده میلی یا بزه ی

أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ

یا بزه ی صلح کند میان ایشان نباشد بزه

عليه ح ان الله غفور رحيم م

بر او . خداى امرزكارست بخشاينده

يا ايها الذين آمنوا كتب عليكم

يا شما كى موميانيد واجب كرده آمد . بر شما

مصلـ

الصيام كما كتب على الذين

روزه داشتن چنانك واجب كرده آمد بر انكهاكه

من قبلكم م لعلكم تتقون اياما

از پيش شما بودند تا مگر شما بپرهيزيد ازگاه روزگارى

شرط

معدودات ج م فمن كان منكم

شمرده يعنى روزه . هركه باشد از شما

مريضا او على سفر فعدة من

بيمار یا بر سفر باید شمردن از

ايام اخر ک ح وعلى الذين يطيقونه

روزکاری دیگر وبر آنکسها که طاقت دارند آنرا

شرط

فدية طعام مسكين ک ح فمن تطوع

فدا باید کردن طعام دادن درویش هرکه روزه دارد واوهرچ

مبالم

خيرا فهو خير له ک ح وان تصوموا

بهتر باشد نیکی را از بهتر باشد اورا واگر روزه داشته باشید

مبالم

خير لكم ان كنتم تعلمون ک ح

بهتر باشد شمارا اگر هستید بدانید

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِيٓ أُنْزِلَ

ماه رمضان انک فرو فرستیدند

فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ

اندران قران راه نمای مردمان و حجتهای

شرط ک

مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ ح فَمَنْ شَهِدَ

از راه راست و از داوری هرک حاضر شود

م شرط

مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ

از شما بدین ماه روزه داریذ و هرک

كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ

باشد بیمار یا بر سفر ببایذ شمردن

مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ ٱللَّهُ بِكُمُ
از روزگاری دیگر خواهد خدای بشما

ٱلْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ ٱلْعُسْرَ
آسانی ونه خواهد بشما دشخواری

وَلِتُكْمِلُوا۟ ٱلْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا۟
وتا شماریذ تمام از شمار روزه وتا بزرگ یاد کنید

ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمْ وَلَعَلَّكُمْ
خدای را بر آنچ راه نمود شمارا وتا مگر شما

تَشْكُرُونَ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِى
شکر کنید وچون از تو بپرسند یا محمد بندگان من

114

عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ

ازمن من نزدیکم اجابت کنم خواندن

الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا

خواننده را چون بخواند مرا تا اجابت کنند

لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ

مرا وتا بگروید بمن تا مگر ایشان راه راست

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ

روا داشتند حلال کردم شمارا شب روزه بهم آمدن و فراشدن

إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ

سوی زنان شما ایشان پوشش اند شمارا وشما

لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ

پوششی اند ایشانرا داند خدای کشما اید شما

تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ

خیانت کنان بتنهای شما توبه داد بر شما

وَعَفَا عَنْكُمْ فَالْآنَ بَاشِرُوهُنَّ

واندر گذاشت از شما اکنون مباشرت با ایشان

وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ

و بجویید آنچ واجب کرد خدای شمارا

وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ

و بخورید و بیاشامید تا پیدا شود

لكم الخيط الابيض من الخيط

شما را نشان سپیده از نشان

الاسود من الفجر ثم اتموا

سیاهی شب از بام پس تمام کنید

الصيام الى الليل ح ولا تباشروهن

روزه داشتن سوی شب و نا مکنید مجامعت با ایشان

وهو وقف نافع

وانتم عاكفون في المساجد ح

و شما باشید ایستادگان اند مزگتها

ك

تلك حدود الله فلا تقربوها

اینست حدهای خدای مه نزدیک شوید بدان

كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ
چنین بیذا کند خدای نشانهاء خویش مردمانرا

لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ
تا ایشان ببرهیزند و مخورید خواستهاء شما

بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا
میان شما بباطل و راه نمایید بذان

إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا
سوی حکما تا خورید گروهی

مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ
از خواستهاء مردمان ببزه و شما

تعلمون يسئلونك عن الاهلة

می دانید می پرسند ترا محمد از ماه نو

قل هي مواقيت للناس والحج و

بگوی آن وقتهاست مردمان را وحج را

ليس البر بان تاتوا البيوت

و نباشد نیکی بدانک بیایید بدرها

من ظهورها ولكن البر من اتقى

از پشتهای آن ولکن نیکی آن باشد که بپرهیزد

واتوا البيوت من ابوابها

وبیایید خانها از درهای آن

وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۝

و بترسید از خدای تا مگر شما برهید

واندر اول اسلام هنوز روزه فریضه نکرده بودند و لکن نماز کردن فرض بود و زکوة دادن و روزهٔ ماه رمضان
هنوز فریضه نشده بود و سبب آن چنان بود که چون پیغامبر ع وحی آمد از خدای عز و جل او را فرمود که خلق را
اندر ذکر وحدای خوان چنانک پیغامبر گفت ع امرت ان اقاتل الناس حتی یقولوا لا اله الا الله
گفت مرا فرمودند که با کافران کارزار کنم تا آنگه که بگویند خدای تعالی یکی است و جز او خدای نیست
پس چون بگویند این خون بسته شد و خواستهٔ ایشان مگر بحق آن و شمار ایشان بر خدای است عز و جل چنانک
گفت فاذا قالوها عصموا منی دماءهم واموالهم الا بحقها وحسابهم علی الله پس این گفتار یکانکی خدای
عز و جل و نماز کردن و زکوة دادن نزدیک بود یک از دیگر از بهر آنکه اول که وحی آمد از خدای تعالی که گفت
مر خلق را بگوی تا اقرار دهند بیکانکی خدای تعالی و بگویند لا اله الا الله محمد رسول الله
پس هر که این سخن بگفت مسلمان شد و از کفر بیرون آمد و خون او بسته شد و خواستهٔ او حرام شد بر امت
محمد ع و خدای تعالی نماز فریضه کرد بر امت محمد و آن پنجاه نماز بود تا آن هنگام که به پنج نماز
باز آمد و پس از آن زکوة فریضه کرد اندر دویست درم پنج درم و از بیست دینار نیم دینار و این هر سه نزدیک
بودند یک از دیگر و بدان وقت که پیغامبر صلی الله علیه از این جهان بیرون رفت و ابوبکر صدیق بخلیفتی بنشست

و خلق او را بیعت کردند بر اهل ردّه باز ایستادند و گفتند ما زکوة بندهیم و ابوبکر با ایشان حرب
کرد و عمر بیامد و مر ابوبکر را گفت با ایشان صلح کن که مرگ پیغامبر هنوز تازه است و این مسلمانان پاره ی
متحیرند و ایشان را از بهر این زکوة مخواه تا ابوبکر رضی الله عنه گفت والله لو منعونی عقالاً
مما ادوا الی رسول الله لقاتلتهم گفت بخدای که اگر از جمله آنچ فرا پیغامبر همی دادند زانوبندی
اشتران باز گیرند کارزار کنم با ایشان با عمر رضی الله عنه گفت مر ابوبکر را یا خلیفة رسول الله
نه پیغامبر گفت امرت ان اقاتل الناس حتی یقولوا لا اله الا الله فاذا قالوها عصموا منی
دماءهم واموالهم ابوبکر رضی الله عنه گفت یا عمر این خبر تمام برنمی خوانی الا بحقها با اینست
و این زکوة حق اسلامست پس این گفتار لا اله الا الله و این نماز کردن اندر شبان روزی پنج بار بوقت
و این زکوة دادن اندر سالی یک بار چنانک یاد کرده آمد فریضه بود بر خلق پس روزه نیز فریضه بود اندر میان
امتان پیشین و روزه داشتندی و پیغامبر ما علیه السلام اندر جهان بود که در امت او نیز روزه
فریضه کرد تا امت او نیز ثواب روزه داران یابند و از بهر آن بود که این روزه بروزگاری دراز
فریضه شد که عرب مردمانی اکول بودند و از طعام خوردن شان هیچ صبر نبودی ایشان را و نیز باول
اسلام حرجها بسیار بود ایزد تعالی نخواست که چیزی بر ایشان فریضه کند که ایشان را آن جز بدشخوار آید
از بهر آنک دین اسلام سهل ترین و آسان ترین دینهاست چنانک پیغامبر گفت علیه السلام بعثت بالسهلة
السمحة گفت مرا بدین فرستادند آسان و خدای تعالی هم بدین فریضه گفت روزه را

یرید الله بکم الیسر ولا یرید بکم العسر

گفت خدای عز و جل شما را آسانی خواهد و دشخواری نخواهد بر همه امتها روز عاشورا روزه داشتندی که
پس چون مبعث پیغامبر ما بود هم چنان بود و این روزی فاضلست و آنرا بزرگ داشتندی پس چون روزه

ماه رمضان واجب شد و آنرا فریضه کردند آن روز عاشورا برخاست و از تطوع گشت و خدای تعالی این روزه
ماه رمضان واجب کرد بر امت محمد عم و سه راه آنرا محکم کرد چنانک گفت اول قوله تعالی
یا ایها الذین آمنوا کتب علیکم الصیام کما کتب علی الذین من قبلکم لعلکم تتقون
گفت یا شما کی مومنانید بر شما واجب کردم روزه داشتن چنانک بر ایشان کردم کی از پیش شما بودند
روزگاری شمرده یعنی سی روز ماه رمضان پس گروهی بیمار بودند و روزه نتوانستند داشتن ایزد تعالی
گفت فمن کان منکم مریضا او علی سفر فعدة من ایام اخر گفت هر که از شما
بیمار باشد یا بر سفر باشد روزه روزگاری دیگر بدارد پس گروهی بودند کی ایشان تن درست بودند ولکن پیر گشته
بودند دشخوار آمد بر ایشان روزه داشتن ایزد عز و جل گفت وعلی الذین یطیقونه فدیة
طعام مسکین گفت هر که از شما درستست و طاقت روزه داشتن ندارد و دشخوار آید کی بگشاید
یکی درویش را از طعام سیر کند کفارت روزه او باشد پس گفت فمن تطوع خیرا فهو خیر له
گفت هر کس یکی بیش آرد او را یعنی اگر که او بیمار نباشد و درست باشد و پیر باشد او را بهتر کی روزه دارد
از آنک کفارت کند و معنی این که گفت وان تصوموا خیر لکم اینست پس گفت ان کنتم تعلمون
گفت شما را روزه داشتن به اگر بدانید و این همه آن بود خدای عز و جل همی آسانی خواست بندگان خویش
پس گفت شهر رمضان الذی انزل فیه القرآن هدی للناس وبینات من الهدی
والفرقان فمن شهد منکم الشهر فلیصمه
پس این همه بر گرفت و روزه فریضه مطلق کرد چنانک نماز و زکوة گفت هر که از شما ماه رمضان اندر یابد روزه
دارید زن و مرد و پیر و جوان و بیمار و درست و حاضر و مسافر اندرین داخل بود و روزه فریضه گشت
بر همه کس پس خواست که آسان کرد اندک گفت ومن کان مریضا او علی سفر فعدة من ایام اخر

ایاما معدودات

که هر که بیمار باشد یا بر سفر روزه‌ای دیگر بدارد وان هم ازین بوذ کی گفت

یرید الله بکم الیسر ولا یرید بکم العسر ولتکملوا العدة ولتکبروا الله علی ما هداکم

وهم از بهر این بوذ که پیغامبر گفت علیه السلام بعثت بالحنیفیة السمحة السهلة گفت مرا بدین فرستادند پاکیزه

و آسان و خذاوند تعالی همه نیکوی بکرده بوذ با اینکه از خویش چنانک گفت ویضع عنهم اصرهم والاغلال

التی کانت علیهم گفت از دشخوارها و از سختیها و از بندها کی بر ایشان بسته بوذ از همه از امت

محمد فرو نهاذیم از بهر محمد علی پس خذای عز و جل حج را فریضه کرد بر آنک استطاعت داشت چنانک

گفت عز و جل ولله علی الناس حج البیت من استطاع الیه سبیلا پس پیغامبر علیه را پرسیدند

کی استطاعت چیست گفت زاد و راحله و زاد آن باشد کی بخورد و راحله آن باشد کی بر نشیند پس آن روز

کی پیغامبر علیه حجة الوداع کرد روز آدینه بوذ و عرفه بوذ و پیغامبر علیه بعرفات بوذ جبریل

آمد و این آیت آورد الیوم اکملت لکم دینکم واتممت علیکم نعمتی ورضیت لکم الاسلام دینا و این هم ازین

بوذ کی پیغامبر گفت بنی الاسلام علی خمس شهادة ان لا اله الا الله وان محمدا رسول الله واقام الصلوة

وایتاء الزکوة وصوم رمضان وحج البیت من استطاع الیه سبیلا گفت بنا کردند مسلمانی را بر پنج چیز

یکی آنست کی گوای دهی کی خذای عز و جل یکی است و جز او خذای نیست و محمد رسول اوست و دیگر آنک

این پنج نماز اندر شبانروزی بگزاری چنانک فرموذه اند و دیگر آنک زکوة از خواسته خویش بدهی چنانک یاذ کرده آمد

و چهارم روزه ماه رمضانست و پنجم حج کردن خانه خذای هر کرا او را استطاعت باشد

واما اندر اول اسلام این روزه داشتن چنان بوذ چون نماز شام بوذی روزه بگشاذندی و طعام بخوردندی

و چون شفق فرو شذی طعام خوردن حرام شذ تا دیگر روز نماز شام و مر ترسایان را و جهوذان را این عادت

بوذ و امروز نیز هم چنین است چون روز فرو شوذ طعام بخورند سیر و آب بخورند و پس از آن هیچ چیز نخورند

وحرامست بریشان تا دیگر روز نماز شام چیزی خوردن پس یکروز پیغامبر علیه السلام نشسته بود بماه رمضان اندر
عمر بن الخطاب رضی الله عنه اندر آمد و گفت یا رسول الله مرا دوش سهوی بزرگ افتاده است
گفت چه بوذ آن یا عمر گفت من دوش مباشرت کردم با زن و هم چنانک طعام و شراب حرام بست اندر
پس از نماز شام این مباشرت نیز حرام بود پس پیغامبر علیه السلام تافته شد از حدیث عمر و عمر اندوهگن شد
همان ساعت جبریل آمد و این آیت آورد خدای گفت عز و جل

احل لكم ليلة الصيام الرفث الى نسائكم هن لباس لكم وانتم لباس
لهن علم الله انكم كنتم تختانون انفسكم فتاب عليكم وعفا عنكم
فالان باشروهن وابتغوا ما كتب الله لكم وكلوا واشربوا حتى
يتبين لكم الخيط الابيض من الخيط الاسود من الفجر ثم اتموا
الصيام الى الليل ولا تباشروهن وانتم عاكفون في المساجد تلك
حدود الله فلا تقربوها كذلك يبين الله اياته للناس لعلهم يتقون

پس اکنون حلال گشت بشب ماه رمضان مباشرت کردن با زنان و طعام و شراب خوردن حلال
گشت همه شب تا آنگه که فجر برآید و این سحر خوردن سنت اندر سنت گشت تا خلاف جهودان
و ترسایان باشد و این آیت بشان عمر فرو آمد و آنچ او کرده بود پس خدای تعالی او را عفو کرد و آن سحر زود
که پیغامبر گفت صلی الله علیه بعثت بالحنيفية السهلة و هم پیغامبر گفت علیه السلام وز اندر ثلثة
من سنتي وسنة المرسلين قبلي تعجيل الافطار وتاخير السحور ووضع اليمين على اليسار في الصلوة
گفت سه چیز از سنت منست و سنت پیغامبران که بوذند پیش از من یکی برودی روزه گشادن چون روز
فرو شده باشد و دیگر دیری سحر خوردن و سدیگر دست راست بر دست چپ نهادن اندر نماز و اینست

پیغامبر کفت صلی الله علیه و روایت کنند از علی بن الحسین بن علی بن ابی طالب کرم الله وجهه
کی او کفت روزه داشتن بر چهل روی است از آن ده روی فریضه است داشتن آن و ده روی حرامست
داشتن روزه و چهارده روی آنست کی خداوند بر اختیارست خواهد بدارد و خواهد بکشاید و سه روی از آن
روزها ادبست و روزهای فاضل و یک روی روزه تادیبست و یک روی روزه سفرست و یک روی روزه
بیماریست این همه چهل روی باشد اما او را کفتند باید کی ما را این شرح کنی علی بن الحسین کفت
اما این فریضها یکی روزه ماه رمضانست و دیکر صیام شهرین متتابعین است کی سوکند باظهار خورده باشد
و نیز هم چنانست کی کسی روزه ماه رمضان متعمدا دست باز دارد این دو ماه بپیوسته روزه واجب شود
بر او و نیز هر آن کسی کی مردی را بکشد بخطا او را برده آزاد باید کردن و دو ماه بپیوسته روزه دارد
و این آنست کی خدای عز و جل ومن قتل مومنا خطا فتحریر رقبة مومنة فمن لم یجد فصیام
شهرین متتابعین و اما آنک کفتم سوکند باظهار خورده باشد دو ماه روزه دارد بپیوسته
و این آنست کی کفت عز و جل والذین یظاهرون من نسائهم ثم یعودون لما قالوا
فتحریر رقبة من قبل ان یتماسا و نیز روزه کفارتست سوکند چنانک کفت عز و جل
لا یواخذکم الله باللغو فی ایمانکم ولکن یواخذکم بما عقدتم الایمان
فکفارته اطعام عشرة مساکین من اوسط ما تطعمون
اهلیکم او کسوتهم او تحریر رقبة فمن لم یجد فصیام ثلثة ایام
ذلک کفارة ایمانکم اذا حلفتم واحفظوا ایمانکم
و نیز روزه ستردن موی است اندر حرم داشتن بوقت موسم چنانک کفت عز و جل
فمن لم یجد فصیام ثلثة ایام فی الحج وسبعة اذا رجعتم تلک عشرة کاملة

و نیز روزه صید کردن اندر حرمست چنانک گفت او عدل ذلک صیاما و این قصه سورة المایده
گفته آید و دیگر روز اعتکافست و روزه نذرست و بدین قرار ازین ده روی آنست که فریضه است داشتن
چون ماه رمضان و اما آنچ حرامست از داشتن چون روزه روز عید فطرست و روزه روز عید اضحی است
و سه روزست از پس عید اضحی که ایام تشریق خوانند و روزه روز شکّ است که ما را فرموده اند که روز شک
روزه مدارید و گفته اند شک مدارید و روزه وصال است و از روزه پیوسته سال تا سال است که روا
نباشد مگر گاه گاه روزی دست بدارد و نیز روزه خاموشی است و آن آنست که پیش از مبعث پیغامبر ما بود
و روزه تطوع ایشان خاموشی بودی چنانک مریم داشت بوقت ولادت عیسی علیه و این آنجای که
عز و جل فقولی انی نذرت للرحمن صوما فلن اکلم الیوم انسیا و این نیز اکنون حرامست
و روزه آنست که داشتن آن قصد معصیت است که گوید این روزه از بهر بدارم و بر معصیت کنم تا آن
کفارت آن بود و روزه مرغوبست و غیره و از ده روی که یاد کردیم آنست که حرامست داشتن آن و اما آنچ روزه
دارند باختیار باشد روزه روز دوشنبه است و روز پنجشنبه و آدینه و آن سه روز که ایام البیض
خوانند و روزه صبرست و روزه شکرست و روزه شش روزه است از پس عید فطر و روزه روز عرفت
و روزه روز عاشورا است و روزه فرمانست و آن آنست که زن روزه ندارد مگر بفرمان شوهر و روزه
تادیبست و آن آنست که کودک نارسیده را فرمایند هفت ساله تا خوی روزه گیرد و آن بروی فرض نیست
و ثواب آن مادر و پدر را بنویسند و اما روزه اباحت آنست که کسی قی کند نه بکام خویش و از روز
بدارد و چیز نخورد قضا باید کردن آن روز را و این که بدارد آن روز روزه اباحت گویند و روزه سفرست
و روزه بیمارست که گروهی گویند بباید داشتن و گروهی گویند اگر خواهد بدارد و اگر خواهد بگشاید
و گروهی گویند بر بیمار و بر مسافر روزه نیست و هر که اندر سفر روزه دارد هم چنانست که اندر حضر بگشاید

واز خذای عز وجل رخصت است بیمار را روزه کشادن و بوقت درستی بداشتن و مستحب است
مسافر را که می کشاید و می دارد اما اکر بدارد و خللی نباشد روا است و اکر بکشاید روا است این است
تفسیر یا ایها الذین امنوا کتب علیکم الصیام تا انجا که گفت لعلکم تتقون
و بازگشتم بقرآن

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ
و کارزار کنید اندر راه خذای انکسها که

يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ
کارزار کنند با شما و از حد مگذرید که خذای

لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ
نه دوست دارد از حد گذرندکان و بکشید کافران را هر کجا

ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ

بیابیدشان وبیرون کنید ایشانرا از

حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ وَالْفِتْنَةُ

کجا بیرون کردند شمارا یعنی آنکه وفتنه

مبالغه

أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ

سخت تر باشد ازکارزار ومکنید کارزار باایشان

عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى

نزدیک مزگت مکه تا

يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ

کارزار کنند ایشان نخست اندر آن براگر کارزار کنند باشما

فاقتلوهم كذلك جزاؤا الكافرين

بکشید ایشان را هم چنین باداش کافران

فإن انتهوا فإن الله غفور

پس اگر باز پس شوند از کفر و جدال خدای آمرزگار است

رحيم وقاتلوهم حتى لا تكون

بخشاینده و کارزار کنید با ایشان تا نباشد

فتنة ويكون الدين لله فإن

فتنه‌ی و باشد دین خدای را پس اگر

انتهوا فلا عدوان إلا على

باز پس شوند نیست دشمنی مگر بر

الظالمين الشهر الحرام بالشهر

ستمکاران ماه حرام بماه

الحرام والحرمات قصاص فمن

حرام وحرمتها را قصاص باشد هرکه

اعتدى عليكم فاعتدوا عليه

ازحد بگذرد بر شما ازحد بگذرید براو

بمثل ما اعتدى عليكم واتقوا

همانک ازحد بگذشت بر شما وبترسید

الله واعلموا ان الله مع المتقين

از خدای وبدانید که خدای با پرهیزکارانست

وَأَنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا
ونفقه كنيذ اندر سبيل خداى ومه
تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ
اوكنيذتان بدستهاى خويش سوى هلاكت
وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ
ونيكوى كنيذ كه خداى دوست دارذ نيكوكارانرا
لمن قرا والعمرة بالرفع
وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ
وتمام كنيذ حج را وعمره را از بهر خداى بر اگر
أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ
بازداشتندتان بكنيذ آنچ آسانتر از قربان

وَلَا تَحْلِقُوا رُؤُسَكُمْ حَتَّى

ومه استرید سرهاتان تا

يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهُ شرط فَمَنْ كَانَ

برسد قربان بقربانگاه هرک باشد

مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ

از شما بیمار یا بدو رنجی باشد از

رَأْسِهِ فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ

سر او فدا بباید کردن از روزه یا

صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ فَإِذَا أَمِنْتُمْ

صدقه یا عمره یا قربان پس چون ایمن شوید

شرط خبر

فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ اِلَى الْحَجِّ فَمَا

هرک حوامذ عمره بهم باحج بکذاذ

شرط

اُسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ

اسان تر از قربان هرک نه

يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلٰثَةِ اَيَّامٍ فِي الْحَجِّ

یابذ روزه دارذ سه روز اندحج

وَسَبْعَةٍ اِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشَرَةٌ

و هفت روز چون بازگردید اینست ده

خبر

كَامِلَةٌ ذٰلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ اَهْلُهُ

روز تمام اینست انرا کنباشذ کسهای او

حاضري المسجد الحرام واتقوا

حاضر مزگت مكه وبترسيد

الله واعلموا ان الله شديد

ازخداى وبدانيد خداى سخت

العقاب الحج اشهر معلومات

عقوبتاست حج را ماهها است دانسته

فمن فرض فيهن الحج فلا رفث

هركه واجب سود براو اندران ماهها حج كردن نه مجامعت باشد

ولا فسوق ولا جدال في الحج

ونه فاسقي وبناهكارى ونه خصومت وجنگ اندر حج

على قراءة ابن كثير وابي عمرو

شرط

وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ

و آنچه كنيد از نيكى داند آنرا

ك عند قوم مبالغ

اللّٰهُ وَتَزَوَّدُوا فَاِنَّ خَيْرَ الزَّادِ

خداى و توشه برداريد كه بهترين توشه

ح ى م

اَلتَّقْوٰى وَاتَّقُونِ يَا اُولِى الْاَلْبَابِ

پرهيزكارى است و بپرهيزيد از من يا خداوندان خردها

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَبْتَغُوا

نباشد بر شما تنگى بجوييد

ك

فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ فَاِذَا اَفَضْتُمْ

فضلى از خداوند شما پس چون اندر آييد

مِنْ عَرَفٰتٍ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ عِنْدَ

از عرفات باذکنید خدایرا نزدیک

الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ

مزدلفه حرام وباذکنید اورا

كَمَا هَدٰيكُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ

چنانک راه نمود شمارا واگر ببودید مستنید ازبیش آن

لَمِنَ الضَّالِّينَ ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ

از گمراهان پس اندر شوید از

حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا

بجا اندر شوند مردمان وآمرزش خواهید

وسراقف

اللّٰهَ إِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ فَإِذَا

از خذای خذای امرزکارست بخشاینده برجون

قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا

بکزارده باشید حج شما یاذ کنید

مبالغه

اللّٰهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ

خذای را جون یاذکردن شما بدرشمارا یا سختر

خبر

ذِكْرًا فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ

یاذکردنی از مردمان کس است که کوید

نفی

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي

خذاوندما بده مارا اندر دنیا و نباشد اورا اندر

الآخرة من خلاق ومنهم من
از جهان هيچ بناوه وازيشان كراست

يقول ربنا آتنا في الدنيا
كه كويند خداوندما بده مارا اندرين جهان

حسنة وفي الآخرة حسنة
نيكوى واندان جهان نيكوى

وقنا عذاب النار أولئك لهم
وبرهان مارا ازعذاب آتش ايشانند كه ايشانراست

نصيب مما كسبوا والله سريع
بهرهٔ ازانچ ساختند وخداى زود

الْحِسَابِ ۝ م وَاذْكُرُوا اللّٰهَ فِي أَيَّامٍ
شمارست وياذكنيد خدايرا اندر روزكارى

مَّعْدُودَاتٍ ج فَمَنْ شرط تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ
شمرده هركه شتاب كند اندر دو روز

فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ ج وَمَنْ شرط تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ
نباشد بزه بر او وهركه تاخير كند نباشد بزه

عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَى خبر ج وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَ
بر او انرا كه پرهيزد وبترسيد از خداى و

اعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ م ۝
بدانيد شمارا سوى او حشر كنند تان

خبر

وَمِنَ النَّاسِ مَن يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ

واز مردمان کس است که خوش اید ترا گفتار او

فِي الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا وَيُشْهِدُ اللَّهَ

اندر زندگانی این جهان و گواه کند خذای را

خبر

عَلَىٰ مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ

بر انچ اندر دل اوست واو سخت تر خصومت کردن

قصه آدم علیه السلام

پس خذای عز و جل مر ادم را اندرین جهان افکند بالای ادم چنان بوذ کی بر پای خاستی سرش بذین اسمان نخستین
بر رسیذی و همه روز با فرشتکان حدیث می کردی پس خذای تعالی جبریل را بفرستاذ تا پر بر سر او مالید
و بالای او باز نشستا ارش آورد بارش ادم و ادم تافته شذ از بهر آنک کار موانست فرشتکان بیوفتاذ
پس انکه خذای تعالی فرموذ مر جبریل را تا یکی خانه از یاقوت سرخ بیاوردند و بذین جهان اندر انجا
کامروز مکه است بنهاذند و آن سنک کامروز حجر الاسود خوانند سنکی بوذ سپید هم از بهشت بیاوردند

و بر کوه آن خانه بنهادند و آن سنگ از عاج سپیذتر بوذ ۞ و جبرئیل بیامذ و آدم را آنجا برد و بلجندی آنجا بوذ و چون
حوا را باز یافت بسر کوه سراندیب باز رفتند و جبرئیل مر آدم را مناسک حج اندر آموخت ۞ و طواف کردن و آنچ
بباید اندر کار حج و هر سالی تا آدم زنده بوذ و فرزندان او همی آمذندی و بذان خانه بیت المعمور طواف همی کردندی
تا وقت طوفان نوح علیه السلم چون طوفان خاست ۞ خذای تعالی بفرموذ تا آن خانه را برداشتند و باسمان چهارم
بردند و آنجا بنهادند و اکنون این خانه باسمان چهارم است و برابر مکه است نهاذه و فرشتگان آنرا
طواف همی کنند و شب معراج پیغامبر ما صلی الله علیه آنرا طواف ۞ کرد و از جایگاه خانه همچنان
تهی همی بوذ تا روزگار اسمعیل پس خذای عز و جل ابرهیم را فرموذ تا با اسمعیل هم آنجایگاه که بیت المعمور
بوذه بوذ خانه‌ی بنا کردند از سنگ پس بروزگار پیغامبر ما صلی الله علیه کافران مکه که سیل آب بذین خانه اندر
همی افتاذ آن خانه را که ابرهیم کرده بوذ باز کردند و بر آوردند چنانک امروز هست ۞ و بنا همه بر آنجا بایذ رفتن
تا از آب ایمن گشت و این قصه خوذ گفته آمذ بذین کتاب ۞ اندر تمامی و لیکن مانده است پس ازین گفته آیذ
ان شا الله تعالی ۞ و باز گشتیم بقرآن ۞

وَاِذَا تَوَلّٰی سَعٰی فِی الْاَرْضِ لِیُفْسِدَ
و چون بر گرداذ - بشوذ اندر زمین تا فساد کند

فِیهَا ح وَیُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ ح
اندر آن و هلاک کند کشت و نسل مردمان

لمن قرا ویُهلِکُ بالرفع

وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ وَإِذَا قِيلَ

وخذای نه دوست دارد فساد وچون گویند

لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ

اورا بترس از خذای بگیرد اورا عزیزی و بزه کاری ببزه

فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ

بس بوذ اورا دوزخ وچون بذست بسترگاه

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ

واز مردمان کس است بخرد تن خویش را

ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ

جستن خشنودی خذای وخذای مهربانست

بالعباد يايها الذين امنوا

بندگان یا شما کی مومنانید

ادخلوا في السلم كافة ولا

اندر شوید اندر صلح همبشه همه و مکنید

تتبعوا خطوات الشيطان

متابعت پیشهای دیوانرا

انه لكم عدو مبين فان زللتم من

کاو شمارا دشمنی است هویدا بر اگر برلزدند از

بعد ما جاتكم البينات فاعلموا

پس اخ بیامد شما بدایتها بدانید

إن الله عزيز حكيم هل ينظرون

بخداى بى همتاست با حكمت هيچ بينند

إلا أن يأتيهم الله في ظلل من

مگر كه بيايد شان فرمان خداى اندر پاره‌ى از

الغمام والملائكة وقضى

ابر و فرشتگان وگزارده شود

الأمر وإلى الله ترجع الأمور

كار و سوى خدايست بازگشت كارها

سل بني إسرائيل كم آتيناهم

بپرس فرزندان يعقوب را چند بداديم ايشانرا

مِنْ آيَةٍ بَيِّنَةٍ وَمَنْ يُبَدِّلْ نِعْمَةَ
از حجت هویدا وهرکه بدل کند نعمت

اللهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللهَ
خدای از پس انک بیامد بدو بخدای

شَدِيدُ الْعِقَابِ زُيِّنَ لِلَّذِينَ
سخت عقوبت کننده است بیاراستند آن

كَفَرُوا الْحَيَوٰةُ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ
کافران زندگانی این جهان ومی افسوس کنند

مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ اتَّقَوْا
از انکسها که بگرویدند وانکسها که بپرهیزند

فوقهم يوم القيامة ح والله يرزق

از ایشان باشند روز قیامت وخدای روزی دهد

من يشاء بغير حساب كان

انرا که خواهد بی شمار هستند

الناس أمة واحدة فبعث الله

مردمان گروهی یگانه بفرستاد خدای

النبيين مبشرين ومنذرين عند قوم

پیغامبران مژده دهندگان مرده دهندگان وبیم کنندگان

وأنزل معهم الكتاب بالحق ليحكم

وبفرستاد با ایشان کتاب بحق تا داوری کنند

خبر ک
بَيْنَ ٱلنَّاسِ فِيمَا ٱخْتَلَفُوا فِيهِ
ميان مردمان بدانچ مخلف شدند اندران

نفی
وَمَا ٱخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا ٱلَّذِينَ
نه شدند مخلف اندران مگر انکسها که

اذ
أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَاتُ
کارمیراث دادند ازپس انچ بیامدشان حجتها

ک
بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ آمَنُوا
افزون جستن میان ایشان راه نمود خدای انکسهارا که بگرویدند

وهو تام عند ابی حاتم

خبر ح
لِمَا ٱخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ ٱلْحَقِّ بِإِذْنِهِ
از میان انک مخلف شدند اندران از حق بفرمان خویش

خبر

وَاللّٰهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَىٰ

وخداى راه نمايد آنرا كخواهد سوى

م

صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۝ أَمْ حَسِبْتُمْ

لازام منقطعة

راه راست يا پنداريد

نفی

أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ

كاندر شويد بهشت وهنوز نيامد شما

ح

مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ

مثل وخبر آنكسهاكه كذشتند از پيش شما

مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا

برسيد شان سختيها وگرسنها وبرنج افتادند

حَتّٰى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ

تا گويند پيغامبر وآنكسها كه

استفهام

ءَامَنُوا مَعَهُ مَتٰى نَصْرُ اللّٰهِ اَلَا

بگرويدند با او كى باشد نصرت خداى بدانك

اِنَّ نَصْرَ اللّٰهِ قَرِيبٌ يَسْـَٔلُونَكَ

نصرت خداى نزديكست همى پرسند ترا

استفهام شرط

مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا اَنْفَقْتُمْ

از آنچ همى هزينه كنند بگوى آنچ هزينه كرديد

مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَبِينَ

از نيكى مادر وپدر بچاره دهيد وخويشاوندان را

وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ
و راه   و درویشان را   وسمار را

السَّبِيلِ ~~کح~~ شط وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ
از   کنید   و آنچ   روندگان را

خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ م كُتِبَ
واجب کردند   داناست   بذان   خدای   نیکی

عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَكُمْ كح
شما را   دشوار آید   و آن   کارزار   بر شما

وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ
و آن   چیزی   که نخواهید   و زود باشد

مبالغه

خير لكم وعسى ان تحبوا

بهتر باشذ شمارا وروذ باشذ كه دوست داريذ

مبالغه

شيا وهو شر لكم والله يعلم

چيزى وان شر باشذ شمارا وخذاى داند

وانتم لا تعلمون يسئلونك عن

وشما ندانيد همى پرسند ترا از

الشهر الحرام قتال فيه قل

ماه حرام كارزار كردن اندران ماهها بگوى

قتال فيه كبير وصد عن سبيل الله

كارزار اندرآن بزرگ باشذ وبازداشتن از راه خذاى

وكفر به والمسجد الحرام و

وكافر شدن بخداى و بمزگد مكه

اخراج اهله منه اكبر عند

بيرون كردن كسهاى او يعنى مومنانرا از مكه بزرگتر نزديك

الله والفتنة اكبر من القتل

خداى وفتنه بزرگتر از كارزار

ولا يزالون يقتلونكم حتى

ونه هميشه كارزار كنند با شما تا

يردوكم عن دينكم ان استطعوا

باز برند از دين شما اگر توانند

133

٢٦٥

شرط
ومن يرتدد منكم عن دينه
وهركه برگردد از شما از دين خويش

فيمت وهو كافر فأولئك
وبميرد واو كافر باشد ايشانند

حبطت أعمالهم في الدنيا
كه تباه شد كردارهاشان اندرين جهان

ج
والآخرة وأولئك أصحاب
وان جهان وايشانند خداوندان

ك م
النار هم فيها خالدون
آتش ايشان اندرانجا جاودانه باشند

و این بطن النخله جای است بر کناره طایف بر آن راه کی از مکه بطایف روند و این غزو بدان وقت بود
کی پیغامبر علم بسیار غزوها کرده بود و از اهل مکه بسیار کشته بود پس پیغامبر علم همی خواست کی بداند
کی اهل مکه چه اندیشه اند و چه حرب او را ساخته اند یا نه و هیچ خلق از یاران از آنجا نیارست شدن پس عبد الله
بن الجحش را بخواند پیغامبر علم و گروهی را از یاران با او نامزد کرد و یکی رقعه بنبشت و مهر بر آن رقعه
نهاد و آن رقعه مر عبد الله بن الجحش را داد و او را گفت برو و این یاران را با خویشتن ببر و بر راه مکه بیرون
رویذ و تا دو منزل از مدینه بیرون رویذ این رقعه بر مخوان پس آنکه این رقعه برخوان و هر کی با منست
خوذ با تو برود بگوی تا برود و هر کی باز گردد بگوی تا باز گردد و بر هیچ خلقی سختی مکن و عبد الله
بن الجحش برفت و یاران او کی پیغامبر علم با او نامزد کرده بود با او برفتند و تا دو منزل از مدینه بیرون
شدند پس عبد الله بن الجحش آن رقعه برخواند و بدان رقعه نوشته کی برو تا بروی و برسی تا مردمان
مکه چه همی کنند و چه می سازند و چه خواهند کردن تا ما آگاه شویم و هر کی خواهد کی برود با خویشتن
ببر شان و هر کی خواهد کی باز گردد بر او هیچ حرج نیست پس عبد الله گفت چه می بینید یاران گفتند
ما باز نگردیم و همه برفتند همچنان تا بطن النخله رسیدند چون فراز شدند نگاه کردند
یکی کاروان دیدند کی همی آمدند از طایف یکبار زاوای فرو آمده بودند و ادیم طایفی داشتند
و مویز طایفی و از طایف مهتران بودند بدان کاروان اندر و از مکه بودند همچنان و ماه محرم بود و این
ماه محرم از شمار ماههای حرامست پس آن کاروانیان چون ایشان را بدیدند بترسیدند و عبد الله
ابن الجحش چون بدید کایشان بترسیدند سبک بنشست و سر بتراشید آمد و سر برهنه کرد این کاروانیان
ایمن شدند و گفتند این حاجیان اند کی حرم گرفته اند و این کاروانیان برباط اندر شدند و فرو آمدند

چون وقت رفتن بوذ و کاروان بار بر نهاذند و از رباط بیرون آمذند عبد الله بن الجحش با یاران فراز
رسیذند و اندر کاروان افتاذند و کاروان را بزذند و بسیار کس را بکشتند و کاروان را جمله ببردند
و آنچ نکشته بوذند از مردمان همه را اسیر کردند و سوی مدینه بردند و تنی چند بجستند و بمکه باز
شذند و اهل مکه را آگاه کردند و از مکه خلقی بیرون آمذند تا بذین بطن النخله و عبد الله بن الجحش را طلب
کردند و او با یاران دور رفته بوذند و آن کاروان را برده بوذند و مردمان مکه ایشان را اندر نیافتند
پس اهل مکه بمکه باز شذند و مر پیغامبر را عم بسیار ملامت کردند و گفتند هرگز کس بماه حرام
اندر این نکردی تو کردی و این کاروان را بفرموذی تا بزذند پس چون این کاروان نزدیک مدینه برسیذ
و عبد الله آن خواستها را بمدینه برد و پیش پیغامبر برد پیغامبر عم از آن کار ناخوش شذ و بر عبد الله
بن الجحش خشم گرفت و گفت چرا بماه حرام اندر این کاروان بزذی پس پیغامبر عم بفرموذ تا آن خواستها
همه جای نهاذند و آن اسیران را همه جای بنشاندند و گفت کس را با ایشان کار نیست تا من بنگرم
تا خذای عز و جل مرا کار ایشان اندر چه فرمایذ و آن همه خواستها را با آن اسیران نگاه همی داشت
پس جبریل آمذ و این آیت آورد

یسلونک عن الشهر الحرام قتال فیه قل قتال فیه کبیر وصد
عن سبیل الله وکفر به والمسجد الحرام واخراج اهله
منه اکبر عند الله والفتنة اکبر من القتل

گفتا ایذون همی پرسند ترا از ماه حرام و همی گویند که حرب کردن اندر ماه حرام بزرگ است و لکن باز
داشتن از راه خذای و کافری کردن و کافر شذن بخذای و بیرون کردن پیغامبر او را و اهل پیغامبر او را
از مکه و از مسجد حرام بسیار بزرگترست بنزدیک خذای تعالی از حرب کردن اندر ماه حرام پس چون این

پس آمذ پیغامبر علیه السلام عبد الله بن الجحش را بخوانذ و ورا بنواخت و آن همه خواستها بر یاران قسمت کرد
و آن همه اسیران را باز فروخت و این حدیث کوتاه شد و از پس این بود که وقعت حرب بدر افتاد و این
قصه تمامی که آید هم بذین محل اندر گفته آید بشرح و بیان بسوره ال عمران ان شا الله تعالی
و بازگشتیم بقران

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا
گ ایشان که بگرویدند و ایشان که هجرت کردند

وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
و جهاد کردند اندر سبیل خدای

أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ
ایشانند گ امید دارند بخشایش خدای و خدای

غَفُورٌ رَحِيمٌ يَسْأَلُونَكَ عَنِ
امرزگارست بخشاینده می پرسند ترا از

ك ح
الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ
می خوردن وقماربختن بگوی کاندران بزه باشد

ح
كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا
بسیار ومنفعتها مردمانرا وبزه ایشان هردو

مبالغه ح
أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ
بزرگترست از منفعت آن وهمی پرسند ترا

استفهام ك وم ح
مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ
ازانچ هزینه کنند بگوی از افضل مال باشد

كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ
چنین پدید کند خدای شمارا حجتها

لعلكم تتفكرون فى الدنيا و

تا مگر شما اندیشه کنید اندر این جهان و

الاخرة ويسلونك عن اليتمى

از جهان و می پرسند ترا مبالغ از یتیمان

قل اصلاح لهم خير وان

بگوی نیکو داشتن ایشان را بهتر است و گر

تخالطوهم فاخوانكم والله

آمیختگی کنید با ایشان برادران شمااند و خدای

يعلم المفسد من المصلح ولو

داند خاین کار را از نیکوکار و گر

شاء الله لاعنتكم ان الله عزيز

خواهدی خدای تنگ کندی کار بر شما خدای شاهمتاست

۝ حكيم ولا تنكحوا المشركات

وباحکمت وبزنی مکنید زنان کافره را

حتى يؤمن ولامة مؤمنة

تا بگروند وپرستاری مومنه

مبالغه

خير من مشركة ولو اعجبتكم

بهتر از زنی آزاد کافره وگر خوش آید شمارا

ولا تنكحوا المشركين حتى يؤمنوا

وبزنی مدهید کافرانرا زنان شما تا بگروند

وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ

وبنده‌ی مومن بهتر از آزادی کاو

وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى

واگرچه ازخوش آید شما را ایشان که مے خوانند سوی

النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُوا إِلَى الْجَنَّةِ

لمن رفع والمغفرة

آتش وخدای خوانداتان سوی بهشت

وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ

وامرزش بفرمان او وپیدا کند ایتهای خدای

لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

مردمان را تا مکر ایشان پند گیرند

137

٢٧٨

وَيَسَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ

وبپرسند ترا از حیض زنان بگوی کہست

وهو وقف نافع

أَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَآءَ فِي

بلیذ وحرام جدا شوید از زنان اندر

عند قوم

الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى

روزگار حیض ونا نزدیکی مکنید با ایشان تا

يَطَّهَّرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ

پاک شوند چون پاک شوند بیایید بذیشان

مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ

حالک فرمود شما را خدای کہ خدای دوست دارد

التوابين ويحب المتطهرين

توبه كنانرا ودوست دارذ باكانرا

نساؤكم حرث لكم فاتوا حرثكم

زنان شما كشت زارند شمارا .برويذ بكشتهاى شما

انى شيتم وقدموا لانفسكم

جون خواهيذ وفرزند خواهيذ خويشتنرا

واتقوا الله واعلموا انكم

وبترسيذ ازخداى وبدانيذ كشما

ملاقوه وبشر المومنين ولا

بيننيذ اورا ومرده ده مومنانرا ومكنيذ

تجعلوا الله عرضة لايمانكم

مکنید خدای را بهانهٔ سوگندان شما

ان تبروا وتتقوا وتصلحوا

کهی خیر کنید و پرهیزید از بزه و نیکوی کنید

بين الناس والله سميع عليم

میان مردمان و خدای شنواست و دانا

لا يؤاخذكم الله باللغو في

نگیرد شمارا خدای بفضول اندر

ايمانكم ولكن يؤاخذكم بما كسبت

سوگندان شما ولکن بگیرد شمارا بدانچ بعمدا می داند

قلوبكم والله غفور حليم

سوی دلهای شما وخدای امرزکارست بردبار

للذين يؤلون من نسائهم تربص

آنکسهارا که بجدا شوند ازجامه اززنان خویش چشم بایدداشتن

اربعة اشهر فان فاءو فان الله

چهار ماه پس اگر بازنکریکر کردند بخدای

غفور رحيم وان عزموا

امرزکارست بخشاینده وکراهنگ کنند

الطلاق فان الله سميع عليم

طلاق دادن بخدای شنواست دانا

۲۸

وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ

وازنان طلاق داده چشم دارند بتنهاشان

ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ ج وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ

سه باکی ونه حلال باشد ایشانرا که پنهان کنند

خب مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ

آنچه بیافرید خدای اندر رحمهاشان اگر

كُنَّ يُؤْمِنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ

هستند می گروند بخدای مبالغ وبروز

الْآخِرِ ك وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ

بازپسین وشوهرانشان سزاوارترند بباز بردن ایشان

ع

فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا وَلَهُنَّ
اندر آن خانه خویش اگر خواهند سازش و نیکوی و زنانرا است

مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ
هم چانک بر ایشانست بنکوی

وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ
و مردمانرا بر ایشان پایگاهیهاست و خدای

عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۝ الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ
ناستمناست باحکمت و طلاق دوباره

فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ
بازگرفتن باشد بنکوی یا رها کردن

بالإحسان ولا يحل لكم أن تأخذوا
بنیکوکاری ونه حلال باشد شمارا که بگیرید

مما آتيتموهن شيئا إلا أن يخافا
ازانچ فراداده آید چیزی مگر کی بترسند

ألا يقيما حدود الله فإن خفتم
کنه . بپای دارند حدهای خدای پس اگر . بترسید

ألا يقيما حدود الله فلا جناح
کنه . بپای دارید حدهای خدای نباشد تنگی

عليهما فيما افتدت به تلك
بر ایشان دو . اندر آنچ فدا کرد آنرا . بدان زخویشتن را اینست

شرط

حُدُودَ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ

حدهای خدای تا نه گذرند ازان وهرک

يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ

بگذرد از حدهای خدای ایشان باشند ایشان

الظَّالِمُونَ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ

ستمکاران بر اگر طلاق دهد اورا تا در رسوم نه حلال باشد اورا

لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّىٰ تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ

اورا ازپس تا بزنی کند اورا شوی جز او

فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا

بر اگر طلاق دهد اورا نباشد تنگی بر ایشان دو

141

أَنْ يَتَرَاجَعَا إِنْ ظَنَّا أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ

که باز بکدیگر آیند که بدانند که بپای دارند حدهای

لمن قرأ نبينها بالنون

اللَّهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا

خدای و اینست حدهای خدای بیدا همی کند آن

لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ

گروهی را که بدانند و چون طلاق داده باشید زنانرا

فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ

برسند بنام زده ایشان باز گیرند ایشانرا بنیکوی

أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا

یا گسی کنید ایشانرا بنیکوی و باز

تمسكوهن ضرارا لتعتدوا ك

مگیرید ایشان را ازین عدت بستم تا از حد بگذرانید

شرط

ومن يفعل ذلك فقد ظلم نفسه ج

و هر کی کند آن ستم کرده باشد بر تن خویش

ولا تتخذوا آيات الله هزوا ج واذكروا

و مگیرید ایتها خدای بافسوس و یاد کنید

خبر

نعمت الله عليكم وما أنزل

نعمت خدای بر شما و آنچ فرو فرستاد

عليكم من الكتاب والحكمة يعظكم

بر شما از کتاب و حکمت می پند دهد شما را

142

بِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ

بدان و مترسيد از خداى وبدانيد كه خداى

بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ وَإِذَا طَلَّقْتُمُ

بهر چيزى داناست وچون طلاق دهيد

النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ

زنانرا برسد بنام زده ايشان مه كشاريد ايشانرا

أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاضَوْا

كه زنى كنند شويان خويشرا چه بپسندند

بَيْنَهُمْ بِالْمَعْرُوفِ ذَٰلِكَ يُوعَظُ

ميان ايشان زنان شوى بنيكوكارى آنست كه مى پند دهند

حب
به من كان منكم يؤمن بالله
بدان انرا كباشد از شما بگروذ بخداى

مبالغ كخ
واليوم الآخر ذلكم أزكى
وروز بازپسين آن تان پاكيزه تر باشد

مبالغ ح
لكم وأطهر والله يعلم وأنتم
از شما وپاكيزه تر وخداى داند وشما

م
لا تعلمون والوالدات يرضعن
ندانيد شير دهند
ومادروبذكان

حب
أولادهن حولين كاملين لمن
فرزندان خويشرا دوسال تمام انرا

أَرَادَ أَن يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ وَعَلَى

خواهد کتمام شیر دادن و بر

الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ

بدو فرزند باشد طعام ایشان و پوشش ایشان

بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا

بنیکوی خواهد از تنی مگر

وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا

توانای از باشد نه زیان کنا مادر فرزند شرا

وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ وَعَلَى

و نه نیز پدر با فرزند خویش و بر

لا تضار بالرفع مكي وابو عمرو

الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَاِنْ اَرَادَا

میراث برنیز باشد هم چون آن بعض کودک وپس اگر خواهند

فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ

تا از شیر باز کردن از خشنودی از شان دو ومشورتی

فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَاِنْ اَرَدْتُمْ

نباشد تنگی برشان هر دو وگر خواهید

اَنْ تَسْتَرْضِعُوا اَوْلَادَكُمْ فَلَا

که شیر دهید فرزندان شمارا نباشد

جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ

تنگی برشما چون بسپارند شما آنچ بداده اید

بالمعروف واتقوا الله واعلموا

بنیکوی وبترسید از خدای وبدانید

ان الله بما تعملون بصير والذين

که خدای بدانچه همی کنید بیناست وانکسها که

يتوفون منكم ويذرون ازواجا

بمیرند از شما وبمانند جفتانرا

يتربصن بانفسهن اربعة اشهر

صبر کنند از جفتان باتنهاشان چهار ماه

وعشرا فاذا بلغن اجلهن فلا

وده روز پس چون برسند باخر عدت ایشان نباشد

جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي

تنگی برشما اندرانچ کنند اندر

أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا

تنهاشان بنیکوی وخدای بدانچ

تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۝ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ

می کنید داناست ونباشد تنگی برشما

فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خِطْبَةِ

اندرانچ عرضه کنند برشما از بخزکردن حلال

النِّسَاءِ أَوْ أَكْنَنْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ

بازنان یا بنهان کنید اندر تنهاء شما

عَلِمَ اللّٰهُ اَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ

داند خدای کشما اوباذکنند بنکوبذ

وَلٰكِنْ لَا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا اِلَّا

ولکن مه وعده کنید ایشان را بنهان اندرعاذ مکر

اَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا وَلَا

کی کوییذ کفتاری نیکونه اجابت ومه

تَعْزِمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتّٰى

قصد کنید بستن نکاح تا

يَبْلُغَ الْكِتَابُ اَجَلَهُ وَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ

برسذ کتاب یعنی وعده بسرآیذ وبدانیذ کخدای

يَعْلَمُ مَا فِىٓ أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ
داند آنچ اندر تنهاى شما بپرهيزيد ازان

وَاعْلَمُوٓا أَنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ
وبدانيد خداى آمرزگارست بردبار

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ
نباشد تنگى بر شما كه طلاق دهيد زنانرا

مَا لَمْ تَمَسُّوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ
آنچ نه بهم آمده‌اند بااىشان يا واجب كرده‌ايد ايشانرا

فَرِيضَةً وَمَتِّعُوهُنَّ عَلَى ٱلْمُوسِعِ
ايشانرا كابينى وبرخوردارى دهيدشان بر فراخى

قَدَرُهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدَرُهُ مَتٰعًا

اندازهٔ آن وبر تنگی اندازهٔ انکس برخورداری

بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ

بنیکوی واجبست بر نیکوکاری

وَإِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ

وگر طلاق کنید ایشانرا از پیش که

تَمَسُّوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ

بهم اید با ایشان وشما واجب کرده اید ایشانرا

فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا

فریضهٔ یعنی کابینی بریکی نیمه باید دادن ازانچ واجب کرده اند مگر

اَن يَعْفُونَ اَوْ يَعْفُوَا الَّذِى بِيَدِهِ

كى اندر گذارند يا اندر گذارد آنك بدستش اوست

مسأله

عُقْدَةُ النِّكَاحِ وَاَنْ تَعْفُوا اَقْرَبُ

بستن نكاح وكى اندر گذاريد نزديكتر باشد

لِلتَّقْوى وَلَا تَنْسَوُا الْفَضْلَ

پرهيزكارى را ومه فراموش كنيد فضل

مصله

بَيْنَكُمْ اِنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

ميان شما خداى بدانچ همى كنيد بيناست

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلوٰةِ

نگاه داريد بر نمازها و نماز

الوسطى كح وقوموا لله قانتين م عند اللولوي

نماز دیگر وبپای باشید بشب خذایرا فرمان برداران

فان خفتم فرجالا او ركبانا كح

بس اكر می ترسید پیاده باشید یا برنشسته

فاذا امنتم فاذكروا الله كما مصه

چون ایمن باشید یاد کنید خذایرا چنانك

علمكم ما لم تكونوا تعلمون خ م

اندر آموخت شمارا آنچ نبودید بدانستید

والذين يتوفون منكم ويذرون

وآنكسها كه بمیرند ازشما وبمانند

أَزْوَٰجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَٰجِهِم
جفتانی وصیت کردن زنان خویشرا

مَّتَٰعًا إِلَى ٱلْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ
برخوردارى تا سر سال بجز بیرون کردن

فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ
پس اگر خود بیرون شوند نباشد بزه بشما

فِيمَا فَعَلْنَ فِىٓ أَنفُسِهِنَّ مِن مَّعْرُوفٍ
اندانچ کنند اندر تنهاشان از نیکوی

وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ وَلِلْمُطَلَّقَٰتِ
وخدای ناهمتاست باحکمت وزنان طلاق داده را

عند قوم

مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى

برخورداری است بنکوی واجبی است بر

الْمُتَّقِينَ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ

پرهیزکاران چنین پدید کند خدای شما را

آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

آیتهای خویش تا مگر شما خرد کار بندید

اما طلاق زنان بباید دانستن و طلاق مر ایشانرا بعدت باید دادن چنانک خدای گفت عز و جل بسورة الطلاق اندر
فطلقوهن لعدتهن و اندر آن وقت که زن حایض باشد روا نباشد اورا طلاق دادن تا آنکه کی پاک
گردد آنکه طلاق باید دادن و بیش از یک طلاق نشاید دادن و بفرمایش تا عدت نگیرد و اگر بدان
بماند اندر خواهد اورا باز زنی کند و باز گیردش و اگر نه بباید بودن تا حایض شود و پاک شود آنکه یک
طلاق دیگر بدهدش و همچنان امر بدین صفت بود تا سه بار پاک شود از حیض و سه طلاق تمام شود چون

طلاق او دو بار بداده باشد هنوز یک طلاق بدست مرد بود اگر خواهد کی بازنی گیرد روا باشد از قول خداوند
عز و جل الطلاق مرتان فامساک بمعروف او تسریح باحسان پس اگر نخواهد کی اورا
بازنی گیرد بباید بودن تا بار سدیگر حایض شود و پاک شود انگه طلاق باید دادن و چون برین گونه سه بار
طلاق داده باشد انگه کار از دست مرد برفت و هرگز روا نباشد کی اورا بزنی کند تا انگه کی این زن شوهری دیگر
بکند پس اگر طلاق دهدش انگه روا باشد اگر بزنی گیرد چنانک گفت عز و جل
فان طلقها فلا تحل له من بعد حتی تنکح زوجا غیره
یعنی الطلاق الثالثة اینست طلاق عدت و طلاق سنت نیز هم چنین باشد و برین گونه باید دادن
و محمد بن جریر اندرین همی گوید کی طلاق زنان بر ده روی است از ان یکی طلاق عدت است و دیگر
طلاق سنت است و سدیگر طلاق زنی است کی بار دارد و چهارم طلاق زنی است کی مرد با او گرد نیامده باشد
و پنجم طلاق زن حایض است و ششم طلاق زن کبیر است و هفتم طلاق غایب است و هشتم
طلاق خلع است و نهم طلاق ملاعنه و دهم طلاق بیمار است اما طلاق عدت گفته امد و طلاق سنت نیز
هم برین گونه باشد و اما از طلاق زنان کی بار دارند هر از وقت کی خواهند کی طلاق دهند چون بار بنهند
از عدت بیرون آیند و اما از طلاق آن زن کی شوهر با او گرد نیامده باشد چون طلاق دهند هم انگه از و
جدا شود و هیچ باکی نکند و حال عدت نیز از و زایل شود از بهر انک هنوز با او گرد نیامده باشد و اما طلاق
این زن کی او را حیض نیوفتیده و از زنان کی پیر گشته باشد سبیل یکی است چنانک چون سر ماه او را
طلاق دهند چون سه ماه تمام شود انگه بریده شود و گر این زن خواهد بزنی او تواند شدن انگه شوهری
دیگر کند و اما طلاق غایب آنست که چون ماه ببینند طلاق دهند و تاریخ اندر نامه پیدا کنند چون از تاریخ
سه ماه بگذرد عدت او تمام شده باشد و این عدت خلاف متوفی عنها زوجها باشد و اما نکاح

کردن نیز بروی تمامست نکاح کردن دختر بالغه است تا شوی بوذ کی بی امر پذر با ولی یا سجل قاضی روا باشذ
و اما نکاح زن شوهر بوده شغامبر گفت الایمه املک بنفسها من ولیها یعنی کی و خویشتن را شوهر
تواند داذن و این قصه طلاق داذن زنان تمامی گفته آیذ بجایگاه خویش و اینجا این قدر کفایتست تا بیت
فرو نشوذ و بازگشتیم بقرآن

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ
نبینی سوی آنکسها که بیرون کردند از خانها خویش

وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ
و ایشان هزاران بوذند از بنی اسرائیل از بیم مرگ گفت

لَهُمُ اللّٰهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ م إِنَّ اللّٰهَ
ایشانرا خدای بمیریذ پس زنده کرد ایشانرا خدای

عند قوم
لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ
خداوند فضل است بر مردمان ولکن

أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ۝ وَقَاتِلُوا
بیشتر از مردمان نه شکر کنند و کارزار کنید

فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ
اندر سبیل خدای و بدانید که خدای

لاستفهام

سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۝ مَنْ ذَا الَّذِي
شنواست و دانا کیست آنکه

يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا
وام دهد خدای را وامی نیکو

فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً
بیفزاید بکدو کند او را افزونی بسیار

وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ وَإِلَيْهِ

و خذای بستاند و بدهد و سوی او

تُرْجَعُونَ

باز گردانند شمارا

و این قصه ذوالکفل علیه چنان بوذ که گروهی از بنی اسرائیل بشهری بوذند که نام آن شهر ایله بوذ و آنجا گروه بسیار بوذ از بنی اسرائیل و بدان شهر اندر صعب بیماری افتاذ و بدان اندر بسیار کس بمردند و چندین هزار مرد بسکالیدند و از مرگ بگریختند از بسیاری مرگ که بدان شهر اندر بوذ و از آن شهر برفتند تا مرگ ایشان را اندر نیابذ پس همچنان گرد آمذند و از آن شهر برفتند هم آنجا مرگ ایشان را اندر یافت که مقدار یک فرسنگ رفته بوذند و جمله بمردند و مردمان آن شهر آگاه شذند و بیامذند و خواستند که ایشان را بگور کنند پس هر چند جهد کردند نتوانستند پس همچنان دست باز داشتند ایشان را و دیواری گرداگرد ایشان اندر کردند و ایشان بدان دیوار بسته اندر بماندند مرده تا سالها بر آمذ و همه بریزیدند پس چون سالها بر آمذ ذوالکفل علیه بروز آمذ یک روز بدان دیوار بست و بر آن بگذشت و او را قصه این مردمان بگفتند و او بعجایب بدان دیوار بست و بر آن اندر نگاه همی کرد و پس هم آنجا دو رکعت نماز کرد و گفت یا رب تو قادری که ایشان را زنده گردانی تا خلق مر ایشان را ببینند

و عبرت گیرند بر همه آنکه باران ایستاد و از دیوار بیت بر آب شد و از مردهان همه زنده گشتند
و از آن آب بیرون آمدند و بشهر خویش باز آمدند و همی زیستند تا آن وقت که اجل ایشان بسر آمد و بمردند
و اندرون گویند که هر کسی که از نسل آن مردمانست چون اندامهای او بنم آلند از وی بوی مردار آید
و اندرون گویند که آن روز که آن مردگان زنده شدند روز نوروز بود و این رسم که روز نوروز بر سر کسی آب
بر یکدیگر ریزند از آن مردگان افتاد و معنی آب بر یکدیگر ریختن آنست که گویند زنده باشیا زنده باشیا
والسلم و باز گشتیم بقرآن

ألم تر إلى الملإ من بني إسرائيل من بعد موسى
ننگری یا محمد سوی گروهان از فرزندان یعقوب از پس موسی

إذ قالوا لنبي لهم ابعث لنا ملكا
که گفتند پیغامبری را بفرست ما را پادشاهی

نقاتل في سبيل الله قال
تا کارزار کنیم اندر سبیل خدای گفت

استفهام

هَلْ عَسَيْتُمْ اِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ

هيچ هستيد شما كه واجب كند بر شما

استفهام كح

الْقِتَالُ اَلَّا تُقَاتِلُوا قَالُوا وَمَا

كارزار كه كارزار كنيد گفتند و چه بوده است

لَنَا اَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَ

مارا كه كارزار كنيم اندر سبيل خداى و

كح

قَدْ اُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَاَبْنَائِنَا

بيرون كردند مارا از سرايهاى ما و فرزندان ما

حين

فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا

چون واجب كردند بر ايشان كارزار برگرديدند

إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ
مگر اندکی از ایشان و خدای داناست

بِالظَّالِمِينَ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ
بستمکاران و گفت ایشانرا پیغامبران ایشان

إِنَّ اللّٰهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ
خدای بفرستاد شمارا طالوت

استفهام

مَلِكًا قَالُوا أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ
پادشاه گفتند چگونه باشد اورا

مبالغه

الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ
پادشاهی بر ما و ما سزاوارتریم بپادشاهی

مِنْهُ وَلَمْ يُوتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِ

ازو و نه داذندش فراخي از خواسته

قَالَ إِنَّ اللّٰهَ اصْطَفيهُ عَلَيْكُمْ

كفت آن پيغامبر كه خذاي بر كزيذ اورا بر شما

وَزَادَهُ بَصْطَةً فِي الْعِلْمِ

و بيفزوذ اورا فراخي كستردن اندر دانش

وَالْجِسْمِ وَاللّٰهُ يُوتِي مُلْكَهُ

و اندر تن وخذاي بدهذ ملك خويش

مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

انرا كه خواهذ وخذاي فراخ كارست دانا

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ
وگفت ایشانرا پیغامبر ایشان که نشان پادشاهی اوست

أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ كح فِيهِ سَكِينَةٌ
که بیارد بشما تابوت اندر آن آرامش است

مِنْ رَبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ خبر مِمَّا تَرَكَ آلُ
از خداوند شما و ماندگار از آنچه بماند کسهای

مُوسَىٰ وَآلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ
موسی و کسهای هرون برگیرند آنرا

الْمَلَائِكَةُ إِنَّ كح فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لَكُمْ
فرشتگان که اندر آن نشانست شمارا

حين
ان كنتم مومنين فلما فصل
اكر هستيد مومنان چون جمع كرد ودا وركرد

طالوت بالجنود قال ان الله
طالوت سپاه را گفت كه خداى

شرط
مبتليكم بنهر ح فمن شرب منه
ازموده كردن شمارا بجوى هرك بياشامد ازان

شرط
فليس مني ح ومن لم يطعمه فانه
نيست ازمن وهرك نخورد ازان اوست

خبر
مني الا من اغترف غرفة
ازمن مكر انكس بردارد مشتى كفى

بِيَدِهِ فَشَرِبُوا مِنْهُ اِلَّا قَلِيلًا

بدست خويش بياشاميدند ازان مگر اندکی

مِنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ

ازيشان چون بگذشت او وان کسها که

آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ

گرويدند با او گفتند بني اسرايل نيست طاقت مارا

لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ

مارا امروز بجالوت وسپاه او

قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ اَنَّهُمْ مُلَاقُوا

گفتند انکسها که مي دانستند کايشان ببينند

BIBLIOTHÈQUE NATIONALE R F MANUSCRITS

اللهِ كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ

خذایرا چندا از کروهی اندک غلبه کرد

فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللهِ وَاللهُ

کروهی بسیاررا بفرمان خذای وخذای

مَعَ الصَّابِرِينَ وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ

با سکیبایان است وچون بیرون امدند جالوت را

وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ

وسپاه اورا گفتند خذاوندما فرو ریز

عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا

برما سکیبای وسخت بدار پایهای ما

[illegible]

وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

ونصرت كن مارا بر گروه كافران

فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ

هزيمت كردند ايشان بفرمان خداى وبكشت

دَاوُدُ جَالُوتَ وَآتَيهُ اللَّهُ

داود جالوت را وبداد اورا خداى

الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا

خبر

پادشاهى وحكمت وبياموخت اورا از آنچ

يَشَاءُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ

نفى

خواهد واگرنه باز داشتن خدايستى مردمانرا

بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ

برخی را از ایشان به برخی تباه شوی

الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ

زمین ولکن خدای خداوند فضل است

عَلَى الْعَالَمِينَ تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ

بر جهانیان اینست حجتهای خدای

نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّكَ

همی خوانیم آن بر تو براستی و تو

لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ تِلْكَ الرُّسُلُ

از پیغامبران اینست پیغامبران

فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ

فضل کردیم برخی را از ایشان بر برخی

مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللّٰهُ وَرَفَعَ

از ایشان کراست سخن کرد باخدای وبرداشت

بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا

برخی را از ایشان پایگهها وبدادیم

عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ

عیسی را پسر مریم را حجتها

وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ

و نیرو کردیم اورا بباد پاک

نفی

وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ

وکر خوامذ خذای نه کارزار کردندی انکسها که

اذ

مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ

ازپس ایشان بوذند ازپس انچ بیامذشان

الْبَيِّنَاتُ وَلٰكِنِ اخْتَلَفُوا ح فَمِنْهُمْ

حجتها ولکی اختلاف کردند ازیشان

خبر

مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ ح وَلَوْ

کس بوذ بکرویذ وازیشان کس بوذ که کافر شذند وکر

نفی

شَآءَ اللّٰهُ مَا اقْتَتَلُوا وَلٰكِنَّ

خواستی خذای نه کارزار کنندی ولکن

اللّه يفعل ما يريد يا ايها
خداى بكند آنچ خواهد يا شما

الذين آمنوا انفقوا مما
كه مومنانيد هزينه كنيد از آنچ

رزقناكم من قبل ان يأتي يوم
روزى كرديم شما را از پيش كه بيايد روزى

لا بيع فيه ولا خلة ولا شفاعة
كه نباشد خريد و فروختن اندر آن و نه دوستى و نه شفاعت خواستن

والكافرون هم الظالمون
و كافران ايشانند ستمكاران

و این قصه آنست که خدای عز و جل گفت الم تر الی الملأ من بنی اسرائیل من بعد موسی
اذ قالوا لنبی لهم ابعث لنا ملکا نقاتل فی سبیل الله
و پیغامبر ایشان بدان روزگار اشموئیل بود و جالوت با سپاه بسیار آمده بود و بر بنی اسرائیل لشکر
همی آوردی و از ایشان همی کشتی و اسیر همی کردی

قصه اشموئیل النبی علیه السلام

و این قصه آنست که خدای عز و جل گفت ان یأتیکم التابوت فیه سکینة من ربکم
وبقیة مما ترک آل موسی وآل هرون
و میان بنی اسرائیل اندر تابوتی بود که آن تابوت میراث مانده بود از فرزندان موسی و هرون و آن تابوت
مر بنی اسرائیل را چون معجزاتی بود و اندر آن تابوت سکینه بود آرامش خلق و از الواح موسی لوحی
شکسته بدان تابوت اندر بود و ایدون گویند که طیلسان هرون بدان اندر بود و آن تابوتی بود از
سنگ و بر آن هیچ جای گشاده نبود که بتوانستی گشادن و هیچ جای در نبود آن را و او را سری بود
چون سر گربه و گه گه آواز آمدی از آن چون آواز گربه و آن تابوت مر بنی اسرائیل را آرامش بود
و فخر بود ایشان را بدان و جالوت با سپاهی گران بدان حوالی اندر بود و این بنی اسرائیل دیرگاه بودند تا از خدای
عز و جل پیغامبری همی خواستند تا خدای عز و جل اشموئیل را پیغامبری داد و پیش از آنکه اشموئیل را
پیغامبری داد ایشان با جالوت حرب کرده بودند و جالوت آن همه خانها ایشان ویران کرده
بود و آن تابوت را از ایشان بستده بود و سپاه جالوت آن ببرده بودند و بدان بتخانه اندر بنهاده بودند
و چون ایشان آن تابوت را بدان خانه بردند آن بتان همه نگوسار شدند بر ایشان گفتند این طلسم بنی اسرائیل است

انرا از شهر بیرون بردند و بزیر سر کسان اندر پنهان کردند پس همه بنی اسرائیل سوی اشموئیل آمدند و گفتند
ما را ملکی خواه از خدای عزوجل تا ما برویم و با جالوت حرب کنیم اشموئیل گفت باشد که خدای تعالی
شما را ملکی دهد آنگه شما حرب نکنید ایشان گفتند

وما لنا الا نقاتل فی سبیل الله وقد اخرجنا من دیارنا وابنائنا

گفتند ما چرا حرب نکنیم با جالوت که ما را همه از خانها بیرون کردند و از زن و فرزند جدا کردند پس اشموئیل
حاجت خواست از خدای تعالی تا ایشان را ملکی دهد خدای عزوجل طالوت را ملک داد بر ایشان
و این طالوت هم از بنی اسرائیل بود و مردی بود اندر بنی اسرائیل درویش و سقای کردی و آب کشیدی مردمان را
و مردی بود دراز بالا و با قوت و از بهر آن او را طالوت خواندندی که دراز بالا بود پس اشموئیل
پیغامبر عم مر بنی اسرائیل را بخواند و گفت خدای عزوجل شما را ملکی نامزد کرد و این ملک شما او را داد
و این ملک طالوت است ایشان گفتند ما او را نخواهیم بملکی که او اصل ندارد از جهانک خدای عزوجل

والله یؤتی ملکه من یشاء

قالوا انی یکون له الملک علینا ونحن احق بالملک منه ولم یؤت سعة
من المال قال ان الله اصطفیه علیکم وزاده بسطة فی العلم والجسم

پس اشموئیل برفت بطلب طالوت و مر طالوت را بیافت از پس خری سقای همی کرد پس چون اشموئیل چشم بر طالوت
افتاد و او را بشناخت و بخواندش بیا و بملکی بنی اسرائیل بنشین طالوت گفت من آن ملک نتوانم که من
درویشم و ساخت ملکی ندارم پس اشموئیل مر طالوت را بیاورد و همه بنی اسرائیل گرد کرد و گفت خدای عزوجل
مرا فرموده است تا ملک شما این را دهم ایشان گفتند ما بدین کار رنجی خواهیم تا ملک او را دهیم که ما ملک
اندر خورتریم اشموئیل گفت آیت ملک طالوت آنست که تابوت که آرامش شما است و جالوت آنرا ببسته است
خدای عزوجل آن تابوت شما باز دهد ایشان گفتند اگر آن تابوت با ما باز آید ما را حجت این بسنده است

و نیز حجت نخواهیم و آن تابوت که فراز بر سر کس اندر کرده بودند پس اشموئیل حاجت خواست از خدای عز و جل
تا فرشتگان آن تابوت را بر گرفتند و بمیان بنی اسرائیل باز آوردند پس همه راضی شدند بر طالوت
و بر او بملکی سلام کردند و اشموئیل او را بیاورد و بفرمودش تا تن خویش را پاک کرد و بدست ایشان روغنی بود
آنرا روغن قدس خواندندی و اصل آن روغن از یوسف یعقوب افتاده بود و هر آن کسی که آن روغن را بکار
داشتی ملکی را شایسته گشتی و نسخت این روغن بکتاب مبتدا اندر بگوییم پس اشموئیل آن روغن
طالوت بکار برد تا طالوت ملکی را شایسته گشت پس طالوت مر بنی اسرائیل را گرد کرد و گفت بسازید مر
حرب جالوت را و سپاهی بسیار بر طالوت گرد آمدند و اشموئیل پیغامبر مر طالوت را گفت هیچ اندیشه
مدار که این کار بر دست تو بر آید و اشموئیل یکی زره بود مر طالوت را داد و گفت هر آن کسی که این زره بر او
راست آید او را پیش حرب کن که جالوت بر دست او کشته شود پس طالوت این زره بهمه سپاه خویش
اندر پوشید بر هیچ خلق آن زره راست نیامد و پدر داود آنجا بود و نام او ایشا بود و او را دوازده پسر بود
و بدان حوالی اندر گوسپندان داشتی و پدر داود آن زره اندر پوشید و اندر یازده پسر او پوشید و هیچ
خلق راست نیامد پس ایشا گفت مرا یکی پسر هست نام او داود گوید طالوت گفت او را بخوان
پس ایشا آنان از پسران خویش یکی را بخواند و بگوسپند فرستاد و گفت داود را بنزدیک من فرست و تو بیم آنجا
پیش گوسپندان تا پیش من خوزد او داود آنجا برفت یکی سنگ با او بسخن آمد و گفت یا داود مرا بردار که هلاک
جالوت اندر منست داود آن سنگ را برداشت و بتوبره اندر افکند و همی آمد تا بنزدیک طالوت
چون فراز رسید طالوت آن زره که اشموئیل او را داده بود بداود داد اندر پوشید راست آمد بداود پس طالوت
بدو اندر نگریست عجب داشت و یکی کلاه نمد بر سر اندر داشت و یکی فلاخن بر میان بسته و یکی توبره
از پس پشت افکنده و چوبی بدست اندر داشت گرفته چون او را چنان دید طالوت گفت حرب جالوت توانی

داود گفت توانم و بحرب جالوت روم و او را هلاک کنم طالوت گفت سپاه و سلاح خواهی گفت من هیچ سپاه
نخواهم گفت پس حربه چه کنی گفت بدین فلاخن که بر میان دارم طالوت گفت مر داود را اگر این کار بر دست تو بر آید
من از مملکت خویش یک نیمه بتو دهم و بر سر این همه دختر خویش را بزنی بتو دهم و مردمان را گواه بر گرفت
پسران و هر کسی که داود را همی دید که بحرب جالوت خواهد رفتن همه را از آن کار اندوه آمد و گفتند او چه
تواند کردن و طالوت بر آن کار یقین بود از بهر آنکه اشموئیل پیغامبر او را گفته بود پیش از آنکه کاین زره بر او راست آید
او جالوت را هلاک کند و این زره بر هیچ کس راست نیامد مگر بر داود و بدین سلاح آن کار داود داشت
و کس آن ندانست مگر طالوت

BIBLIOTHÈQUE NATIONALE R.F. MSS

رفتن داود بحرب جالوت

پس داود برفت و هم بر آن صف پیش جالوت رفت و با جالوت صد و پنجاه هزار سوار بود و همه بر نشسته
بودند و حرب را آراسته بودند و جالوت را چون چشم بر سپاه طالوت افتاد حقیر آمد
از سپاه بچشم او و کس فرستاد سوی طالوت و گفت من عیب دارم که با شما حرب کنم که شما بسیار نیستید
اگر تو با من حرب خواهی کردن تنها بیرون آی تا من و تو حرب کنیم طالوت گفت آنک داود را فرستادم
تا با تو حرب کند و این رسول او باز گشت و مر جالوت را گفت اینک یکی شبان دوانه همی آید و همی گوید
من بدل طالوت حرب کنم پس داود فراز رسید او را پیش جالوت بردند جالوت او را گفت تو کیستی
و بچه کار آمدی او گفت منم داود و بدان آمدم که با تو حرب کنم جالوت او را گفت این حربه چیست خواهی
کردن داود آن فلاخن از میان بگشاد و گفت من حرب بدین فلاخن کنم جالوت گفت بیا و این حرب بکن
تا ببینم داود گفت مرا از میان لشکر بیرون باید رفتن جالوت گفت بیرون رو داود بیرون رفت و آن سنگ
که براه اندر با او بسخن آمده بود و گفته که هلاک جالوت بمن اندر است آن سنگ را از توبره بر آورد و بر فلاخن

اندر نهاذ و یکی بخمانیذ و روی را سوی جالوت کرد و آن سنگ راست همی شذ تا اندر سر جالوت آمذ
و آن خود کی اندر سر جالوت بوذ پانصد من بوذ بدو نیمه شذ یک نیمه ازین سوی سر افتاد و یک نیمه از
دیگر سو و اندر سر جالوت آمذ و سر جالوت را بدو نیمه کرد و مغزش بیفتاذ و جالوت از اسب نگوسار
اندر گشت پس داود دو سه سنگ دیگر داشت کی همه با او بسخن آمذه بوذند و لیکن هلاک جالوت و سپاهش
اندر ما نیست پس داود سنگی دیگر بر آورد از توبره و بینداخت و سنگ بزمین اندر آمذ و بهزار لخت گشت
و از زمین بر جست و ازین یک پاره بهر مردی بر آمذ و بسر او فرو شذ و بزیر شان بیرون آمذ و هم آنجا جان بدادند
و آن همه سپاه هلاک همی شذند و لیکن بماندند آن از سپاه جالوت داود هم چنان از پس ایشان همی رفت و سنگ
همی انداخت تا هر سنگی کی داود بینداختی همه اندر هزار لخت گشتی و اندر آن سپاه یک یک
همی آمذی و هلاک همی شذندی و از جالوت و سپاهش هیچ خلق نماند که همه کشته بوذند و آن خواستها
همه سوی اشمویل پیغامبر آوردند پس طالوت او را گفت اکنون این خواستها را چه باید کردن
اشمویل گفت اول باری کابین داود را بذیرفته‌ای ترا وفا باید کردن و از آن خواستها یک نیمه او را باید داذن
و آنکه دختر را بدو داذن طالوت این همه بکرد و خلق همه بر داود گرد آمذند و سوی طالوت هیچ کس نی
رفت از بهر آنکه آن چنان کار بر دست داود بر آمذه بوذ پس چون خلق زمین روی سوی داود نهاذند طالوت را
ازو حسد آمذ و قصد آن کرد تا مکر داود را بتواند کشتن و قصد کشتن او کرد

رفتن طالوت بکشتن داود

پس چون طالوت آهنگ کشتن داود کرد دختر طالوت کی زن او بوذ از آن کار آگاه شذ و برفت و مر
داود را آگاه کرد و لیکن خویشتن را نگاه دار کی پدرم بکشتن تو خواهد آمذن زن داود هم آنکه یکی خیک بیاورد
کلان و آنرا پر از شراب کرد و آنجا کی خفتنگاه داود بوذ آنجا بنهاذ بر مثال مردی ساخت و یکی جامه بر او بر کشیذ

و داود خود بگریخت ۞ و طالوت بشب اندر بیامد بکشتن داود چون بخوابگاه خواب او برسید آن خیک شراب
انجا نهاده بود پنداشت که داود است شمشیر بزد و آن خیک بدو نیم کرد و آن نبید بیرون ریخت
طالوت ۞ چون بوی بشنید گفت داود امشب نبید بسیار خورده است چون بدانست که آن نه داود
بوده است دانست که آن دختر کرده است کی اورا آگاه کرده است دیگر شب طالوت خفته بود داود حیلت
ساخت و بشب اندر برفت و ببالین طالوت شد و سه چوبه تیر زیر سر او کرد و یکی رقعه نوشت
و گفت من از تو وفادارترم کی تو بکشتن من آمدی و مرا خواستی کشتن و ظفر یافتی و من بر تو
ظفر یافتم و هیچ گزند نکردم پس دیگر روز علما بنی اسرائیل ازین کار آگاه شدند کی طالوت ۞
مر داود را خواست کشتن همه برخاستند و روی بطالوت ۞ اندر نهادند و گفتند ما با تو
همداستان نباشیم کی مر داود را بکشی طالوت بر ایشان خشم گرفت و مر آن علما را همه بکشتن گرفت
و اشمویل پیغامبر مرده بود و داود پنهان همی بود بر طالوت ۞ از آن علما بنی اسرائیل آنچ نی
کشته بود و آن دیگران همه از آن نواحی برفتند و بگریختند و هیچ علما نماند اندر بنی اسرائیل پس
طالوت ۞ یک شب بخواب دید کی اورا بدوزخ همی بردندی و تا بدر دوزخ برفت و عوانان
دوزخ اورا یک ساعت بداشتند بر در دوزخ و گفت یک ساعت ۞ بباشید
تا توبه کنم و باز گردید دیگر روز طالوت ۞ را از کشتن آن علما ازین پشیمان شد خواست کی توبه
کند و حاجبش را بخواند و گفت همه جایگاه همی نگاه کن تا هیچ خلق را یابی از علما کی مر چیزی
ازو بپرسم کی تا مرا بگوید کی توبه من چیست همه جایگاه همی طلب ۞ کردند هیچ کس نیافت
مگر زنی کی طالوت اورا خواست کشتن و نه کشته بود آن زن را بیاوردند طالوت گفت توبه من
چیست تا از اشمویل پیغامبر بپرسم و اشمویل خود مرده بود پس آن زن بسر گور اشمویل آمد و دعا کرد

بس خواب برین زن اوفتاذ خواب اندر چنان دید کی اشمویل پیغامبر از گور برآمد و اورا گوید نوبت طالوت
آنست کی برخیزد و با آن یاوران بسر خویش حرب جباران رود و حرب همی کند تا اینجا کشته شوند
این زن بیامد و این سخن طالوت را بگفت طالوت برخاست و با این فرزندان خویش اینجا رفت
و با آن جباران حرب همی کرد تا اینجا کشته آمد و از پس از این کار بر دست داود در است گشت
و خذای عز و جل اورا پیغامبری داذ و ملکت زمین بدو داذ و خلیفت خذای گشت بر زمین
و این قصه طالوت تمامی که ابتدای کار خویش و اینجا این قدر کفایتست و باز گشتیم بقران

اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَیُّ الْقَیُّوْمُ
خذای است کی نیست هیچ خذای مگر او ایستاذه بکار عالمین

لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَّلَا نَوْمٌ لَّهُ
نگیرد اورا ملالت و نه خواب اوراست

مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَمَا فِی الْاَرْضِ
آنچ اندر آسمانهاست و آنچ اندر زمینست

استفهام

مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ

کیست آنک شفاعت خواهد نزدیک او

إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ

مگر بفرمان او داند خ پیش ایشانست

وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ

وانچ پس ایشانست ونه بر رسند

بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ

بچیزی از دانش او مگر بدانچ خواهد

وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ

فراخست کرسی او ومهترست آسمانها

والارض ولا يؤده حفظهما

وزمين ونه گران آيد او را نگاه داشتن آن هردو

وهو العلي العظيم لا اكراه

واوست برتر وبزرگوارتر نباشد كراهيت كردن

في الدين قد تبين الرشد

اندر دين پديد آمد راه راست

من الغي فمن يكفر بالطاغوت

از گمراهی هر كه كافر شود ببتان

ويؤمن بالله فقد استمسك

وبگرود بخداى بدرستى كه دست اندر زد

بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لَا انْفِصَامَ

بگوشه استوار نباشد شکستن

لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ اللَّهُ وَلِيُّ

انرا وخذای شنواست دانا خذای خذاوند

الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ

مومنانند بیرون آرد ایشانرا از

الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ

تاریکیها سوی روشنای وانکسهاکه

كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ

کافرشدند خذاوند کرفتهاشان بتانند

يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى

بیرون آرندشان از روشنائی سوی

الظُّلُمَاتِ ک أُولَئِكَ أَصْحَابُ

تاریکی ایشانند خداوندان

النَّارِ ک هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ م

آتش ایشان اندر آنجا جاویدان باشند

اندر اخبار صحیح آمده است بروایتهای درست از پیغامبر عم که روزی امیر المؤمنین علی بن ابی طالب
اندر نزدیک پیغامبر آمد پیغامبر عم او را گفت یا علی من سید همه عربم و مکه سید همه
شهرهاست و کوه طور سینا سید همه کوههاست و جبریل سید همه فریشتگانست و حسن
و حسین فرزندان تو سید همه جوانان بهشتاند و قرآن سید همه کتابهاست و سورة البقره
سید همه قرآنست یا علی اندرین سورة البقره یک آیتیست که آن پنجاه کلمتست و هر که آن را
خواند بدان وقت که به بستر در خواب شود پس بخسبد جبریل بیاید با همه فریشتگان از آسمان

واورا آنکه دارند تا روز از دیو و پری و از بلاهای شب همه و گر آن شب بمیرد موحد باشذ و هرکی برخواند

این را از بامداذ تا شبانگاه اندر حرز خذاوند عز و جل باشذ و هیچ بلا و مکروه اورا بتن نیابذ

و هرکی بیمار باشذ نزدیک او برخواند خذای عز و جل از علت بر او آسان کرداند و اورا شفای

عاجل فرستذ و هرکی بترسذ از سلطانی این آیت را برخواند خذای عز و جل دل آن سلطان بر وی مهربان کند

و هرکی براهی اندر همی روذ و از دزدی ترسذ یا از سباعی این آیت را برخواند خذای عز و جل شر و کید

و فتنه آن چیز ازو بازدارد و محمد حسین بن علی اندر سنن کی هرکی بامداذ شنبه از انکی از خانه

بیرون آیذ بیست آیت از قران برخواند تا شبانگاه اندر نگاه داشت ایزد تعالی باشذ و هیچ مکروه این

جهان بوی نرسذ و آن بیست آیت یکی آیة الکرسی است و سه آیت از سورة الاعراف

از آنجا کی ان ربکم الله الذی خلق السموات و الارض فی ستة ایام تا آنجا کی ان رحمت الله قریب

من المحسنین و ده آیت از اول سوره و الصافات تا آنجا کی شهاب ثاقب

و سه آیت از سوره الرحمن از آنجا کی یا معشر الجن و الانس تا آخر سه آیت و سه آیت از سوره الحشر

لو انزلنا هذا القران علی جبل

تا آخر سورت و بازگشتیم بقران

الَمْ تَرَ الَی الَّذی حَاجَّ اَبْرٰهیم

نه بینی یا محمد سوی انکه که حجت کنید با ابرهیم

فِى رَبِّهِ اَنْ اٰتَيهُ اللّٰهُ الْمُلْكَ

اندر خداوندش کبداده بود اورا خدای پادشاهی

اِذْ قَالَ اِبْرٰهِيمُ رَبِّىَ الَّذِى

که گفت ابرهیم خداوندمن انست

يُحْىِ وَيُمِيتُ قَالَ اَنَا اُحْىِ

زنده کند ومیراند گفت من نیز زنده کنم

وَاُمِيتُ قَالَ اِبْرٰهِيمُ فَاِنَّ اللّٰهَ

ومیرانم گفت ابرهیم خدای

يَأْتِى بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَاْتِ

بیارد افتاب ازمشرق بیار

بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي

انرا از مغرب فروماند انکس که

كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ

کافر شد وخذای ننماید راه کروه

و وصل اولی

الظَّالِمِينَ أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى

ستمکارانرا یا چنانکه برفت بر

قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا

دیه بیت المقدس واز فرو افتاده بود بر اسمانهاان

استفهام

قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ

کفت چکونه زنده کند اینرا خذای از پس

مَوْتِهَا ح فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ

مردن وخراب شذن آن بميرانيذ اورا خذاى صد سال

استفهام

ثُمَّ بَعَثَهُ ح قَالَ كَمْ لَبِثْتَ ح قَالَ

بس . برانگيخت اورا كفت جند بماندى كفت

لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ ح قَالَ

بماندم . روزى يا برخى ازان روزى كفت

بَلْ لَبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَى

بل بماندى صد سال بنكر سوى

طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ ح

طعام تو وشراب توكه بنكشت

وَانْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ

وبنگر سوی خرتو وكنيم ما ترا

آيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ

نشانی مردمانرا وبنگر سوی استخوان خر

كَيْفَ نُنْشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا

اس بالرقی

چگونه فراهم اريم انرا پس بپوشيم انرا

لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ

چين

گوشتی چون پديد آمد اورا گفت دانم كه

اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَإِذْ قَالَ

خدای بر هر چيزی تواناست وچه گفت

استفهام

إِبْرَهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِ

ابرهيم اى خذاوند بنماى مرا چگونه زنده كنى

الْمَوْتَى قَالَ أَوَلَمْ تُؤْمِن قَالَ بَلَى

مرده را گفت ونمى نه مومن نباشى گفت آرى

وَلَكِن لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي قَالَ فَخُذْ

ولكن بيارامذ دل من گفت بگير

أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ

چهار از مرغان باره باره كن ايشان خويشتن

ثُمَّ اجْعَلْ عَلَى كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ

پس بكن بر هر كوهى ازيشان

جُزْءًا ثُمَّ ٱدْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا

بعضی پس خوان ایشان بیایند بتو دوان

وَٱعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

و بدان که خدای بی همتاست باحکمت

قصه عزیر پیغامبر علیه السلم

واین قصه عزیر پیغامبر عم چنان بوذ کی عزیر را او لکار بیت المقدس بوذ و آن نواحی آباذان بوذ
وبخت نصر آنجا بیامذ و آن نواحی همه ویران کرد و عزیر را از آن ولایت بیفتاذ و سالها بر آن کار
برآمذ و آن جهوذان همه از بیت المقدس بگریختند و بمصر شذند و بخت نصر از پس ایشان
بمصر رفت و از ایشان بسیار بکشت پس این جهوذان از آنجا بگریختند و بزمین عرب آمذند
آنجا کی مدینه است و همه آنجا شوذند و گرداگرد مدینه حصارها کردند چون خیبر و فدک و وادی
القری و بنی قریظه و آن خانها جهوذان که هست و این همه آن بوذ تا کی از بخت نصر گریخته بوذند
از بیت المقدس و بیت المقدس و نواحی آن همه ویران بماند پس چند سال عزیر را رفتن افتاذ
سوی بیت المقدس و خواست کی باز گردد و باز آنجا شوذ برفت با یکی خری کی براو نشسته بوذ تا بدان

دیههای بیت المقدس برسید و آنجا اندر هیچ خلق نیافت و همه خانهها و سرایها ویران گشته
بود و زیر و زبر شده بود پس عزیر با دل خویش اندیشه کرد و گفت آیا چگونه آبادان کرد داین دیهها
و چگونه زنده کرداند مردمان این و چگونه باشد آن پس خدای عز و جل آن اندیشه از وی بپسندید
و اورا از علامت نمود و عزیر چون بدان دیهها و بدان برسید خود تنها با خری بر نشسته
بود عزیر و آن خر هر دو تشنه بودند آن خر فرو آمد و آن خر ببست و بدان دیه اندر شد و هیچ
جای آب نیافت پس لختی انگور و انجیر باز کرد و با نان آمد و آن انگور شیره کرد و بخفت و خدای عز و جل
اورا روزی ان از انگور و انجیر کرده بود و لختی بخورد و دیگر بنهاد پس خواب بر او غلبه کرد و بخفت خدای عز و جل
جان او برداشت و آن خر نیز و همه آنجا خاک کشیدند و صد سال بر آمد و از دیههای بیت المقدس همه
آبادان گشت و مردمان باز آمدند پس خدای عز و جل عزیر را زنده کرد ایزد و چشم باز کرد باد همی
آمد و از استخوان و پوست و موی آن خر او همی آورد و اندامهای خر او همی آورد و راست همی شد و عزیر
همی نگریست تا خر زنده شد و بر پای خاست و برفت و از طعام و شراب او هیچ تباه گشته نبود پس آواز
آمد و اورا گفتند چند سال گشت تا اینجا گفت روزی یا زمانی از روزی گفتند نی که صد سال گشت
تا اینجا مرده ای تو و خر تو اندر نگر اندر طعام تو و اندر آن شیره که از صد سال باز همی چنان است
و بنگشت از حال و اندر نگر خر و اندر استخوانهای او چگونه فراهم آریم آن را و چگونه همی پوشانیم
گوشت بر او و کردیم ترا حجتی اندر میان مردمان را و این آنست که خدای گفت عز و جل

أو كالذي مر على قرية وهي خاوية على عروشها

الی آخر الآیه پس چون عزیر را پدید آمد که خدای عز و جل بر همه چیزی قادر است گفت دانستم که خدای
بر همه چیزی قادر است و آن بهر آن اندیشه بود که خدای تعالی نام او از قرآن بیفگند که گفت عزیر چه گفت.

او كالذى مر على قرية

اما آنك گفت خداى تعالى وإذ قال إبرهيم رب أرنى كيف تحيى الموتى قال أولم
تؤمن قال بلى ولكن ليطمئن قلبى قال فخذ أربعة من الطير
فصرهن إليك ثم اجعل على كل جبل منهن جزءا ثم ادعهن
يأتينك سعيا واعلم أن الله عزيز حكيم

اين قصه چنان بوذ كى بذان ابرهيم عم از مكه مى باز گشت و خواست كه باز شام آيذ پيش از آنك از مكه برفت
ميان كوههاء مكه اندر انديشه بدل وى اندر افتاذ كى بايذى كى من بدانم كى روز رستخيز خداى تعالى مرده زنده
چگونه كند پس از خداى تعالى اندر خواست كه

رب أرنى كيف تحيى الموتى

گفت يا رب مرا بنماى كى روز رستخيز مرده چگونه زنده كنى خداى عز و جل گفت مؤمن نيستى بدانك من مرده زنده
كنم گفت مؤمن هستم ولكن خواهم كى بدانم و چشم سر من ببيند تا چگونه زنده شوذ مرده پس خداى
عز و جل گفت چهار مرغ را بگير و بيار و بكش تا ترا بنمايم ابرهيم عم چهار مرغ بگرفت كلاغ و كبوتر
و كركس و طاوس پس ابرهيم عم آن چهار مرغ را بگرفت و بكشت و پرهاى ايشان باز كرد و آلات
شكمهاشان و پرهاشان و اندامهاشان همه از يكديگر جدا كرد پس آنگه يك بر ديگر بر آميخت
پس همچنان مر هم آميخته بر سر چهار كوه مكه بر هر كوهى لختى نهاذ پس ابرهيم ميان
آن چهار كوه اندر بستاذ بر زمين و مر آن مرغان را يك يك بخواند از سر هر كوهى باز اندر آمد بتقدير
خداى تعالى و آن جمله مرغان را برداشت و بهوا اندر برد بايزد تعالى و قدرت او و پادشاهى

او چنانک او خواست مرده زنده کرد و بر یکدیگر برآمیخته آن اندامهای ایشان و از الانهای ایشان
از این بدین آمد و آن از آن بدان آمد و هم اینجا اندر هوا هر چهار زنده گشتند و همی بر پریدند چنانکه هر مرغی
از هوا باز گشتند و هم بدان سر کوه که بوذ فرود آمدند و مر ابرهیم را آواز آمد که مر این مرغان را بخوان
ابرهیم علیه السلام ایشان را بخواند ایشان هر چهار از سر کوه فرو آمدند و ابرهیم خود یقین دانست
که مرده زنده شود ولیکن چنان خواست که بچشم سر ببیند تا چگونه زنده شوذ بروز رستخیز چون دلش یقین گشت
آگاه شد از فضل خدای تعالی و این بآخر عمر ابرهیم بوذ و از پس از آن ابرهیم علیه السلام یکسال بزیست
پس ابرهیم چون آن مرغان بکشت و چهار بخش کرد هر یکی را و بر هم آمیخت و بر سر هر کوهی بخشی
نهاد آمیخته و سرهاشان بدست بگرفت و ایشان را بخواند و همه برخاستند و هم بر آمیختند و با هم
شدند و بیامدند و هر یکی را بدان سر خویش پیوستند و زنده گشتند و دوان سوی ابرهیم آمدند چنانک
خدای گفت عز و جل ثم ادعهن یاتینک سعیا واعلم ان الله عزیز حکیم
و گویند حکیمان اندران چون بوذ کی این چهار مرغ کرگس بوذ و طاوس و کلاغ و کبوتر گویند حکیمان اندران
نهاد با ابرهیم بوذ اما گفت کرگس را بگیر از بهر آنک از کرگس دراز عمرتر نباشد و آخر بمیرد
گفت نگر بعمر دراز فریفته نشوی که از پس کرگس دراز عمرتر نباشد و آخر بمیرد و گفت طاوس را بگیر
از بهر آنک طاوس مرغی باشد آراسته گفت مگر تا بآرایش این جهان فریفته نشوی که هر چه همی آراید
آخر فانی گردد و اما آنچ گفت کلاغ را بگیر از بهر آنک کلاغ حریص باشد گفت نگر بکار این جهان
حریص نباشی که حریصی این جهان سوذ نکند و اما آنک گفت کبوتر را بگیر از بهر آنک کبوتر همت بسیار
دارد گفت مگر بهمت این جهان و کار این جهان و زنان مشغول نباشی که آخر پشیمانی خوری و سود
ندارد این چهار مرغ را از بهر آن بوذ که خدای تعالی ورا فرموذ که بکشی تا بدانی که این چهار چیز اندر خویشتن بکشی

وسبب بیرون شذن ابرهیم علیه ازین جهان آن بوذ که خذاوند عز وجل مر عزرایل را گفت چون خواهی که جان
ابرهیم برداری جان او بفرمان او بردار ونگر تا او نفرمایذ جان او بر نداری که بر خذای عز وجل کار او بذین جهان
اندر تمام کرد و اورا عمر دراز داذ دویست سال که حد عمر او بر آمذ و خواسته و فرزندان او بسیار گشت
انکه خذای تعالی مر عزرایل را فرموده بوذ که چون خواهی که جان ابراهیم برداری جان او بفرمان او بردار
عزرایل تدبیر آن می کرد تا چگونه کنذ و چه سازذ که جان او بفرمان او بردارذ پس یکروز ملک الموت علیه
خویشتن را بر مثال پیری ضعیف ساخت و با تکیه عکازه می آمذ لرزان سوی ابرهیم و ابرهیم
هر که چنان مردی دیذی اورا بیاوردی و مهمان داشتی و خبر داذی و چون ابرهیم اورا چنان دیذ چنان
دانست که او مهمان او آمذه است یا طعام من حاجت است هم انکه بفرموذ تا نان آوردند سوی او
و ثرید کردند عزرایل دست اندر برد بیرون آورد لرزان لرزان و یک لقمه برداشت لرزان و خواست که بدهن اندر
نهد لقمه از دستش وسقط بر دیگر پاره برداشت و خواست که بدهن اندر نهد بر بینی نهاد هم آن ساعت
بر بروتش بیرون آمذ و ابرهیم بذو اندر می نگریست و عجب می داشت از لرزیدن او پس اورا
گفت ای پیر چه بوده است ترا که چنین می لرزی عزرایل گفت از پیری می لرزم ابرهیم گفت تا ترا خذمت
گفت اذم چندین سالست پنج سال افزون گفت از انکه ابرهیم بوذ چون ابرهیم این حدیث بشنیذ
گفت یا رب اگر تا پنج سال مرا چنین ضعیف خواهم گشتن مرا این
زندگانی مذه چون ابرهیم علیه این سخن بگفت ملک الموت هم ان ساعت
جان او بستذ والله   وبازگشتیم بقرآن

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ

مثل انکسهاکه هزینه کنند خواستهاشان

فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ

اندر سبیل خذاش چون مثل دانه‌ای است برویذ

سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ

هفت خوشه اندر هر خوشه‌ای صذ

حَبَّةٍ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ

دانه وخذای بیفزایذ انرا کخواهذ

وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ الَّذِينَ

وخذای فراخ کارست دانا انکسهاکه

يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ

هزینه کنند خواستهاشان اندر سبیل

اللّٰهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا خبر أَنْفَقُوا

خدای پس از پس آزدارند انچ نفقه کنند

وقف نامع

مَنًّا وَلَا أَذًى ع لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ

منتی و نه رنجی ایشانرا باشد مزد اشان نزدیک

رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ

خداوندشان و نباشد ترس برشان و نه ایشان

يَحْزَنُونَ م قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ

تیمار دارند گفتاری نیکو و آمرزشی

مسالمه

خیرٌ من صدقةٍ یتبعها

بهتر از صدقه‌ای کاز پس ازان باشد

اذی والله غنی حلیم یا ایها

رنجی وخدای بی‌نیاز است بردبار یا شما

الذین امنوا لا تبطلوا صدقاتکم

که مومنانید مه باطل کنید صدقه‌های شما

بالمن والاذی کالذی ینفق

وقف لازم

بمنت نهادن و رنج نمودن چنانکه هزینه کند

ماله رئاء الناس ولا یؤمن

خواسته خویش بدیدار مردمان ونه گروذ

بالله واليوم الآخر فمثله

خذای وبروز بازپسین مثل او

كمثل صفوان عليه تراب

جون مثل سنکی است که بر او باشد خاکی

فأصابه وابل فتركه صلدا وقف نافع

برسد بذان سخت بارانی بماند اورا سنکی صافی پاک

لا يقدرون على شيء مما خبر

نه پاذشاه باشند بر چیزی ازانچ

كسبوا والله لا يهدي القوم

ساختند وخذای ننمایذ راه کروه

الكافرين ومثل الذين ينفقون

کافران و مثل آنکسهاکه هزینه کنند

امولهم ابتغاء مرضات الله

خواستهاشان جستن خشنودی خدای

وتثبيتا من انفسهم كمثل

و حقیقتی از تنهاشان چون مثل

جنة بربوة اصابها وابل فاتت

باغی باشد بجایگاهی بلند برسد آنرا بارانی ببارد

اكلها ضعفين فان لم يصبها

میوهٔ آن دوباره بس اگرنه رسد آنرا

وابلٌ فطلٌّ م والله بما تعملون صلے

بارانی بز بارانی خرد وخدای بدانچه می کنید

بصيرٌ ک أيودّ أحدكم أن تكون

بیناست می خواهد یکی از شما کباشد

له جنّةٌ من نخيلٍ وأعنابٍ تجري

اورا بستانی از درخت خرما وانگور می رود

من تحتها الأنهار له فيها من كلّ

از زیر آن جویها اورا باشد اندرانجا از همه

الثمرات وقف نافع وأصابه الكبر وله

میوها وبرسد اورا پیری واورا باشد

بس

ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَاءُ فَأَصَابَهَا

فرزندان سستان برسد انرا

إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ

بادی سخت اندران باشد آتشی بسوزد انرا

كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ

چنین می پیدا کند خدای شمارا نشانها

لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

تا مگر شما اندیشه کنید یا شما کی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا

یا شما که مومنانید هزینه کنید

مِنْ طَيِّبٰتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا
از پاکیها آنچ ساختند وازانچ

اَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ وَلَا
بیرون آوردیم شمارا از زمین ومه

تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وقف نافع
قصد کنید پلید کی ازو هزینه می کنند

وَلَسْتُمْ بِاٰخِذِيهِ اِلَّا اَنْ تُغْمِضُوا
ونیستید گیرنده آن مگر که بنزدیک اهنگ کنید

فِيهِ وَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ
اندران وبدانید کی خدای بی نیازست

۝ حميد الشيطان يعدكم

ستوده ديو مى وعده كند شمارا

الفقر ويأمركم بالفحشاء

درويشى ومى فرمايد شمارا بزشتكارى

والله يعدكم مغفرة منه

وخداى مى وعده كند شمارا امرزشى ازو

وفضلا والله واسع عليم ۝

وزيادتى وخداى فراخ كارست دانا

يؤتي الحكمة من يشاء ومن

بدهد حكمت انرا كخواهد وهركه

٣٤٧

يؤت الحكمة فقد اوتى خيرا
داد امرزش وحکمت بدانستی کداده آمد نیکی

كثيرا م وما نفی يذكر الا اولوا الالباب م
بسیار ونه پند گیرد مکر خداوندان خردها

نصف السبع

شرط وما انفقتم من نفقة او نذرتم
واںچ نفقه کردید از هزینه‌ی یا نذر کردید

من نذر فان الله يعلمه ك م وما نفی
از نذری خدای داندانرا ونیست

للظالمين من انصار ك ان تبدوا
ستمکارانرا هیچ نصرت کننده اگر اشکارا کنید

تاکید

الصدقت فنعما هي وان تخفوها

صدقها خود نیک باشند آن وا گر پنهان دهید آن

وتؤتوها الفقرا فهو خير

وفرا دهید آن درویشان را از بهتر باشد

لكم ويكفر عنكم من سياتكم

شما را وسترکنیم ازشما از بدیهای شما

مصدر

والله بما تعملون خبير ليس

وخدای بدانچه می کنید آگاهست نیست

عليك هديهم ولكن الله يهدي

بر تو راه نمودن شان ولکن خدای راه نماید

لمن قرا ونكفر بالرفع سواء بالنون ام بالياء ام بالتاء

خبر شرط ح
مَنْ يَشَاءُ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ
انرا کخواهد ولخ هزینه کنند ارسلی

نفی ح
فَلِأَنْفُسِكُمْ وَمَا تُنْفِقُونَ إِلَّا
تنهای شمارا است ولخ هزینه کنند مکر

شرط ح
ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ وَمَا تُنْفِقُوا
جستن دیدار خدای واخ هزینه کنید

مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا
از نیکی تمام بدهند بشما وشمارا نه

ک
تُظْلَمُونَ لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُحْصِرُوا
ستم کنند مر ان درویشانرا انک رنج بکردن ازرفتند

فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ

اندر سبيل خداى نتوانند

وهو وقف نافع

ضَرْبًا فِى ٱلْأَرْضِ ح يَحْسَبُهُمُ

رفتن اندر زمين بندارند ايشانرا

يراقبه

ٱلْجَاهِلُ أَغْنِيَآءَ ح مِنَ ٱلتَّعَفُّفِ

نادانان بى نيازند از باز ايستادن

تَعْرِفُهُم بِسِيمَاهُمْ لَا يَسْـَٔلُونَ

بشناسيد ايشانرا بديدارشان نخواهند چيز

مر شرط

ٱلنَّاسَ إِلْحَافًا ح وَمَا تُنفِقُوا۟

از مردمان بالحاح واخ هزينه كنند

مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ

از نیکی بدان خدای داناست

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ

آنکسها که هزینه کنند خواستهاشان بشب

وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ

و روز بنهان و آشکارا ایشانراست

أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ

مزداشان نزدیک خداوندشان ونه ترسی باشد

عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

بر ایشان ونه ایشان بتیمار دارند

واین اصحاب الصفه مردمانی بودند بمکه اندر چون پیغامبر علم اسلام آشکارا کرد عمر بن الخطاب
بیامد و مسلمان شد و مر پیغامبر را علم از دار الندوه سوی مزگت کعبه برد تا آنجا نماز کرد و مسلمانی آشکارا
شد و پس از آن پیغامبر علم و یاران او همه نماز بمزگت کعبه کردندی و گروهی بودند از یاران کی هر روزی بدین
دار الندوه شدندی و آنجا قرآن خواندندی و علم خواندندی و هر روزی بامداد بنزدیک پیغامبر علم شدندی
تا یک زمان پس آنکه بدار الندوه باز شدندی و آنچ از پیغامبر علم شنیده بودندی با یکدیگر همی گفتندی
تا همه ایشان را فایده بودی و همه مردمان دیگر را و اگر بمکه اندر کسی چیزی مشکل شدی سوی ایشان آمدندی
و از ایشان بپرسیدندی و ایشان همچنانک از پیغامبر شنیده بودندی بدان یاران دیگر همی آموختندی
و همچنین همی بودند بمکه اندر تا وقت هجرت بود کی پیغامبر علم و یاران او نتوانستند بودن
بمکه اندر از دست کافران مکه و آن کافران آهنگ کشتن پیغامبر کردند پیغامبر علم می‌خواست کی از مکه برود
برخاست و بطایف شد و آنجا بطایف کارش بر نیامد و باز بمکه آمد و یک چندی بمکه همی بود
تا با اهل مدینه کارش نیکو شد و هجرت کرد و از مکه برفت و بمدینه شد و اهل صفه از آن او بودند
همه یک یک و دو دو پس او بمدینه رفتند و چون کار پیغامبر علم بمدینه نظام گرفت این یاران همه آنجا بیکی
صفه اندر گرد آمدند و نمازگاه رو بدشته نگاه همی داشتند و همچنان هر روزی همی آمدندی بمجلس پیغامبر علم
و از او علم همی شنیدندی و یاران بدان صفه همی باز شدندی و اندر آنجای علم و قرآن همی خواندندی و خدای عز وجل
عبادت همی کردندی و هر کسی اندر مدینه کی او را چیزی مشکل شدی اندر باب قرآن
یا اندر باب علم سوی این اهل صفه رفتندی و از ایشان بپرسیدندی و ایشان همچنانک از پیغامبر علم شنیده
بودندی آنرا عبارت کردندی و شب و روز بدان صفه اندر علم و قرآن همی خواندندی و مردمانی بودند

درویش و سیمای داشند نیکو و از مردمان چیز نخواستندی بالحاح و چنان نمودندی که ایشان چیزی

نیازند از چیزهای این جهان پس اکنون مردمانی اند که بدیشان اقتدا کنند و خویشتن را صوفی خوانند و هم

چنین جایگاهی کنند و اندر آن بنشینند و اندر گویند ما اهل صفه ایم و نیز این مدرسها و خانقاها

که ساخته اند و هر جای که گروهی نشسته اند بر مثال این جایگاه این جایگاه اهل صفه است

و این مردمان که دعوی تصوف کنند همه اقتدا بدیشان کنند و این است خدای عز و جل ایشان را

للفقراء الذين احصروا في سبيل الله لا يستطيعون ضربا
في الارض يحسبهم الجاهل اغنياء من التعفف تعرفهم بسيماهم
لا يسئلون الناس الحافا

و روایت کرده اند از امیر المومنین علی بن ابی طالب رضی الله عنه که بدان وقت که خلیفتی بنشست

گفت کیف لست اری شیئا ما فیکم رایت اصحاب محمد الذین کانوا من اهل الصفة

یصبحون شعثا غبرا صفرا بین اعینهم کرکب المعزی من کثرة عبادتهم باتوا برا وحزن وجوههم

بین ایدیهم واقدامهم یتلون آیات الله عز وجل ویعلمون الناس من علمهم ما صح عندهم

من رسول الله صلی الله علیه وسلم واذا ذکر الله بین ایدیهم مادوا کما یمید الشجرة في الريح العاصف

تقلاه من الارض علی گفت رضی الله عنه همی نبینم چیزی امروز از آنچ دیده ام اندر یاران پیغامبر عم که

اهل صفه بودند که ایشان چون از خانه بیرون آمدندی گونهاشان زرد گشته بودی از بسیاری عبادت

و همی آمدندی گردآلود و موی باز زده و بر روی ایشان شقه بسته بودی بر مثال زانو بزان از بسیاری نماز

کردن و سجود و رکوع کردن و همی آمدندی سر فرو افکنده و هر کسی علم همی آموختندی از آنک شنیده بودندی

از پیغامبر عم و چون پیش ایشان خدای را یاد کردندی بلرزیدندی چنانک بلرزد درختی اندر بیابان

از بازی سخت بجهد و علامت این اهل صفه آن بود که خدای عز و جل
انما المومنون الذین اذا ذکر الله وجلت قلوبهم والصابرین
علی ما اصابهم والمقیمی الصلوة ومما رزقناهم ینفقون
و جای دیگر گفت جل جلاله انما یومن بایاتنا الذین اذا ذکروا بها خروا سجدا
وسبحوا بحمد ربهم وهم لا یستکبرون
و این اهل صفه چون بمکه بودند کمتر بودند چون بمدینه آمدند از انصار یاران با ایشان یار گشتند و بسیار شدند
و علم همی اموختند و باز مردمان همی خواندند و هیچ شغل نبود بعبادت کردن ایشان و علم اموختن ایشان
و اکنون هر کجا گروهی اند از اهل علم اقتدا بدیشان کنند و این مجمعها و مدرسها و خانقاهها از بهر
آن ساخته اند و این مردمان کانجا اندر باشند و عبادت کنند و علم اموزند از بهر آنک مگر روز
رستخیز اندر زمره ایشان باشند و سبب نزول این آیت خدای عز و جل
الذین ینفقون اموالهم باللیل والنهار سرا وعلانیة
فلهم اجرهم عند ربهم ولا خوف علیهم ولا هم یحزنون
آن بود که علی بن ابی طالب رضی الله عنه چهار درم داشت یکی بشب بداد
و یکی بروز بداد و یکی اندر نهان بداد و یکی آشکارا بداد خدای عز و جل ازو بپسندید و برو
ثنا کرد و این آیت اندر شان او بفرستاد والسلام

و باز گشتیم بقرآن

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَوا لَا يَقُومُونَ

آنکسها که نخورند ربوا برنخیزند روز قیامت

إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ

مگر چنانک برخیزد آنکس فرو کوبد او را

الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ

دیو از بجیدن آنست

بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ

بدانک ایشان گفتند باشد خرید و فروخت همچون

الرِّبَوا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ

ربوا و حلال کرد خدای خرید و فروخت و حرام کرد

شرط
الربوا فمن جاءه موعظة من
ربوا هركه بيايذ بذو بندى از

خبر
ربه فانتهى فله ما سلف
خذاوندش وا از كناه باز ايستذ او را انچ بيش كرد

شرط
وامره الى الله ومن عاد فاولئك
وكار او سوى خذايست هركه از حد بكذرذ ايشانند

اصحاب النار هم فيها خالدون ۝
خذاوندان اتش ايشان اندرانجا جاوذان باشند

يمحق الله الربوا ويربى الصدقات
محو كند خذاى ربا را وسفزايذ صدقها

وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ

وخداى ندارد دوست هر ناسپاسى بزه كار

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

كآنكها كه بگرويدند وكردند نيكيها

وَأَقَامُوا الصَّلَوٰةَ وَآتَوُا الزَّكَوٰةَ

وبپاى دارند نماز وبدهند زكوة

لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ

ايشانرا است مزد ايشان نزديك خداوندشان ونه ترس باشد

عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ يَا أَيُّهَا

بر ايشان ونه ايشان تيمار دارند يا شما كه

الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا

مومنانید بترسید ازخدای وبمانید

مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَوا إِنْ كُنْتُمْ

انچ بماند از ربا اگر هستید

مُؤْمِنِينَ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا

مومنان وگرو بدکان برآنه کنید بدانید

بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ

بحرب ازخدای وپیغامبر او وگر

تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُؤُسُ أَمْوَالِكُمْ

توبت کنید شمارا است سرمای خواستهای شما

م عن حمزة [illegible]

لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ وَإِنْ

نه ستم کنید بر کس ونه بر شما ستم کنند وگر

كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَى

باشد خداوند درویشی آزوام جشم باید داشتن سوی

مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَكُمْ

مبالغه

فراخ دستی ونوانای صدقه کنید بهتر باشد شمارا

إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ وَاتَّقُوا يَوْمًا

اگر هستید میدانید وبترسید اندروزی

وقف نافع

تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى

کباز گردد اندران سوی خدای پس تمام بدهند

عند قوم
خبر ح

كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ

وایشانرا ساخت ازانچ تنی هر

لَا يُظْلَمُونَ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

سومنابید کی بیاسما نه ستم کنند

إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدَيْنٍ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى

نامزده تا وعده‌ی وامی وام دهید جون

فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُبْ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ

نویسنده میان شما وبنویسد بنویسید انرا

بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ

که بنبسند نویسنده‌ی ونهلند براذ

مصله

كَمَا عَلَّمَهُ اللّٰهُ فَلْيَكْتُبْ ج وَلْيُمْلِلِ

جانک . بیاموخت اورا خذای نابنویسذ ونا املا کنذ

الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللّٰهَ رَبَّهُ

انکه براو باشذ ازحق ونابترسذ ازخذای خذاوند

وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا ج فَإِنْ كَانَ

ونکاهذ ازان چیزی بس اگر باشذ

الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ

انکه براو باشذ ازحق نادانی یا

ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمِلَّ

سستی یا نه نوانذ که املا کنذ او

١٨٥

عند یعقوب

هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ

او املا کند یار او بداد کاری

وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ

و گواه کنید دو گواه

مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا

از مردان شما پس اگر نه باشند

رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ

دو مرد گواه مردی و دو زن از آنک

تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ

بپسندید از گواهان که باشند گم کند

إن تضل بكسر الهمزة حمزه

خف
اِحْدَىٰهُمَا فَتُذَكِّرَ اِحْدَىٰهُمَا الْاُخْرَىٰ ج
یکی از ایشان دو تا یاد کند از یکی مر دیگر را

ماکد
وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَآءُ اِذَا مَا دُعُوا ح
و سر باز نزنند گواهان چون خوانندشان

وَلَا تَسْـَٔمُوٓا اَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا
و نافه نشوند کی بنبسید انرا خردی

اَوْ كَبِيرًا اِلَىٰٓ اَجَلِهِۦ ح ذَٰلِكُمْ
یا بزرگی تا نام زده آن کباشد شمارا

مبالغه مبالغه
اَقْسَطُ عِنْدَ اللّٰهِ وَاَقْوَمُ
دادهنر نزدیک خدای و بپای شده تر

مسالة

لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا

گواهی را و کمتر باشد که بشک افتند

إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً

مگر که باشد بازرگانی حاضر شده

تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ

که می خرید و فروختن کنید میان شما نباشد بر شما

جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَأَشْهِدُوا

تنگی مگر که نویسید آن و گواه گیرید

إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا

چون خرید و فروخت کنید و نه کاستن کاری نویسنده و نه

٣٦٥

شهيد وان تفعلوا فانه

كواه وگر چنين كنيد آن

يراقب

فسوق بكم واتقوا الله و

بزه كارى باشد شما وبترسيد از خداى وهمى

يعلمكم الله والله بكل شى

اموزد شمارا خداى وخداى بر هرچيزى

عليم وان كنتم على سفر ولم

داناست وگر هستيد شما بر سفرى ونيابيد

تجدوا كاتبا فرهان مقبوضة

يابيد نويسندهٔ گروگانى بايد ستدن

فإن أمن بعضكم بعضا فليؤد

پس اگر استوار دارد برخی از شما مر برخی را تا بدهد گزارد

الذي اؤتمن أمانته وليتق الله

آنکه که استوار داشت امانت خویش و باید بترسد از خدای

ربه ولا تكتموا الشهادة ج

خداوند او و پنهان مکنید گواهی را

شرط

ومن يكتمها فإنه آثم قلبه ج

و هر که پنهان کند او باشد بزه کار دل او

صلے

والله بما تعملون عليم م لله

و خدای بدانچه می کنید داناست خدایراست

مَا فِي السَّمَوٰتِ وَمَا فِي الأَرْضِ

آنچ اندر آسمانهاست وآنچ اندر زمینست

وَإِن تُبْدُوا مَا فِي أَنفُسِكُمْ أَوْ

وگر آشکارا کنید آنچ اندر تنهای شما باشد یا

تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُم بِهِ اللَّهُ

بنهان کنیدش آنرا شمار کند شما را بدان خدای

فَيَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن

بیامرزد آنرا که خواهد و عذاب کند آنرا

يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

که خواهد و خدای بر هر چیزی تواناست

لمن قرا فيغفرُ و يعذبُ بالرّفع فيهما

خب

آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ

ایمان آورد پیغامبر بدانچ فرو فرستاذه شذ بذو

بر اقب

مِنْ رَبِّهِ ح وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ

از خذای او و مومنان که همه بگرویدند

بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ

خذای و فریشتگان و کتابهای او

لمن قرا لا یفرق بالنون

وَرُسُلِهِ ح لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ

و پیغامبران او نه جدا کنیم میان یکی از ایشان از

رُسُلِهِ ح وَقَالُوا سَمِعْنَا

پیغامبران او و گفتند شنیدیم

وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ

و فرمان بردیم ما امرزش خواهیم از تو خذاوندما وبتوست

الْمَصِيرُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا

بازگشتن نخواهذ خذای از تنی

إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ

مکر آنچ طاقت باشد آنرا آنچ کرد

وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا

و بران باشد آنچ کرد خذاوندما

لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا

مکیر مارا اکر فراموش کنیم یا خطا کنیم

184

٣٧

رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا مصلحه
خداوندما وبرمنه برما عقوبتها چنانكه

حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا كح
برنهاده بوذى انرا برانكسها كه از پيش ما بوذند

رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا خس مَا لَا طَاقَةَ لَنَا
خداوندما وبرمنه برما انچ نباشد طاقت مارا

بِهِ كح وَاعْفُ عَنَّا كح وَاغْفِرْ لَنَا
بدان واندركذار ازما وبيامرز مارا

وَارْحَمْنَا كح أَنْتَ مَوْلَانَا فَانْصُرْنَا
وبخشاى مارا توى خداوندما نصرت ده مارا

عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ م

بر گروه کافران

قصة ليلة المعراج

واین معراج پیغامبر ما صلی الله علیه دو بار بوده است اول بار از مکه برفت و دیگر بار از مدینه برفت از گفتار
عایشه اما اول معراج آن بوذ کی از مکه برفته بوذ و چنین گویند کی آن شب بخانه ام هانی بوذ جبریل آمد
و او را ببرد اول چون جبریل فراز آمذ آواز داذ و مر پیغامبر را علم بخواند پیغامبر بیرون آمد جبریل را دید با براق
استاذه بوذ و آن براق جبریل پیش پیغامبر آورد آن بوذ کی سوی ابراهیم رفته بوذ تا بزیارت اسمعیل شدی از شام
بمکه و آن براق از بهشت آورده بوذ و بالای آن چند خری بوذ برتر و از استری فروتر بوذ پس جبریل گفت
مر پیغامبر را علم یا محمد بر این براق بر نشین تا من ترا از اینجا ببیت المقدس برم و از آنجا بمعراج
بذ آسمان برم تا خذای عز و جل با تو مناجات کند و با تو سخن گویذ پیغامبر علم گفت چون من دست بر بردم
و خواستم کی بر آن براق نشینم آن براق از جای برخاست جبریل آنرا بانگ بر زذ و گفت یا براق این پیغامبر خدای است
محمد کزین همه پیغامبران است پس آن براق پشت بداشت تا پیغامبر بر او بر نشست پس آن براق او را همی
برد سوی بیت المقدس و جبریل پیش اندر همی رفت و آن براق همی آورد پس چون لختی برفت جبریل براه اندر
از پیغامبر جذا بوذ بذان ساعت گروهی از دشمنان پیذا آمذند و مر پیغامبر را علم بخواندند
و گفتند یا محمد از این سوی بیای پیغامبر علم از آن سوی نرفت پس چون برفت لختی از آن سوی
دست چپ برفتا و آواز داذند و گفتند یا محمد از این سوی بیای پیغامبر یکسو شد و سوی ایشان نرفت

پس از وی زنی آراسته پیش او آمد با لباسهای الوان و نیکو و مرا و را گفت یا محمد باش تا با تو سخن
گویم پیغامبر عم برفت و سوی او نگاه نکرد و روی سوی بیت المقدس کرد و جدا نگشتم بدیدگان براق گام
بنهادی و برفتی پیغامبر عم گفت چون روی سوی بیت المقدس کردم و آنجا رسیدم جبریل فرا پیش آمد و گفت
فرو آی و مرا از آن براق فرو آورد و چشم من بمعراج افتاد و جبریل عم دست من بگرفت و مرا بیک طرفة العین
بآسمان نخستین برد و جبریل در آسمان بزد تا بگشادند جبریل را گفتند فرشتگان که این محمد است پیغامبر
خدای عز و جل پس از آسمان نخستین بآسمان دوم رفتیم و همچنانک سدیگر و چهارم و هر آسمانی که برسیدم
فرشتگان آن آسمان لونی دیگر بودندی و عبادت ایشان و تسبیح ایشان از لونی دیگر بودی
و با آسمان دوم نه چندان فرشته بودند که چندان از آسمان نخستین دیده بودند و بر همچنان بهر آسمانی
که رسیدند چندان فرشته بودی که بیشتر همه بود تا بآسمان چهارم رسیدند و بیت المعمور آنجا
یافتند و درخت طوبی را هم آنجا یافتند و پس بیت المعمور را طواف کردیم و همه ارواح پیغامبران را
از آدم تا من که محمدم همه را آنجا یافتم پس همه پیش من آمدند و مرا نیکو بپرسیدند و مرا مژده دادند
بنیکوییهای خدای عز و جل پس بآسمان پنجم رفتیم و فرشتگان دیدم یک نیمه ایشان از برف و یک نیمه
از آتش نه آن برف از گرمی آتش بگداختی و نه آتش از سردی برف بمردی و مرا ببرد تا بالاء آسمان
هفتم و آنجا هفتاد هزار حجاب خداوند عز و جل بگذشتیم و تا بدان جایگاه برسیدم که جبریل
مرا گفت اکنون بجایگاه رسیدی سخن گوی و آن جایگاه بود که او با خدای عز و جل سخن گفت
آنکه گفت پیغامبر عم التحیات لله و الصلوات و الطیبات خدای عز و جل گفت
السلام علیک ایها النبی و رحمة الله و برکاته پیغامبر علیه السلم گفت السلام علینا و علی عباد الله
الصالحین پس آنگه خدای عز و جل گفت آمن الرسول بما انزل الیه من ربه و المؤمنون

كل آمن بالله وملائكته وكتبه ورسله پس پیغامبر گفت خطاب از مومنان

لا نفرق بین احد من رسله وقالوا سمعنا واطعنا غفرانك

ربنا والیك المصیر پس جبریل فرا پیغامبر گفت حاجت خواه پیغامبر گفت

ربنا لا تواخذنا ان نسینا او اخطانا ربنا ولا تحمل علینا

اصرا كما حملته علی الذین من قبلنا ربنا ولا تحملنا ما لا طاقة

لنا به واعف عنا واغفر لنا وارحمنا انت مولانا فانصرنا علی القوم الكافرین

این همه آنست کی پیغامبر عم از خدای خواست شب معراج و این دعا همه امت خویش را کرد و خدای را
عز و جل آن را همه مستجاب کرد و گرفتن بخطا و نسیان از امت او برداشت و آن عذاب
کی بر امتان پیش نهاده بود چون مسخ کردن و از حالی بحالی گردانیدن صرفا و زمین فرو بردن و خویشتن
کشتن چنانک بنی اسرائیل کشتند و خوک و کپی کردن چنانک مردمان حاضرة البحر گشتند و این همه عقوبتها
از امت پیغامبر برداشت بدعای وی و آنکه ایشان را ظفر دهد بر کافران تا امت او ظفر یابند
بر همه کافران و ولایت پیغامبر عم و امتان او از مشرق تا بمغرب بردارد چنانک پیغامبر گفت عم
زویت لی الارض فاریت مشارقها ومغاربها وسیبلغ ملك امتی ما زوی لی منها این خبر
دلیلست بر آنک دین پیغامبر عم از مشرق تا مغرب برسد پس پیغامبر عم نماز اندر خواست
و گفت من قوم موسی را و عیسی را دیدم کی همی نماز کردند مرا این نماز باید تا فضل نماز گزاران بیابم خدای عز و جل
حاجت او روا کرد و او را پنج وقت نماز فرمود اندر شبان روزی پس پیغامبر عم اندر خواست تا جبریل او را ببرد
و بهشت و دوزخ او را بنماید خدای عز و جل این حاجت نیز روا کرد و از آنجا که باز گشت جبریل او را
ببرد و هفت طبقهٔ دوزخ او را بنمود و عذاب کافران و منافقان او را بنمود و بدید و بدانست عذاب ایشان

چه لون است و چگونه است پس او را از آنجا بهشت برد و هشت بهشت او را بنگرانید و جبریل عم از
بهشت فردوس یکی سیبی بکند و مر پیغامبر را داد و گفت این بخور و پیغامبر عم آن سیب بخورد که جبریل او را داد

حدیث فاطمه بنت النبی علیه السلم

و حدیث فاطمه دختر پیغامبر عم ایدون بود که پیغامبر عم بهر هفته روز بر خویشتن فریضه کرده بود
کی سوی فاطمه آمدی و موی او را بر روی کشیدی و ببوسیدی و گفتی کی از فاطمه بوی بهشت
آید و مرا چون بوی بهشت باید بیابم و موی فاطمه را ببویم کاز موی فاطمه بوی بهشت آید و سبب
این قصه آن بود که چون جبریل عم پیغامبر را عم بر آسمان برد و بهشت او را بنمود و از سیب بهشت
بکند و پیغامبر را داد و پیغامبر عم آن سیب بخورد و خدای عز و جل آنرا نطفه گردانید و همان
شب چون باز آمد با خدیجه بود و خدیجه بار برگرفت بفاطمه و فاطمه را اصل از آن سیب
بود که جبریل از فردوس بکند و پیغامبر را تا بخورد و خدای عز و جل فاطمهٔ از بوی بهشت آفریده است
پس پیغامبر عم چون از آسمان هفتم باز آمد و به آسمان چهارم آمد و با ارواح پیغامبران عم گرد آمد
و آن ارواح همه آنجا بودند و پیغامبر را عم این پنجاه نماز از خدای عز و جل پذیرفته بود موسی بن عمران
او را گفت امتان تو این پنجاه نماز بجای نیارند و ترا بدین کار معاودت باید کردن پیغامبر عم چند
معاودت کرد تا این نماز به پنج نماز باز آمد چنانکه امروز همی کنند پس جبریل مر پیغامبر را مسح کردن
بیاموخت و بانگ نماز و اقامت بیاموخت و همه ارواح پیغامبران آنجا گرد آمده بود پیغامبر عم گفت
مر آدم را پیشتر رو و نماز کن آدم عم گفت این فرمان از خدای عز و جل سوی تو آمده است ترا پیش باید
رفتن پیغامبر عم پیشتر رفت و ارواح پیغامبران همه از پس او نماز کردند

حدیث بانگ نماز و اقامت

و اما حدیث بانگ نماز و قامت خلاف کردند گروهی گفتند این حدیث بانگ نماز و اقامت چنان بود کی از اول
اسلام بدین گونه نبود که اکنون است و جماعت هم چنین بود ولکن چون وقت نماز بودی بلال برافرازی رفتی
و گفتی الصلوة جامعة و مردمان گرد آمدندی و نماز کردندی پس شب معراج پیغامبر را بر آسمان
بردند و قاب قوسین اورا و آن نشستهای ایزدی و آن نکوییها و از فریشتگان بنمودند و بهشت
و دوزخ بدید چنین کجا ذکر کرده آمد و جبریل بانگ نماز و قامت بدین گونه کی اکنونست مر پیغامبر را
اندر آموخت تا بانگ نماز و قامت کرد و پس نماز کرد و چون بزمین آمد مر بلال را اندر آموخت و گروهی
گویند کی با اول اسلام چون وقت نماز بودی برافرازی رفتی و گفتی الصلوة جامعة پس مردی بود از یاران
پیغامبر علیه السلام او را عبدالله بن زید خواندندی خواب دید یک شب از شبها کی فریشته از آسمان فرو آمدی
و او را گفتی بگوی مر پیغامبر را کاین بانگ نماز و قامت بدین گونه باید کردن نه چنانک
بلال همی کند و آن فریشته بانگ نماز و قامت بدین سان کی اکنون است آن بار پیغامبر را بگفت
و اندر آموخت پس دیگر روز عبدالله بن زید بیامد و آن خواب کی دیده بود پیغامبر را بگفت
پیغامبر علیه السلام گفت عَلِّمْهَا بِلَالًا فانه ابدأ اصوتا منک گفت بلال را اندر آموز کی آواز او خوشترست
پس عبدالله بن زید بانگ نماز و قامت مر بلال را بیاموخت و این سنت هم چنین بماند تا روز رستخیز

حدیث پیغامبر علیه السلام با عزرائیل

و سبب این حدیث آن بود کی چون پیغامبر علیه السلام بدان آسمان چهارم باز آمد یکی فریشته را دید با سهم و سهم
عظیم بود و اندر نگاه کرد و سخت مشغول بود و هیچ نگاه نکرد سوی پیغامبر علیه السلام لوحی دید اندر دست
آن فریشته از نور و آن فریشته بدان لوح اندر نگریستی و بر آن کرسی نشسته بود و یک پای او بر یک کنار
آسمان بود و اندر میان دو پای او همه آب دید پیغامبر علیه السلام جبریل را پرسید کی از کدام فریشته

جبریل گفت این عزرائیل است ملک الموت پس جبریل اورا آگاه کرد کی این محمد مصطفی است و خاتم الانبیا است
پس عزرائیل سر برآورد و اورا لطف کرد و بنزدیک خویش بنشاخت و بسیاری نیکوی از خدای عز و جل
وعده کرد پس پیغامبر عم اورا بپرسید و گفت یا عزرائیل تو اینجا نشسته ای بآسمان چهارم و جان زندگان بر زمین
اندر چگونه بستانی عزرائیل گفت این کی بدست منست لوح محفوظ است و هر چه در جهان اندر جانوران
اند همه بدین لوح اندر نبشته است و من همواره بدین لوح اندر همی نگرم و این اب کی همی بینی پیمان
های من اند ستان این جهانست و فریشتگان عذاب اندکی فرمان بردار من کرده است ایشانرا و ایشان نگاه
همی کنند چون من هیبت بنده ای از بندگان خدای عز و جل اندر نگرم ایشان همانکه ببالین آرسیده روند
و نیکویها با ایشان و من نام آن بنده از لوح پاک کنم و ایشان جان از وی جدا کنند نیکوی و با علا علیین برند
بروضه ای از روضها بهشت تا روز قیامت و گر بنده بدبخت باشد و فریشتگان عذاب
بروند و جان او بستانند و بسجین برند بگنده ای از گندهای دوزخ تا روز قیامت

حدیث دیک الابیض

و پیغامبر عم بدین آسمان پنجم نگاه کرد مرغی را دید سپیدتر از عاج بر مثال خروسی سپید و پای او بهفتم
زمین و سر او بهفتم آسمان و یک پر او چنان بود چون بمشرق و دیگر بمغرب جبریل را پرسید
کی این چه مرغی است جبریل گفت این خروسی است سپید پای او بهفتم زمین و سر او بهفتم آسمان و خدای
عز و جل اورا برین گونه آفریده است و هر شبی سحرگاه پر خویشتن بهم باز کند و بانگ کند و همه خروسهای
زمین چون اورا تسبیح و تهلیل او بشنوند همچنان بانگ کنند و تسبیح و تهلیل کنند و از همه چمندگان
کخدای عز و جل بیافریده است هیچ چیز بجز آدمیان بر خدای عز و جل بیافریده است هیچ چیز بجز
از آدمیان بر خدای تعالی گرامی تر ازین مرغی نیست پیغامبر عم چون آن خروس را بدید چون بزمین آمد

همواره خروسی سپید داشتی بخانه و هر آن خانه کی اندرو خروسی سپید باشد جادوی بر اهل خانه نیز نزند
و از بهر اینست کی پیغامبر گفت جبرئیل دیک الابیض فهو حبیبی وانا حبیبه عدوه عدوی و عدوی
عدوه ولو علم الناس ما اکرامه علی الله لاشتروا الریش التی تسقط منه بالذهب الاحمر گفت دوست
دارید خروس سپید را کی او دوست منست و من دوست اویم و دشمن او دشمن منست و دشمن او دشمن منست
و اگر مردمان بدانندی کی کرامت او بر خدای عز و جل چندست هر پری کی ازو بیفتدی بزر سرخ بخریدندی پس جبریل
مر پیغامبر را علیه السلام از زمین بر آورد و بکوه قاف فرو آورد پیغامبر گفت من کوه قاف را دیدم از زمرد
سبز و با آسمان پیوسته است و این کبودی کی تو همی بینی بر آسمان از سبزی آن آید و این از آن سبزی
همی نماید و اگر نه این آسمان سپیدستی از عاج و این کوه قاف را با قیمت گرد اگرد جهان اندر بر مثال
انگشتری بگردد و از آن سوی کوه قاف هیچ آدمی نباشد و بدان کناره کوه بدین جهان اندر دو شهرستان است
یکی از مشرق با کوه قاف پیوسته است یکی جابلقا گویند و دیگر جابرسا

حدیث جابلقا و جابرسا

و این حدیث جابلقا و جابرسا از بس مسئلهاست کی جهودان از پیغامبر صلی الله علیه پرسیدند اندر آن بیست
و هشت مسئله پس پیغامبر علیه السلام گفت من شب معراج دو شهرستان دیدم یکی اندر مشرق و یکی اندر مغرب
و هر دو بکوه قاف اندر پیوسته است و هر شهرستانی از آن هزار فرسنگ بود و آن شهرستان را
هزار درست و اندر هر شهرستانی خلقی است از خلقهای خدای عز و جل و هر شبی بهر دری از آن درها
هزار مرد نوبتدار بوذندی و تا دیگر سال نوبت ایشان نرسد علی بن ابی طالب رضی الله عنه گفت
یا رسول الله این جابلقا و جابرسا از فرزندان آدم اند کی ایشان خود بدانند کی خدای عز و جل آدم را
آفریده است گفت نه ملایکانند کی طاعت ایشان همچو طاعت ملایکان است علی گفت یا رسول الله

این آفتاب بر ایشان نتابد که ایشان خود نه اند که خدای عزوجل آفتاب آفریده است گفت پس روشنای
ایشان از نور کوه قافست گفت پس روشنای ایشان از کجا است و از چه چیز بینند گفت دیدار ایشان و
روشنای ایشان از نور کوه قاف باشد گفتا ایشان را خوردن از کجا شد گفت نبات زمین خورند گفت هیچ
فرزند آید ایشان را گفت نه که ایشان را هیچ ماده نیست پس علی گفت یا رسول الله این نوبت هر شبی از بیم
گذارند پیغامبر عم گفت هم بدان کوه اندر خلقی آفریده است از ایشان بسیارتر ایشان را تارس و تاویل
گویند و ایشان دشمن اند بر خلق جابلقا و جابرسا و هر روزی بیایند و با ایشان حرب کنند که آن
شارستان بستانند از ایشان و هیچ نتوانند از ایشان بستدن علی گفت یا رسول الله از اهل بهشت اند
یا از اهل دوزخ اند پس آنکه جبرئیل عم شب معراج مرا از آسمان باز آورد و سوی ایشان آورد و من ایشان را
رد کردم و اسلام بر ایشان عرضه کردم و هیچ این نپذیرفتند و مسلمان نشدند و من از ایشان کسی باز
کردم بر ایشان پیغامبر گفت صلی الله علیه من نگفتم ما بین جابلقا و جابرسا گفت که داند که میان جابلقا
و جابرسا اند ایشان از فرزندان آدم نیستند و خدای عزوجل ایشان را از جنسی دیگر آفریده است والله اعلم

حدیث تارس و تاویل

و این تارس و تاویل خلقی اند از جنسی دیگر و هم آدمی نیستند و پیغامبر عم گفت که ایشان مسلمان نیستند
و من دین بر ایشان عرضه کردم و ایشان دین من نپذیرفتند و با اهل جابلقا و جابرسا بتعصب باشند
و خلقی اند بسیار و این خلقها جابلقا و جابرسا آن حرس بر درها آن شارستان از بیم ایشان دارند
پیغامبر گفت که جبرئیل مرا از نزدیک ایشان ببرد و سوی یاجوج و ماجوج برد

حدیث یاجوج و ماجوج

پس پیغامبر عم گفت جبرئیل مرا سوی یاجوج و ماجوج برد و من دین خویش ایشان را عرضه کردم و دین من نپذیرفتند

واین تارس و تاقیل و یاجوج و ماجوج و مالوق و ماسوخ همه از اهل دوزخ اند و این یاجوج و ماجوج بدان وقت که رستخیز باشد بیرون آیند و ایشان آدمی اند از فرزندان یافث بن نوح که بر عورت پدر نوح خندید که اورا برهنه بدید نوح علم براو دعا کرد و خدای عز و جل اجابت کرد و بکرد تا از پس این یاجوج و ماجوج از پشت او آمدند و بالای ایشان چند یک ارش است و گوشها دارند چون گوشهای پیلان یک گوش زیر کنند و یکی زبر کنند و بخسبند و ازان وقت باز که ذو القرنین آن سد کرده است این یاجوج و ماجوج بدان اند اندکه آن سد را سوراخ کنند و هر روزی بامداد بدان سد آیند و آنرا همی کنند و همی شوند و همی لیسند چون شبانگاه باشد آنرا تنگ کرده باشند گویند ما فردا باز آییم و این را سوراخ کنیم و نگویند ان شاء الله پس از آنکه ایشان را فرزند همچنان شود که بوده باشد تا آن وقت که وعده فراز رسد رستخیز را پس چون خدای تعالی خواهد که آن سد گشاده شود و ایشان بیرون آیند یکی از فرزندان ایشان مسلمان شود چون ایشان آن سد را همی شوند و همی لیسند شبانگاه آید ایشان گویند ما فردا باز آییم و این سد را سوراخ کنیم این فرزند مسلمان گوید ان شاء الله ایشان همه گویند ان شاء الله و دیگر روز چون باز آیند آن سد گشاده باشد و ازانجا بیرون آیند و همه جهان بگیرند و جهانیان از ایشان برنج رسند و همه آبگیرها و برگ و میوه درختان خورند و هرچه بیابند بخورند پس آنکه مهدی بیرون آید و ایشان را براند سوی دریا و بدریا غرقه کند ایشان را والعلم عند الله

قصه مالوق

واین مالوق مردم دشتی باشد و صورت ایشان همچون صورت مردم باشد و بر تن ایشان موی باشد و خورش ایشان از گیاه زمین باشد و ایشان بیشتر وابدا باشند و مردمان ایشان را صید کنند و بگیرند و بکشند و خورند

قصه ماسوخ

و اما ماسوخ دوال پای باشد بر مثال دیوان بر مردم بر او بنشیند و مردم را بکشند و بخورند و آدمی هستند

بیرون آمدن دجال بیرون آمدن یاجوج و ماجوج و بیرون آمدن مهدی و فرو آمدن عیسی از آسمان
آسمان و باز این هر چهار بر چیزی نباشد و ایشان همه یک سال بیرون آیند و همه بیک سال هلاک شوند
محمد بن جریر رحمة الله علیه چنین گوید که من بکتاب فتن اندر نگرستم چنان دیدم بدان کتاب اندر
کی این چهار علامت که بیرون آید باخر الزمان بیرون آید که چون سال
از چهار صد اندر گذرد و نخست دجال بیرون آید پس آنکه یاجوج و ماجوج از هر جای بیرون آیند
چنانکه خدای گفت عز و جل

وهم من كل حدب ينسلون

پس آنکه مهدی بیرون آید و عیسی از آسمان بزمین و همه زمین را فتنه یابد از دست دجال
و از دست یاجوج پس مهدی را خلیفت خویش کند و مهدی بیاید و این جهان را
پاک کند از یاجوج و ماجوج و دجال و ایشان را همه بدریا اندر غرقه کند
و دجال را بکشند و جهان پر از عدل و داد کنند و آنکه بر چیزی نمانند تا اسرافیل
بصور اندر دمد و رستخیز برخیزد و این حدیث اندر کتاب فتن بیرون
آورده است محمد بن جریر رحمة الله علیه

و باز گشتیم بقرآن

بسم الله الرحمن الرحيم

بنام خدای مهربان بخشاینده

الم الله لا اله الا هو الحي

منم خدای دانا خدای کی نیست هیچ خدای مگر او زنده

القيوم نزل عليك الكتاب

استاده بکار عالمین فرو فرستاد بر تو یا محمد این قران

بالحق مصدقا لما بين يديه

براستی راست دارنده اخبارا پیش ازان بود

وَأَنْزَلَ التَّوْرٰيةَ وَالْإِنْجِيلَ مِنْ
وفرو فرستاذ توریت وانجیل از

قَبْلُ هُدًى لِلنَّاسِ وَأَنْزَلَ
پیش راه راستی مردمانرا وفرو فرستاذ

الْفُرْقَانَ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا
قران کان تنهاکه کافر شذند

بِآيَاتِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ
بحجتهای خذای ایشانرا باشذ عذابی سخت

وَاللّٰهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ إِنَّ اللّٰهَ
وخذای عزیزست خذاوند کینه کشیدن خذای

لا يخفى عليه شىء فى الارض

نپوشیده است براو چیزی اندر زمین

ولا فى السماء هو الذى

ونه اندر آسمان اوست آنك

يصوركم فى الارحام كيف

بنگاشت شمارا اندر رحمها چگونه

يشاء لا اله الا هو العزيز

خواهد نیست هیچ خدای مگر او ناهمتا

الحكيم هو الذى انزل

باحکمت اوست آنك فرو فرستاد

وهو وقف نافع

عليك الكتاب منه آيات

بر تو کتاب ازان نخستها

محكمات هن أم الكتاب

محکم ایشانند ام الکتاب

احبار

وأخر متشابهات فأما الذين

و دیگران بیکدیگر اما انکهاکه

في قلوبهم زيغ فيتبعون

اند دلهاشان کژ ایستاذاست میل و متابعت کنند

خمس

ما تشابه منه ابتغاء الفتنة

انچرا منسوخ است ازان جستن فتنه

وابتغا تاويله وما يعلم

وجستن خبر آن و نداند

تاويله الا الله والرسخون

خبر آن مگر خداى و بررسيدگان

في العلم يقولون آمنا به كل

اندر دانش مى گويند بگرويديم بدان همه

من عند ربنا وما يذكر الا

از نزديك خداوندما و نه بند گيرند مگر

اولوا الالباب ربنا لا تزغ

خداوندان خردها خداوندما مگردان

قلوبنا بعد اذ هديتنا وهب

دلهای ما پس که راه نمودی ما را و بده

لنا من لدنك رحمة انك انت

ما را از نزدیک تو بخشایشی که توی تو

الوهاب ربنا انك جامع

دهنده خداوند ما تو بهم آری

الناس ليوم لا ريب فيه ان

مردمان روزی را که نیست شک اندران که

الله لا يخلف الميعاد ان الذين

خدای نکند خلاف وعده را کی آنکسها که

كفروا لن تغني عنهم

كافر شدند نه سود كند ازيشان

اموالهم ولا اولادهم من الله

خواستهاشان ونه فرزندان ايشان از خداى

شيئا ح واولئك هم وقود

چيزى وايشانند ايشان هيزم

النار ۝ كداب ال فرعون ح والذين

آتش چون عقوبت كسهاى فرعون وانكسها كه

عند قوم ح احسن منه ومراقب من قبلهم كذبوا باياتنا

از پيش ازيشان بودند بدروغ گرفتند حجتهاى ما

فاخذهم الله بذنوبهم والله

بگرفتشان خدای گناهان ایشان وخدای

شديد العقاب قل للذين

سخت عقوبت است بگوی آنکسها که

كفروا ستغلبون وتحشرون

کافر شدند غلبه کنند شمارا وحشر کنند شمارا

الى جهنم وبئس المهاد قد كان

سوی دوزخ وبدست گسترگاه بوده است

لكم اية في فئتين التقتا

شمارا نشانی اندر دو گروه کافر و مؤمن

فِئَةٌ تُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأُخْرَىٰ
کی بهم حرب استند گروهی کارزار کنند اندر راه خدای ودیگران

كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُم مِّثْلَيْهِمْ
کافرند بینی ایشانرا دو چندان مومنان

رَأْيَ الْعَيْنِ وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ
بدیدار چشم وخدای بدهد نصرت خویش

مَن يَشَاءُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً
انرا که خواهد کاندرانست عبرتاست

لِّأُولِي الْأَبْصَارِ زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ
خداوندان خردها بیاراستند مردمانرا دوستی

الشَّهَوٰتِ مِنَ النِّسَآ وَالْبَنِينَ

آرزوها از زنان وپسران

وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ

وبوسنها برکرده از

الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ

زر وسیم واسبان

الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ حـ ک

نیکو وچهارپایان وکشت

ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا حـ م

آنست برخورداری زندگانی این جهان

وَاللّٰهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ قُلْ

وخداى كه نزديك اوست نيكو جايگاه بگوى

أَؤُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرٍ مِنْ ذٰلِكُمْ لِلَّذِينَ

مى خبر كنم شمارا بهتر ازان كسها كه

اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي

بپرهيزيدند نزديك خداى شان بوستانها مى رود

مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا

از زير آن جويها جاودانه باشند اندرآنجا

وَأَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ

وجفتانى پاكيزه وخشنودى

199

۲۹۸

مِنَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ

از خدای وخدای بیناست ببندکان

اَلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اِنَّنَا آمَنَّا

انکسها که می کویند خداوند ما ما بکرویدیم

فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا عَذَابَ

بیامرز مارا کناهان ما وبرهان مارا ازعذاب

النَّارِ اَلصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ

آتش شکیبایان وراستکویان

وَالْقَانِتِينَ وَالْمُنْفِقِينَ

وفرمان برداران وهزینه کنندکان

[illegible]

[illegible] الصابرين [illegible]

والمستغفرين بالاسحار م ۝
و آمرزش خواهندكان سحركاهان

شهد الله انه لا اله الا هو
كواى داد خداى كاوست كنيست هيچ خداى مكر او

والملائكة واولوا العلم
و فرشتكان و خداوندان دانش

قائما بالقسط ج لا اله الا هو
ايستاده بداد نيست هيچ خداى مكر او

۝ العزيز الحكيم م ان الدين عند
ناهمتاست باحكمت كه دين بنزديك

من قرأ شهد الله على لفظ الماضي وهي قراءة الجمهور

من كسر ان الدين

نفى ح

اللهِ الاِسْلامُ وَمَا اخْتَلَفَ

خذاى مسلمانى است ونه مخلف شدند

الذِينَ اُوتُوا الكِتَابَ الَّا مِنْ بَعْدِ

انكسها كه بدادند كتاب مكر از پس

اد ك ح

مَا جَاءَهُمُ العِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ

انچ بيامدشان دانش افزون جستن ميان ايشان

شرط

وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللهِ فَاِنَّ

وهركه كافر شود بحجتهاى خذاى كه

م

اللهَ سَرِيعُ الحِسَابِ فَاِنْ حَاجُّوكَ

خذاى زوذ شمارست براكر حجت آرند با تو

فَقُلْ اَسْلَمْتُ وَجْهِىَ لِلّٰهِ وَمَنِ

بگوی سر فرو نهادم روی خویش خدایرا و آنک

اتَّبَعَنِ وَقُلْ لِلَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ

متابعت کرد مرا و بگوی آنکسها را که بدادند شان کتاب

وَالْاُمِّيِّينَ ءَاَسْلَمْتُمْ فَاِنْ اَسْلَمُوا

و نانبیسندگان همی گردن نهید پس اگر گردن نهند

فَقَدِ اهْتَدَوْا وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا

بدرستی که راه یافتند و گر بگردانند بگاشند

عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَاللّٰهُ بَصِيرٌ

بر تو رسانیدن و خدای بیناست

بِالْعِبَادِ إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ

بندگان کانکسها که کافر شدند

بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ

بآیتهای خدای و می کشتند پیغامبرانرا

بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ

بناحق و می کشند آنکسها که

يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ

می فرمایند بداد کردن از مردمان

فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ أُولَٰئِكَ

مژده ده ایشانرا بعذابی دردناک ایشانند

الَّذِينَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا

انكسها كه تباه شد كردارهاشان اندرين جهان

وهو وقف نافع

وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ

ح نفى م

واز جهان ونباشد ايشانرا هيچ نصرت كنندة

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا

نبينى سوى انكسها كه بدادند بهرة

مِنَ الْكِتَابِ يُدْعَوْنَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ

از كتاب مى خوانندشان سوى كتاب خداى

لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ

تا داورى كند ميان ايشان پس بر گردند گروهى ازيشان

وَهُمْ مُعْرِضُونَ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا

و ایشان روی گردانیدگانند آنست بدانکه ایشان گفتند

لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ

نه رسد ما را آتش مگر روزگاری شمرده

خبر

وَغَرَّهُمْ فِي دِينِهِمْ مَا كَانُوا

و بفریفت ایشانرا اندر دین ایشان آنچه بودند

استفهام

يَفْتَرُونَ فَكَيْفَ إِذَا جَمَعْنَاهُمْ

می بدروغ گفتند چگونه کنند چون جمع کنیم ایشانرا

وهو وقف نافع

لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ وَوُفِّيَتْ كُلُّ

روزی را کی نیست شک اندر آن و تمام بداده شد هر

صلے ح م

نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

تن‌ها آنچ کرد واشانرا نه ستم کنند

قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي

بگوی یا بارخدای پادشاه همه پادشاهیها بدهی

خبر ح

الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ

این ملک از آنکه خواهی وبستانی این ملک

خبر خبر

مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ

از آنک خواهی وعزیز کنی از آنک خواهی وخوار کنی

خبر ح ک

مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَى

از آنک خواهی بدست تست نیکی توی بر

كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ تُولِجُ اللَّيْلَ فِي

همه جيزى توانا اندرارى شبرا اندر

النَّهَارِ وَتُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ

روز واندرارى روزرا اندر شب

وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ

وبرون آرى زنده ازمرده وبرون آرى

الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ

مرده ازنده وروزى دهى ازكه خواهى

بِغَيْرِ حِسَابٍ لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ

شمار نگيرد مومنان

الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ حمر

کافرانرا دوستان ازسوی مومنان

شرط

وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ

وهرکه کند ان نباشد ازخدای

فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاةً حمر

اندر چیزی مگر که بپرهیزید ازیشان پرهیزیدنی

وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ حمر وَإِلَى

وترس مینماید شما خدای ازخویشتن وسوی

خبر

اللَّهِ الْمَصِيرُ قُلْ إِنْ تُخْفُوا مَا فِي

خدایست بازگشتن بگوی اگر پنهان کنید انچه اندر

صدوركم او تبدوه يعلمه

دلهاى شما است يا اشكارا كنيد انرا داند انرا

الله ويعلم ما في السموات

خداى و داند انچ اندر اسمانها است

وما في الارض والله على كل شى

وانچ اندر زمينست و خداى بر همه چيزى

قدير يوم تجد كل نفس ما عملت

توانا است از روز بيابد هر تنى انچ كرده است

من خير محضرا وما عملت

از نيكى حاضر امده وانچ كرده است

وقف نافع

مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ

از بدی خواهد کر آن باشد میان آن و میان او

أَمَدًا بَعِيدًا م وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ

مسافتی دور و میترساند شما را خدای

نَفْسَهُ م وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ م

از تن خویش و خدای مهربانست بندکان

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي

بکوی اگر هستید دوست دارید خدای متابعت کنید مرا

يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ

دوست کند شما را خدای و بیامرزد شما را کناهان شما

والله غفور رحيم قل اطيعوا

وخدای امرزگارست بخشاینده بگوی طاعت دارید

الله والرسول فان تولوا فان

خدایرا وپیغامبررا پس اگر برگردید که

الله لا يحب الكافرين ان الله

خدای ندارد دوست کافرانرا بخدای

اصطفى آدم ونوحا وآل

برگزید آدمرا ونوحرا وآل

ابرهيم وآل عمران على العالمين

ابرهیمرا والعمران بر جهانیان

ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللّٰهُ

فرزندانی برخی از ایشان از برخی وخدای

سَمِيعٌ عَلِيمٌ إِذْ قَالَتِ امْرَأَةُ

شنوا است دانا کی گفت زن عمران

عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي

عمران خداوند من نذر کردم ترا آنچ اندر

بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ

شکم منست محرر آزاد بپذیر از من که توی

أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ فَلَمَّا

تو شنوا دانا چون

وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ اِنِّى وَضَعْتُهَا

بنهاد اورا گفت یا رب من بنهادم این مادرا

مسالة

خ

اُنْثٰى ح وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا وَضَعَتْ

ماده وخدای داناترست بدانچ بنهادم

وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْاُنْثٰى ح وَاِنِّى

ونبست نر چون ماده ومن

سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ ح وَاِنِّى اُعِيذُهَا

نام نهادم اورا مریم ومن بازداشتم اورا

بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ

بتو وفرزندان اورا از دیو

الرجيم فتقبلها ربها بقبول

رانده بپذیرفت اورا خداوندش را بپذیرفتنی

حسن وانبتها نباتا حسنا

نیکو وبرویانید اورا برآوردنی نیکو

وقف

وكفلها زكريا كلما دخل

ومیانجی ستد اورا زکریا هر ان هنگام که اندر شد

عليها زكريا المحراب وجد

براو زکریا اندر محراب یافتی

عندها رزقا قال يا مريم انى

نزدیک او روزی گفت یا مریم ازکجاست ترا

لك هذا قالت هو من عند الله

ترا این گفت آن از نزدیک خدایست

ان الله یرزق من یشا بغیر

خدای روزی دهد آنرا که خواهد بی

حساب هنالك دعا زكريا ربه

شمار آنجا بخواند زکریا خداوندش

قال رب هب لي من لدنك ذرية

گفت یارب بده مرا از نزدیک تو فرزندی

طيبة انك سميع الدعا فنادته

پاکیزه که توی شنوا دعا بخواند اورا

الملائكة وهو قائم يصلي

فرشتگان ایستاده بود بنماز

لمن كسر وان الله

في المحراب أن الله يبشرك بيحيى

اندر محراب که خدای همی مژده دهد ترا بیحیی

مصدقا بكلمة من الله

راست دارنده بسخنی از خدای

وسيدا وحصورا ونبيا

وسیدی بود وپاک از نطفه وپیغامبری

من الصالحين ۝ قال رب أنى

از نیکان گفت یا خداوند از کجا

304

يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَقَدْ بَلَغَنِيَ

باشد مرا این غلام و برسید مرا

الْكِبَرُ وَامْرَأَتِي عَاقِرٌ قَالَ

پیری و زن من نازاینده است گفت

كَذَلِكَ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ

همچنین خدای بکند آنچ خواهد

قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً قَالَ آيَتُكَ

گفت یارب بکن مرا نشانی گفت نشان تو آنست

أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا

که نه سخن گوی با مردمان سه روز مگر

رَمْزًا وَاذْكُرْ رَبَّكَ كَثِيرًا وَسَبِّحْ
اشارت و یاذ کن پروردگار تو بسیار و تسبیح کن اندر
بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ
شبانگاه و در بامدادها

قصهٔ زکریا و مولود مریم علیهما السلام

و زکریا و یحیی بن زکریا و مریم بنت عمران همه ببیت المقدس اندر بوذندی و همیشه گروهی
عباد و زهاد بذان مزگت بیت المقدس اندر بوذندی و بذان وقت که اول این قصه هیچ پیغامبر
نبوذند و این پیغامبران پیشین مرده بوذند هیچ کس وحی نیامذه بوذ اندر شب و روز و این زهاد
و عابدان از خذای پیغامبری همی خواستند اندر شب و روز و هرکه بوذند اندر آن مزگت همه از
محرران بوذند و محرر آن باشذ که تا او بوذه باشذ و از مادر بزاذه باشذ هرگز بر تن او هیچ گناه نرفته
باشذ و این زهاد و عابدان همه برین گونه بوذند پس دو مرد میان عباد اندر بوذند و بیش از عباد اندر
دو خواهر بوذند یکی زن عمران بوذ و دیگر زن زکریا بوذ پس این زن که زن عمران بوذ بار داشت و این زن
عمران کوذک را که اندر شکم خویش اند محرر کرد گفت من نذر کردم با خذای عز و جل که من این کوذک را محرر کنم
چون بر روز آیذ و هرگز او را از مزگت بیرون نبرم پس چون بار بنهاذ دختر آمذ او را نام مریم کردند و بذانش

عمران مرده بود و خدای عز و جل زکریا را پیغامبری داده از میان آن عباد و زهاد و او را آگاه کرد که مر آن
مریم را بپذیرفتم بجای پسری و این آنست که خدای گفت عز و جل حکایت از مادر مریم

اذ قالت امرات عمران رب انی نذرت لک ما فی بطنی محررا
فتقبل منی انک انت السمیع العلیم

چون بار نهاد دختری بود مادر مریم گفت رب انی وضعتها انثی والله اعلم
بما وضعت ولیس الذکر کالانثی وانی سمیتها مریم وانی
اعیذها بک وذریتها من الشیطان الرجیم

خدای عز و جل مریم را بپذیرفت بجای پسری و مر زکریا را آگاه کرد چنانک گفت عز و جل

فتقبلها ربها بقبول حسن وانبتها نباتا حسنا

پس آنگه آن زهاد و عباد و آن هر کسی گفتند ما مریم را برگیریم و بداریم و هر کسی همی گفت من بردارم و میان
ایشان مناظره رفت پس گفتند قرعه زنیم هر که قرعه برو آید او را دهیم پس آن قلمها که بدان توریت
بنبشتندی و ایشان آن را بمیان دسنا کردند پس بیرون کشیدند راست قلم زکریا بیرون آمد پس زکریا دست
پیش کرد و مریم را بپذیرفت و گفت این خویشتن منست خواهر مادر زن منست و این آنست که خدای گفت عز و جل

وما کنت لدیهم اذ یلقون اقلامهم ایهم یکفل مریم وما
کنت لدیهم اذ یختصمون

پس او را برگرفت و بپرورد و زکریا او را همچنان داشت تا پنج ساله گشت و یکی حجره تنها بساخت
و مریم را اندر حجره بنشاند و توریت او را بیاموخت و مریم همچنان همی بود بدان حجره اندر و عبادت
همی کرد تا بحد برآمد و زکریا هر روزی سوی مریم آمد و چون درآمدی پیش مریم میوه تابستانی دیدی

بزمستان و میوهٔ زمستانی دیدی بتابستان و مر زکریا را از آن عجب آمدی و مریم را گفتی این
میوه‌ها ترا از کجا می‌آید گفتی از نزدیک خداوند است مر این را اجل و علا جایگه گفت

كلما دخل عليها زكريا المحراب وجد عندها رزقا قال
يا مريم انى لك هذا قالت هو من عند الله ان الله يرزق من يشاء بغير حساب

و زکریا را فرزند نبوده بود و بسیار روزگار فرزند از خدای تعالی همی‌خواست چون پیر گشت و بجهد دعا کرده بود
بفرزند خواستن و فرزند نیامد پس نومید گشته بود و دست از دعا کردن بداشته بود و فرزند نمی‌خواست پس چون
آن میوه‌ها تابستانی دید بزمستان پیش مریم نهاده گفت آن خدای که مریم را بزمستان میوهٔ تابستانی دهد
قادرست بر آنکه مرا به پیری فرزند دهد پس دیگر باره زکریا دعا کردن گرفت بفرزند خواستن جایگه خدای گفت عز و جل

هنالك دعا زكريا ربه قال رب هب لي من لدنك ذرية طيبة انك سميع الدعاء

ایزد تعالی او را اجابت کرد و او را به پیری فرزندی داد چون یحیی و این است جایگه خدای گفت عز و جل

ان الله يبشرك بيحيى مصدقا بكلمة من الله وسيدا وحصورا ونبيا من الصالحين

و ایزد تعالی یحیی را سید خواند و حصور خواند و حصور آن باشد که او را آرزوی جماع نباشد و اب
پشت او را بچه نداند و نیز گفت پیغامبری باشد مرسل پس خدای عز و جل او را فرزندی داد بدین گونه
و این فرزند چون بیرون آمد با استواری داشت این سخن عیسی بن مریم و یحیی بن زکریا چون فرا رسید
و بزرگ گشتند پیش زکریا اندر همی بود نام مریم مادر عیسی بازگرفت عیسی و چون عیسی بیرون آمد و بسخن آمد خلق
برو فتنه شدند و بیت المقدس اندر ملکی بود نام او هیرودوس خواندندی آن ملک ایشان بکار عیسی اندر
حسد کرد پس مریم برخاست و با عیسی هجرت کرد و بغربت شد و زکریا خواست که از پس ایشان
برود برفتن آن ملک هیرودوس از پس ایشان بیرون شد بطلب زکریا و زکریا از او بگریخت و او را درختی پیش آمد

و آن درخت را شکافی بود همان از آن شکاف از درخت اندر پنهان شد چون زکریا پنهان شد همان آن درخت اندر ابلیس بیامد و یکی گوشهٔ جامهٔ او پیدا کرد از بیرون درخت تا ایشان آنرا بدیدند و بدانستند کی زکریا همان از درخت کشته آمد و یحیی بن زکریا بماند همان آن مردمان بیت المقدس اندر

کشتن یحیی بن زکریا علیهما السلم

پس چون زکریا را بکشتند یحیی بماند و ملک بشهر باز آمد و بنشست و یحیی بن زکریا را بخواند و او را عزیز کرد و وزیری خویش او را داد و این یحیی بن زکریا بر ملک سخت دوست بود و این ملک یحیی را دوست داشتی و این ملک هیرودس بی امر یحیی بن زکریا هیچ کار نکردی پس این ملک را برادرزاده‌ای بود دختر بچه و این دختر گاه بگاه خویش برسید و کلان گشت و این ملک او را دوست گرفت و این دختر نیز او را دوست گرفت و این ملک از یحیی بن زکریا اندر خواست و گفت من این دختر را بزنی کنم چه گوئی یحیی بن زکریا گفت روا نباشد بزنی کردن دختر برادر را پس این دختر بر یحیی بن زکریا دشمن شد این دختر هر روز سوی آن ملک همی رفتی و او را خدمت همی کردی و هر روزی این دختر را سوی این عم آن حاجتی کی بودی همه روا بودی پس یک روز این ملک دختر را گفت حاجت خواه گفت حاجت من اینست کی سر یحیی بن زکریا بردارند ملک گفت چنین مگوی کی او پیغامبر خدایست پس این دختر خاموش گشت و نیز سخن نگفت و همچنان عم خویش را خدمت همی کرد و شب و روز نزدیک او همی رفت تا یک روز این ملک هیرودس سخت مست گشته بود و مر این دختر را سوی خویش خواند آن دختر خویشتن را بدو نداد و گفت تا حاجت من روا نکنی من خویشتن را بتو ندهم ملک گفت چه خواهی گفت سر یحیی بن زکریا خواهم کی برداری تا خویشتن را بتو دهم ملک بفرمود تا همانگاه برفتند و سر یحیی بن زکریا برداشتند و پیش او آوردند و تا بدان سر همی اندر جان بود همی گفت نشاید دختر برادر را بزنی کردن و آواز سر او همی آمد همچنین و این زمین را کی یحیی آنجا بکشتند از خون او

بجوشیذ زکرفت و همی جوشیذ و هیچ گونه ننشست و خبر آن خون بهمه جهان اندر پراگنده شذ و همی گفتند
هیرودوس ملک بیت المقدس با آن مردمان یار شذ و پیغامبر خذای را بکشتند و اکنون آن خون هیچ نمی آرامد
پس ملکی بوذ بذان نواحی اندر گفت من بروم و بیت المقدس را ویران کنم و هرچه بذو اندر خلق است همه را
بکشم و چندانی بکشم از ایشان که آن خون از جوش بنشیند و این ملک را ذو الاذعار خواندندی پس این ملک
بیامذ با لشکری بسیار و بکنار بیت المقدس فرو آمذ و آنجا لشکرگاه بزذ و خلیفتی را نامزد کرد
نام او ادبوز و گفت برو ازین لشکرگاه تا بشهر جوی کن و از مردمان بیت المقدس چندانی بکش
که خون مردم از شهر بذین جوی سوی من آیذ پس این خلیفت آن جوی بکند و بیامذ و چندین هزار مرد
و زن ایشان بکشت و آن ملک بیت المقدس را بکشتند و آن دختر را که برادرزاذه او بوذ بکشتند و چون ایشان
هر دو را بیاوردند و بذان جایگاه ریختند که خون یحیی بن زکریا بوذ که همی جوشیذ تا از خون بنشست
پس خون بسیار کشته همی شذ و آن جوی بلشکرگاه همی رسیذ مردمان زار ماندند و آن خلیفت که اینجا
فرستاذه بوذ خواهش کردند تا لختی از چهارپایان بیاوردند چون گاو و گوسپند و اشتر و خر و بکشت
تا خون آن چهارپایان با خون مردم آمیخته شذ تا یکبار از جوی بلشکرگاه رسیذ و آن
ملک دست از ایشان کوتاه کرد و بازگشت و مقدار ده فرسنگ
زمین همه گل سرخ گشت هم چون خون از آن جویها و از گل آنجای برند بجهان
اندر و هنوز همی برند بجهانها اندر والله

وبازگشتیم بقرآن

وَاِذْ قَالَتِ الْمَلٰئِكَةُ يٰمَرْيَمُ اِنَّ اللّٰهَ

وله گفت فرسته یا مریم کخدای

اَصْطَفٰيكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفٰيكِ

برگزید ترا و پاکیزه کرد ترا و برگزید ترا

عَلٰى نِسَاۤءِ الْعَالَمِينَ ۝ يٰمَرْيَمُ اقْنُتِي

بر زنان جهانیان یا مریم فرمان بر

لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ

خداوند خویش را و سجود کن و رکوع کن با

الرَّاكِعِينَ ۝ ذٰلِكَ مِنْ اَنْبَاۤءِ الْغَيْبِ

رکوع کنندگان آنست از خبرها پنهانی

نُوحِيهِ اِلَيْكَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ

همی وحی کنیم آن سوی تو و نبوذی تو نزدیک ایشان

اِذْ يُلْقُونَ اَقْلَامَهُمْ اَيُّهُمْ يَكْفُلُ

که همی افکنند قلمهاشان کدامین صالحی ستاند

مَرْيَمَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ اِذْ يَخْتَصِمُونَ

مریم را و نه بوذی تو نزدیک ایشان که همی خصومت کردند

اِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ اِنَّ اللّٰهَ

۵ گفتند فریشتگان یا مریم خذای

يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ

مژده همی دهد ترا بسخن و گفتار عیسی ازو نام او

المسيح عيسى ابن مريم وجيها

مسیح عیسی پسر مریم و با بر روی باشد

في الدنيا والآخرة ومن المقربين

اندرین جهان و از جهان و از نزدیکان

ويكلم الناس في المهد وكهلا

و سخن گوید با مردمان اندر گاهواره و بروزگار پیری

ومن الصالحين قالت رب أنى

و از نیکان باشد گفت یا رب چگونه

يكون لي ولد ولم يمسسني

باشد مرا فرزند و نه بساویده است مرا

خبر

بشر قال كذلك الله يخلق ما

مردم گفت چنین خدای بیافریند انچ

کام

يشاء اذا قضى امرا فانما يقول

خواهد چون بگزارد کاری ازباشند که گوید

له كن فيكون ويعلمه الكتاب

اورا بباش بباشند وبیاموزد اورا کتاب

من قرأ ونعلمه بالنون

والحكمة والتورية والانجيل

وحکمت وتوریت وانجیل

ورسولا الى بني اسرائيل انى

وپیغامبر باشد سوی فرزندان یعقوب گوید من

لمن كرآء

قد جئتكم بآية من ربكم أني
بيامدم بشما بحجتى از خداوند شما من

أخلق لكم من الطين كهيئة
بيافرينم شمارا از گل چون ساختن

الطير فأنفخ فيه فيكون
مرغى بدميم اندرو باشند

طيرا بإذن الله وأبرئ الأكمه
مرغى برنده بفرمان خداى و بردارم كورى مادرزاد

والأبرص وأحيي الموتى بإذن الله
و پيسى و زنده كنم مرده را بفرمان خداى

وانبئكم بما تاكلون وما تدخرون

و خبر کنم شمارا بدانچ می خورید وانچ می نهید

في بيوتكم ان في ذلك لاية لكم

اندر خانهاء شما که اندران نشانست شمارا

ان كنتم مومنين ومصدقا لما

اگر هستید مومنان و راست دارنده ام انچ را

بين يدي من التورية ولاحل

میان من بود از توریت و حلال کنم

لكم بعض الذي حرم

شمارا برخی انک حرام کردند

عَلَيْكُمْ وَجِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ

بر شما وآمدم بشما بنشانی از خداوند شما

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ إِنَّ اللَّهَ

بترسید از خدای وفرمان برید که خدای

رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا

خداوند منست وخداوند شماست بپرستید اورا اینست

صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ فَلَمَّا أَحَسَّ

راه راست چون بدید

عِيسَى مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ

عیسی از ایشان کفر گفت

امرأ سوء وما كانت امك بغيا

ایشان را فرامود کی من روزه دارم و با هیچ کس سخن نمی گویم و روزه ایشان چنان بود کی از سخن گفتن
باز ایستادندی و اشارت کرد مریم سوی عیسی کی ازو پرسید گفتند چگونه سخن گوییم با کودکی
خرد اندر گاهواره چنانک خدای گفت عز و جل فاشارت اليه قالوا كيف
نكلم من كان في المهد صبيا پس چون آن مردمان گفتند چگونه سخن گوییم
با کسی کی کودک باشد اندر گاهواره عیسی عم گفت انی عبد الله اتانی الكتاب
وجعلني نبيا وجعلني مباركا اينما كنت واوصاني بالصلوة والزكوة ما دمت حيا
گفت ازاو منم بنده خدای و اقرار داد ببندگی خدای عز و جل و مرا کرد مبارک هر کجا باشم و مرا اندرز کرد
بنماز کردن و زکوة دادن تا باشم زنده و فرمود مرا نیکی کردن با مادر من و نکرد مرا جباری بدبخت
پس گفت سلام باذا بر من یعنی درود خدای عز و جل بر من آن روز کی از مادر بزادم و آن روز کی بمیرم
و آن روز کی مرا از گور برانگیزند زنده چنانک خدای گفت عز و جل والسلام علی یوم
ولدت ويوم اموت ويوم ابعث حيا پس چون این سخنها بگفت خلق همه بر او فتنه
شدند و خلق از بهر عیسی سه گروه شدند گروهی گفتند عیسی پسر خدایست و گروهی گفتند عیسی خود خدایست
کی او باسمان بود و فرو آمده است و بشکم مریم اندر شده است و باز بیرون آمده است و خلق را همی
سخن گوید و گروهی گفتند نه او پیغامبر خدایست پس خلق بر او فتنه شدند و مریم او را باز بیت المقدس آورد
و از همه جهان خلق روی سوی او نهادند و هدیها همی آوردند سوی او و همی گفتند بیت المقدس کودکی
آمده است کی بذ و چون از مادر جدا شد سخن گفت و گفت من رسول خدایم پس از بسیاری خلق کی سوی
عیسی همی آمدند از هر جای این هیرودس ملک کی ملک بیت المقدس بود بعیسی اندر حسد کرد و خواست

کاو را بکشند و این خبر بمادر عیسی شد و عیسی را در سینه گشت که عیسی را بخواهند کشتن مریم بترسید
بر عیسی از بیم هیرودوس و آهنگ غربت کرد و یوسف درودگر را با خویشتن ببرد و هجرت کرد

هجرت عیسی بن مریم علیه السلام

پس مریم برخاست و بر خر نشست و مر عیسی را علیه السلام بر گرفت و برفت تا بناحیتی با سبزی بسیار و آب
روان و آن جایگاه بود که خدای عز و جل بسوره المؤمنون اندر گفت وآویناهما الی ربوة ذات
قرار و معین و آن دهی بود سخت نیکو و جایگاهی آنجا فرو آمدند و چنین گویند که مریم مادر
عیسی علیه السلام بخوشه چیدن آمده بود و خوشه همی چیدی و مر عیسی را علیه السلام با خویشتن همی بردی بدشت اندر گرفتی و عیسی
آنجا اندر همی پرورد تا عیسی بزرگ شد و پانزده ساله گشت و همه گاه او علامتها پیدا همی آمد
از معجزات پیغامبران و اول علامتی آن بود که مر آن دیه را که عیسی آنجا بود مهتری بود و دزدان
بیامدند بشب اندر و خانه آن دهقان سوراخ کردند و بسیار سود زیان بردند و مریم مادر عیسی
آگاه شد و پیش عیسی این حدیث بکرد و گفت ای مادر غم مدار که من بگویم ترا که خواسته آن دهقان
که برده است پس عیسی را بخواند عیسی آنجا رفت و او را گفت یا ملکی این مردمان که دوش بدر سرای
تو خفتند ایشان را بخوان و هر شبی بر در سرای آن دهقان بسیاری مردمان خفتندی از درویشان
و بجز ایشان عیسی بفرمود تا آن مردمان گرد کردند یکی از ایشان مقعد بود که پایش کار نکردی
و دیگری بود چشم نابینا عیسی بفرمود مر آن را که پایش کار نکردی تا بر کتف آن مرد بر نشست
که یک چشم نداشت پس آن یک چشم را گفت برپای خیز و او را برگیر آن یک چشم گفت من او را بر نتوانم عیسی گفت
چرا دوش او را بر نتوانستی گرفتن تا بر بام کوشک دهقان بر شد و آنکه تو از زیر او بر شدی
و او را برکشیدی پس روزن خانه برداشتند و تو او را بدان جایگاه فرو هشتی تا کالاها

بردادند جز عیسی این سخن بگفت کالاهای آن دهقان که باز آمد و آن دهقان یک نیمه از خواسته خویش بیرون
کرد و مر عیسی را و مادرش را داد و مر عیسی چیز نپذیرفت از خواسته او و نیز با اینجا همی بودند آن دهقان او را
نیکو همی داشت و نیز یک علامت دیگر پیدا آمد از عیسی علیه السلام اینجا و سبب آن چنانکه هم این دهقان
او را شراب خانه‌ای بود و مهمانان آمدند آن دهقان را بسیار و او را بدان خانه اندر یکاه
خم شراب بود پس این دهقان بدان شراب خانه اندر نگاه کرد هیچ شراب نمانده بود و آن
دهقان غمگین شد و همچنین شد عیسی گفت او را هیچ اندوه مدار و بدان شراب خانه وی اندر شد
و دست بر آن خنبها بر نهاد و باز بیرون آمد و آن دهقان اندر شد و آن خنبها پر از شراب دید پس عیسی
علیه السلام اینجا همی بود با مادرش تا عیسی بجایگاه برسید و آن ملک هیرودوس را بکشتند و از حالها همه دیگرگونه
شد پس عیسی علیه السلام بازگشت از آنجا که بود و باز به بیت المقدس آمد و مر ایشان را گفت من عیسی بن مریم ام
پیغامبر خدای عز و جل ایشان گفتند چه علامت است تو را پیغامبر خدای عیسی گفت من از گل مرغی کنم و بدو
اندر دمم و بپرد بفرمان خدای عز و جل و کوری ببرم و پیسی ببرم و نیز مرده زنده کنم و نیز خبر کنم شما را
بدانچ دوش خورده اید و آنچ مانده است اندر خانه‌های شما فردا را اینجا بگفت خدای که عز و جل

وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ
مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ
وَأُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُحْيِي الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُنَبِّئُكُمْ
بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

پس چون عیسی این خبر مر ایشان را بگفت ایشان مرده زنده کردن اختیار کردند گفتند ما را بنمای مرده زنده کردن
تا ما بدانیم که تو پیغامبری عیسی گفت کرا خواهید تا زنده کنم ایشان اندیشه کردند هیچ خلق را ندیدند

کی مرده بوذ قدیم‌تر از سام بن نوح پس عیسی را گفتند سام را زنده کردان کاز مردگان او قدیم‌تر نیست
عیسی علیه السلام بسر گور سام رفت و دو رکعت نماز کرد و خداوند را جل ذکره بخواند و همه اهل بیت المقدس
آنجا حاضر بوذند عیسی بر پای خاست و آواز داذ و گفت یا سام بن نوح او هم اندر ساعت آواز داذ
و گور سام بن نوح باز شکافت و سام سر از گور بر کرد مردی پیر و سر و رویش همه سپیذ
شذه چون از گور بر آمذ گفت لبیک یا روح الله عیسی گفت او را چرا این سر و ریش تو همه سپیذ است
و بذان روزگار کی تو از جهان بیرون شذی هیچ خلق را سر و ریش سپید نشذی کاول سپیذی موی
بروزگار ابرهیم صلوات الله علیه آمذ گفت آری هم چنین است و سر و ریش من سیاه بوذ ولکن چون
تو مرا خواندی و آواز داذی چنان دانستم کی رستخیز است و از هول آن سر و ریش من سپیذ
شذ عیسی او را گفت یا سام خواهی تا از خذای عز و جل حاجت خواهم تا ترا زندگانی دهذ تا با ما
می باشی تا باز اجلت آیذ سام گفت نخواهم یا پیغامبر خذای کی مرا دیگر باره تلخی جان کندن بایذ چشیذن
و طاقت ندارم آنرا و من خواب خوش اندر بوذم و تو مرا بخواندی تا بذکی حاجت خواهی
تا من همان جای کبوذم باز کردم پس عیسی علیه السلام از خذای تعالی حاجت خواست تا او را همان جای برد
کبوذ و گور او هم چنان کبسته بوذ و سام از چشم خلق ناپیذا شذ و بزیر زمین فرو شذ و جز از سام بن
نوح چند کس بدعای عیسی زنده شذند پس مردمان گفتند این کار او همی کند جاذوی است و خواستند
کاو را تباه کنند پس عیسی بر خاست و از شهر بیرون آمذ و بکنار آن نهر او همی کازران را یافت
کی همی جامه شستند و کازران را بتازی حواری خوانند لانه یحور الثیاب ای یبیضه
کی جامه سپیذ کرده باشذ و آنکس کی جامه سپیذ کند حواری خوانند پس عیسی ایشان را گفت من
سوی خذای همی روم کیست از شما کی با من بیایذ پس از آن کازران دوازده مرد با او برفتند

چنانک خذای که عز و جل بسوره الصف ایذ

كما قال عيسى ابن مريم للحواريين من انصاري الى الله قال الحواريون

نحن انصار الله پس عیسی علیه السلام بیرون شذ با آن دوازده مرد و با ایشان بسیار خلق گرد آمذند از بنی اسرایل
و بذان بیابان اندر شذند و طعام خواستند از عیسی و عیسی از خذای عز و جل حاجت خواست
و ایشانرا طعام خواست از خذای عز و جل پس گروهی گفتند عیسی ابری جاذوی کرد و آن گروهی کی این
سخن گفتند خذای عز و جل ایشانرا مسخ کرد ایند و عیسی باز بیت المقدس آمذ و جهودان طلب
برخاستند کی اورا بکشند و بگرفتند و داری بزدند و اورا سوی آن دار بردند کی بر آن دار کنند
و عیسی از میان ایشان ناپدید شذ و خذای عز و جل اورا بر آسمان برد و خذای عز و جل دیدار او بر
محسبوع افکند کی مهتر جهودان بوذ و ایشان چنان دانستند کی آن عیسی استی و اورا بر دار کردند
و این خواریان دین عیسی داشتند و همی دارند تا رستخیز و این قصه عیسی و مسخ گشتن بنی اسرایل
و بردن عیسی باسمان و آمذن طعام در از سورت و تمامی قصه ابذ کجا جایگاه خویش والله
و بازگشتیم بقران

شرط

فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ

هر که حجت آرد با تو اندر آن از پس

مَا جَاكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا

انج بیامد بتو از دانش بگو بیایید

نَدْعُ اَبْنَانَا وَاَبْنَاكُمْ وَنِسَانَا

تا بخوانیم پسران ما و پسران شمارا و زنان مارا

وَنِسَاكُمْ وَاَنْفُسَنَا وَاَنْفُسَكُمْ

و زنان شمارا و تنهای مارا و تنهای شمارا

ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَةَ اللّٰهِ

پس تضرع کنیم کنیم نفرین خدای

عَلَى الْكَاذِبِينَ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ

بر دروغ زنان کمست این از

الْقَصَصُ الْحَقُّ وَمَا مِنْ اِلَٰهٍ اِلَّا

داستانها راست ونیست هیچ خذای مگر

اللّٰهُ وَاِنَّ اللّٰهَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

خذای وبخذای اوست بی‌همتا باحکمت

فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ

پس اگر برگردند بخذای داناست

بِالْمُفْسِدِينَ

بتباه‌کاران

قصه اهل نجران

قصه اهل نجران چنانک ایشان با اول جهودی داشتند پس از آن از حواریان عیسی بن مریم علم یکی بذان قبلها
ایشان افتاد و مر اینرا اهل نجران از آن حواریان علامتها بسیار بدیذار آمد و نام آن حواری فیمون بوذ
و مر ایشان را گفت کی دین جهودی منسوخ گشت و دیگر دین ترسای کی دین عیسی است بر ایشان

جهودی دست باز داشتند و دین ترسایی گرفتند و بدین حوالی اندر ملکی جهود کس فرستاد مر ایشان را
عقوبت کند از بهر آنکه ایشان دین ترسایی داشتند آن کس ملک بیامد و با ایشان حرب کرد
ایشان خلیفت آن ملک بکشتند پس این ملک ذونواس بود سوگند خورد که مر ایشان را همه
با آتش بسوزم و خود تن خویش برخاست و سوی این اهل نجران آمد و آن مردمان را همه بگرفت و اسیر کرد
استوار کرد پس آنجا از کندها کرد بزمین اندر دراز و آن کندها پر از هیزم کرد و آتش بدان کندها
اندر افکند و آن کندها که بزمین اندر باشد ایشان را اخدود خوانند بتازی پس ازو فا این ملک ذونواس
مر این مردمان را همه زن و مرد و خرد و بزرگ سوی آن کندها آتش آورد و هر که بیزاری نکرد از دین ترسا
و از دین عیسی او را بدان کندها اندر همی افکندند تا همی سوختند تا خلقی بسیار سوخته شدند از ایشان اینست
آنک خدای گفت عز و جل قتل اصحاب الاخدود النار ذات الوقود
پس آن ملک قبیلهٔ نجران همه ویران کرد و آن خلق را بیشتر همه بسوخت و چنین گویند که بدین جهان
اندر چهار کودک بودند که بگهواره اندر سخن گفتند یکی این بود که اهل نجران زنی بود و او را
کودکی بود خرد بگهواره اندر و این زن از دین جهودی بدین عیسی آمده بود پس این زن را بلب
از کندها آوردند و همی باتش خواستند افکندن و او را همی گفتند از دین ترسایی بازگرد و گرنه
ترا بسوزیم و مر این زن را یکی کودک خرد بود یک ساله و آن زن آن کودک را برگرفته بود و بفرزند خویشتن
رحمت همی کرد و دلش همی سوخت پس آن کودک را از وی بستدند که باتش اندر افکنند آن زن از مهر آن
کودک خواست که از دین ترسایی برگردد و بیزار شود این کودک باواز بلند بسخن آمد و گفت یا مادر
این دین دست باز مدار که این دینی راست و بر تن رحمت مکن تا ما را بسوزند تا بهشت
رویم پس از این چهار کودک که بگهواره اندر سخن گفتند یکی اینست و دیگران بودند

از روزگار جریج عابد که آن زن بشکم آورده بوذ و همی گفت آن بشکم از جریج عابد آورده ام پس آن جریج را بیاوردند و خواستند که عقوبت کنند آن کودک خرد که آن زن آورده بوذ بسخن آمد و گفت جریج را خیر مگوییذ که من کودک فلان کاروانم نه از جریج عابد ازان برستند دیگر کودک آن بوذ که بروزگار یوسف علیه السلام عزیز مصر گواهی داذ بذان روز که زلیخا گفت پیش عزیز یوسف با من خیانت کرد و این است که خدای گفت عز و جل وشهد شاهد من اهلها ان كان قميصه قد من قبل فصدقت وهو من الكاذبين وان كان قميصه قد من دبر فكذبت وهو من الصادقين

و این قصه بتمامی کار جریج گفته ایذ و اما چهارم کودک عیسی بن مریم بوذ و قصه او گفته ایذ در پیش این قصه پس چون این اهل نجران بعذاب اندر افتاذند دست بملک روم زدند و ملک روم ترسا بوذ ایشان را یاری داذ و کار ایشان بصلاح بازآمد و همه بذان ترسایی همی بوذند تا پیغامبر ما صلی الله علیه بیرون آمد و علی بن ابی طالب رضی الله عنه آنجا فرستاذ بذان قبیله نجران تا آن مردمان را بیاوردند و پیغامبر علیه السلام بریشان عرضه کرد و مر ایشان را گفت خدای عز و جل اندر انجیل اینک فرستاذه است بیما که پیغامبری بیرون آیذ از پس عیسی از عرب نام او احمد و چون بیرون آیذ خلق او را جادو خوانند و این است که خدای گفت عز و جل یا بنی اسرائیل انی رسول الله الیکم مصدقا لما بین یدی من التورية ومبشرا برسول یاتی من بعدی اسمه احمد فلما جاءهم بالبینات قالوا هذا سحر مبین

اکنون این پیغامبر منم مرا ایمان آریذ ایشان این آیات انجیل بیرون کردند و پنهان کردند و پیغامبر را علیه گفتند این نیست بمصحف ما اندر پیغامبر علیه بذان کار فرو ماند تا جبریل آمد و این آیت بیاورد فمن حاجك فيه من بعد ما جاءك من العلم فقل تعالوا ندع ابناءنا

ونساانا ونساكم

وابناكم وانفسنا وانفسكم ثم نبتهل فنجعل لعنت الله على الكاذبين

كفت هر كسی كاز مردمان نجران با تو مناظره كنند و حجت كيرند از پس انك مر ترا بيان آمذ و ايشان را نام
از انجيل بيان كردند بكوی بياييد فرزندان ما و فرزندان شما و زنان مارا و زنان شمارا و تنهای مارا و تنهای شمارا
بس زاری كنيم و دعا كنيم تا خذای عز و جل نفرين خويش بر دروغ زنان فرستد بس چون اين آيت آمذ
پيغامبر عم بفرموذ ايشانرا تا زنان و فرزندان خويش را كرد كردند انك بوذ واندر ميان ايشان فاطمه بوذ
و حسن و حسين بوذ پيغامبر عم بفرموذ تا كليمينه بياوردند و كرد اكرد اندر كرفتند و پيغامبر عم
دست بر داشت و دعا كرد همانكه ابری سياه بر آمذ و از ميان آن ابر آتش همی جست بس اين مردمان نجران
بترسيدند و از پيغامبر عم زنهار خواستند و جزيت بداذند و مسلمانی بپذيرفتند بدان شرط كی
پيغامبر عم ايشانرا زمان دهذ تا بنزديك بار خويش و قبيله خويش باز روند و باز آيند و مسلمان شوند
پيغامبر ايشانرا زمان داذ تا برفتند و باز خويش را بياوردند و مسلمان شدند و همه مسلمان شدند
جز بنت خويش فرا كرفت ــــــ و اين بوذ قصه اهل نجران ــــــ و باز كشتن ايشان بنجران

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى

بكو يا خداوندان كتاب بياييد سوی

كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ

سخنی كی يكسانست ميان ما و ميان شما

أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ

كنه برستيم مكر خذاى ونه هنباذكيريم

بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا

بذو جيزى ونه كيرذ برخى ازما مر برخى را

أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا

خذاوندان ازبيرون خذاى بس اكر بركردند

فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ

بكوييذ كواه باشيذ بذانكه ما مسلمانانيم

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تُحَاجُّونَ

يا خذاوندان كتاب جرا مى حجت اريذ

في ابرهيم وما انزلت التورية نفی

اندر ابرهيم ونه فرستادند توريت

والانجيل الا من بعده افلا وقف ناس ج

وانجيل مگر از پس او همی نه

تعقلون ﴿٦٥﴾ ها انتم هولاء حاججتم ک

خرد داريذ شما ايذ انکسها که حجتها کشيذيذ

فيما لكم به علم فلم تحاجون حر اس

اندر انچ شمارا بوذ بدان دانش چرا می حجت کشيذ

فيما ليس لكم به علم والله يعلم خبر ج

اندر انچ نيست شمارا بدان دانش وخداى داند

نفی ک

وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ مَا كَانَ إِبْرَٰهِيمُ

وشما ندانید نبوذ ابرهیم

وقف تام ج

يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَٰكِنْ كَانَ

جهوذ ونه ترسا ولکن بوذ

احسن منه نفی

حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ

میل کننده بمسلمانی ونه بوذ

مبالغه ک

مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ

از هنبازگیران که سزاوارتر از مردمان

بِإِبْرَٰهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَٰذَا

بابرهیم انکسها اند که متابعت کردند اورا واین

النبي والذين آمنوا والله ولي

پیغامبر یعنی محمد صلی الله علیه وسلم وآنکسها که بگرویدند وخدای دوست

المؤمنين ودّت طائفة من

مومنانست خواهند گروهی از

أهل الكتاب لو يضلونكم

اهل کتاب که بی راه کنند شمارا

نفی وما يضلون إلا أنفسهم وما نفی

تنهای خویشتن را بی راه کنند مگر ونه

يشعرون يا أهل الكتاب لم استفهام

دانند باخداوندان کتاب چرا

تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأَنْتُمْ

می کافر شوید با نشانهای خدای و شما استفهام

تَشْهَدُونَ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ

گواهی دهید یا خداوندان کتاب چرا

تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَ

می پوشید حق را بباطل و

تَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ م

پنهان همی کنید حق را و شما می دانید

وَقَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ

و گفتند گروهی از اهل کتاب

امنوا بالذى انزل على الذين

بکرویذند بذانک فرو فرستاذند برانکسها که

آمنوا وجه النهار واکفروا

مومنانند بامداذ بروی روز وکافر شوید

وقف نافع
آخره لعلهم یرجعون ولا

نماز شام تا مگر ایشان بازگردند ومه

خب م
تؤمنوا الا لمن تبع دینکم قل

بقین شوید مگر انکس را که متابعت کرد دین شما بگو

لمن قرا آن یوتی بالمد

ان الهدى هدى الله ان یؤتى

که راه راست راه خذای است که برهذ

احد مثل ما اوتيتم او يحاجوكم

یکی را هم چنانک بدادند شمارا یا با شما که حجت ارند با شما

عند ربكم قل ان الفضل بيد

نزدیک خداوند شما بگو که فضل بفرمان

الله يؤتيه من يشاء والله

خدای است بدهد آن انرا که خواهد و خدای

واسع عليم يختص برحمته

فراخ عطاست دانا خاص کند برحمت خویش

من يشاء والله ذو الفضل

انرا که خواهد و خدای خداوند فضل است

العظيم ۝ ومن اهل الكتاب

بزرگ واز خداوندان كتاب

من ان تامنه بقنطار يؤده

كس است كه اگر استوار داري اورا ببوستي برزر فرادهد آنرا

اليك ومنهم من ان تامنه

بتو واز ايشان كس است كه اگر استوار داري اورا

بدينار لا يؤده اليك الا ما دمت

بدیناری نه فرادهد آنرا بتو مگر كه بپيوسته

عليه قائما ذلك بانهم قالوا

بر وباشي ايستاده آنست بذانك ايشان گفتند

وهو وقف نافع

لیس علینا فی الامیین سبیل

نیست برما اندر کسما یعنی مکیان راهی

ویقولون علی الله الکذب

وهمی کویند بر خدای دروغ

شرط

وهم یعلمون بلی من اوفی

وایشان همی دانند اری هرکه وفاکند

بعهده واتقی فان الله یحب

بعهد خویش وبپرهیزد که خدای دوست دارد

المتقین ان الذین یشترون

پرهیزکاران که انکسها که همی خرند

بعهد الله وايمانهم ثمنا قليلا

بعهد خداى وسوكندان شان بهاى اندكى

اولئك لا خلاق لهم في الاخرة كح

ايشانند كه نه باشد بهره اى ايشانرا اندر ان جهان

ولا يكلمهم الله ولا ينظر

ونه سخن كويد با ايشان خداى ونه نكرد

اليهم يوم القيامة ولا يزكيهم احسن منه

سوى ايشان روز رستاخيز ونه باكيزه كندشان

ولهم عذاب اليم وان منهم

وايشانرا باشد عذابى دردناك وكه ازيشان هستند

لَفَرِيقًا يَلْوُونَ أَلْسِنَتَهُمْ بِالْكِتَابِ

كروهان همى رانند غلطا زفانهاشان بكتاب

لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ

نفى

تا بندارى انراكه از كتاب است ونباشد از

مِنَ الْكِتَابِ ح وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ

از كتاب وهمى كويند از از

عِنْدِ اللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ح

نفى

نزديك خداى است ونيست از از نزديك خداى

وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ

وهمى كويند برخداى دروغ

نفي م

وَهُمْ يَعْلَمُونَ مَا كَانَ لِبَشَرٍ

وايشان همي دانند نباشد مردي را

أَنْ يُؤْتِيَهُ اللّٰهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ

كه بدهد اورا خداي كتاب وحكمت

وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا

وپيغامبري پس او گويد مردمانرا بباشيد

وقف نافع

عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ

بندگان مرا از بيرون خداي ولكن

مصدر

كُونُوا رَبَّانِيِّينَ بِمَا كُنْتُمْ

بباشيد خداي شناسان بدانچ هستيد

تعلمون الكتاب وبما كنتم

همی اموختید کتاب وبدانچ بودید

لمن رفع ولا يامركم

تدرسون ولا يامركم ان تتخذوا

علم همی خواندید ونه فرموده است شمارا که بگیرید

وهو وقف نافع

الملائكة والنبيين اربابا ج

فریشتگان وپیغامبران خدایان

ايامركم بالكفر بعد اذ انتم

همی فرماید شمارا بکافری پس که شما هستید

مسلمون واذ اخذ الله ميثاق

مسلمانان وکه بگرفت خدای عهد

النبيين لما آتيتكم من كتاب

بیغامبران اوردن بشما از کتابی

جوز وهو وقف نافع

وحكمة ثم جاءكم رسول

ودانش بس بیامد بشما بیغامبری یعنی محمد علیه السلم

مصدق لما معكم لتؤمنن به

راست دارنده مرانرا که با شماست تا بکروید بذو

ولتنصرنه قال أأقررتم وأخذتم

ونصرت کنید اورا گفت همی مقر شدید وبکرفتید

على ذلكم إصري قالوا أقررنا

بران شمارا عهد من گفتند مقر شدیم

قال فاشهدوا وانا معكم من

کفت کواه باشید ومن باشمام از

الشاهدین فمن تولی بعد

شرط ک

کواهان هرکه برکردد ازپس

ذلک فاولئک هم الفاسقون

ک

از ایشانند ایشان تباه کاران

و یعقوب برواية من تبغون بالتا

افغیر دین الله یبغون وله

ای بجز دین خدای همی جویند واورا

و یعقوب و رواية من ترجعون بالتا

اسلم من فی السموات والارض

خب

کردن نهادند انک اندر اسمانهاست وزمین

وقرئه قراه من قرا
ترجعون بالتا

طوعا وكرها ح واليه

خوش كام وناخوش كام وسوی او

يرجعون م قل امنا بالله

بازگردانند شان بگو بگرويديم بخدای

خب وما انزل علينا خب وما انزل

وانچ فرو فرستادم بر ما وانچ فرو فرستادند

على ابرهيم واسمعيل واسحق

بر ابرهيم واسمعيل واسحق

ويعقوب والاسباط خب وما

ويعقوب واسباط وانچ

أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَ
بدادند موسى وعيسى و
النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ ج لَا نُفَرِّقُ
پيغامبرانرا از خداونشان نه جدا كنيم
بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ ج وَنَحْنُ لَهُ
ميان يكى ازيشان وهستيم اورا
مُسْلِمُونَ ۝ شرط م وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ
گردن نهادگان وهركه بجويد بجز
الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ
مسلمانى دينى نه بذيرند

منه وهو في الآخرة من

ازو واو باشد اندر آن جهان از

الخاسرين كيف يهدي الله

زیان کاران چگونه راه نماید

قوما كفروا بعد إيمانهم و

گروهی را که کافر شدند از پس ایمان ایشان

وقف نافع

شهدوا أن الرسول حق

گواهی دادند که پیغامبر حق است

وجاءهم البينات والله لا يهدي

و بیامد ایشان پیدا ایبها وخدای ننماید راه

القوم الظالمين أولئك

گروه ستمکاران ایشانند

جزاؤهم أن عليهم لعنة

که باداش ایشانست که بر ایشان باشد نفرین

الله والملائكة والناس أجمعين

خدای و فریشتگان و مردمان همه

خالدين فيها لا يخفف عنهم

جاوذان باشند اندر آنجا نه سبک کنند از ایشان عنهم

العذاب ولا هم ينظرون إلا

عذاب ونه ایشان را زمان دهند مگر

الّا الّذين تابوا من بعد ذلك و

انکسها که توبت کردند از پس ان و

اصلحوا فانّ الله غفور رحيم م

نیکی کردند که خدای امرزکارست بخشاینده

انّ الّذين كفروا بعد ايمانهم

که انکسها که کافر شدند از پس ایمان ایشان

ح ثمّ ازدادوا كفرا لن تقبل توبتهم

پس بیفزودند کافری نپذیرند توبت ایشان

واولئك هم الضّالون م انّ الّذين

و ایشانند ایشان گمراهان که انکسها که

كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ

كافر شدند و بمردند وايشان كافر بودند

فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِمْ مِلْءُ الْأَرْضِ

نه بپذيرند از يكى از ايشان پرى زمين

ذَهَبًا وَلَوِ افْتَدَى بِهِ أُولَٰئِكَ

از زر وكرچه فدا كنند بدان ايشانند

لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ

كه ايشانراست عذابى دردناك و نباشند ايشانرا هيچ نصرت كننده

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّىٰ تُنْفِقُوا

نه رسيد بهيچ نيكى تا هزينه كنيد

٤٦١

مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ

ازانچ دوست دارید وانچ هزینه کنید از چیزی

فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ كُلُّ الطَّعَامِ

بخدای بدان داناست هر طعامی

كَانَ حِلًّا لِبَنِي إِسْرَائِيلَ إِلَّا مَا

بوذ حلال فرزندان یعقوب مگر انچ

حَرَّمَ إِسْرَائِيلُ عَلَى نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ

حرام یعقوب بر تن خویش از پیش

أَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرَاةُ قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَاةِ

که فرو فرستاذند توریت بگو بیاییذ بتوریت

فاتلوها ان كنتم صادقين ك

بخوانيدانرا اگر هستيد راست گويان

شرط
فمن افترى على الله الكذب

هركه فراسازد برخداى دروغ

م
من بعد ذلك فاولئك هم الظالمون

از پس از ايشانند ايشان ستمكاران

قل صدق الله ج فاتبعوا ملة

بگو راست گفت خداى متابعت كنيد شريعت

نفى
ابرهيم حنيفا ج وما كان من

ابرهيم باكيزه ونبوذ از

المشركين ان اول بيت وضع

کافران که نخست خانه کبنهادند

للناس للذي ببكة مباركا

مردمانرا آن بوذ مکه با برکه

وهدى للعالمين فيه آيات

وراه نمای جهانیانرا اندر انجا حجتهاست

بينات مقام ابرهيم ومن دخله

هویدا جایگاه پای ابرهیم وهرکه اندر شوذ اندرانجا

كان امنا ولله على الناس حج

باشذ ایمن وخدای راست بر مردمان حج کردن

البيت من استطاع اليه

خانه انراكه تواند سوی او

سبيلا ومن كفر فان الله غني

راه بردن وهركه كافرشد بخدای بی نیازست

عن العالمين قل يا اهل الكتاب

از جهانیان بگو باخداوندان کتاب

لم تكفرون بايات الله والله

چرا می کافرشوید بایتهای خدای وخدای

شهيد على ما تعملون قل يا اهل

گواه است برانچ همی کنید بگو باخداوندان

استفهام

الكتاب لم تصدون عن سبيل

كتاب چرا می بازدارید از راه

خبر وقف لمجاهد

الله من آمن تبغونها عوجا

خدای از آنکه بگروید همی جویید آنرا کژکاری

نفی

وانتم شهدا وما الله بغافل

وشما گواهانید و نیست خدای غافل

مصدر

عما تعملون يا ايها الذين آمنوا

از آنچ همی کنید یا شما که مومنانید

ان تطيعوا فريقا من الذين اوتوا

اگر فرمان برید گروهی را از آنکسها که بدادند شان

الكتاب يردوكم بعد ايمانكم

كتاب بازكردانند شمارا ازپس ايمان شما

استهزاء

كافرين وكيف تكفرون

كافران وچگونه كافرشويد

وانتم تتلى عليكم ايات الله وفيكم

وشما اين كه مى خوانند برشما ايتها خداى واندرميان شماست

شرط

رسوله ومن يعتصم بالله فقد

پيغامبراو وهركه دست اندرزند بفرمان خداى بدرستى كه

هدى الى صراط مستقيم

راه يافت سوى راهى راست

يَاَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ

يا شما كه مومنانيد بترسيد از خداي

حَقَّ تُقَاتِهِ ح وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ

سزاي ترس او ومه ميريد مگر وشما باشيد

مُسْلِمُونَ ك وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ

مسلمانان ودست اندر زنيد برسن خداي

وقف نافع وقف مراقب

اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا ك وَاذْكُرُوا

خداي همه ومه براكنيد وياد كنيد

نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً

نعمت خداي برشما كه بوديد دشمنان

فَاَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ

بپیوسته کرد میان دلهای شما تا ببودیذ

بِنِعْمَتِهِ اِخْوَانًا ج وَكُنْتُمْ عَلَىٰ

بمنت او برادران و بودیذ بر

شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَاَنْقَذَكُمْ

کنار کنده از آتش برهانیذ شمارا

مِنْهَا م كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ آيَاتِهِ

از آن همچنین بیذ کند خذای شمارا ایتهای خویش

لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ک وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ

تا مگر شما راه یابیذ و بباشذ از شما

أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ

گروهی کمی خوانند سوی خیر ومی فرمایند

بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ ح

به نیکوکاری ومی باززنند از ناشایست

وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ وَلَا تَكُونُوا

وایشان باشند ایشان رستگاران ومه باشید

كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا

چنان کسهاکه جدای کردند ومختلف شدند

مِن بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ ح

از پس انچ بیامدشان بیداییها

عند قوم

وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ يَوْمَ

وايشانند كه ايشانراست عذابى بزرگ از روز

تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ ح

كه سپيد شود روىها وسياه شود روىها

اخبار

فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ

اما انكسها كه سياه شود روىهاشان

أَكَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا

ميكافر شديد از پس ايمان شما بچشيد

صلى

الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

عذاب بدانچ بوديد ميكافر شديد

اخبار

وَاَمَّا الَّذِينَ ابْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ ۝

واما انکسهاکه سپیذ شوذ رویهاشان

فَفِي رَحْمَةِ اللّٰهِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

اندر بخشایش خذای ایشان اندر انجا جاوذان باشند

تِلْكَ آيَاتُ اللّٰهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ

اینست حجتها خذای همی خوانیم انرا بر تو

نفی

بِالْحَقِّ وَمَا اللّٰهُ يُرِيدُ ظُلْمًا

براستی ونیست خذای نخواهذ ستمی

خبر

لِلْعَالَمِينَ ۝ وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ

جهانیان را وخذایراست انچ اندر اسمانهاست

وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ

وانچ اندر زمين وسوي خداي بازگردد

الْأُمُورُ كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ

كارها هستيد شما بهتر گروهي كه بيرون آوردند

لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ

مردمان را كه مي فرمايند به نيكوكاري

وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ

وهمي باززنند از ناشايست وهمي بگروند

بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ

بخداي وگر بگرويدندي خداوندان كتاب

مبالغه

لكان خيرا لهم منهم المؤمنون

باشد بهتر ایشانرا ازیشان مومنانند

واكثرهم الفاسقون لن

وبیشتر ایشان تباه کارانند نه

وقف تام

يضروكم الا اذى وان يقاتلوكم

زیان کنند شمارا مگر رنجی نمودن وگر کارزار کنند باشما

يولوكم الادبار ثم لا ينصرون

برگردانند ازشما بازپسها پس نه نصرت کنند شان

شرط

ضربت عليهم الذلة اينما

زده امد برایشان خواری هرکجا

ثُقِفُوا اِلَّا بِحَبْلٍ مِنَ اللهِ وَحَبْلٍ

بیابندشان مگر بامانی از خدای وامانی

وقف نافع

مِنَ النَّاسِ وَبَاءُو بِغَضَبٍ مِنَ

از مردمان وسزاوار شدند خشمی را از

اللهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةُ خ

خدای وزده امد بر ایشان درویشی

ذَلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِاٰيَاتِ

انست بزانک ایشان بودند می کافر شدند بایتها

اللهِ وَيَقْتُلُونَ الْاَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ

خدای وهمی کشتند بیغامبران بنا

حق ذلك بما عصوا وكانوا

حق انست بذانج نافرمان شدند و بودند

يعتدون ليسوا سواء من اهل

از حد کذشتند نیستند برابر از خداوندان

الكتاب امة قايمة يتلون ايات

کتاب کرومی بپای ایستاده همی خوانند حجتها

الله اناء الليل وهم يسجدون

خدای وقتها شب و ایشان سجده همی کیرند

يؤمنون بالله واليوم الاخر

همی کروند بخدای و بروز بازپسین

وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ

وهمی فرمایند به نیکوکاری وهمی نهی کنند

عَنِ الْمُنكَرِ وَيُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ

از ناشایست وهمی شتابند اندر

وَأُولَٰئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ وَمَا

سرط

لمن قرا وما تفعلوا من
خير فلن تكفروه بالتاء
فيهما

وایشانند از نیکان وانچ

تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَن تُكْفَرُوهُ

همی کنید از نیکی نه ناچیز کنند تا از

وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ إِنَّ الَّذِينَ

وخدای داناست به پرهیزکاران که انکسها که

كفروا لن تغنى عنهم امولهم

کافر شدند نه سود کند از ایشان خواستهاشان

ولا اولدهم من الله شيا

و نه فرزندان شان از خدای چیزی

واوليك اصحب النار هم

و ایشانند گروه آتش ایشان باشند

فيها خلدون مثل ما ينفقون

اندر انجا جاودان باشند مانند آنچ هزینه کنند

فى هذه الحيوة الدنيا كمثل

اندر این زندگانی این جهان چون مانند

231

رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ أَصَابَتْ حَرْثَ

بادى اندران باشد سرماى برسد كشت

قَوْمٍ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَأَهْلَكَتْهُ ح

گروهى كه ستم كردند برتنهاشان هلاك كرد انرا

نفى

وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَٰكِنْ أَنْفُسَهُمْ

ونه ستم كرد بريشان خداى ولكن برتنهاشان

يَظْلِمُونَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا

مى ستم كردند يا شما كه مومنانيد مه

تَتَّخِذُوا بِطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ

مگيريد دوستى از بيرون شما

لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ

نه رسانند بشما تباهی خواهند که تا فرمان شوید

قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ

بپیدا امدست دشمنی شما از دهانها ایشان

وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ قَدْ

وانچ پنهان همی کند سینهها شان بزرگترست

بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ

پدید کردیم شمارا حجتها اگر هستید خرد دارید

هَا أَنْتُمْ أُولَاءِ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ

شما اید که دوست دارید ایشان و ندارند دوست ایشان شمارا

وقف نافع

وتؤمنون بالكتاب كله وإذا

وهمی گروید شما بکتاب همه وچون

وإذا لقوكم قالوا آمنا وإذا

وچون دیدار افتد شان باشما گویند بگرویدیم چون

خلوا عضوا عليكم الأنامل

تنها شوند بگزند بر شما سرها انگشتان

من الغيظ قل موتوا بغيظكم

از خشم بگو بمیرید بخشم شما

إن الله عليم بذات الصدور

خدای داناست بذاتها اندر سینهاست

7

إِنْ تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ

اگر برسد شما نیکی بد آید ایشان را

وَإِنْ تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا

وگر برسد شما بدی شاد شوند بدان

وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ

وگر شکیبای کنید و بپرهیزید نه زیان کند شما را

كَيْدُهُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ

سگالش ایشان چیزی که خدای بدانچ همی کنید

مُحِيطٌ وَإِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ

آگاه است وگه بامداد کردی بیرون آمدی از خانه تو

تبوى المومنين مقعد للقتال

کارزار نشستنگاه مومنان سازش

والله سميع عليم اذ همت

اندیشه کردند که دانا شنواست وخدای

طايفتان منكم ان تفشلا والله

وخدای بزدل شوند که از شما دو گروه

وليهما وعلى الله فليتوكل

توکل کنند و بر خدای هر دو گروه است خداوند

المومنون ولقد نصركم الله

خدای نصرت کرد شمارا و بدرستی که مومنان

وقف نافع

بِبَدْرٍ وَاَنْتُمْ اَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللّٰهَ

بروز بدر وشما بودید سستان بترسید از خدای

لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ اِذْ تَقُولُ

تا مکر شما شکر کنید که همی کفتی تو با محمد

لِلْمُؤْمِنِينَ اَلَنْ يَكْفِيَكُمْ اَنْ

مر مومنان را همی نه بسنده باشد شمارا که

يُمِدَّكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلٰثَةِ اٰلَافٍ مِنَ

مدد فرستد شمارا خداوند شما سه هزار از

يُرافب

الْمَلٰئِكَةِ مُنْزَلِينَ بَلٰى اِنْ تَصْبِرُوا

فریشتکان فرو فرستاده اری اکر صبر کنید

وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِّنْ فَوْرِهِمْ

و بپرهیزید و بیایند بشما از جوش ایشان

هَذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ

این همی مدد فرستد شمارا خداوند شما به پنج هزار

مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ وَمَا

نفی

از فریشتگان نشان کرده

ونه

جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَى لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ

کرداند خدای مگر مژدهٔ و تا بیارامد

قُلُوبُكُمْ بِهِ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ

نفی

دلهای شما بدان و نیست نصرت کردن مگر از نزدیک خدای

۴۸۵

و وصله احسن

العزيز الحكيم ليقطع طرفا

کناره ی بی همتا باحکمت تا ببرد

من الذين كفروا او يكبتهم

از آنکسها که کافر شدند یا نفرین کند ایشانرا

بخلاف

فينقلبوا خائبين ليس لك من

باز گردند ناامیدان نیست ترا از

الامر شيء او يتوب عليهم او

کار چیزی یا توبه دهد بر ایشان یا

يعذبهم فانهم ظالمون ولله

عذاب کند شان که ایشانند ستم کاران و خدای راست

مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ
انچ اندر اسمانهاست وانچ اندر زمیناست

يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ
بیامرزد انراکه خواهد وعذاب کند انرا کخواهد

وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ يَا اَيُّهَا
وخدای است امرزکار بخشاینده یا

الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَاْكُلُوا الرِّبٰوا
شما که مومنانید مه خورید ربوا

اَضْعَافًا مُضَاعَفَةً وَاتَّقُوا اللّٰهَ
افزوده افزوده کرده وبترسید از خدای

لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ وَاتَّقُوا النَّارَ

تا مكر شما برهيذ و بپرهيزيذ از آتش

الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ وَ

آنك ساخته امذ كافران را

أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ

فرمان بريذ خذاى را و پيغامبر را

لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ وَسَارِعُوا

تا مكر شمارا ببخشايند و بشتابيذ

إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ

سوى آمرزشى از خذاوند شما و بهشتى

ويقويه قراءة من حذف الواو من قوله وسارعوا

243

عرضها السموت والارض ح

کپهنای آن چند اسمانهاست وزمین

خلاف

اعدت للمتقين الذين ينفقون

ساخته آمد پرهیزکاران را آنکسها که هزینه کنند

في السراء والضراء والكاظمين

اندر شادی واندر سختی وفروخورند

الغيظ والعافين عن الناس ح

خشم واندر گذارند از مردمان

ک عند قوم

والله يحب المحسنين

وخدای دوست دارد نیکوکاران را

پس از آنک عمرو بدو آغاز کنیم از اول سوره بگوییم و نیز برخی از قصهٔ عیسی علیه السلام بگوییم کی اندرین آیت
عیسی مریم صد جای یاد کرده است و این سوره آل عمران بمدینه فرو آمده است و مردمان اندر مولود
عیسی علیه السلام و یحیی علیه السلام اختلاف کردند گروهی گفتند کی عیسی از پس یحیی بشش ماه آمد و گروهی
گفتند بسه ماه آمد و یحیی پیش از عیسی پیغامبری یافت پس از آنک عیسی علیه السلام از مادر بزاد و خدای عز و جل
قصهٔ یحیی بهر جای پیش از آن عیسی یاد کرده است و اما اندر سوره مریم ایزد تعالی حدیث مریم
یاد کرده است بدین گفت واذکر فی الکتاب مریم اذ انتبذت من اهلها مکانا شرقیا
فاتخذت من دونهم حجابا فارسلنا الیها روحنا فتمثل لها
بشرا سویا قالت انی اعوذ بالرحمن منک ان کنت تقیا
مریم از خلق جدا شد و آفتاب گاهی بگرفت و بحجاب اندر شد تا کس او را نبیند
گفت بفرستادیم سوی او جبریل را بر صورت آدمی‌ای و مریم چون سیزده ساله شد حایض شد و دو بار حایض
شد و بار سدیگر چون پاک شد آب خواست زکریا سر شستن را جبریل را بر صورت آدمی‌ای سوی او آمد
تا بعیسی بار برگرفت و عمران پدر مریم مرده بود و مریم بفرمان زکریا بدان حجره اندر بود و کس نزدیک
او نشدی مگر زکریا و عمران را برادری بود نام او یعقوب بن ماثان و مر او را پسری بود نام او یوسف
بود و این یعقوب نیز مر این یوسف را محرر کرده بود و چون یوسف بزرگ شد او را درودگری آموخته بود
و زکریا بهیچ خلق همداستان نبودی کی بدان حجرهٔ مریم اندر شدی مگر یوسف را و چون زکریا را شغلی بودی
او طعام بدست وی سوی مریم فرستادی پس یکبار وقتی مریم پاک شده بود از حیض سدیگر و یوسف
آب برد و آنجا بنهاد تا مریم سر بشوید یوسف بیرون شد و مریم در حجره ببست و بآفتابگاه آن حجره شد

ولیهم

و مکر ببینند از نخست و پس بر دیگران و چنین گویند کی تا پیغامبر علم از جهان بیرون شد نخستین گریستن
کی بکردندی بر حمزه کردندی پس بر آن مرده و مردمان اختلاف کرده اند اندر کشتگان احد
گروهی گفته اند هفتاد تن کشته آمده بودند و گروهی گفته اند چهل تن و لیکن خدای عز و جل گفت

اولما اصابتکم مصیبة قد اصبتم مثلیها قلتم انی هذا قل هو من عند انفسکم

گفت چند آنک ایشان از شما بکشتند روز احد روز بدر دو چندان شما کشته بودید و مثلیها دو چندان
باشد و روز بدر هفتاد تن کشته آمده بودند از کافران پس این قول خدای عز و جل راست تر و محکم تر
از قول دیگر کس بو سفیان بن حرب وعده کرده بود با پیغامبر علم کی دیگر سال هم بدین وقت
آراسته باش پیغامبر علم دیگر سال چون وقت شوال اندر آمد برفت با سپاهی گران و بسیج
خلق ازیشان بانیامذ اینست غزو احد کی گفته آمد والله اعلم و باز گشتیم بقرآن

وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً

و آنکسها که چون کردند زشتکاری

أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ

یا ستم کردند بتنهاشان یاد کنند خدای را

استفهام

فاستغفروا لذنوبهم ومن

وامرزش خواستند گناهان ایشان وهرکه

يغفر الذنوب الا الله ولم

بیامرزد گناه مگر خدای ونه

يصروا على ما فعلوا وهم

اصرار کردند بر آنچ کردند وایشان

يعلمون اوليك جزاوهم

گناه خویش می دانند ایشانند پاداش ایشان

مغفرة من ربهم وجنات

امرزش است از خداوندشان وبوستانها

تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

می رود از زیر آن جوها

خَالِدِينَ فِيهَا وَنِعْمَ أَجْرُ

جاودانه باشند اندر آنجا و چون نیکوست مزد

الْعَامِلِينَ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ

نیکوکاران اندر گذشت از پیش شما

سُنَنٌ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ

راهها بروید اندر زمین

استفهام

فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ

بنگرید چگونه بود سرانجام

المكذبين هذا بيان للناس
دروغ زنانرا اینست بیانی مردمانرا

وهدى وموعظة للمتقين
وراه نمای وپندی پرهیزکارانرا

و اما این آیت که خدای گفت عز و جل والذين اذا فعلوا فاحشة او ظلموا انفسهم
ذكروا الله فاستغفروا لذنوبهم ومن يغفر الذنوب
الا الله ولم يصروا على ما فعلوا وهم يعلمون اولئك
جزاؤهم مغفرة من ربهم وجنات تجري من تحتها الانهار
خالدين فيها ونعم اجر العاملين

گروهی از علما گویند این آیتها اندر شان وحشی آمدست بذان وقت کاو حمزه را بکشت پس بیامذ و پیش
پیغامبر آمذ و مسلمان نشذ و پیغامبر عم او را نتوانست دیذن از بهر حمزه و لکن او مسلمان شذه بوذ
و اندوهگن همی بوذ و همی ترسیذ پر از گناه خویش کان گناه او بس بزرگ بوذ که حمزه را بکشته
بوذ پس آن گاه پیش پیغامبر عم اندر خویشتن همی دیذ و همی گریست و زاری همی کرد و استغفار همی خواست

ودعا همی کرد وخدای عز وجل همی خواند تا خدای عز وجل این چهار را بنیاد فرا ایشان او اندر فرستاد
کی اندر قرآن این چهار را بنصر خویش ببست والذین اذا فعلوا فاحشة او ظلموا الی آخر الآیه
گفت هر کرا وگناهی کند زشت تا بر تن خویش ستم کند و مر از گناه خویش را آمرزش خواهد که کیست کی گناه
آمرزد مگر خدای عز وجل و از هنگام خویش اصرار نکند و اصرار آن باشد بر گناه خویش بایستند و همیشه
همی کنند که جزای ایشان چنین باشد و چنین که آمرزش و بهشتها که همی رود از زیر آن جویها جاودانه
باشند اندر آنجا و چون نیکوست مزد نیکوکاران را این بد آخر آیت که قوله تعالی
هذا بیان للناس وهدی وموعظة للمتقین

عند قوم

ولا تهنوا ولا تحزنوا وانتم

ومه سست مشوید ومه تیمار دارید وشما

ک

الاعلون ان کنتم مؤمنین

برترانید اگر هستید مومنان

ان یمسسکم قرح فقد مس

اگر رسید شمارا رنج وجراحت روز احد برسید

القوم قرح مثله وتلك

گروه بدرد آ حرامی و کشتن همچنان و اینست

الایام نداولها بین الناس

عند قوم

روزگاری همی گردانیم آن را میان مردمان

ولیعلم الله الذین امنوا

و تا جدا کند خدای آنکسها که بگرویدند و

ویتخذ منکم شهدا والله

بگیرد از شما گواهان وخدای

لا یحب الظالمین ولیمحص الله

ندارد دوست ستمکاران را و تا از گناه پاک کند خدای

الذين آمنوا ويمحق الكافرين

انکسها که بگرویدند و محاو کند کردار کافرانرا

أم حسبتم أن تدخلوا الجنة

یا چنان می پندارید کاندر شوید ببهشت

ولما يعلم الله الذين جاهدوا

وچگونه جز داند خذای انکسها که جهاد کردند

منكم ويعلم الصابرين

از شما و جدا کند شکیبایان

ولقد كنتم تمنون الموت

و بدرستی کبودید آرزو می کردید مرگرا

مِنْ قَبْلِ اَنْ تَلْقَوْهُ فَقَدْ رَاَيْتُمُوهُ

از انکه بدو رسید انرا اکنون بدیدید انرا مرگ را

وَاَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ۝ نفی وَمَا مُحَمَّدٌ

وشما همی نگرستید ونیست محمد

اِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ

مگر پیغامبری بگذشت از پیش او

الرُّسُلُ ح اَفَاِنْ مَاتَ اَوْ قُتِلَ

پیغامبرانرا اگر بمیرد یا بکشندش

شرط

اِنْقَلَبْتُمْ عَلَى اَعْقَابِكُمْ ح وَمَنْ

همی برگردید شما بر پاشنهاشان وهرکه

يَنْقَلِبْ عَلَى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ
برگردد بر پاشنه خویش نه زیان کند

ج
اللّٰهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللّٰهُ
خدای را چیزی و پاداش دهد خدای

نفي
م
الشَّاكِرِينَ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ
شکرکنان را و نباشد تنی را

عند الاخفش على اضمار فعل
م
اَنْ تَمُوتَ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ كِتَابًا
که بمیرد مگر بفرمان خدای نبشته‌ای

شرط
مُؤَجَّلًا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا
نام زده و هرکه خواهد ثواب این جهان

نؤته منها ومن يرد ثواب

بدهیم اورا ازان وهرکه خواهذ ثواب

الآخرة نؤته منها وسنجزي

آن جهان بدهیم اورا ازان وپاداش کنیم

الشاكرين وكأين من نبي

شکر کنانرا وچندا از پیغامبران که

قاتل معه ربيون كثير

کارزار کردند با او گروهان بسیار

فما وهنوا لما أصابهم في

نه سست شدند ازانچ برسید ایشانرا اندر

ثلث

نفی
سبيل الله وما ضعفوا
سبيل خداى ونه سست گشتند

نفی
وما استكانوا ج والله يحب
ونه گردن نهادند وخداى دوست دارد

نفی
الصابرين ك وما كان قولهم الا
شكيبايان ونه بوذ گفتار آن پيغامبران مگر كه

ان قالوا ربنا اغفر لنا ذنوبنا
گفتند يا بار خداى بيامرز مارا گناهان ما

واسرافنا في امرنا ج وثبت
وگزافكارى ما اندر كار ما وسخت بدار

اقدامنا وانصرنا على القوم

پایهای ما ونصرت کن مارا بر گروه

الكافرين فآتاهم الله ثواب

کافران بدادشان خدای ثواب

الدنيا وحسن ثواب الآخرة

این جهان وخوبی نیکوست ثواب آن جهان

والله يحب المحسنين يا ايها

وخدای دوست دارد نیکوکاران یا

الذين آمنوا ان تطيعوا الذين

شما که مومنانید اگر فرمان برید آنکسها که

كَفَرُوا يَرُدُّوكُمْ عَلَىٰ
کافر شدند بر گردانند شمارا بر

ك
أَعْقَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ
باشنهاتان باز گردید زیانکاران

مبالغه
ح
بَلِ اللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ خَيْرُ
نک خدای خداوند شما واوست بهتر

م
النَّاصِرِينَ سَنُلْقِي فِي قُلُوبِ
معونت کنان اندر افکنیم اندر دلهاء

مصدر
الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا
انکسها که کافر شدند ترس بدانچ هنباز گرفتند

بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا

بخذای آنچ نه فرستاذند بذان حجتی

وَمَأْوٰيهُمُ النَّارُ وَبِئْسَ

وجایگاه ایشان آتش است وبذست

مَثْوَى الظَّالِمِينَ وَلَقَدْ

جایگاه ستمکاران وبدرستی

صَدَقَكُمُ اللّٰهُ وَعْدَهُ إِذْ تَحُسُّونَهُمْ

راست کرد شمارا خذای وعده خویش که بکشتیذ ایشانرا

بِإِذْنِهِ حَتّٰى إِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَازَعْتُمْ

بفرمان او تا آنکه بددل شوید ومنازعت اندر کردید

فِي الْأَمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِنْ بَعْدِ

اندر کار غنیمت و نافرمان شدید از پس

مَا أَرَاكُمْ مَا تُحِبُّونَ مِنْكُمْ

که بنمود شما را آنچه دوست داشتید از شما

مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ

کراست که خواهد این جهان و از شما کراست

يُرِيدُ الْآخِرَةَ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ

که خواهد آن جهان پس برگرداند شما را از ایشان

لِيَبْتَلِيَكُمْ وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ

تا آزموده کند شما را و بدرستی که الله در گذاشت از شما

٥٠٣

وَٱللَّهُ ذُو فَضۡلٍ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ

وخذاى خذاوند فضلاست بر مومنان

إِذۡ تُصۡعِدُونَ وَلَا تَلۡوُنَ عَلَىٰ

كمى برشذيذ بركوه ونه بازبس آمذيذ هيج

أَحَدٍ وَٱلرَّسُولُ يَدۡعُوكُمۡ

كس وبيغامبر مى خواند شمارا

فِيٓ أُخۡرَىٰكُمۡ فَأَثَٰبَكُمۡ غَمًّۢا بِغَمٍّ

اندربس بشت شما باداش داذ شمارا غمى ازبر غمى ازبس كارزار غم قتل بيغامبر

لِّكَيۡلَا تَحۡزَنُواْ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمۡ

تا نه بتيمار دارند بر آنچ بشذ از شما

وَلَا مَا أَصَابَكُمْ وَاللّٰهُ خَبِيرٌ

ونه نیز از آنچ رسید شما وخدای آگاه است

بِمَا تَعْمَلُونَ ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ

بدانچ می کنید پس فرو فرستاد بر شما

مِّنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نُّعَاسًا

از پس غم ایمنی خوابی

يَغْشَىٰ طَائِفَةً مِّنْكُمْ وَطَائِفَةٌ

بر پوشد گروهی را از شما و گروهی را

قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ

اندیشه کرده بودند تنهاشان می اندیشیدند

بِاللّٰهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ ح

بخداى بنا حق اندیشه نادانی

استفهام

يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ

می گویند هست هیچ مارا از فرمان هیچ

شَيْءٍ قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلّٰهِ ح يُخْفُونَ

چیزی بگوی که کار و فرمان همه خدایراست پنهان می کنند

خبر

فِي أَنْفُسِهِمْ مَا لَا يُبْدُونَ لَكَ ح

اندر تنهاشان آنچه نه آشکارا کنند ترا

يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ

می گویند اگر باشدی مارا از کار هیچ چیزی

نفی
مَا قُتِلْنَا هَاهُنَا ج قُلْ لَوْ كُنْتُمْ
نه کشتندی مارا اینجا بگوی اگر بودیدی شما

فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ
اندر خانهای شما بیرون آمدی آنکسها که واجب شده بود

ک
عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ
بر ایشان کشتن مرگ سوی بسترهاشان

خب
وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ
و تا بیازماید خدای آنچه اندر دلهای شماست

خب
وَلِيُمَحِّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ ج وَاللَّهُ
و تا پاکیزه کند آنچه اندر دلهای شماست و خدای

٥٠٧

عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ إِنَّ الَّذِينَ

داناست بخداوندان دلها كه آنكسها كه

تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ

برگرديدند از شما آن روز كه بيفتادند هم لشكر مكه ومدينه

إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ

كه برگرداند ايشانرا ديو

بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا وَلَقَدْ عَفَا

ببرخى آنچه ساختند وبدرستى كى اندر گذاشت

اللَّهُ عَنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ

خداى از ايشان كه خداى آمرزگارست

حَلِيمٌ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا

بردبار یا شما که مومنانید مه

تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا

باشید چنان کسها که کافر شدند

وَقَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ إِذَا ضَرَبُوا

وگفتند براذران ایشانراکه چون برفتند

فِي الْأَرْضِ أَوْ كَانُوا غُزًّى لَوْ كَانُوا

اندر زمین یا بودند بغزاه گر بودندی

عند حفص

عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا

نفی نفی

نزدیک ما نه مردندی ونه کشتندی شان

لیجعل الله ذلک حسرة فی
تا کند خذای ان حسرتی اندر

قلوبهم والله یحیی ویمیت
دلها شان وخذای زنده کند ومیراند

والله بما تعملون بصیر
وخذای بذانچه می کنید بیناست

ولئن قتلتم فی سبیل الله
وگر کشته شوید اندر سبیل خذای

او متم لمغفرة من الله ورحمة
یا بمیرید امرزش باشد از خذای وبخشایش

مبالغه خبر

خيرٌ مما يجمعون ولئن متم

بهتر باشند از آنچ می جمع کنیم و اگر بمیرید

أو قتلتم لإلى الله تحشرون

یا بکشند شما را سوی خدای حشر کنند شما را

تاکید

فبما رحمةٍ من الله لنت لهم

بدانچ رحمتی بود از خدای نرم شدی ایشان را

ولو كنت فظا غليظ القلب

و اگر . بودی تو درشت گوی درشت بدل

لانفضوا من حولك فاعف

بپراگندندی از گرد اندر گذار

عنهم واستغفر لهم وشاورهم

ازشان وامرزش خواه ایشانرا ومشورت کن ایشانرا

في الامر فاذا عزمت فتوكل على

اندر کار برچون بکار ببستی توکل کن بر

الله ان الله يحب المتوكلين

خذای که خذای دوست دارد توکل کنندکان

ان ينصركم الله فلا غالب لكم

اگر نصرت کند شمارا خذای نه غلبه کننده شمارا

استفهام

وان يخذلكم فمن ذا الذي

ور رسوا کند شمارا

که

يَنْصُرُكُمْ مِنْ بَعْدِهِ ح وَعَلَى اللّٰهِ

نصرت كند شما را از پس او و بر خداى

نفى

فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُومِنُونَ وَمَا كَانَ

توكل كند مومنان و نباشد

شرط

لِنَبِيٍّ أَنْ يَغُلَّ ح وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ

سغامبر را كه خيانت كند و هر كه خيانت كند بيايد

صلى

بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ح ثُمَّ تُوَفَّى

بدانچه خيانت كرد روز قيامت پس تمام بدهند

خب

كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ

هر تنى را انچ كرد و ايشان

عَلَى قِرَاءَةِ مَنْ قَرَأَ عَلَى مَا لَمْ يُسَمَّ فَاعِلُهُ الحَسَن

لا يظلمون افمن اتبع رضوان

نه ستم كنند مى انكر كه ما بقى كرد خشنودى

الله كمن با بسخط من الله

خداى جان كر باشد كه سزاوار شد خشمى را از خداى

وماويه جهنم وبيس

وجايگاه او دوزخ است وبد است

المصير هم درجات عند

جايگاه ايشانند برداشتكان بنزديك

الله والله بصير بما يعملون

خداى وخداى بيناست بدانچ مى كنند

لَقَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ

بدرستی منت نهاد خدای بر مومنان

جایز

إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ

که بفرستاد اندرشان پیغامبری از تنهاشان

يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ

برخواند برشان آیتهای او و پاکیزه کند اشانرا

وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ

و اندراموزذ شان کتاب وحکمت

وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي

و اگرچه بوذند از پیش اندر

٥١٥

حس

ضلل مبين اولما اصبتكم

گمراهی هویدا وارجه که برسید شما یعنی روز احد

مصيبة قد اصبتم مثليها

مصیبتی برسانید شما یعنی روز بدر دو چندان

استفهام

قلتم انى هذا قل هو من عند

شما گفتید از کجا است این بگوی آن از نزدیک

وهو وقف نافع

انفسكم ان الله على كل شى

تنهای شما است خدای بر همه چیزی

شرط

قدير وما اصبكم يوم التقى

توانا است واخ برسید شما را از روز که بیفتادند

الجمعان فباذن الله وليعلم

دو گروه بحرب بفرمان خداى و تا جدا كند

المؤمنين وليعلم الذين نافقوا ح عند قوم

مومنانرا و تا جدا كند انكسهاكه منافق شدند

وقيل لهم تعالوا قاتلوا في

و گويند ايشانرا بيايند كارزار كنيد اندر

سبيل الله او ادفعوا ح قالوا عند نافع وله حامد

سبل خداى تا عدورا باز زنيد گفتند

لو نعلم قتالا لاتبعناكم ح

اگر دانيمى كارزار كند متابعت كنيمى شمارا

مبالغ

هم للكفر يومئذ اقرب منهم

ایشان را کافری آن روز نزدیکتر باشند از ایشان

وقف نافع

للایمان یقولون بافواههم

کی ایمان همی گویند بدهنهاشان

خبر مبالغ

ما لیس فی قلوبهم والله اعلم

کی نباشد اندر دلهاشان وخدای داناترست

مصدر

بما یکتمون ۝ الذین قالوا لاخوانهم

بدانچ پنهان کنند آنها که گفتند برادران خویش را

نغ ح

وقعدوا لو اطاعونا ما قتلوا

وخود بنشستند کر فرمان بردندی مارا نه کشتندی شان

قل فادرءوا عن انفسكم الموت

بگوی بازدارید از تنهاشمان مرگی

ان كنتم صادقين ولا

اگر هستید راستگویان ومه

تحسبن الذين قتلوا في سبيل

پندار آنکسهارا که کشته شد اندر راه

مراقب

الله امواتا بل احيا عند ربهم

خدای مردگان نه زندگانند نزدیک خداوندشان

مصلی

يرزقون فرحين بما اتيهم الله

روزی می‌یابند شادمان بدانچه فرادادشان خدای

وهو وقف [illegible]

مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ

از فضل او ومزده می دهند

بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ

آنکسهارا که نه از پس در رسیدند بدیشان از پس ایشان ک

أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

نباشد ترسی بر ایشان ونه ایشان تیمار دارند

يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ

مزده می دهند لمن کسر ان الله بنعمت از خدای

وَفَضْلٍ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ

وزیادتی و خدای نه ضایع کند

أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ اسْتَجَابُوا
مزد مومنان انکسها که اجابت کردند

لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا
خدایرا وپیغامبررا از پس انچ

أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا
برسید ایشانرا جراحت وکشتن انکسها که نیکی کردند

مِنْهُمْ وَاتَّقَوْا أَجْرٌ عَظِيمٌ
ازیشان وبپرهیزیدند مزدی بزرگ

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ
انکسها که گفتند ایشانرا مردمان که مردمان

قد جمعوا لكم فاخشوهم

همه آمدند شما را بترسید ایشان را

فزادهم ایمانا وقالوا حسبنا

بفزودشان ایمانی و گفتند بسنده است ما را

الله ونعم الوکیل فانقلبوا

خدای و چون نکوست نگاه بان بر گردیدند

بنعمة من الله وفضل لم

بنعمتی از خدای و زیادتی نه

یمسسهم سوء واتبعوا

رسد ایشان را بدی و متابعت کردند

رضوان الله والله ذو فضل

خشنودی خدای و خدای خداوند فضل است

عظيم انما ذلكم الشيطان

بزرگ آن آن دیو

يراقب

يخوف اولياءه فلا تخافوهم

همی ترساند یاران خویش را مترسید از ایشان و از من

وخافون ان كنتم مؤمنين

بخداوندم بترسید اگر هستید مومنان

ولا يحزنك الذين يسارعون

و نه غمگین کند ترا آنکسها که همی شتابند

فی الکفر انهم لن یضروا الله
اندر کافری کاشان نه زیان کنند خدایرا

شیئا یرید الله الا یجعل لهم
چیزی خواهد خدای کنه کند ایشانرا

حظا فی الاخرة ولهم عذاب
بهرهٔ اندران جهان وانشانرا باشد عذابی

عظیم ان الذین اشتروا
بزرگ کانکساکه خریدند

الکفر بالایمان لن یضروا الله
کافری را بگرویش نه زیان کنند خدایرا

شيئا ولهم عذاب اليم ولا

چیزی وایشانرا باشد عذابی دردناک ومه

تحسبن الذين كفروا انما نملي

پندارد انکسها که کافر شدند که ما می مهلت دهیم

لهم خير لانفسهم انما نملي

ایشانرا بهترست تنهاشان که ما نی مهلت دهیم

لهم ليزدادوا اثما ولهم عذاب

ایشانرا تا بیفزایند بزه ی وایشانرا باشد عذابی

مهين ما كان الله ليذر المؤمنين

خوار کننده نباشد خدای که بماند مومنانرا

عَلَی مَا خبر اَنْتُم عَلَیْهِ حَتّٰی یَمِیزَ
بر آنچ مستند بر آن تا جدا کند

نفی
الْخَبِیثَ مِنَ الطَّیِّبِ ح وَمَا کَانَ
پلید را از پاک و نباشد

اللّٰهُ لِیُطْلِعَکُمْ عَلَی الْغَیْبِ وَلٰکِنَّ
خدای که برورشد شمارا بر بنهانی ولکن

خبر
اللّٰهَ یَجْتَبِی مِنْ رُسُلِهِ مَنْ یَشَاءُ ح
خدای برگزیند از پیغامبران خویش انرا که خواهد

فَآمِنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِ ح وَاِنْ
بگروید بخدای و پیغامبر او و که

تؤمنوا وتتقوا فلكم اجر

بگرويد وبپرهيزيد شمارا باشد مزدى

عظيم ولا تحسبن الذين

بزرگ ونابد بندارند انكسها كه

يبخلون بما آتيهم الله من فضله

بخيلى كنند بدانچ بدادشان خداى از فضل او

هو خيرا لهم بل هو شر لهم

كه آن بهترست ايشانرا نكه آن بتر باشد ايشانرا

سيطوقون ما بخلوا به يوم

طوق افكنند انچ بخيلى كنند بدان روز

القيامة ج ولله ميراث

قيامت وخدايراست ميراث

صلے

السموات والارض ج والله بما

آسمانها وزمين وخداي بدانچ

تعملون خبير م لقد سمع الله

مي كنيد آگاه است بشنود خداي

ان الله

قول الذين قالوا فقير ونحن

گفتار آنكسها كه گفتند درويش است وما

وقف نافع

اغنياء سنكتب ما خ قالوا و

توانگرانيم بنبيسيم آنچ گفتند و

عند قوم

قتلهم الانبيا بغير حق ونقول

کشتن ایشان بیغامبرانرا بناحق وکوییم

مصدر

ذوقوا عذاب الحريق ۝ ذلك بما

بجشید عذاب سوزان انست بدانچ

قدمت ايديكم وان الله ليس

بیش فرستاد دستهاتان وخدای نبست

خلاف

بظلام للعبيد ۝ الذين قالوا

ستمکار بندکان انکسها که کفتند

ان الله عهد الينا الا نومن

خدای عهد کرده است باما که نکرویم

لِرَسُولٍ حَتَّىٰ يَأْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ

بپیغامبری . تا بیارد ما را قربانی

تَأْكُلُهُ النَّارُ قُلْ قَدْ جَاءَكُمْ

و بخورد آنرا آتش . بگوی . بیامد شما را

رُسُلٌ مِنْ قَبْلِي بِالْبَيِّنَاتِ

پیغامبران از پیش من بحجتها

استفهام

وَبِالَّذِي قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ

و بآنچه گفتید . چرا می‌کشتید ایشانرا

إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۝ فَإِنْ كَذَّبُوكَ

اگر هستید راستگویان . پس اگر بدروغ دارند ترا

فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِّنْ قَبْلِكَ

بدرستی که بدروغ کرفتند پیغامبرانرا از پیش تو

جَاءُو بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ

بیامدند بپیدائیها ونبشتها وکتابها

الْمُنِيرِ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ

روشن هر تنی چشند مرکی

وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ

وکه تمام دهندتان مزدهای شما روز

الْقِيَامَةِ فَمَنْ زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ

قیامت هرکه برهد از آتش

شرط

نفی

وادخل الجنة فقد فاز وما

واندرشوذ بهشت بدرستی برست ونیست

الحيوة الدنيا الا متاع الغرور

زندگانی این جهان مگر برخورداری فریب

لتبلون في اموالكم وانفسكم

همی ازموده کنند شمارا اندرخواستهای شما وتنهای شما

ولتسمعن من الذين اوتوا الكتاب

وتا بشنوید از انکهاکه بداذند کتاب

من قبلكم ومن الذين اشركوا

از پیش شما واز انکهاکه کافر شذند

أَذًى كَثِيرًا وَإِن تَصْبِرُوا وَ

رنجی بسیار وگر سکیبای کنید

تَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الأُمُورِ

بپرهیزید کان هست ازدرستی کارها

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ

وچون بگرفت خدای عهدهای انکسهاکه

أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ

بداذند کتاب تا بدید کنند ان مردمانرا

وَلَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَا

ونه بنهان کنند آنرا بیفکندند ان عهدها ازپس

ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا

بشتهاشان ونخریذند بذان بهای

قَلِيلًا فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُونَ ۝ م

اندک خوریذنش انج همی خرند

لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا

وناته بندارنا انکسها که همی شاذی کنند بذانج

أَتَوْا وَيُحِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ

بذاذند واوست دارند کی ستایذشان بذانج نه

يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازَةٍ

وقف نافع

کنند ناته بندارید ایشانرا رسته شذه

مِنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

از عذاب وایشانرا باشد عذابی دردناک

وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

وخدایراست پادشاهی آسمانها وزمین

وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ إِنَّ فِي

وخدای بر هر جیزی تواناست کاندر

خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ

آفرینش آسمانها وزمین وگردش

اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي

شب وروز نشانهاست خداوندان

الالباب الذين يذكرون الله قياما

ایستاده خدایرا همی یاد کنند آنکسها که خردهارا

وقعودا وعلى جنوبهم و

و پهلوهاشان وبر ونشسته

يتفكرون في خلق السموات

آسمانها آفرینش اندر همی اندیشه کنند

والارض ربنا ما خلقت هذا

این را نه آفریدی خداوندما وزمین

باطلا سبحانك فقنا عذاب

ازعذاب برهان مارا پاکست باطل

النار ربنا انك من تدخل النار

آتش خذاوندما تو انکسی کانکس اندرآری اندرآتش

فقد اخزیته وما للظالمین

رسوا کنی اورا ونباشذ ستمکارانرا

من انصار ربنا اننا سمعنا

هیچ یاری کننده خذاوندما ما بشنیذیم

منادیا ینادی للایمان ان امنوا

اوازدهنده ی کهمی اوازداذ ازبهرایمان کایمان آریذ

بربکم فامنا ربنا فاغفر لنا

بخذاوندتان بگرویذیم خذاوندما بیامرز مارا

~~44~~

٥ ٣٧

ذُنُوبَنا وَكَفِّرْ عَنّا سَيِّاٰتِنا

كناهان ما وبپوشان از ما بديهاى ما

وَتَوَفَّنا مَعَ الْاَبْرارِ رَبَّنا وَاٰتِنا

وبميران مارا با نيكان خداوند ما بده مارا

ما وَعَدْتَنا عَلى رُسُلِكَ وَلا تُخْزِنا

لخ وعده كردى مارا بر پيغامبران تو ورسوا مكن مارا

يَوْمَ الْقِيامَةِ اِنَّكَ لا تُخْلِفُ

روز قيامت كه تو خلاف نكنى

الْمِيعادَ فَاسْتَجابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ اَنّي

وعده را اجابت كرد ايشانرا خداوندشان من

لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ

نه ضايع كنم كردار كاركنى ازشما از

ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى بَعْضُكُمْ مِنْ

نرى ياماده‌ى برخى ازشما از

وهو وقف نافع ولين مجاهد

بَعْضٍ فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا

برخى انكسها كه هجرت كردند وبيرون كردند

مِنْ دِيَارِهِمْ وَأُوذُوا فِي سَبِيلِي

ازسرايهاشان ورنجه نمودندشان اندر راه من

وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ

وكارزار كردند وبكشتندشان بپوشانم ازيشان

سَيِّاٰتِهِمْ وَلَاُدْخِلَنَّهُمْ جَنّٰاتٍ

بديهاشان واندرآرم ايشانرا . بهشتها

تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ ثَوَابًا

مى روذ از زير آن جويها باداشتى

مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ عِنْدَهُ

از نزديك خداى و خداى بنزديك اوست

حُسْنُ الثَّوَابِ لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ

نيكوى باداش تا نه فريبذترا يا محمد گرديذن

الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ مَتَاعٌ

انكهاكه كافر شذند اندر شهرها برخوردارى است

قليل ثم مأويهم جهنم وبئس

اندکی پس جایگاه ایشان دوزخ است و بدست

المهاد لكن الذين اتقوا ربهم

بستر گاه لکن آنها که بپرهیزیدند از خداوندشان

لهم جنت تجري من تحتها الأنهار

ایشان را باشد بوستانها می رود از زیر آن جویها

خالدين فيها نزلا من عند الله

جاودانه باشند اندر آنجا رای و روزی از نزدیک خدای

خبر مبالغه
وما عند الله خير للأبرار

و آنچه بنزدیک خدایست بهترست نیکانرا

وَاِنَّ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ جب

وبباشند ازین خداوندان کتاب کسها که بگروند

بِاللّٰهِ وَمَا جب اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ وَ

بخدای وانچ فروفرستادند سوی شما و

مَا جب اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ خَاشِعِينَ

انچ فروفرستادند سوی ایشان فرمان برداران

وقف نافع

لِلّٰهِ ح لَا يَشْتَرُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ

خدایرا نخرند بآیتهای خدای

ثَمَنًا قَلِيلًا ح اُولٰئِكَ لَهُمْ اَجْرُهُمْ

بهای اندک ایشانند کایشانرا باشد مزد ایشان

عِنْدَ رَبِّهِمْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ

نزدیک خداوندشان خدای زوذ

الْحِسَابِ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

شمارست یا شما کی مومنانید

اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَ

صبر کنید و شکیبا باشید و همه

رَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ

بهم باشید و بترسید از خدای تامگر شما

تُفْلِحُونَ

برهید

غزوة بدر الاول

و این غزوه بدر الاول آن بود که مردی بیامد از مکه با جماعتی نام آن مرد کرز بن عامر الفهری
بود و بدر مدینه آمد و همه چهارپایان مدینه براند و همه ببرد و آن چهارپایان بر سه روزه
راه بودند از مدینه و پیغامبر صلی الله علیه از پس سه روز خبر یافت هم اندر ساعت برفت
با جماعتی تا بجایگاه بدر و ایشان را اندر نیافت و رایت پیغامبر علیه بدست علی بن ابی طالب بود
و زید بن حارثه بر مدینه خلیفت کرده بود و پیغامبر تا جایگاه بدر بیامده بود و ایشان را
اندر نیافت و روز سه دیگر باز گشت و باز مدینه آمد و این بدر جایی است اندر بیابان و چاههای آن
آنجا و مردی بوده است نام او بدر و آن جایگاه بدو باز خوانند و این معروف جای است

غزوة بدر الاخر

و این غزوه بدر دوم چنان بود که ابو سفیان بن حرب رفته بود بشام بازرگانی با کاروانی بسیار
و خواستههای فراوان و همه اهل مکه بدان کاروان اندر خواسته بود و خبر آمد پیغامبر را
صلی الله علیه که ایشان بر راه اندر آیند و همی آیند از شام پیغامبر صلی الله علیه یاران را آگاه کرد
تا حرب را بسازند و پیغامبر خود بتن خویش برفت و چون هجرت کرد و بمدینه
آمد ماه ربیع الاول بر چون سال دوم بود از هجرت جبریل آمد و پیغامبر را آگاه کرد
و گفت کاروان را طلب کن و یاران پیغامبر چنان دانستند که کاروان ایشان را باشد و
بسیار حرب نباید کرد و شتاب کردند و برفتند و پیغامبر ابو لبابة بن المنذر را بر مدینه
خلیفت کرد و خود برفت با جمله سوار و پیاده و همه سیصد و سیزده تن بودند از ایشان
هفتاد تن اشتر داشتند و پیغامبر علیه بر اشتری نشسته بود نام آن اشتر عضبا بود

و عصبا آن بوذ که گوشتر او بدو نیم بوذ و ازین سیصد و سیزده تن هشتاذ و هشت تن از مهاجران
بوذند و مهتر مهاجران ابوبکر الصدیق بوذ و عمر بن الخطاب و دیگر این همه انصاریان
بوذند و مهتر انصاریان سعد بن معاذ بوذ و همه برفتند و چون بنزدیکی چاه بدر رسیدند خبر
یافتند که بوسفین بن حرب هنوز نگذشته است پس پیغامبر از راه یک سو شد و کاروان را
چشم همی داشت پس پیغامبر علیه السلام دو جمازه فرستاذ یکی طلحه بن عبد الله و دیگر سعد بن نوفل و گفت بروید
و خبر بوسفین بیاریذ و زوذ بیایید ایشان هر دو بیابان راه گم کردند و یک ماه بیابان اندر بماندند
و پیغامبر علیه السلام دیگر روز دو جمازه دیگر بفرستاذ یکی عدی بن الجهم بوذ و دیگر عمر بن جان و گفت بروید
و بسر چاه بدر روید و خبر کاروان بجوییذ ایشان برفتند چون بسر چاه بدر رسیدند تنی چند اینجا بوذند
از عرب که آمده بوذند و علف آورده بوذند تا کاروانیان فروشند پس چون آن دو جمازگان
فراز رسیدند و مر آن اشتران را فراخ بنهادند و خوذ بنزدیک سر چاه بدر نشستند و دو تن دیدند
که با یکدیگر همی لجاج کردندی و یکی مر آن دیگر را گفت حق من بده آن دیگر همی گفت تا کاروان بیایذ و علف
بفروشم حق تو بدهم پس ایشان بدانستند که کاروان هنوز نیامده است پس سوی اشتران و برنشستند
و بنزدیک پیغامبر صلی الله علیه باز آمدند و او را آگاه کردند و بوسفین از پس کاروان یک منزل
بیامد و بسر چاه بدر رسیذ اینجا که این مردمان علف آورده بوذند ایشان را گفت هیچ خبر محمد
دارید یا هیچ کس بوذ امروز یا دی بدین سر چاه ایشان گفتند ما هیچ خبر ندانیم ازو و لکن دو جمازه
بیامدند نشستند تا اینجا بوذند و مطهرها پر آب کردند و برفتند و با ما هیچ سخن نگفتند بوسفین
این جمازگان کجا خوابیده بوذند ایشان گفتند آنک اینجاها ن بوسفین آنجا رفت و نگاه کرد اشتران
سرگین افکنده بوذند و بوسفین دست بدان سرگین اندر کرد و بدان سرگین اندر خرما سفال یافت

گفت هیچ چاره نیست کی این جمازگان محمد بوده است یا کسهای محمد از بهر آنک هیچ کس زمین یثرب اندر
اشتر را خرما سفال ندهند مگر مردمان مدینه پس بوسفین همانگه بدانست که این کسهای محمد
بوده است و همانگه برگشت و براه دیگر کاروان شد و گفت بدانید کی محمد بر راه ماست و همانگه مردی را
بمزد گرفت نام آن مرد صمصام بن یزید بود و نامها نبشت سوی اهل مکه و بدان نامها اندر نبشت
کی من این کاروان بسلامت تا اینجا آوردم اکنون آگاه شدم بدرستی کی محمد بر راه ماست
هر آن کسی از شما کی خواهد کی خواسته او بسلامت باشد مرا اندر یابید و بحرب محمد آیید
کی من با کاروان اینجا مانده ام و این نامها با صمصام گسیل کرد و خود برگشت و بکنار دریا باز شد و بر لب
دریا همی رفت تا بجده رسیدند و از جده بمکه رسیدند و صمصام همی رفت بشتاب و نامه بوسفین
همی برد پیش از آنک صمصام بمکه برسید عاتکه عمت پیغامبر صلی الله علیه خوابی دید باسهم بخواب
دید کی مردی بر سر کوهی از کوههای مکه برآمدی و این سنگهای بزرگ از سر کوه همی بشکستی و اندر
سرای سنگی همی افگندی تا هیچ کس نماند و هیچ سرای کنه بدان سنگی اندر افتاد بوجهل از آن
خواب آگاه شد گفت مارا بس نکردند جادویها محمد و دروغهای او و دعوی پیغامبری
بزنان افتاد ما دانیم کی بنو هاشم همه دروغ زنان اند مردان و زنان پس دیگر روز صمصام اندر آمد و آن
نامها اندر آورد و بر سر کوه شد و بانگ کرد و گفت یا مردمان مکه هر که خواسته او باز آید
بروید بحرب محمد کاو بر راه است نشسته اکنون شما همه نزدانی پس بوجهل بن هشام اهل مکه را گرد
کرد و اول عباس را بخواند و او مهتر مکه بود و او را گفت شما جاسوسان محمد اید بمکه اندر اگر همه
بروید و گرنه ما همه را کرده ایم و همه بنو هاشم را از مکه بیرون کنیم عباس گفت من بتوام آمد و همه اهل
مکه با بوجهل یکی شدند و بر وی بعباس اندر بهانه نهادند تا عباس نیز بیامد آوردند کی او نیز نیت گرفت

رفتن را و امیة بن خلف گفت من نروم عقبه دوکدانی زنان پیش او بنهاد و گفت این می بیس تا ما برویم
و او را ننگ آمدش از وی نیز رفتن کرد پس بو لهب را خواندند و بو لهب بیمار بود و نیز خویش نتوانست رفتن
و چهار هزار درم بداد و او نیز نصرت کرد و مردی را بجای خویش بفرستاد و هر دو پسر خویش بفرمود
برفتن و بو جهل بدان سخن شاد شد و گفت محمد چنان پندارد که ما چون کاروانیم که از طایف آمد
و لختی مویز و ادیم طائفی می آوردند و از پس آن رسیدند او را بکشتند و عمرو الحضرمی نیز از ایشان بود
او برفت و گفت من بطلب خون برادر همی روم پس این لشکر بدین گونه از مکه برفتند و پیغامبر علیه
السلام خبر اهل مکه نداشت پس برخاست و از آنجا که بود فراتر شد و او را دو کوه پیش آمد یکی را مسلح خواندند
و دیگری را مخری و آنجا دو قبیله بود یکی را بنو النار خواندند و دیگر را بنو حرار و پیغامبر علیه السلام از آنجای بگذشت
و جای بود آن را ذات القرن خواندند و پیغامبر علیه السلام آنجا بنشست و جبرئیل همی آمد و او را
آگاه کرد که بو سفیان کاروان بمکه برد و سپاه مکه اینک نزدیک آمد و پیغامبر مراد دل آن بد که بر ظفر یابد
یا بر کاروان یا بر سپاه و یاران پیغامبر علیه السلام چنان خواستند که ایشان بر کاروان ظفر یابند و خدای عز و جل
چنان خواست که ایشان بر سپاه ظفر دهد پس چون بو سفیان بمکه آمد سه روز بود تا آن سپاه از مکه
برفته بود و بو سفیان همانگه جمازه ای بر ایشان فرستاد و گفت کاروان شما بسلامت برسید
و این محمد مردی مکار است نباید شما را بر او رفتن باز گردید چون جمازه بدیشان برسید
گروهی که بیرون بودند گرد آمدند و گفتند باز گردیم و بو جهل بن هشام گفت هر کسی از شما که باز گردد
هر چه از مال ورا بمکه اندر دست باز ندارم و سوگند خورد و گفت باللات والعزی انی لا ارجع ابدا
حتی احضر
و اشرب بها خمرا و اقتل محمدا گفت باللات والعزی که من باز نگردم تا ببدر نروم و آنجا می نخورم
و محمد را نکشم و عمار و فنی که او را حدیث باز کشتن کردندی و دشنام دادی و همی گفتندی برخیز

پس پیغامبر علم آگاه شد از شدن کاروان و آمدن کفار سپاه را گرد آورد و با ایشان مشورت کرد ابوبکر
و عمر رضی الله عنهما بر پای خاستند و گفتند یا رسول الله هر چند مردمان مکه خویشان ما اند ما تن و جان فدای
تو کردیم ✿ پیغامبر علم گفت بنشین یا ابا بکر نی ترا می نگویم پس از انصاریان سعد بن معاذ بر پای خاست
و گفت یا رسول الله ما همه تن و جان پیش تو فدا کنیم ✿ پیغامبر بدان سخن شاد شد و لشکر را بر گرفت
و همی شد تا بسر چاه بدر و آنجا فرو آمد و چشم همی داشت کی لشکر قریش بسر چاه بدر فرو آید پس پیغامبر علم
بر نشست ✿ و بسر چاه بدر شد و پیری دو را دید از ایشان بپرسید که هیچ خبر کاروان دارید گفتند نه که
شد و لکن قریش همی آیند بحرب محمد علم گفت کجا اند اکنون گفتا ایشان بعلا فتاد جحفه برگرفتند
و امشب بدان القرن باشند پیغامبر باز گشت پس دیگر روز علی بن ابی طالب ✿ را و زبیر بن العوام
بر جمازگان نشاند و بفرستاد و ایشان بسر چاه بدر شدند و قریش از پیغامبر علم بدو فرسنگ فرو آمده بودند
و اشتربانان را بسر چاه فرستاده بودند تا مشکها پر آب کنند و ایشان از بر جمازگان را بدیدند
بجستند علی بن ابی طالب ✿ اندر شد یکی غلامی را از ایشان بگرفت نام او جریر و گفتند غلام شیبه
بود علی او را گفت لشکر قریش کجا است گفت اندر آنجا بدو فرسنگ فرو آمده اند پس این غلام را سوی پیغامبر
آوردند و او همی نماز کرد و یاران نیز آن غلام را سر همی گفتند و همی گفتند تو غلام بوسفیانی پس پیغامبر
صلوات ✿ الله و سلامه علیه نماز تمام کرد و گفت من هرگز عجب ✿ تر از شما مردمان ندیده ام
چه خواهی ازین غلام پس پیغامبر مر آن غلام را پیش خواند و او را گفت مترس راست بگوی تا قریش چند تن اند
غلام گفت عدد شان ندانم و لکن هر روزی ده اشتر بکشند و بخورند پیغامبر علم گفت کم و بیش بگوی
تا چند مرد اند غلام گفت همه نهصد و پنجاه مرد اند از ایشان صد مرد سوارست و دیگر همه اشتر دارند
پیغامبر علم گفت از مهتران کیست غلام گفت عتبه است و شیبه است و ابی بن خلف ✿ است و عقبه

بن ابی معیط است و عباس بن عبد المطلب و بو جهل بن هشام و عکرمه بن ابی جهل است [illegible] لام
ابن اسحق گفت پیغامبر عم گفت لقد رمتکم اهل مکة بافلاذ کبدها گفت هرچه بمکه اندر خطیر بودند
سوی شما انداختند پس پیغامبر عم برخاست و بسر چاه بدر آمد با یاران و آنجا حوضی بکندند پس پیغامبر عم
بخواب دید کی لشکر قریش همه پراکنده شدند و پیغامبر عم آنرا تاویل کرد و گفت ایشان همه هزیمت
شوند و قریش خواستند کی سر چاه بگیرند و پیغامبر عم سر چاه بگرفته بود و میان ایشان و میان پیغامبر عم تلی
ریگ بود بزرگ و پیغامبر عم بدید نزدیکتر بود از ایشان چنانک خدای گفت عز و جل

اذ انتم بالعدوة الدنيا وهم بالعدوة القصوى والركب اسفل منكم
ولو تواعدتم لاختلفتم في الميعاد ولكن ليقضي الله امرا كان مفعولا

گفت شما بگوشهٔ بدر بودید بنزد آب نزدیکتر و اگر شما بدین کار با یکدیگر وعده کرده
بودی خلاف آمدی پس قریش از آن سر تل ریگ فرو آمدند پیغامبر عم ایشانرا همی دید و همی شناخت
چون عتبه فرو آمد گفت قریش را باز گشتن آر نصیحت نکرد کی از عتبه کرد و همی گفت
باز گردید پس چون ایشان از آن تل ریگ فرو آمدند نگاه کردند آن سپاه پیغامبر را اندک دیدند بچشم ایشان
اندک آمد چنانک گفت عز و جل واذ يريكموهم اذ التقيتم في اعينكم قليلا
ويقللكم في اعينهم ليقضي الله امرا كان مفعولا

پس کافران عمرو الجمحی را بفرستادند تا بر رسد کی مسلمانان چند اند و از پس آن حرب
اندر پیوست جنگی سخت و خدای عز و جل مدد فرستاد مر پیغامبر را از آسمان فرشتگان را
پیغامبر را و پیغامبر عم عریشی کرد از چوب و بدان اندر شد و روی بر خاک نهاد و گفت
یا رب وعده ترا چشم همی دارم پس پیغامبر عم بیرون آمد و یک مشت خاک برگرفت و بر روی کافران

D.49

انداخت وگفت شاهت الوجوه تا از کافران هیچ جون کور اکشتند تا آن همه زان مکه کی انجا
امده بودند نه بوجهل ماند و نه عتبه و نه شیبه و نه جز ایشان و دیگران بیشتر همه اسیر کردند و خدای
عز و جل پیغامبر را بر ایشان ظفر داد و فرشتگان را مدد فرستاد سه هزار فرشته و این است حکایت افعال

ولقد نصركم الله ببدر وانتم اذلة فاتقوا الله لعلكم تشكرون لعا

اذ تقول للمومنين الن يكفيكم ان يمدكم ربكم
بثلثة الاف من الملائكة منزلين بلى ان تصبروا
وتتقوا ويأتوكم من فورهم هذا

الى اخر الايه

يمددكم ربكم بخمسة الاف من الملائكة مسومين

و یار کنند شمارا بقرآن

سورة النسا ماية وخمس وسبعون ايه

بسم الله الرحمن الرحيم

بنام خدای مهربان بخشاینده

يا أيها الناس اتقوا ربكم

ای مردمان بترسید ازخداوند شما

الذی خلقکم من نفس واحدة

آنک بیافریدشمارا ازتنی یگانه

وخلق منها زوجها وبث

وبیافرید ازان جفت آن وبپراکند

منهما رجالا کثیرا ونساء

ازان هردو مردان بسیار وزنان

واتقوا الله الذی تساءلون

وبترسید ازخدای آنک ببرسند تا ازو

بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ

ازو وبپیوسنید رحم خدای هست

عَلَيْكُمْ رَقِيبًا وَآتُوا الْيَتَمَى

بر شما نگهبان وبدهید یتیمانرا

أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ

خواستهاشان وبدل مکنید پلیدرا

بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ

وقف لازم

بپاک ومخورید خواستههاشان

إِلَى أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا

سوی خواستههای شما که آن باشد بزهی

كبيرا وان خفتم الا تقسطوا

بزرک واکر بترسید ندانیذ که داذکنیذ

في اليتامى فانكحوا ما طاب

اندر یتیمان بزنی کنیذ انچ خوش آیذ

لكم من النساء مثنى وثلث

شمارا از زنان شما دوکان وسه کان

وربع فان خفتم الا تعدلوا

وچهارکان پس اکر بترسیذ که بداد نتوانیذ کردن

فوحدة او ما ملكت ايمانكم

یکی بزنی کنیذ یا انچ پاذشاه باشند دستهای شما

مبالغه

ذلك ادنى الا تعولوا واتوا

آنست نزدیکتر که نه جور کرده باشید و بدهید

وقف نافع

النسا صدقتهن نحلة فان

زنان را کاوینهاشان تمام براکر

طبن لكم عن شى منه نفسا

عطا کند شمارا از چیزی از و تنی

فكلوه هنيا مريا ولا توتوا

خوریدانرا نوشتان باد گوارند و مدهید

حدى

السفها اموالكم التى جعل

نادانان خواستهای شما آنک کرد

اللّه لكم قيٰما وارزقوهم

خداى شمارا استاده وروزى دهيم انشانرا

فيها واكسوهم وقولوا لهم

اندران وبپوشيد انشانرا وبگويد انشانرا

قولا معروفا وابتلوا اليتٰمى

گفتارى نيكو وبيازماييد يتيمانرا

حتى اذا بلغوا النكاح فان

تا آنگه كه برسند بوقت مسلكن بس اگر

آنستم منهم رشدا فادفعوا

ببينيد ازيشان راه را فرادهيد

إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَأْكُلُوهَا

بدیشان خواستهاشان ومخوریذ انرا

إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَنْ يَكْبَرُوا حکم

بگزاف کاری وبتیز کرفتن که بزرک باشند

شرط

وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ

وهرکه باشد بی‌نیاز تا بنیکو نکاه دارذ

شرط

وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ

وهرکه باشد درویش تا بخورذ

بِالْمَعْرُوفِ حک فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ

بنیکوکاری برجون فرادهیذ بدیشان

اموالهم فاشهدوا عليهم و

خواستهاشان کواه کیرند بر ایشان و

كفى بالله حسيبا للرجال

بسنده است خدای شمار کردن مردان را

نصيب مما ترك الوالدان و

بهرهٔ است ازانچ بماندند مادر و پدر

الاقربون وللنساء نصيب

وخویشان وزنان را بهرهٔ است

مما ترك الوالدان والاقربون

ازانچ بماندند مادر و پدر وخویشان

مما قل منه او كثر نصيبا

ازانج کم نیز ماند ازو یا بیشتر بهرهٔ باشدشان

مفروضا واذا حضر القسمة

واجب شده وچون حاضر شوید بقسمت کردن

اولوا القربى واليتامى والمساكين

خداوندان خویشی و یتیمان و درویشان

وقد روي عن نافع انه وقف

فارزقوهم منه وقولوا لهم

روزی دهیم ایشانرا ازان و گویید ایشانرا

قولا معروفا وليخش الذين

گفتاری نیکو و باید ترسد انکسها

لو تركوا من خلفهم ذرية

دست بدارند از پس ایشان فرزندان

ضعافا خافوا عليهم فليتقوا

سستان بترسند بر ایشان بترسید

الله وليقولوا قولا سديدا ۝

از خدای و گویید گفتاری نیکو

ان الذين ياكلون اموال اليتامى

کانکسها که می خورند خواستهای یتیمان

ظلما انما ياكلون في بطونهم

بستم کباشند بخورند اندر شکمهاشان

وعلى قراه من ضم اليا سيصلون الحسن

نارا وسيصلون سعيرا

آتش و اندر شوند اندر دوزخ

يوصيكم الله في اولادكم

همی وصیت کند شما را خدای اندر فرزندان شما

للذكر مثل حظ الانثيين

هر نری را چند بهره ای دو ماده

فان كن نساء فوق اثنتين

بر آن باشند زنان از بر دو ایشان

فلهن ثلثا ما ترك وان كانت

ایشانرا باشند سکی ازانچ ماند و گر باشند

وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلِأَبَوَيْهِ

یکی ان زن را باشد نیمی ومادر وپدرش را

لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا السُّدُسُ

هر یکی را از ایشان ششو یک باشد

مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِنْ

از انچ بماند اگر باشد اورا فرزند پس اگر

لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ

نباشد اورا فرزند ومیراث برد او مادر وپدرش باشد

فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ

مادرش را باشد سه یکی پس اگر باشد اورا

إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ مِنْ بَعْدِ

برادری مادرش باشد شش یک از پس

وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ آبَاؤُكُمْ

وصیت کند کو وصیت کند بدان یا وامی پدران شما

مبالغ

وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ

و پسران شما ندانند کدامین ایشان نزدیکترند

لمن نصب وهمه على المصدر

لَكُمْ نَفْعًا فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ إِنَّ

شمارا بمنفعتی فریضه است از خدای که

اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا

خدای هست دانا بالحکمت

وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ

وسمارا است نیمی ازانچ بماندند زنان شما

إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ

اگر نباشد ایشانرا فرزند پس اگر باشد

لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْنَ

ایشانرا فرزند سمارا باشد چهار یکی ازانچ بماندند

مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَا

از پس وصیتی کی وصیت کنند بدان

أَوْ دَيْنٍ وَلَهُنَّ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ

یا وامی وایشانرا باشد چهار یک ازانچ بماندند

إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ

اگر نباشد شمارا فرزند براگر

لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا

شمارا فرزندان زنانرا هشت یکی باشد ازانچ

تَرَكْتُمْ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ

بمانید از پس وصیتی

تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَإِنْ كَانَ

وصیت کنید بدان یا وامی و اگر باشد

رَجُلٌ يُورَثُ كَلَالَةً أَوِ امْرَأَةٌ

مردی میراث نهاد خویشان یا زنی

وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ
واورا باشد برادری یا خواهری هر یکی را باشد یکی

مِنْهُمَا السُّدُسُ فَإِنْ كَانُوا
ازیشان ششیک براگر باشند

مبالغه
أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَا
بیشتر ازان ایشان همبازان باشند

فِي الثُّلُثِ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَى
اندر سیک ازبس وصیتی کوصیت کنند

بِهَا أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَارٍّ وَصِيَّةً
بدان یا وامی بجز کاستاردن وصیتیست

وهو وقف نافع

مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ

از خذای وخذای داناست بردبار

شرط

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ

اینست حدهای خذای وهرک فرمان برد خذایرا

وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي

وپیغامبراورا اندرآرذ بهشتها میروذ

مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا

از زیر آن جویها جاوذانه باشند اندرانجا

شرط

وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ وَمَنْ

وآنست دستکاری بزرک وهرک

يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ

عاصی شوذ اندر خذای و سغامبر او و اندر گذارذ

حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا

حدهای او اندرارم اورا باتش جاوذانه باشذ

فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ وَاللَّاتِي

اندرانجا واوراست عذاب خوارکننده و از زنان

يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ

کی یارند زشتکاری از زنان شما

فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً

گوا گیرید بر ایشان چهار گواه

كه

٥٦٧

مِنْكُمْ فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ

از شما بر اکر کواهی دهند بازکیرند ایشانرا

فِي الْبُيُوتِ حَتَّىٰ يَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ

اندر خانها تا جان بردارد ایشانرا مرگ

أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا

یا کند خدای ایشانرا راهی

وَاللَّذَانِ يَأْتِيَانِهَا مِنْكُمْ فَآذُوهُمَا

و آن دو تن زشت کار بیاریذ از شما رنجه نمابید ایشانرا

فَإِنْ تَابَا وَأَصْلَحَا فَأَعْرِضُوا

بر آن توبه کنند و نیکی کنند روی بکردانیذ

عنهما إن الله كان توابا رحيما

از ایشان خدای هست توبه دهنده و بخشاینده

کافه

إنما التوبة على الله للذين

کم هست توبه دهنده بر خدای آنکسها که

يعملون السوء بجهالة ثم يتوبون

ع کنند بدی بنادانی بر کنند توبت

من قريب فأولئك يتوب الله عليهم

از نزدیک ایشانند که توبه دهد خدای بر ایشان

وكان الله عليما حكيما

و هست خدای دانا با حکمت

وليست التوبة للذين يعملون

ونيست توبه انكسهاكه مى كنند

السيئات حتى إذا حضر أحدهم

بدى تا انكه حاضر شود يكى از ايشان

الموت قال إني تبت الآن ولا

مرگ گفت من توبه كردم اكنون ونه

وقد روى انه وقف نافع

الذين يموتون وهم كفار

انكسهاكه بميرند وايشان كافر بوند

أولئك أعتدنا لهم عذابا أليما

ايشانند بساختيم ايشانرا عذاب دردناك

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ

ای شما کی مومنانید نه حلال باشد شمارا

أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرْهًا وَلَا

که میراث گیرید زنان را بدشواری و نه

تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ

بسازید ایشانرا کی برید برخی

حب مَا آتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ

لخ داده اید ایشانرا مگر بیاورند بزشتکاری

مُبَيِّنَةٍ ح وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ ح

هوید و معاشرت با ایشان بنیکوکاری

فان كرهتموهن فعسى ان تكرهوا

پس اگر دشواري گيريد بر ايشان زود باشد كه دشواري گيريد

شيئا ويجعل الله فيه خيرا

چيزي و كند خذاي اندر آن نيكي

كثيرا وان اردتم استبدال

بسيار و اگر خواهيد بدل كردن

زوج مكان زوج وآتيتم

زني بجايگاه زني و داده آيد

احداهن قنطارا فلا تاخذوا

يكي ازيشان گاو پوستي پر زر تا نه بازستاني

منه شيئا أتأخذونه بهتانا

ازان چیزی انرا که بستانید بهتان باشد

استفهام

وإثما مبينا وكيف تأخذونه

وبزه هویدا وچگونه بازستانید انرا

وقد أفضى بعضكم إلى بعض

وخود بهم امدند برخی از شما با برخی

وأخذن منكم ميثاقا غليظا

وبگرفتند از شما عهدی درشت

ولا تنكحوا ما نكح آباؤكم

وبزنی مکنید انچ بزنی کردند پدران شما

٥٧

حذف

مِنَ النِّسَاۤءِ اِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ

از زنان مکر انچ بیش کدشت

اِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَمَقْتًا

کاو بوذ زشتکاری و بزهی

وَسَاۤءَ سَبِيلًا حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ

و بذ راهی حرام کردند برشما

اُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَاَخَوَاتُكُمْ

مادران شما و دختران شما و خواهران شما

وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ

و عمان شما و خالان شما و دختران

الاخ وبنات الاخت وامهاتكم
برادر ودختران خواهر ومادران شما

اللاتي ارضعنكم واخواتكم
کی شیر داده اند شما را وخواهران شما

من الرضاعة وامهات نسائكم
از شیر خوردگی ومادران زنان شما

وربائبكم اللاتي في حجوركم
ودختران زنان شما کاندر حجرهای شما اند

من نسائكم اللاتي دخلتم
از زنان شما کاندر شدند

بِهِنَّ فَاِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ

بدیشان بس اگر نه باشید کاندر شدید

بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَايِلُ

بدیشان باشد تنگی بر شما و زنان

اَبْنَايِكُمُ الَّذِينَ مِنْ اَصْلَابِكُمْ

پسران شما کاز پشت شما ایند

وَاَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْاُخْتَيْنِ اِلَّا

وازینیز کی هم ارید میان دو خواهر مگر

مَا قَدْ سَلَفَ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُورًا

انچ بیش گذشت خدای هست امرزگار

رَحِيمًا وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَا

بخشاینده و پاکیزگان از زنان

إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كِتَابَ

مگر آنچ پادشا باشد دستهاشان کتاب

لمن نصب كتاب الله عليا
الاغراء

اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَأُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَا

خدای بر شما شما را آنچ ازبر آنست
و حلال کرد

لمن قرا واحل بضم الالف
وكسر الحا

ذَلِكُمْ أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ

شما را بجوئید بخواستهای شما

مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ

پاکیزگان نا کردسرکار دوستان

شرط

فما استمتعتم به منهن

لخ بر خوردارى كرفتيد بدان مقدار ازيشان وهو وقف نافع

فآتوهن اجورهن فريضة ح

بدهيد ايشانرا مزدهاشان كاوينهاشان فريضه است

ولا جناح عليكم فيما تراضيتم

ونباشد بزه بر شما اندر انچ بسنديد وهو وقف نافع

به من بعد الفريضة ان الله

بدان از بس كاوين انخداى

شرط

كان عليما حكيما ومن لم

هست دانا باحكمت وهر كه

يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا أَنْ يَنْكِحَ
نتوانند از شما توانای و فراخی که زن کنند

الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا
زنان پاکیزه را گرویدگان پس انچ

مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ فَتَيَاتِكُمُ
بادشا باشند دستهای شما بزنی کنید از پرستاران شما

الْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِكُمْ
مومنان و خدای داناترست بگروش شما

بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَانْكِحُوهُنَّ
برخی از شما از برخی بزنی کنید ایشان را

٥٧٩

بِاذْنِ اَهْلِهِنَّ وَاٰتُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ

بفرمان کسهاشان وبدهید ایشانرا کاوینهاشان

بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنٰتٍ غَيْرَ

بنیکوی باکیزکان باشند نکند

مُسٰفِحٰتٍ وَلَا مُتَّخِذٰتِ

کاربلایه ونه کیرندکان

اَخْدَانٍ فَاِذَا اُحْصِنَّ فَاِنْ اَتَيْنَ

دوستان برچون نزنی کیندشان براکر بیارید

بِفٰحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ

بزشتکاری برایشان نیمی

ما على المحصنات من العذاب

انچ بر زنان پاکیزه باشد ازعذاب

ذلك لمن خشي العنت منكم

انست انرا کہ بترسد ازخانش ترجونش ازشما

وان تصبروا خير لكم والله

وگر شکیبای کنید بهتر باشد شمارا وخدای

غفور رحيم يريد الله ليبين

اصرزکارست بخشاینده خواهد خدای کہ بدید کند

لكم ويهديكم سنن الذين

شمارا وراه نماید شمارا نیکوراه انکسها کہ

من قبلكم ويتوب عليكم والله

از پیش شما بودند وتوبه دهد بر شما وخدای

عليم حكيم والله يريد

داناست با حکمت وخدای خواهد

أن يتوب عليكم ويريد الذين

که توبه دهد بر شما وخواهد آنکسها که

يتبعون الشهوات أن تميلوا

متابعت کنند آرزوها که میل کنند

ميلا عظيما يريد الله أن يخفف

میلی بزرگ خواهد خدای که سبک کند

عنكم وخلق الانسان ضعيفا ۝

بر شما و بیافرید مردمان را سست

يا ايها الذين امنوا لا تاكلوا

یا شما کی مومنانید مخورید

اموالكم بينكم بالباطل

خواستهای شما میان شما ناحق

الا ان تكون تجارة عن تراض

مگر کی باشد بازرگانی از خشنودی

منكم ولا تقتلوا انفسكم

از شما و مکشید تنهای شما

إن الله كان بكم رحيما

بخذای هست بشما بخشاینده

شرط

ومن يفعل ذلك عدوانا

وهرکه کند ان بدشمنی

وظلما فسوف نصليه نارا

وستم کردن زوذ باشد که اندرارم اورا باتش

وكان ذلك على الله يسيرا

وهست ان بر خذای آسان

خب

إن تجتنبوا كبائر ما تنهون

که بپرهیزید از بزرگتر انج نهی کنند شمارا

عنه نكفر عنكم سيئاتكم

ازان بپوشانیم ازشما بدیهای شما

وندخلكم مدخلا كريما ولا

واندرآریم بجایگاهی بزرگوار ونه

تتمنوا ما فضل الله به

آرزو کنید انچ فضل کرد خدای بدان

بعضكم على بعض للرجال

برخی ازشما بر برخی مردان را

نصيب مما اكتسبوا وللنساء

بهره‌ی باشد ازانچ ساختند وزنان را

نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبْنَ وَسْئَلُوا

بهره‌ی باشد از انچ کردند وخواهید

اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ

از خدای از فضل او که خدای هست

بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا وَلِكُلٍّ

بهر چیزی دانا وهر کسی را

جَعَلْنَا مَوَالِيَ مِمَّا تَرَكَ

کردیم میراث بران از انچ بماند

الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَالَّذِينَ

از مادر وپدر وخویشان وانکسها که

عاقدت ايمانكم فاتوهم

بسته آمد با ايشان بدهيد ايشانرا

نصيبهم ان الله كان على

بهره ايشان كه خداى هست بر ۝

كل شى شهيدا الرجال

هر چيزى گواه مردان

قوامون على النسا بما فضل

استادگان باشند بر زنان بدانچ هنر كرد

الله بعضهم على بعض وبما

خداى برخى از ايشان بر برخى وبدانچ

٥٨٧

أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالصَّٰلِحَٰتُ

هزینه کردند از خواستهاشان و مر زنان پاکیزه باید بودن

فَٰنِتَٰتٌ حَٰفِظَٰتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا

فرمان برداران نگاه دارنده نهانی را بدانچ

حَفِظَ اللَّهُ وَاللَّٰتِي تَخَافُونَ

نگاه داشت خدای و از زنان که بترسند

نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ

از دشمن داشتن ایشانرا پند دهید ایشانرا و جدا شوید ازیشان

فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ

اندر بسترها و بزنید ایشانرا پس اگر

اطعنكم فلا تبغوا عليهن سبيلا

فرمان برید شمارا مجویید برایشان راهی

ان الله كان عليا كبيرا وان

بخدای هست برتر بزرگوارتر وگر

خفتم شقاق بينهما فابعثوا

بترسید از دوری میان ایشان هر دو بفرستید

حكما من اهله وحكما من اهلها

داوری از کسهای از مرد و داوری از کسهای ان

ان يريدا اصلاحا يوفق الله

اگر خواهید صلح کردن موافق کند خدای

بينهما ان الله كان عليما خبيرا

ميان هردو خذاى هست دانا اگاه

واعبدوا الله ولا تشركوا

وبپرستيذ خذاى ومه هنباز كيريذ

به شيئا وبالوالدين احسانا

بذان چيزى وبماذر وپذر نيكوى كردن

وبذي القربى واليتامى و

وبخذاوندان خويشى وبيتيمان و

المساكين والجار ذي القربى

درويشان وبهمسايه خذاوند خويشى

295

وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ

وهمسایه هم پهلو و یار

خبر
بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا

هم پهلو وراه روندگان را وانچ

ملکت أيمانكم إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ

پادشاه است دستهای شما که خدای ارد دوست

خبر
مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا الَّذِينَ

انرا که باشند کشی کنند فخر کنند انکسها که

يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ

بخیلی کنند ومی فرمایند مردمان را

بالبخل ويكتمون ما آتيهم الله

بخیلی کردن   وهمی نهنبد پنهان   آنچ   بداذشان   خذای

من فضله واعتدنا للكافرين

از فضل او   و ساختیم   کافرانرا

عذابا مهينا والذين ينفقون

عذای   خوار کننده   و آنکسها که همی   هزینه کنند

اموالهم رئاء الناس ولا يؤمنون

خواسته‌هاشان   بروی   مردمان   و نگروند

شرط

بالله ولا باليوم الآخر ومن

بخذای   و نه   بروز   بازپسین   و هرک

يكن الشيطان له قرينا فسا

هركه باشد ديو اورا يار بد ست

استفهام

قرينا وماذا عليهم لو آمنوا

يار و دوست وچه باشد برايشان كر بگرويدندي

بالله واليوم الآخر وانفقوا

بخداى وروز بازپسين وهزينه كنندي

خبر

مما رزقهم الله وكان الله

ازانچه روزى كرد ايشان خداى وهست خداى

بهم عليما ان الله لا يظلم مثقال

بريشان دانا خداى نه ستم كند همسنگ

ذَرَّةٍ وَاِنْ تَكُ حَسَنَةً يُضَعِّفْهَا

مورچه‌ی واگر باشد نیکوکاری بیفزاید آنرا

وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ اَجْرًا عَظِيمًا

وفرا دهد از نزدیک خویش مزدی بزرگ

استفهام

فَكَيْفَ اِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ

چگونه کنند چون بیاریم از هر گروهی

بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ

گواهی وبیاریم ترا بر اینان

شَهِيدًا يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ

گواه آن روز خواهند آنکسها که

كفروا وعصوا الرسول

كافر شدند و نافرمان شدند پيغامبر را

لو تسوى بهم الارض ولا

كه يكسان باشدى ايشان را زمين ونه

يكتمون الله حديثا يا ايها

پنهان كنند از خداى حديثى يا ايشما

الذين آمنوا لا تقربوا الصلوة

كه مومنانيد مكنيد نزديكى بنماز

وانتم سكارى حتى تعلموا

وشما مست باشند تا بدانيد

مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا اِلَّا عَابِرِي

بكجه همی كويند ونه بنيز جنب مكر همی روند

سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا وَاِنْ

براهها تا خوشتن بشوييد وكر

كُنْتُمْ مَرْضَى اَوْ عَلَى سَفَرٍ اَوْ

هستيد . بيمار يا بر سفر . يا

حذف

جَآءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَايِطِ اَوْ لَا

بيايد يكى از شما از كوئى . با

مَسْتُمُ النِّسَآءَ فَلَمْ تَجِدُوا

بسوده باشيد زنان را نه يابيد

مآ فتيمموا صعيدا طيبا

آب را تیمم کنید خاک خوش

فامسحوا بوجوهكم وايديكم

مسح کنید بروهای شما ودستهای شما

ان الله كان عفوا غفورا

خدای باشد و هست اندرگذارنده آمرزگار

تفسیر این آیت خدای که عز و جل یا ایها الذین آمنوا لا تقربوا الصلوة وانتم
سکاری حتی تعلموا ما تقولون ولا جنبا الا عابری
سبیل حتی تغتسلوا

و این آیت اندر شراب خوردن آمده است کی گفت نماز اندر مه آیید و شما مست باشید تا آنکه کی بدانید
که همی گویید و این نشان کی مستی حرامست و هرچه از آن مست کرد حرامست از بهر آنک
عقل مردم ببرد و این حدیث از بهر آن آوردیم تا قصه عباس بن عبد المطلب عم پیغامبر گفته آید

و بدان وقت که عباس رضی الله عنه مسلمان بد روز بدر بود سنامه علی او را گفت یا عم من همی دانستم که تو مسلمان
کردی از بهر آنک جبرئیل علیه مرا گفته بود که اندر عباس خصلتهای نیکوست و بدان خصلتهای نیکو مسلمان شود
یا عم بگوی تا از خصلتهای نیکو چیست عباس گفت یا رسول الله یکی باری آنست که هرگز تا من بوده ام شراب
مست کننده نخورده ام پیغامبر علیه گفت یا عم چرا نخوردی عباس گفت از بهر آنک مردی را با عقلی تمام چون از آن
یکی چند خورد دیوانه گشت گفتم مرا چیزی باید خوردن که مرا خرد و هوش افزاید نه چیزی که مرا دیوانه
کند و دیگر هرگز تا من بوده ام از پس حرمت کس نگشته ام از بهر آنک اگر کسی از پس حرمت من آید
مرا طلح آید و سدیگر هرگز تا من بوده ام دروغ نگفته ام پیغامبر گفت یا عم سبب چه بوذ کی نگفتی گفت از
از بهر آنک هرچه بدروغ برآمد براستی نکوتر و بهتر آید دانستم که راستی بهتر از دروغ گفتن است
بر این خصلتها بوذ کی اندر عباس بن عبد المطلب بود و بخت نیکوست

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ
نبینی یا محمد سوی انکسهاکه بدادند بهره‌ی از
الْكِتَابِ يَشْتَرُونَ الضَّلَالَةَ
کتاب همی خرند بیراهی را

ويريدون ان تضلوا السبيل

وميخواهند كه كم شويد راه

والله اعلم باعدائكم وكفى

وخداى داند بدشمنان وبسنده است

بالله وليا وكفى بالله نصيرا ۝

بخداى با وبسنده است بخداى يار

من الذين هادوا يحرفون

ازانكها كه جهود اند مى كردانند

الكلم عن مواضعه ويقولون

سخن را از جايگاه آن وميكويند

٥٩٩

سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاسْمَعْ

بشنیدیم ما و نا فرمان شویم و بشنو

غَيْرَ مُسْمَعٍ وَرَاعِنَا لَيًّا بِأَلْسِنَتِهِمْ

بجز شنوده نه تا محمد و راعنا که گردش بزفانهاشان

وَطَعْنًا فِي الدِّينِ وَلَوْ أَنَّهُمْ

وطعنه اندر دین و لو ایشان

قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاسْمَعْ

گویندی شنیدیم و فرمان بردیم و بشنو

وَانْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَقْوَمَ

و نگر ما باشیدی بهتر ایشانرا و بایسته تر

ح ک مبالغه مبالغه مبالغه

وَلَٰكِن لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا

ولكن نفرين كندشان خداى بكفرشان تا نه

يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ

گروند مگر اندكى يا ايكسها كه

أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ ءَامِنُوا۟ بِمَا نَزَّلْنَا

بدادند كتاب بگرويد بدانچه فرو فرستاديم

مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُم مِّن قَبْلِ أَن

باستوار دارنده آنچه را باشماست از پيش كى

نَّطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا عَلَىٰٓ

محو كنيم روبها باز بريم آن بر

أدبارها أو نلعنهم كما لعنا

قفاهاى آن يا بنفرين كنيم ايشانرا چنانك نفرين كنيم

أصحاب السبت وكان أمر الله

خداوندان روز شنبه وهست فرمان خداى

مفعولا إن الله لا يغفر أن

كرده خداى بنيامرزد كه

يشرك به ويغفر ما دون

هنباز گيرند بذو وبيامرزد آنچ بيرون ازاين

ذلك لمن يشاء ومن يشرك

ازاين اورا خواهد وهرك هنباز گيرد

مطلق

بِاللّٰهِ فَقَدِ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا ط م

خدای دروغ گفت بزه‌ی بزرگوار

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُزَكُّونَ

نه بینی سوی ایشان که همی ستایند

خبر

أَنْفُسَهُمْ بَلِ اللّٰهُ يُزَكِّي مَنْ

خویشتن را بلک خدای بستاید آنرا

يَشَاءُ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا انْظُرْ

خواهد ونه ستم کنندشان سپیدی خرمائی بنگر

استفهام

كَيْفَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ ح

چگونه همی گویند بر خدای دروغ

وَكَفَىٰ بِهِ إِثْمًا مُبِينًا أَلَمْ تَرَ

وبسنده است بدان بزه‌ی هویدا همی نه بینی

إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ

سوی انکسهاکه بدادند بهره‌ی از

الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ

کتاب می‌گروند ببتان

وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ

وخدای نابرکردکان ومی‌گویند آن

مسالم

كَفَرُوا هَؤُلَاءِ أَهْدَىٰ مِنَ الَّذِينَ

کافرانرا شما اید راه‌یافته‌تر از آن کسها که

آمنوا سبيلا أولئك الذين

بگرويدند براه ايشانند آنكسها كه

لعنهم الله ومن يلعن الله فلن

بنفرين كرد ايشان خداى وهر كه نفرين كند خداى نه

تجد له نصيرا أم لهم نصيب

يابد او را يارى كننده يا ايشان راست بهره‌ى

من الملك فإذا لا يؤتون الناس

از پادشاهى آنگاه ندهند مردمان

نقيرا أم يحسدون الناس

بوسنى يا مى حسد كنند با مردمان

على ما آتيهم الله من فضله

بر آنچ بداذشان خداى از فضل او

فقد آتينا آل ابرهيم الكتاب

بداذيم كسهاى ابرهيم را كتاب

والحكمة وآتيناهم ملكا

وحكمت وبداذيم ايشانرا باذشاهى

عظيما فمنهم من آمن به ومنهم

بزرگوار از ايشان كسراست كه بگرويذ بدو وازيشان

من صد عنه وكفى بجهنم

كسراست كه بازداشت ازو وبسنده است بدوزخ

سعيرا إن الذين كفروا بايتنا

جای آتش که انکسها که کافر شدند بآیتهای ما

سوف نصليهم نارا كلما وقف

روز باشد که اندر آرم آتشی هر انگاه

نضجت جلودهم بدلناهم

بسوزد پوستهاشان بدل کنیم ایشانرا

جلودا غيرها ليذوقوا

پوستها بجز آن تا بچشند

العذاب إن الله كان عزيزا

عذاب را خدای هست عزیز

حَكِيمًا وَالَّذِينَ آمَنُوا وَ

با حکمت وانکسها که بگرویدند

عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ

و کردند نیکیها اندر آریم ایشانرا

جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

بوستانها همی رود از زیر آن جویها

خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ

جاودانه باشند اندرانجا همیشه ایشانرا باشند اندرانجا جفتان

مُطَهَّرَةٌ وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا

پاکیزه و اندر آریم ایشانرا سایه کرده دایم

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ

خذای می فرماید شمارا که بدهید امانتها

إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ

سوی خذاوندان وچون داوری کنید میان

النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ

مردمان که داوری کنید بداد

إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ

خذای جز نیک پند می دهد شمارا بدان

اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا يَا أَيُّهَا

خذای هست شنوا بینا یا ایها

الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ

آنکسها که بگرویدند فرمان برید خدایرا

أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي

و فرمان پیغامبررا و خداوندان

الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ

فرمانرا از شما پس اگر بنزاع افتید اندر چیزی

فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ

باز برید انرا سوی خدای و پیغامبر او

إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ

اگر هستید می گروید بخدای و روز

والاخر ذلك خير واحسن

باز پسین آن باشد بهتر ونیکوتر

تاویلا الم تر الی الذین یزعمون

تفسیر و کردار نمی بینی سوی آنکسها که می گویند

انهم امنوا بما انزل الیک وما

که ایشان بگرویدند بدانچه فرو فرستادند سوی تو ونه

انزل من قبلک یریدون ان

فرو فرستاد از پیش تو می خواهند که

یتحاکموا الی الطاغوت

داوری کشند سوی بتان

وتمت كلمة ربك صدقا وعدلا

وقد امروا ان يكفروا به

وفرموده است که کافر شوید بدو

ويريد الشيطان ان

ومی خواهد دیو که

يضلهم ضلالا بعيدا واذا

بیراه کند ایشان را بیراه کردنی دور وچون

لا مبدل لكلماته وهو السميع العليم

قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ

گويند ايشانرا بيايد سوى آنچ فروفرستاد

اللّٰهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ

خداى وسوى پيغامبر بيني

الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا

منافقانرا مى برگردند ازتو برگشتنى

لخزانة كتب المولى المعظم [illegible] عظم
الحاج والحرمين زين الدنيا والدين ابي القسم
[illegible] علي بن طقزدمر [illegible] احسن الله عاقبته

BIBLIOTHÈQUE NATIONALE R.F. MSS

BIBLIOTHÈQUE NATIONALE R.F. MANUSCRITS

SUPPL.
PERS.
1610

SUPPL.
PERS.
1610
15178 I